



ITALIA

ITALIA

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΤΟΣ Γ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1954

ΤΕΥΧΟΣ 21

Η ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

Ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντας, που συντείνουν στην πνευματική άνοδο ενός τόπου είναι ή ύπαρξη και ή λειτουργία Βιβλιοθηκών. Αποτελεί αυτό μια αλήθεια με ιστορική επιβεβαίωση. Κι' ούτε είναι δύσκολη ή έρμηνελα της. Οι πνευματικές έκδηλώσεις αποκτούν βάθος και έκταση όταν υπάρχει ή ατμόσφαιρα, ή ώθηση, ή βάση της μορφώσεως. Καί την ατμόσφαιρα δημιουργούν, την ώθηση δίδουν καί στη μόρφωση συντείνουν κατάπολύ οι βιβλιοθήκες. Όπου αυτές λειτουργούν σημειώνεται πνευματική άνθηση. Όπου λείπουν υπάρχει μαρασμός.

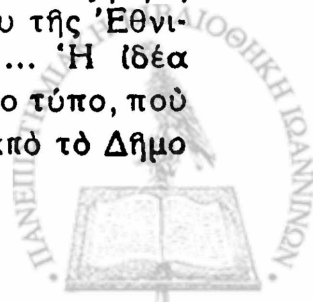
Όρθά διέγινωσέ ή «Ἡπειρωτική Ἑστία». όταν έκδόθηκε, πώς ένας από τους συντελεστές της πνευματικής κατάπτωσης του τόπου αυτού, ήταν ή έλλειψη βιβλιοθήκης.

Γι' αυτό, από την πρώτη, στιγμή προέβαλε τή δημιουργία Βιβλιοθήκης, ως τό υπ' αριθμ. ένα αίτημά της. Για την πραγματοποίησή του άγωνίσθηκε σθεναρά καί από τίς στήλες της —δέν υπάρχει τεύχος της που νά μὴν άσχολήται με τό ζήτημα— καί με την παράσταση των πνευματικών ανθρώπων πρὸς τους άρμοδίους, σέ κάθε παρουσίαζόμενη εύκαιρία. Καί με χαρά της διεπίστωσε ότι είχε συμπαραστάτη της

στην προσπάθειά της αὐτή τὸν Μεγάλον Ἡπειρώτη, τὸ Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο κ.κ. Σπυρίδωνα, που άγωνίζονταν πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις γιά νά προσθέσῃ ακόμη μία εύεργεσία του στο πλῆθος τῶν άλλων που προσέφερε στην Ἡπειρο.

Τὸ κλίμα λοιπὸν γιά τήν αναγκαιότητα τῆς υπάρξεως μιᾶς Βιβλιοθήκης στὰ Γιάννινα εἶχε δημιουργηθῇ. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ δυσκολίες ἦταν μεγάλες καί τὰ ἐμπόδια πολλά. Τὸ ὑλικὸ γιά τή συγκρότηση τῆς Βιβλιοθήκης ὑπῆρχε, ἔλλειπε ὅμως τὸ κτίριο, τὸ ὁποιοδήποτε κτίριο, γιά νά στεγασθῇ. Ἀλλὰ ή ιστορία, ή παράδοσις καί ὁ Θεὸς τῆς Ἡπείρου βοήθησαν νά βρεθῇ ὅχι ἀπλῶς ἓνα κτίριο, ἀλλὰ τὸ πλέον κατάλληλο. Τὸ μέγαρον τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς στὰ Γιάννινα.

Εἶναι γνωστὲς οἱ συνθήκες τῆς παραχωρήσεως του μὰ πρέπει —γιατί ἀποτελοῦν σημαντικώτατο γεγονός στην πνευματική ιστορία του τόπου— νά μνημονευθοῦν καί ἀπὸ τίς στήλες αὐτές. Ένας συμπολίτης —ὁ κ. Θ. Βούρης— ρίχνει τήν ιδέα νά ζητηθῇ ή παραχώρηση του μεγάρου τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς στην πόλη ... Ἡ ιδέα υἱοθετεῖται ἀπὸ τὸν ἐγχώριο τύπο, που τήν ὑποστηρίζει ἐνθερμα, ἀπὸ τὸ Δῆμο



καί τις οργανώσεις της πόλεως, καί προβάλλεται πλέον ὡς αἶτημα. Γιά τήν πραγματοποίησή του συγκροτεῖται μία Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία πηγαίνει στήν Πρωτεύουσα, καί, μέ Πρόεδρο τόν Μακαριώτατο πλέον, ἐν ὀνόματι τῶν ὑπηρεσιῶν ποῦ προσέφερε ἡ Ἡπειρος στό ἔθνος ἀλλά καί στήν ἰδρυση καί ἐξέλιξη τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ζητεῖ ἀπό τήν Κυβέρνηση καί τή Διοίκηση τῆς Τραπεζῆς, τήν παραχώρηση τοῦ μεγάρου. Τόσο ὁ πρωθυπουργός Στρατάρχης κ. Παπάγος, ὅσον καί οἱ Ὑπουργοί καί ἡ Διοίκηση τῆς Τραπεζῆς περιβάλλουν μέ ἰδιαίτερη ἀγάπη καί στοργή τὸ αἶτημα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ, καί διευκολύνουν μέ κάθε τρόπο τήν Ἐπιτροπή νά φέρῃ σέ πέρας τήν ἀποστολή της. Ἔτσι φθάνουμε στήν ἱστορική συνεδρίαση τῆς 3 Δεκεμβρίου 1953, τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος καί Ἀθηνῶν, στήν ὁποία πάρθηκε ἡ ἀπόφαση. Τά πρακτικά ποῦ κρατήθηκαν στή συνεδρίαση αὕτη εἶναι τὰ ἐξῆς :

Π α ρ ό ν τ ε ς

Ὁ Πρόεδρος

Διοικητής κ. Κωστής Ι. Ἡλιάσκος

Οἱ Σύμβουλοι : Μακαριώτατος Σπυρίδων Βλάχος, Κάρολος Ἀρλιώτης, Κίμων Βουρλούμης, Περικλῆς Ἰωαννίδης, Παῦλος Καλιγᾶς, Τριαντάφυλλος Κεραμίδας, Δημήτριος Λεβίδης, Γεώργιος Μπαλῆς, Γεώργιος Παπαδημητράκοπουλος, Ἰωάννης Πιτσικας, Γεώργιος Πωλογεώργης, Ἰωάννης Σακελλίων, Παναγιώτης Σφακιανάκης καί Νικόλαος Τρικούπης.

2.— Ἀκίνητον Ἰωαννίνων

Ὁ κ. Πρόεδρος λαμβάνων τὸν λόγον λέγει τὰ ἐξῆς :

Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ἡ παρούσα εἶναι διάδοχος, ὀφείλει τήν ὑπαρξίν της εἰς Ἡπειρώτην τὸν Γεώργιον Σταύρου, ἔκτοτε δὲ οἱ Ἡπειρώται ὅλοι, οἵτινες ἀπετέλεσαν καί ἀποτελοῦν ἔξοχον ἐθνικὸν στοιχεῖον,

δὲν ἔπαυσαν περιβάλλοντες τήν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος μέ ἀφοσίωσιν τήν ὁποίαν καί ὁ πατριωτισμὸς τῶν ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτούς.

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Δροσόπουλος, προφανῶς ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν, εἶχεν ἀνοικοδομήσῃ ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων κτίριον διὰ τὴν στέγασιν τοῦ Καταστήματος τῆς Τραπεζῆς, τοῦ ὁποίου ὁμως βεβαίως ὁ προορισμὸς ἦτο ὅπως χρησιμεύσῃ ἀργότερον εἰς ἀνώτερόν τινα σκοπὸν, διότι οἰοσδήποτε μεταβαίνων εἰς Ἰωάννινα καί ἀτενίζων τὸ καλλιτεχνικώτατον τοῦτο κτίριον ἀνυλαμβάνεται ὅτι ἡ κατασκευὴ του καί ἡ ἐμφάνισίς του ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰς ἀπαιτήσεις ἐνὸς Καταστήματος Τραπεζῆς, ἔστω καί ἐὰν τοῦτο ἦτο τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καί ὡς πρὸς τὸν ἄνω ὄροφον ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὰς ἀνάγκας μιᾶς κατοικίας διὰ τὸν ἐκάστοτε Διευθυντὴν τοῦ Ὑποκαταστήματος, ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἐπανειλημμένως κατέλυσαν ἐκεῖ οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος.

Συμφώνως μέ προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τὸ ἀκίνητον τοῦ Καταστήματος Ἰωαννίνων ἔχει περιληφθῇ ἐν τῇ καταστάσει τῶν προσφερθέντων εἰς τὸ Δημόσιον ἀκινήτων ἐπαρχιακῶν καταστημάτων, τοῦτο δὲ διότι ἐνῶ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀπὸ ἀπόψεως ἐμφάνισεως τὸ κτίριον τῆς τέως Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐν Ἰωαννίνοις εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερον, ἐν τούτοις ὑστερεῖ πολὺ ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ ἰδιόκτητον ἀκίνητον τῆς τέως Τραπεζῆς Ἀθηνῶν εὐρίσκεται εἰς ἐπικαιρότατον σημεῖον τῆς ἀγορᾶς καί ἐὰν ἐγκατελείπομεν τὸ δεύτερον ὑπὲρ τοῦ πρώτου ὁ συναγωνισμὸς θὰ ἐπωφελεῖτο.

Ὁ Δῆμος Ἰωαννίνων πληροφορηθεὶς τὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἀκινήτου πρὸς τὸ Κράτος προέτεινεν ὅπως τὸ ἀγοράσῃ ἐκεῖνος, τὴν αἴτησιν ὁμως αὐτοῦ δὲν ἐδέχθη ἡ Διοίκησις τῆς Τραπεζῆς διότι ἐθεώρει ὅτι εἶχε δεσμευθῇ ἐναντι τοῦ Κράτους. Κατόπιν τούτου ὁ Δῆμος Ἰωαννίνων ἐστράφη πρὸς τὸν Μακαριώτατον καί τὴν Κυβέρνησιν δι' ἀλληπαλλήλων ἀντιπροσωπειῶν, τέλος δὲ ὁ Μακαριώτατος μέ ἐπληροφόρησε πρυσφάτως ὅτι, τόσοι ὁ Στρατάρχης Πρω-

θυπουργός, ὅσον καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, παρητήθησαν πάσης ἀξιώσεως, λόγω γενομένης εἰς τὸ Κράτος προσφορᾶς τοῦ ἀκινήτου τούτου. Ἐν συνεχείᾳ οἱ τελευταίως ἐλθόντες ἐκπρόσωποι τοῦ Δήμου Ἰωαννίνων μὲ ἐπεσκέφθησαν ἐπίσης καὶ μοὶ ἀνέπτυξαν τὰς γνωστὰς ἄλλωστε, ὑπὸ τῆς Ἡπείρου κατὰ καιροὺς προσφερθείσας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Μοὶ ἀνέφερον ἐπίσης ὅτι τὰ εὐαγγῆ Ἰδρύματα Ἡπείρου, κατόπιν τῶν καταστροφῶν τῆς τελευταίας δεκαετίας, ἐστερήθησαν παντελῶς εἰσοδημάτων καὶ δὲν ἔχουσι πλέον τὴν οἰκονομικὴν δυνατότητα διὰ τὴν ἰδρυσιν περαιτέρω κοινωφελῶν καθιδρυμάτων.

Ἐχων λοιπὸν τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ Μακαριώτατου, τὸν ὁποῖον ἰδιαίτερος θὰ ἱκανοποιεῖ μιὰ ἀπόφασις συνελοῦσα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Λαοῦ, προτείνω ὅπως τὸ ἐν λόγω ἀκίνητον, ὅπερ δὲν μᾶς εἶναι ἀπαραίτητον, προσφέρωμεν εἰς τὸν Δῆμον Ἰωαννιτῶν, ἵνα χρησιμεύσῃ κατὰ μὲν τὸ ἰσόγειον ὡς Βιβλιοθήκη κατὰ δὲ τὸν ἄνω ὄροφον ὡς κατάλυμα τῶν Βασιλέων ὁσάκις ἐπισκέπτονται τὰ Ἰωάννινα.

Ἡ ἀπόφασις βεβαίως λέγει ὁ κ. Πρόεδρος δέον νὰ ληφθῇ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἐγκρίσεως τῆς δωρεᾶς ἐκ μέρους τὰς πρώτης προσεχοῦς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Μετόχων καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἡ Τράπεζα δὲν θὰ ἐπιβαρυνθῇ μὲ οὐδένα φόρον δωρεᾶς ἢ μεταβιβάσεως.

Ὁ Στρατηγὸς *Πιτσιῆς* λαμβάνων τὸν λόγον, τονίζει ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του πᾶσα θυσία καὶ πᾶσα προσφορὰ εἶναι ἀξία τοῦ ἀπαραμύλλου Πατριωτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπέδειξεν ἀείποτε ὁ Ἡπειρωτικὸς Λαὸς καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους ἀκόμη ἀγῶνας.

Ὁ Σύμβουλος κ. *Γ. Μπαλῆς* δηλοῖ ὅτι συμφωνεῖ πλήρως μὲ τὴν γνώμην τοῦ κ. Προέδρου καὶ τοῦ Στρατηγοῦ κ. *Πιτσιῆ*.

Ὁ Σύμβουλος κ. *Σακελλίων* λαμβάνων ἐπίσης τὸν λόγον, ὑπενθυμίζει ὅτι τὸ οἰκόμεδον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀνηγέρθη τὸ περὶ οὗ πρόκειται κτίριον ἀνῆκεν εἰς τὸν Δῆμον καὶ συνεπῶς δικαίως ἐπανερχεται τὸ ἀκίνητον εἰς αὐτόν.

Τέλος ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. *Σπυρίδων* λέγει τὰ ἑξῆς :

Ἡ παροῦσα συζήτησις ἐπαναφέρει εἰς τὴν μνήμην μου ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας εἶχεν ἀπευθύνει πρὸς τοὺς Ζωσιμάδας καὶ ἄλλους εὐκαταστάτους Ἡπειρώτας πατριώτας, διὰ τῆς ὁποίας τοὺς παρεκίνει νὰ βοηθήσουν τὸ ἀπελευθερωθὲν μικρὸν τμήμα τῆς Πατρίδος, συνιστῶν εἰς αὐτοὺς ὅπως πᾶσαν βοήθειαν προσφέρουν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος· διότι, ἀνδρουμένου τούτου, θὰ ἠδύνατο καὶ αὐτὸ μὲ τὴν σειρὰν του νὰ βοηθήσῃ τοὺς ὑπολοίπους ὑποδούλους πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας των. Παρομοίαν ἐκκλησίαν ἐπανελάβεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ Γεώργιος Σταύρου, εἶναι γνωστὸν δὲ κατὰ ποῖον τρόπον οἱ Ἡπειρώται ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς παραινέσεις αὐτάς.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, συνεχίζει ὁ Μακαριώτατος, καὶ ὁ Ἰωάννης Δροσόπουλος κατὰ τὰ ἐγκαίρια τοῦ Καταστήματος αὐτοῦ εἶχε δηλώσει ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἰδιαίτερος ἐπεμελήθη τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κτιρίου διὰ νὰ εἶναι τοῦτο ἀντάξιον τῶν Ἡπειρωτῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἑθνους καὶ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Λαοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη κατεστράφη κατὰ τὸν πόλεμον, λέγει ὁ Μακαριώτατος, καὶ κατώρθωσα μὲ μυρίας δυσκολίας νὰ αγοράσω Βιβλιοθήκην ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων τόμων, ἐξ ὧν μερικὰ βιβλία σπανιώτατα, ἡτις θ' ἀποτελέσῃ τὸν πυρῆνα τῆς νέας ἀνασυσταθησομένης Ζωσιμαίας, ἀποβλέπω δὲ ὅπως ταῦτοχρόνως καταρτισθῇ καὶ πινακοθήκη μὲ τὰς προσωπογραφίας τῶν Μεγάλων Ἡπειρωτῶν, διὰ τοῦτο προτείνω ὅπως γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Προέδρου μὲ τὴν προσθήκην ὅτι τὸ ἰσόγειον ἐνθα τὰ Γραφεῖα τῆς Τραπεζῆς θὰ χρησιμεύσῃ ἀποκλειστικῶς πρὸς στέγασιν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ Πινακοθήκης τῶν Ἡπειρωτῶν εὐεργετῶν καὶ Διδασκάλων.

Τὸ Συμβούλιον ὁμοφώνως ἐγκρίνει τὴν πρότασιν ταύτην.

Ἡ Βιβλιοθήκη εἶναι τώρα πιά πραγματικότης. Τὸ ὄνειρο τοῦ πνευματικοῦ



κόσμου της 'Ηπείρου πήρε σάρκα και ὅσῳ. Δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ εὐχαριστήσουμε ὄλους ὄσους συνέβαλαν στὴν πραγματοποίησή του —καὶ σ' αὐτοὺς ἀνήκει καὶ ὁ Δήμαρχος 'Ιωαννιτῶν κ. Θεοδωρίδης ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν πρώτη

στιγμὴ ἐκινήθη δραστήρια καὶ ἐκίνητοποίησε τὶς ὁργανώσεις καὶ τὰ σωματεῖα τῆς πόλεως— καὶ νὰ εὐχηθοῦμε γρήγορα νὰ ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία της. Τὸ ἐλπίζουμε.

Ι. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

«... κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1841, ἱδρύεται ἐπὶ τέλους ἡ 'Εθνικὴ Τράπεζα τῆς 'Ελλάδος μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ 'Ευνάργου. Τὸ ὄνειρο τοῦ Γεωργίου Σταύρου πραγματοποιεῖται. Οἱ σκοποὶ του ἱκανοποιοῦνται. 'Η τοκογλυφία χτυπιέται κατακέφαλα: «'Ο Γεώργιος Σταῦρος βλέπων μετὰ πόνον καρδίας τὰ γενόμενα, ἔγνω νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν πολιτῶν. 'Οθεν ἐσχέδισε τὴν σύστασιν τῆς 'Εθνικῆς Τραπεζῆς καὶ χρησάμενος τῇ μεγάλῃ πίστει ἣν εἶχε παρὰ ξένοις διασήμεσι τραπεζίταις καὶ ὁμογενέσι κεφαλαιούχοις, κατώρθωσε τὴν εὐδόωσιν τοῦ σωτηρίου σχεδίου του. Καὶ οὕτω ἐπρόφθασε νὰ σώσῃ τοῦλάχιστον τοὺς μὴ παντελῶς ὑποδρουχίους γεγεννημένους εἰς τῆς τοκογλυφίας τὰς πλημμυρίδας καὶ τὰ ἀχανῆ πελάγη».

'Ετσι, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ, ἡ ἱδρυσις τῆς Τραπεζῆς χαιρετίζεται ὡς σωτηρία γιὰ τὸν τόπο. 'Ο ἱδρυτὴς καὶ πρῶτος διοικητὴς τῆς τῇ στερέωσε ἀπάνω στὶς τίμιες ἐμπορικὰς ἀρχὰς ποὺ εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του. Γιατί, καθὼς λέει ὁ κ. Κουγέας, «τὰ θεμέλια καὶ ἡ βάσις τοῦ μεγαλύτερου καὶ ρωμαλεωτέρου οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς χώρας, τῆς 'Εθνικῆς Τραπεζῆς τῆς 'Ελλάδος, πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν ὄχι εἰς τὰς 'Αθήνας ἀλλ' εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ Τραπεζιτικὸν οἶκον τοῦ Σταύρου 'Ιωάννου, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἀνετράφη καὶ ἠνδρώθη ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ φυσιολογία

τοῦ Γεωργίου Σταύρου». 'Ο Γεώργιος Σταῦρος ἀφοσιώθηκε σ' αὐτὸ τὸ δημιουργημά του, «εἰς οὗ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν προκοπὴν ἐργάσθη ὡς τοῦ ἰδίου τέκνου», καθὼς ἔγραφε τρεῖς μέρες μετὰ τὸ θάνατό του ἡ ἐφημερίδα ὁ «Αἰὼν».

'Ο ἐξοχος αὐτὸς 'Ελληνας (γεννημένος στὶς 9 'Ιανουαρίου 1788, στὰ Γιάννινα) πέθανε, ἄγαμος, στὶς 30 Μαΐου 1869, σὲ ἡλικία 80 περίπου ἐτῶν, Διοικητὴς βέβαια πάντα τῆς Τραπεζῆς, ἀφοῦ εὐτύχησε νὰ ἰδῇ τὸ πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ του τέκνο τιμημένο καὶ ἀκατάλυτο.

Γιὰ νὰ χτιστῇ —ἱστορεῖ ὁ θρύλος— τὸ Γεφύρι τῆς 'Αρτας, τὸ ἀθάνατο αὐτὸ μνημεῖο τοῦ μεσαιωνικοῦ μας πολιτισμοῦ, χρειάστηκε νὰ χτίσῃ μέσα στὰ θεμέλιά του ὁ Πρωτομάστοράς του τὸ πολυτιμότερο ἀγαθόν: τὴν ἴδια του τὴ γυναῖκα. Γιατί δὲν ἀρκοῦσε ἡ τέχνη του. Χρειαζόταν καὶ ἡ καρδιά του ὁλόκληρη.

Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Γεώργιος Σταῦρος. Γιὰ νὰ στερεώσῃ τὸ οἰκονομικὸ οἰκοδόμημα τῆς Νεώτερης 'Ελλάδος δὲν ἀρκέστηκε μόνο στὶς τεχνικὰς του γνώσεις. Θυσίασε σ' αὐτὸ ὁλόκληρὴ τὴν οἰκογένειά του, ποὺ τὴν ἐγκατέλειψε—ἀν καὶ εἶδαμε πόση τρυφερότητα αἰσθανότανε γι' αὐτήν.

Τὰ μεγάλα ἔργα, γιὰ νὰ στερεωθοῦν, ἀπαιτοῦν ὁλοκληρωτικὴ ἀφοσίωση. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ 'Εθνικὴ Τράπεζα εἶναι ἀθάνατη.

[Ἀπὸ τὸ βιβλίο: «'Ο Γεώργιος Σταῦρος κλπ.» τοῦ κ. Νύση Μεταξᾶ—Μεσσηνέζης, 'Αθήναι 1950



ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἀ.μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙ ΑΛΗ ΠΑΣΣΑ ΤΕΠΕΛΕΝΛΗ

[Με ιδιαίτερη χαρὰ ἡ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ τεύχους τῆς αὐτοῦ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀνεκδότων ἱστορικῶν στοιχείων περὶ Ἀλῆ Πασσᾶ τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψεν εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὁ ἐγκριτος συμπατριώτης μας καὶ ἀ.μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Κων. Μέρτζιος. Μὲ τὰ πολύτιμα αὐτὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ ἱστορικὰ τοῦ Ἀλῆ Πασ-

σᾶ Τεπελενλῆ καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ (1783-1797), κ. Μέρτζιος προσθέτει τῶρα εἰς τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν ἱστορικῶν τοῦ ἐρευνῶν καὶ μίαν ἀκόμη ἰδιαιτέρως σημαντικὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου μας ἐργασίαν. Ἡ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» τοῦ ἐκφράζει καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς γενέτειράς του καὶ τὰς εὐχαριστίας τῆς].

Τὰ πλούσια Ἑνετικὰ Ἀρχεῖα μᾶς παρέχουν πολλὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελενλῆ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1783, ὅτε τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ἑπειρωτικὸν ὀρίζοντα ὁ σατράπης ἐκεῖνος, μέχρι τοῦ 1797 καθ' ὃ ἔπεσεν ἡ Ἑνετικὴ Ἀριστοκρατία μὲ τὴν προέλασιν εἰς Βενετίαν τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α'.

Οἱ Ἑνετοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην κατεῖχον τὸ Βουθρωτόν, τὴν Πάργαν, τὴν Πρέβεζαν καὶ τὴν Βόνιτσαν. Παρηκολούθουν, ὥς ἐκ τούτου, μὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τὰ συμβαίνοντα εἰς τε τὸ Σαντζιάκι τοῦ Δελβίνου καὶ εἰς τὸ τῶν Ἰωαννίνων. Ὁμοίως διὰ τοῦ ἐν Ἀρτῇ ὑποπροξένου ἐτηροῦντο ἐνήμεροι καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀρτῇ, ἣν διώκει τότε Βεοβόδας ἐξαρθρώμενος ἀπὸ τὴν Σουλτάναν καὶ τὸν Καπουδὰν Πασσᾶν τῶν ὁποίων ἡ Ἀρτα ἦτο φέουδον καὶ τὰ ἔσοδα κατενέμοντο μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν.

Τὰς πληροφορίας περὶ τῶν κινήσεων τῶν Τούρκων εἰς τὰ ἄνω μέρη συνενέκτρωνον ἀπὸ διαφόρους ἐμπίστους, ἐγκατεσπαρμένους εἰς διαφόρους Ἑπειρωτικὰς πόλεις. Πληρὲς, κατὰ ταῦτα, ἦτο τὸ δίκτυον τῶν πληροφοριοδοτῶν καὶ αὐθεντικὰ τὰ συλλεγόμενα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα μᾶς εἶνε λίαν πολύτιμα εἰδικῶς διὰ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἔρχονται εἰς φῶς ἀνέκδοτοι εἰδήσεις διὰ τὴν πρὸ τοῦ ἔτους 1800 —ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νὰ ἱστορῇ ὁ Πουκεβίλ— δρασίαν τοῦ Ἀλῆ. Αἱ προγενέστεραί τοῦ ἔτους τούτου πληροφορίες τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν οἱ ξένοι περιηγηταὶ καὶ ἡμέτεροι ἱστορικοί, προέρχονται ἀπὸ παραδόσεις ἢ ἀπὸ τὸ στόμα διαφόρων συναγωνιστῶν καὶ φίλων τοῦ Ἀλῆ Ἀλβανῶν τοπαρχῶν, ἐνίοτε δέ, ὥς γράφει ὁ Σμάρτ - Χιούζ, καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀλῆν. Αἱ οὕτω διδόμεναι πληροφορίες εἶνε κατ' ἀνάγκην καὶ ἀνακριβεῖς ὡς πρὸς τὰς χρονολογίας καὶ μεροληπτικά. Καὶ ἀρκεῖ μόνον ὁ τρόπος τὸν ὁποῖον μεταχειρίσθη ὁ Ἀλῆς ἵνα ἐκτελέσῃ τὰ αὐτὰ.



· χ ε ί ρ ω ς τὸν Σελίμ Πασσᾶν τοῦ Δελβίνου, καθ' ὃν χρόνον οἱ περιηγηταὶ γράφουν ὅτι ἐδολοφονήθη ὁ Σελίμ ἀπὸ τοῖς σωματοφύλακάς του κατόπιν νεύματος τοῦ ἰδίου, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ ἀβάσιμον τῶν διδομένων στοιχείων καὶ ἡ θηριωδία καὶ τὰ ἄγρια ἔνστικτα τοῦ τυράννου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ 33 συναπτὰ ἔτη ὠργίωσεν ὡς σατράπης τῶν Γιαννίνων καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου.

Τὰ Ἑνετικά ἔγγραφα, τὰ περαιτέρω δημοσιευόμενα, χαρακτηρίζουν τὸν Ἀλῆν ὡς ἰσχυρὰν προσωπικότητα, ὡς χαρακτῆρα βίαιον, ἀπληστον, ἀλαζόνα, συμφεροντολόγον, φίλαρχον καὶ ὡς ἄσπονδον ἐχθρὸν τῶν κατὰ τόπους διοικητῶν καὶ τοπαρχῶν. Τὸν ἐφοβοῦντο πάρα πολὺ οἱ Ἑνετοί, διότι ὁ Ἀλῆς πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του μετεχειρίζετο πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον. Μίαν φορὰν, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν ἐδίστασε νὰ στείλῃ εἰς Πρέβεξαν τοὺς ἄρματωλούς του, Σπῦρον Καλόγερον καὶ Δράκον Γρίβαν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ δολοφονήσουν τὸν Δημήτριον Γκέκαν ἐχθρὸν τοῦ Ἀλῆ, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλας πληροφορίας μᾶς δίδουν τὰ ἔγγραφα περὶ τῶν ἀγώνων τῶν Σουλιωτῶν, περὶ τῶν ἄρματωλῶν καὶ κλεφτῶν κ.λ.π.

Τὰ ἤδη ἀποκαλυφθέντα καὶ δημοσιευόμενα στοιχεῖα ρίπτουν ἄπλετον φῶς εἰς τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχὴν καὶ θὰ χρησιμεύσουν ὡς βάσις διὰ νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελενλῆ.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ

ἀ.μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Βενετία, Νοέμβριος 1953

Ἴδου τώρα τὰ ἀποσπάσματα τῶν ἐγγράφων ἐν πιστῇ μεταφράσει :

Κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας — Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτῆς — Δέσμη 1040 Κέρκυρα 11 Μαΐου 1782. — Ὁ Γενικὸς Προβλεπτῆς πρὸς τὸν Δόγην :

«... ἔφθασαν καὶ νέαι διαταγαὶ εἰς τὸν Κούρτ Δερβὲν Πασσᾶν τῶν Ἰωαννίνων ἵνα θέσῃ εἰς ἄμεσον ἐφαρμογὴν τὰ προεκδοθέντα Φιρμάνια, τὰ ὁποῖα τῷ ἐπιβάλλουν νὰ παρακολουθῇ τὰς κινήσεις τῶν στασιαστῶν καὶ νὰ ἀντιδρᾷ εἰς τὰς ἀποπείρας των. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέστειλε τὸν χασναδὰρ αὐτοῦ Ἰσμαήλ Ἀγᾶν ἐπὶ κεφαλῇς πολλῶν ἀνδρῶν καὶ ἀξιωματικῶν εἰς Ἀρταν, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐνισχύσῃ τὰς φρουρὰς μέχρι τοῦ Λούρου καὶ τῶν Τουρκοβενετικῶν συνόρων, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πρεβέζης, ὁπόθεν ἐπρόκειτο νὰ περάσουν οἱ στασιασταὶ εἰς τὴν Ρούμελην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν Μορέαν ... ὁ ἐν λόγῳ «χασναδὰρ» ἔγραψεν εἰς τὸν ἑκτακτον προβλεπτὴν Λευκάδος κ. Σοράντσον ἐπιστολὴν διὰ τῆς ὁποίας τὸν πληροφορεῖ ὅτι ἔφθασε μὲ ἄρκετον στρατὸν ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν διέλευσιν τῶν στασιαστῶν καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ διατάξῃ τὸν Προβλεπτὴν Πρεβέζης, ἵνα, ἂν τυχὸν διεισδύσουν ἐκεῖ οἱ στασιασταί, ἐμποδίσῃ τὴν διὰ θαλάσσης διαφυγὴν των ... οἱ στασιασταὶ Ἀλβανοὶ ἔχουν τοὺς ἀρχηγούς των, κυριώτερος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ἀλῆ μπέης ἐκ Τεπελέν, υἱὸς τοῦ Βελῆ Πασσᾶ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀνεργιχθήναι πρῶτος κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, διὰ τῆς διανοιχθείσης ρωγμῆς ἐπὶ τῶν νέων τειχῶν. Πρόκειται περὶ Τούρκου ἰσχυροῦ καὶ μὲ πολλοὺς

λ, ταμίαν.



οπαδούς, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις καὶ μὲ τοὺς ἐν Μαργαριτίῳ. Ὁ Κούρτ Δερβὲν Πασσᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἀνατεθῇ ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία τῆς προστασίας τῶν δρόμων, ἀπὸ τῆς Αὐλῶνος μέχρι τῆς Ἄρτας, εἶναι ἐχθρὸς τοῦ καὶ προσπαθεῖ διὰ παντὸς μέσου νὰ τὸν ἐξοντώσῃ... Φόβος καὶ τρόμος κατέχει τοὺς κατοίκους Πρεβέζης ἐξ αἰτίας τῶν ἀνω κινήσεων... διετόχθη ὁ Προβλεπτής Λευκάδος νὰ μεταβῇ εἰς Γρέβεζαν καὶ νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα ...».

Κέρκυρα 30 Μαΐου 1782—Ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Δόγην :

«... αἱ συγκεντρώσεις τῶν Τουρκαλβανῶν πραγματοποιοῦνται. Ἐπὶ κεφαλῇ 5.000 ἐκ τούτων εὐρίσκεται ὁ περίφημος Ἀλῆ μπέης, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν ἤδη πλησίον τῶν συνόρων τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ συγκρατεῖται λόγῳ ὅτι τὸν ἐμποδίζει ὁ Πασσᾶ Κόκκας τοῦ Δελβίνου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του μέρη. Ὁ Ἀλῆς φαίνεται ὅτι κατευθύνεται πρὸς τὸν Λοῦρον, ἐνισχυόμενος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Κονισπόλεως καὶ τοῖς Λιόπεσι. Συνεμάχησε μὲ τοὺς Μαργαριτιώτας καὶ μὲ τοὺς Σουλιώτας... διετάχθη ἡ φρουρὰ τῆς Πάργας νὰ εὐρίσκεται ἐν ἐπιφυλακῇ... ἀνησυχεῖ ὁ διοικητὴς τῆς Ἄρτας, ὅστις νομίζει ὅτι αἱ κινήσεις τῶν Τουρκαλβανῶν ὑποστηρίζονται ἀπὸ τὸν Πασσᾶν τῆς Σκόδρας ...».

Κέρκυρα 11 Αὐγούστου 1782 — Δέσμη ἀριθ. 1041. — Ὁ αὐτὸς Γενικὸς Προβλεπτής πρὸς τὸν Δόγην :

«... αἱ κινήσεις τῶν Τουρκαλβανῶν οἱ ὁποῖοι ὤδουν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἰσχυροῦ στασιαστοῦ Ἀλῆ μπέη Τεπελέν, εἰς τὸ πέρασμα τοῦ ὁποῖου ἔτρεμον περίφοροι οἱ πληθυσμοί, δὲν ἔσχον τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα, διότι ὁ Ἀλῆ μπέης, ἐκκινήσας μετὰ τῶν ὁπαδῶν του, δὲν εὗρε τὴν ὑποστήριξιν πού ἐπερίμενεν ἀπὸ τὸν Σουλεϊμάν Ἀγᾶν τοῦ Μαργαριτίου καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐμπίστους του καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ κάποιον Ζακούφ Ἀγᾶν, διότι ἐπρόλαβε καὶ τοὺς ἐδωροδόκησεν ὁ Χασναδάρ τοῦ Κούρτ Πασσᾶ. Τοιοῦτοτρόπως συναντήσας εἰς τὴν περιοχὴν Ἄρτης καὶ Πρεβέζης σοβαρὰν ἀντίστασιν ἀπὸ 6.000 Τούρκους συγκεντρωμένους ἐκεῖ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ στραφῇ κατὰ τῆς περιοχῆς τῶν Γιαννίνων. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὁ Κούρτ Πασσᾶς εἶχεν ἀποστείλει στρατεύματα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἱμπραήμ Ἀγᾶ. Ὁ Ἀλῆς κατέλαβεν ἐξ χωρία τῆς περιφερείας Ἰωαννίνων καὶ τὴν 18ην Ἰουλίου, εἰς τὸ χωρίον Ραδοτόβι, δύο ὥρας μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων, συνήφθη μάχη μετὰ τῶν δύο ἀντιπάλων, διαρκέσασα τέσσαρας ὥρας. Ὁ Ἀλῆς κατετροπώθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν πρὸς τὰ μέρη τῆς Παραμυθιάς, ἀφίσας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 150 νεκρούς, αἰχμάλωτον ἓνα μπουλὸνκ μπασην, ἐκ τῶν κυριωτέρων ὁπαδῶν του καὶ ἐπῆραν οἱ τοῦ Ἱμπραήμ καὶ 70 κεφάλια ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς τοῦ Ἀλῆ... τὰς εἰδήσεις αὐτὰς μοῦ τὰς διεβίβασεν ὁ ἑκτακτος Προβλεπτής Λευκάδος καὶ ὁ ὑποπρόξενος Ἐνετὸς τῆς Ἄρτης, ὁ ὁποῖος τὰς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ἐκεῖ βοεβόδαν Μεχμέτ Ἀγᾶν. Μετὰ τὴν ἥτταν ὁ Ἀλῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Τεπελένι. Αἱ πληροφορίες αὗται ἐπεβαβαιοῦνται ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ Ἀγᾶν, Χασναδάρ τοῦ Κούρτ Πασσᾶ καὶ ἀπὸ τὸν πρόκριτον Ἄρτης Βλαχούτσην ...».



Δέσμη ἀριθ. 1042—Κέρκυρα 8 Ἰανουαρίου 1783.—Ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Δόγην :

«... Πασσᾶς Δελβίνου διωρίσθη ὁ Μουσταφᾶ Κόκκας μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κανονίσῃ τὰς συνοριακάς μας διαφοράς...».

Κέρκυρα 24 Μαρτίου 1783.—Ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Δόγην :

«...Ὁ Ἀλῆ μπέης Τεπελέν, Τουρκαλβανὸς γνωστῆς οἰκογενείας καὶ μεγάλου προσωπικοῦ κύρους, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς ποὺ ἐξήσκησεν οὗτος καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς τῶν συμπατριωτῶν του εἰς τὸ Μορέαν, φιλοδοξῶν νὰ πάρῃ τὸ Πασσαλίκι τοῦ Δελβίνου καὶ νομίζων ὅτι ἡμπορεῖ νὰ τὸν βοηθήσῃ ὁ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ Βαῦλος, ἔστειλεν ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας ὑποβάλλω ἀντίγραφον, διὰ τινος ἐμπίστου αὐτοῦ ὀνόματι Μούρτου καὶ ὑπόσχεται νὰ λύσῃ πρὸς τὸ συμφέρον μας τὰς συνοριακάς διαφοράς, ἅμα ὡς ἀναλάβῃ τὸ Πασσαλίκι. Τῷ ἀπήντησα καταλλήλως ὅτι θὰ ἀναφέρω τὰ καθέκαστα εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαῦλον ...».

Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ μπέη, υἱοῦ τοῦ Βελῆ Πασσᾶ Τεπελέν.

Πρὸς τὸν Ἀλβίζε Φόσκαρι, Γεν. κατὰ θάλασσαν Προβλεπτὴν — Κέρκυραν :

«... ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φιλικῶς γνωρίζει τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι ὁ εἰλικρινὴς φίλος της, μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην ποὺ ἔχομεν ἀναμεταξύ μας, μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ σφίξωμεν μίαν εἰλικρινῆ φιλίαν μὲ τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μείνῃ αὕτη ἀδιάλυτος καὶ θὰ προκαλῇ τὸν θαυμασμόν τῶν φίλων... ἐπειδὴ ὅμως ἤκουσα ὅτι ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς δὲν ἐκανόνισεν ἀκόμη τὰς συνοριακάς διαφοράς ποὺ ἔχετε εἰς τὸ Βουθρωτόν, τὰς ὁποίας ζητεῖ νὰ κανονίσῃ ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης, καὶ δὲν ἔλαβεν ἀκόμη κανὲν σχετικὸν μέτρον, καὶ ἐπειδὴ περιμένω ἐγὼ ὁ φίλος τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος τὰς «οὐράς» καὶ τὴν ὀνομασίαν μου παρὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, τὴν διαβεβαίω ὅτι θὰ ἐνεργήσω συμφώνως μὲ τὰς ἐπιθυμίας της καὶ νὰ εἶναι βεβαία ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ὅτι θὰ κανονισθῇ τὸ πᾶν, κατὰ τὴν θέλησίν της, ἵνα ἀποκτήσω τὴν εὐνοίαν της. Γράφω τὸ παρὸν φιλικὸν γράμμα ἵνα κάμω γνωστὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ ἐνῶ ἔρωτῶ διὰ τὸ αἶσιον τῆς υἱείας της, ἀποστέλλω τὸ παρὸν μὲ τὸν ἐμπιστόν μου Μούρτον καὶ μόλις περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖράς της καὶ ἀντιληφθῇ καλῶς τὴν ἐννοίαν τῶν γραφομένων καὶ ἐφόσον γνωστὴ εἶναι εἰς τὴν Ὑ.Ε. ἡ φήμη τοῦ πάππου μου, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἐπέδειξε τιμὴν καὶ πίστιν, ὡς εὐαρεστηθῇ ἡ Ὑ. Ε. νὰ γράψῃ εἰς τὸν Βαῦλον, ἵνα μεσολαβήσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ἴσως ἐπιτύχῃ συντόμως τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας μου. Ἐλπίζω ὅτι θὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν ρηθέντα Μούρτον τὰ εὐνοϊκὰ πρὸς ἐμὲ αἰσθήματά της καὶ θὰ μὲ τιμήσῃ μὲ ἐπιστολάς της καὶ θὰ τῇ εἶμαι ὑπόχρεως καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὴν σκέπτομαι μὲ ἀφοσίωσιν».

2) Τὰς ἱσπουρῦδας, Τουρκιστεῖ «Though». Ἦσαν διακριτικὸν γνώρισμα ἀξιώματος ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Ἐπικρατείᾳ. Μίαν εἶχεν ὁ σιαντζιάκης, δύο ὁ μπετλέρμπεης, τρεῖς οἱ βεζύρηδες καὶ πάντε ὁ Μέγας Βεζύρης. Αὗται ἐφέροντο ἐπὶ κοντῶν ἐν εἰδεί λαβάρων, ἀπὸ ἐπίππου, οἷτινες προηγούντο τοῦ Πασσᾶ, ὁσάκις ἐπορεύετο, ἐποποθεύοντο δὲ παρὰ τὴν σκηνήν, ὅταν ἐστρατοπέδευεν ὁ τιταρχος.



(Ὁ γενικός Προβλεπτής παραθέτει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλῆ εἰς τὴν Ἱταλικὴν μετάφρασιν, χωρὶς χρονολογίαν. Συνεπῶς ἀγνοοῦμεν ἂν ἐγράφη ἀπὸ τὸν Ἀλῆν Ἑλληνιστὶ ἢ Τουρκιστὶ. Ὁ ἴδιος περαιτέρω εἰς τὸ ἔγγραφον ἀναφέρει ὅτι ὁ ἔμπιστος τοῦ Ἀλῆ, Μοῦρτος, συνωδεύετο καὶ ἀπὸ ἑνα Ἑλληνα ἔμπιστον ὡς καὶ ἀπὸ ἄλλους τέσσαρας ὁπαδοὺς Τουρκαλβανούς, ὅτι τῷ ἔφεραν ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ ὡς δῶρον ἑνα ἵππον καὶ ὅτι ὁ Προβλεπτής εἰς ἀντάλλαγμα ἔδωκε διὰ τὸν Ἀλῆν διάφορα πολύτιμα ὑφάσματα μπράτσα 17, λαμπίτσες ἐπίχρυσες, φυλιτζάνια τοῦ καφέ ἐπίχρυσα, στεατοκήρια λίτρες ἑξ, Ζαχαρωτά, ἐν δοχεῖον Θεριάκας, ἑξ ποτήρια καὶ μερικὰ ἄλλα μικροπράγματα. Ἐχάρισε δὲ τέσσαρα τζεκίνια εἰς ἐκεῖνον ποῦ τοῦ ἔφερε τὸν ἵππον καὶ ἔδωκεν διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἑξ, ποῦ ἔμειναν ἐν Κερκύρᾳ ἑννέα ἡμέρας, Τζεκίνια 14).

Κέρκυρα 3 Μαΐου 1783.—Ὁ αὐτὸς Γεν. Προβλεπτής πρὸς τὸν Δόγην:

«... δὲν ὑπάρχει ἡσυχία εἰς τὰ σύνορα τοῦ Βουθρωτοῦ, ὅπου οἱ Ἀλβανοὶ προσήγγισαν εἰς ἓν προκεχωρημένον μέρος τοῦ Κάστρου καὶ προεκλήθη συμπλοκὴ διαρκέσασα τρεῖς ὥρας ... ἀπετάθην εἰς τὸν Πασσᾶν Κόκκαν καὶ ἐπέμεινα νὰ δώσῃ τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς εἰς τοὺς ὑφιστασμένους του ... δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔμαθεν οὗτος τὰς διαθέσεις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐναντίον του ἢ τὰς μηχανορραφίας τοῦ Ἀλῆ μπὲν ὅπως ἐπιτύχῃ τὸ Πασσαλίκι τοῦ Δελβίνου καὶ τώρα ἐπιζητεῖ νὰ δημιουργήσῃ ταραχὰς εἰς τὰ σύνορα. Τὸ συμπεραίνω αὐτὸ ἀπὸ ἓν νεώτερον γράμμα τοῦ Ἀλῆ μπὲν ὁ ὁποῖος φανερῶναι μίαν παλαιὰν ἔχθραν κατὰ τοῦ Κόκκα ...».

Ἰδοὺ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Ἀλῆ πρὸς τὸν Γεν. Προβλεπτήν:

«... μεγάλην ἀνακούφισιν μοῦ προὔξενε τὸ γράμμα τῆς Υ.Ε. ... ἡ οἰκογένεια τοῦ βιαίου καὶ ἀμεταπείστου Μουσταφᾶ Πασσᾶ Κόκκα ἐτιμωρήθη ὅπως τῆς ἤξιζεν ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν μου κατὰ τοὺς περασμένους καιροὺς. Θὰ ὑποστῇ τώρα καὶ ὁ ἴδιος τὰ αὐτὰ ἀπὸ ἐμέ, ἂν ὁ Θεὸς θελήσῃ ... καλὸν εἶναι ἡ Υ.Ε. νὰ μὴ παύσῃ τὰς ἐνεργείας της ἵνα διορισθῶ Πασσᾶς τοῦ Δελβίνου καὶ τότε θὰ φροντίσω νὰ λύσω τὰ ζητήματα τῶν συνόρων συμφώνως μὲ τὰς ἐπιθυμίας τῆς Υ.Ε. ...».

Ἀρχεῖον τοῦ ἐκτάκτου Προβλεπτοῦ τῶν Νήσων—Δέσμη ἀριθ. 1182

Κέρκυρα 14 Νοεμβρίου 1784. Ὁ Προβλεπτής τῶν Νήσων γράφει εἰς τὸν Δόγην:

«... αὐτὴν τὴν στιγμὴν μοὶ ἔφθασεν ἐπιστολὴ ἐκ Δελβίνου διὰ τῆς ὁποίας μοὶ γίνονται γνωσταὶ αἱ μέθοδοι τὰς ὁποίας ἐφαρμόζει ὁ νέος Πασσᾶς τοῦ Δελβίνου Ἀλῆ Τεπελέν. Κρίνω εὐλογον νὰ υποβάλω Ὑμῖν ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ἵνα λάβουν γνῶσιν αἱ Ὑμέτεραι Ἐξοχότητες, τῶν ἐκτελέσεων εἰς ἃς προσέβη ὁ Ἀλῆς ὅστις ἀπεκφαλίσσε τὸν Σελὶμ Πασσᾶν καὶ τοὺς φονεῖς τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ Κόκκα καὶ τοῦτο κατ' ἐντολὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀπέστειλε τὰς κεφαλὰς τῶν ἐκτελεσθέντων».

Β. Ἀπὸ τὰ περαιτέρω δημοσιευόμενα γράμματα τοῦ Ἀλῆ, ὅσα μὲν ἔχουν Τουρκικὴν χρονολογίαν ἐγράφησαν Τουρκιστὶ, τὰ δὲ ἄλλα Ἑλληνιστὶ.

Γ. Τοῦτο ἦτο ἐν ἱατρικὸν παρασκευαζόμενον ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐθεωρεῖτο τότε ὡς φαρμακουργὸν διὰ τὴν ὕγειαν.



Ἰδοὺ τὸ κείμενον τῆς ἐκ Δελβίνου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Προβλεπτὴν τῶν Νήσων.

Ἐρίτσο : Δέλβινον 11 Νοεμβρίου 1784.

«... ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς κατέλυσεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Καλαπόδη καὶ εἶχε διορίσει ἐξεπίτηδες ὡς Μουσελίμην⁶ τὸν Μουσταφᾶ μπέην, υἱὸν τοῦ Σελίμ Πασσᾶ. Τὴν περασμένην Δευτέραν ἔγραψεν ὁ Ἀλῆς ἐν σημείωμα εἰς τὸν Σελίμ Πασσᾶν, εἰς τὸ ὁποῖον τῷ ἀνέφερεν ὅτι ὁ ἐκτελεσθεὶς Πασσᾶ Κόκκας ἐχρεώσται εἰς τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον 270 Πουγγιά καὶ ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ συλλάβῃ τὸν Ἱμπραήμ Ἀγᾶ Καλαπόδην, τοὺς ἀνεψιούς του καθὼς καὶ τὸν Μαχμούτ Σιαμέτ Ἀγᾶν, «κονιάδον» τοῦ ἐκτελεσθέντος Πασσᾶ Κόκκα, διότι ἐγένοντο κύριοι τῆς περιουσίας του καὶ ἐπεζήτει νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ καταβάλουν εἰς τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον τὸ πρὸς αὐτὸ χρέος τοῦ Πασσᾶ Κόκκα. «Ἐπειδὴ ὅμως εἶχε καταλύσει εἰς τὸ σπίτι των —ἔγραφεν εἰς τὸ σημείωμα— ἐδίσσιαζε νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν των. Μάλιστα ἐφοβεῖτο μὴ τυχὸν ὀργανώσουν ἀποπειράν τινα κατὰ τῆς ζωῆς του καὶ τέλος ἔγραφεν εἰς τὸν Σελίμ νὰ τῷ ἐτοιμάσῃ ἐν δωματίον ἵνα μετοικήσῃ εἰς τὸ σπίτι του. Ὁ Σελίμ, ἀνύποπτος, τῷ ἀπήντησεν ἀμέσως ὅτι ἡτοίμασε τὸ δωματίον καὶ τὸν ἀνέμενεν. Πρὶν μετακινηθῇ πρὸς τὸν Σελίμ, ὁ Ἀλῆς ἐκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωματοφυλακῆς του καὶ τὸν διέταξε νὰ συλλάβῃ, μετὰ τὸν καφέν, τοὺς ρηθέντας : Καλαπόδην, τοὺς ἀνεψιούς του καὶ τὸν Μαχμούτ κονιάδον τοῦ Κόκκα, ὁ ἴδιος δὲ μετέβη εἰς τὸ σπίτι τοῦ Σελίμ, εἰς τὸν ὁποῖον παρουσίασεν ἀμέσως τὸ Φιρμάνι καὶ τοῦ εἶπε : «Θέλεις νὰ σὲ ἀποκεφαλίσῃ, ὁ ἐκτελεστὴς τῆς δικαιοσύνης ἢ νὰ σοῦ κόψω ἐγὼ τὸ κεφάλι ; Τότε ὁ Σελίμ ἐκλινε τὴν κεφαλὴν καί, ἐνῷ τῷ ἐφίλει τὰ πόδια, τοῦ ἀπήντησεν : Καλλίτερα σύ, Πασσᾶ μου. Ἦκούσθησαν τότε δύο πιστολιές καὶ ὁ Σελίμ, μολονότι ἦτο τραυματισμένος, ἔτρεξεν εἰς ἄλλο δωματίον καὶ ἐκλεισε τὴν θύραν. Ἐτρεξε τότε ὁ Ἀλῆς καὶ ἀφοῦ ἔσπασε τὴν θύραν, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ Σελίμ, κραδαίνων τὴν σπάθην στὰ χέρια του καὶ μεαυτήν, ἀπέκοψε⁶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σελίμ καὶ ἔρριπεν ἐπὶ τοῦ πτώματος τὸ Φιρμάνι. Ἀπέπεμψε τότε τὸν Καλαπόδην καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι ἔχει διαταγὴν νὰ στείλῃ τὸ κεφάλι τοῦ Σελίμ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐνήργει ὅπως ἐνήργησε, δὲν θὰ ἐπετύγχανε τὸν σκοπὸν του.

Ἐπυροβολήθη κατόπιν ὁ Χασὰν Ἀγᾶ Κόκκας ἀνεψιὸς καὶ δολοφόνος τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ Κόκκα καί, βαρέως τραυματισθεὶς, ἀφέθη ἐπὶ τρεῖς ὥρας ἡμιθανὴς καὶ κατόπιν διετάχθη παρὰ τοῦ Ἀλῆ ἢ ἀποκεφαλίσθαι. Ὁ ἄλλος ἀνεψιὸς καὶ φονεὺς τοῦ θείου του Μουσταφᾶ, ὀνόματι Ἱμπραήμ, παρεδόθη εἰς τοὺς ἀδελφούς τοῦ δολοφονηθέντος Μουσταφᾶ εἰς Ἀγίους Σαράντα, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ τὸν ἐβασάνισαν ἐπὶ τέσσαρας ὥρας, τὸν ἀπεκεφάλισαν. Καὶ αἱ τρεῖς κεφαλαὶ ἐστάλησαν σήμερον Πέμπτην παρὰ τοῦ Ἀλῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ἓνα «τάρταρον». Ὁ Ἀλῆς ἐφυλάκισε καὶ τοὺς υἱούς τοῦ ἀποκεφαλισθέντος Σελίμ καὶ ἐσφρά-

6. Μουσελίμης ἢ μουτεσελίμης εἶναι ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Πασσᾶ.

6. Οἱ μέχρι τοῦδε περιγράψαντες τὴν σκηνὴν ταύτην ξένοι περιηγηταί, ἀναφέρουν ὅτι δὴθεν ὁ Ἀλῆς εἶχε μείνει σύμφωνος μετὰ τοὺς σωματοφύλακας τοῦ ἦσαν κρυμμένοι, νὰ ἐφορμήσουν κατὰ τοῦ Σελίμ, τὴν στιγμὴν πού ὁ Ἀλῆς θὰ ἄφινε νὰ πᾶσιν τὸ φιλτζάνι τοῦ καφὲ καὶ ὅτι δὴθεν τὸν Σελίμ τὸν ἐφόνευσαν οἱ σωματοφύλακες.



γισε τὰς κατοικίας των. Ἔστειλε κατόπιν ἀνθρώπους του καὶ ἐφόνευσαν τὸν Κουζ-
λὸνκ Ἀλῆ μπέν εἰς τὸ σπίτι τοῦ ὁποίου ἐφονεύθη ὁ Μουσταφᾶ Κόκκας, ὡς ἐπί-
σης διέταξε καὶ ἐφόνευσαν τὸν πρόκριτον τῶν Ἀγίων Σαράντα Κώσταν Ντάϊκον.
Σιδηροδέσμιοι εἶναι τώρα πολλοὶ Ἀγάδες τοῦ Δελβίνου, κατόπιν διαταγῆς τοῦ
Ἀλῆ. Μεγάλαι εἶναι αἱ καταστροφαὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην, φ ὁ ρ ο ς δ ἔ κ α ι
τ ρ ό μ ο ς κ α τ έ χ ε ι τ ο ύ ς π ά ν τ α ς, π α ρ ό μ ο ι ο ς τ ο ῦ ὁ π ο ί ο υ
ο ὗ δ έ π ο τ ε ἔ σ η μ ε ι ώ θ η . . . ».

Εἰς τὴν Δέσμην ὑπ' ἀριθ. 1041 εὐρίσκεται ὑπὸ χρονολογίαν 11 Ἀπριλίου
1784 τὸ κάτωθι ἔγγραφον τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ πρὸς τὸν Δόγην, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον
ἀποσπῶμεν τὰ κάτωθι ποὺ μᾶς ἐξηγοῦν τὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ
Κόκκα: «... εἰς τὸ Δελβινὸν ὁ Σελὶμ Πασσᾶς κατώρθωσε διὰ τῶν ἀνεψιῶν τοῦ
Κόκκα νὰ δολοφονήσῃ τὸν Μουσταφᾶν ὡς καὶ τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱόν. Οἱ
ἀνεψιοὶ τοῦ Κόκκα εἶναι οἱ σφετεριστὰι τῶν καλλιτέρων γαιῶν τοῦ Βουθρωτοῦ
καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ κάμουν καὶ ἀκόμη χειρότερα εἰς βάρος μας ...».

Κέρκυρα 4 Νοεμβρίου 1784.— Δέσμη 1182

Ὁ Προβλεπτὴς Ἐρίτσο διαβιβάζει εἰς τὸν Δόγην μετάφρασιν ἐπιστολῆς
τὴν ὁποίαν τῷ ἔγραψεν ὁ νέος Διοικητὴς τοῦ Δελβίνου Ἀλῆ Πασσᾶς. Ἐν ἀρχῇ
τῷ ἀναφέρει ὅτι κατόπιν τῆς ἐκδηλωθείσης ὑπὲρ αὐτοῦ εὐνοίας ἐκ μέρους τοῦ
ὑψηλοῦ Ἀνακτος, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Δελβίνου, ὅτι θὰ φρον-
τίσῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς ὑπηκόους καὶ διαδηλώ-
ναι τὴν εἰλικρινῇ φιλίαν του πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Ἀριστοκρατίαν καὶ τέλος τῷ γράφει
ὅτι ἀποστέλλει τὸ γράμμα αὐτὸ μὲ τὸν ἔμπιστόν του Μουχουρδὰρ Ἀγᾶν καὶ μὲ τὸν
Παπᾶ κὺρ Ἀδάμον, ὅτι οἱ ὑπήκοοι Ἑνετοὶ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ πηγαινοέρχωνται εἰς
τὴν ἐπαρχίαν του καὶ ὅτι ἀναμένει τὴν ἀπάντησιν τοῦ Προβλεπτοῦ μὲ τοὺς ἰδίους
ἐμπίστους του. Ὁ Ἐρίτσο τῷ ἀπήντησε καταλλήλως καὶ τῷ ἔστειλε καὶ διάφορα
δῶρα ἧτοι ὑφάσματα πολὺτιμα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀξίας καὶ ἔδωκε καὶ δῶρα
εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους.

Κέρκυρα 7 Δεκεμβρίου 1784.— Ὁ αὐτὸς Ἐρίτσο πρὸς τὸν Δόγην :

«... καὶ ἄλλο γράμμα μοῦ ἔστειλεν ὁ Ἀλῆς μὲ τρεῖς ἀνθρώπους του καὶ
μοῦ ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια περὶ φιλίας καὶ λοιπά... Οἱ ἴδιοι μοῦ εἶπαν ὅτι
ἀκόμη δὲν ἔφθασε τὸ Φιρμάνι διὰ τὴν διαρρύθμισιν τῶν συνόρων τοῦ Βουθρω-
τοῦ. Δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ μοῦ στείλῃ νέο γράμμα, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἡ σ υ ν ῆ θ η ς
β ι ο μ η χ α ν ί α τῶν Τούρκων μεγιστάνων διότι ἔρχονται ἐδῶ οἱ ἔμπιστοί των,
φιλοξενοῦνται καί, φεύγοντες, ἐφοδιάζονται μὲ τὰ συνήθη δῶρα καὶ διὰ τοὺς ἐξα-
ποστέλλοντας αὐτούς. Ἐφρόντισα νὰ τοὺς ξαναστείλω ὅσον τὸ δυνατόν γρηγορώτερα...».

Κέρκυρα 7 Ἀπριλίου 1785.— Δέσμη ἀριθ. 1184. — Ὁ Ἐρίτσο πρὸς τὸν Δόγην :

«... ἔλαβα τὸ Φιρμάνι διὰ τὰ σύνορα τοῦ Βουθρωτοῦ ἀπὸ τὸν Βάϋλον καὶ
τὸ ἔστειλα ἀμέσως εἰς τὸν Μπεϊλὲρ μπέν καὶ εἰς τὸν Πασσᾶν τοῦ Δελβίνου Ἀλῆ
Ταπελέν, ὁ ὁποῖος ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι ἀπληστὸς ὅπως καὶ κάθε ἄλλος Τούρκος...».



Διοικητής, φαίνεται ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἀποφασιστικός, ὁ ὁποῖος προστατεύει παρανόμως ὅλους τοὺς σφετεριστὰς γαιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ θεωροῦνται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὰς κτήσεις τοῦ Βουθρωτοῦ. Ὁ νέος οὗτος Πασσᾶς τοῦ Δελβίνου, προστατεύων τὸν Ἰμπραήμ Ἀγᾶν Καλαπόδην, ἔγραψεν εἰς τὸν Δραγομάνον μας ὅτι, ἐπειδὴ δὲν καθωρίσθησαν ἀκόμη ποῖα εἶναι τὰ σύνορα τοῦ Βουθρωτοῦ, ἔστειλε μερικὰ κοπάδια πρόβατα εἰς ἐκεῖνα τὰ ἐδάφη καὶ ζητεῖ νὰ μὴ τὰ ἐνοχλήσωμεν. Τῷ ἀπήντησα μὲ σοβαρὸν τόνον ὥς ἡ ἐγκλειστος ἐπιστολή ...».

Δὲν συνεχίζεται ἡ ἀλληλογραφία μεταξὺ Ἀλῆ καὶ Προβλεπτῶν εἰς τοὺς ἐπομένους φακέλλους. Μόνον εἰς τὴν Δέσμην 1045 τοῦ Ἀρχείου τοῦ Γεν. κατὰ θάλασσαν Προβλεπτοῦ, εὐρίσκομεν τρία ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα :

Κέρκυρα 6 Μαΐου 1788.—Γράφει ὁ Προβλεπτὴς Φαλιέρ πρὸς τὸν Δόγην :

«... ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων συγκεντρώνει μέγα σῶμα ἀνδρῶν καὶ θὰ τὸ ὀδηγήσῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ Μεγάλου Βεζύρη ἵνα τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ... Ἄλλοι λέγουν ὅτι θὰ ὀδεύσῃ πρὸς καθυπόταξιν τῶν Σουλιωτῶν ...».

Κέρκυρα 18 Σεπτεμβρίου 1788.—Ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Δόγην :

«... ἔφθασεν ἐδῶ κατ' αὐτὰς ὁ Τοῦρκος Χασὰν Ἀγᾶς πρόκριτος Φιλιατῶν, συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ ἄλλους καὶ μοῦ ἔφερε μίαν συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Ἰωαννίνων διὰ μίαν συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Ἰωαννίνων διὰ μίαν ἐμπορικὴν διαφορὰν ποὺ ἔχουν οἱ Φιλιατιῶτες μὲ τοὺς ὑπηκόους μας ... Ἦλθε καὶ ἄλλος Τοῦρκος ὀνόματι Ρουσούλ Ἀγᾶς ἐφωδιασμένος μὲ γράμματα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ Μουχτάρ μπέη υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ τοποτηρητοῦ του, καθὼς καὶ ἄλλων μπέηδων καὶ ἀγάδων τῆς Ἀρτης, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπαιτήσεις ἐναντίον Λευκαδίων ὑπηκόων μας ...».

Ὡστε ὁ Ἀλῆ Τεπελενλῆς ἦτο τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1788 Διοικητὴς Ἰωαννίνων. Ἀλλὰ πότε ἀνῆλθεν εἰς τὸ Πασσαλίκι; Τὸ μανθάνομεν ἀπὸ τὸ τρίτον ἔγγραφον τῆς αὐτῆς Δεσμίδος ὑπ' ἀριθ. 1045.

Κέρκυρα 1 Δεκεμβρίου 1788. Γράφει ὁ αὐτὸς Προβλεπτὴς Φαλιέρ πρὸς τὸν Δόγην :

«... ἀποθανόντος κατὰ τοὺς παρελθόντας μῆνας τοῦ Κούρτ Ἀχμέτ Πασσᾶ τῆς Αἰλῶνος, ἀνωτάτου ἐπόπτου τῶν περιφερειῶν τῆς Ρούμελης καὶ τῶν συνόρων μὲ τὴν Βόνιτσαν καὶ Πρέβεζαν, ἀνδρὸς δεδοκιμασμένης τιμιότητος καὶ φρονήσεως, ἀντικατεστάθη οὗτος ἀπὸ κάποιον Ἀλῆ Πασσᾶν ἐκ Τεπελενλίου, πρόσωπον βιαίου χαρακτῆρος ἀπληστον, συμφεροντολόγον καὶ ἀσπονδότατον ἐχθρὸν τοῦ ἀποθανόντος Κούρτ Πασσᾶ. Ἠλλαξε τοιοῦτοτρόπως τὸ σύστημα τῶν πραγμάτων εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην καὶ ὁ Ἀλῆς ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ ἀγρίως τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κούρτ Πασσᾶ διατελέσαντας. Ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν ἐπιζήλον θέσιν τοῦ προκρίτου τοῦ Ξηρομέρου τὸν Μῆτσον Μαυρομάτην, ἀφωσιωμένον εἰς τὰ συμφέροντά μας, ὁ ὁποῖος ἐξηναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐξεδίω-



ἔσιν ὁμοίως ἀπὸ τὸ Καπιτανάτον ἐκεῖνο τὸν Κατσικογιάννην, ὅστις ἐπὶ κεφαλῇς τῶν φυλάκων, τῶν ὀνομαζομένων ἄρματωλῶν, ἐφύλαττε τοὺς δρόμους καὶ ἐμερίμνα διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν συνόρων μας. Τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν γνωστότατον ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν, κακοποιὸν ὀνόματι Δράκον Γρίβαν, ὅστις εἶχε καταδικασθεῖ εἰς θάνατον διὰ τὰ ἐγκλήματα ποὺ εἶχε διαπράξει ἐντὸς τῆς Πρεβέζης. Ὁ Κατσικογιάννης μὲ τοὺς ὁπαδούς του κατέφυγεν ἐντὸς τῶν ἡμετέρων κτήσεων τῆς Πρεβέζης καὶ Βονίτης. Τώρα μοι ἔφθασαν γράμματα διαμαρτυρίας ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ, τοῦ υἱοῦ του Μουχτάρ μπέη καὶ τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, κατὰ τοῦ Κατσικογιάννη καὶ ζητοῦν νὰ μὴ τῷ παραχωρήσωμεν ἄσυλον. Τὰς ἰδίας κατηγορίας περὶ ἐγκλημάτων διατυπώνουν καὶ κατὰ τοῦ Μαυρομάτη . . .»

Κέρκυρα 18 Δεκεμβρίου 1788. Ὁ Γ. Προβλεπτής πρὸς τὸν Δόγην :

« . . . Μοῦ ἀναφέρουν ἐκ Πρεβέζης ὅτι εἰσεχώρησαν ἐκεῖ κρυφίως οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Καπιτάνου τῶν ἄρματωλῶν Κατσικογιάννη καὶ ὅτι ὁ διοικητὴς ἐσκέφθη νὰ τοὺς συλλάβῃ, ὑπείκων εἰς τὰς ἐπιμόνους ἀξιώσεις τοῦ Ὁθωμανοῦ Διοικητοῦ, ὁ ὁποῖος διεμαρτυρήθη ἐντόνως διότι δίδεται ἄσυλον εἰς φυγοδίκους. Καὶ τοὺς συνέλαβε τέλος. Τώρα ὅμως γεννᾶται τὸ ζήτημα ἂν πρέπει νὰ τοὺς παραδώσῃ εἰς τοὺς ἀπαιτοῦντας τὴν ἔκδοσιν, Μουτεσελίμην τῶν Ἰωαννίνων Μουχτάρ μπέην υἱὸν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Ἀλῆ, Δόστι Γαρδίκι. Ἐξ ἄλλου ὅμως οἱ πρόκριτοι τοῦ Σουλίου μὲ ἔντονα γράμματα πρὸς τοὺς Συνδίκους τῆς Πρεβέζης, ἀπειλοῦν ὅτι, ἂν παραδοθοῦν οἱ συλληφθέντες εἰς τοὺς Τούρκους, αὐτοὶ θὰ ἐπιχειρήσουν ἀντίποινα κατὰ τῆς περιφερείας τῆς Πρεβέζης. Ὅσον εἶναι ἄξιοι σκέψεως σοβαρᾶς αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Ὁθωμανῶν, εἶναι ἔξ ἄλλου πολὺ ἐνοχλητικαὶ αἱ διαμαρτυρίαι καὶ αἱ ἀπειλαὶ τῶν Σουλιωτῶν, οἱ ὁποῖοι, μολονότι εἶνε ὑπῆκοοι Ὁθωμανοί, εἶνε ὅμως ἀπειθάρχητοι καὶ τολμηροὶ καὶ δὲν παύουν νὰ διαπράττουν εἰς βάρος μας πειρατικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν, καὶ ἄρπαγὰς καὶ λεηλασίας. Ὡς ἐκ τούτου ἀπεφάσισεν ὁ Διοικητὴς Πρεβέζης νὰ χρονοτριβήσῃ καὶ νὰ μὴ τοὺς παραδώσῃ εἰς τοὺς Ὁθωμανούς. Εἶναι πράγματι ἐξηκριβωμένον ὅτι οἱ συλληφθέντες εἶνε Σουλιώται καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως συνεκινήθησαν οἱ συντοπιταὶ των διὰ τὴν γενομένην σύλληψιν καὶ ζητοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀπόλυσιν των ... Θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ Μ. Βεζύρη ὁ Ἀλῆς εἰς τὴν Ἀρταν. Λέγεται δὲ ὅτι ἔλαβε περισσοτέραν δικαιοδοσίαν διὰ τὴν Διοίκησιν τῆς περιφερείας ...».

Δέσμη 1045.—Κέρκυρα 8 Ἰανουαρίου 1789. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Κατέργου τῶν καταδίκων Βερνάρδος Σοράντισο εἰς τὸν Γενικὸν Προβλεπτήν :

« ... ὁ ἄρματωλὸς Σπῦρος Καλόγερος ὅστις ἔχει τὴν φύλαξιν τῶν δρόμων τῆς περιοχῆς τῆς Ἀρτης καὶ εἶχεν ἀναλάβει νὰ ἀπελευθερώσῃ ὑπῆκοον Ὁθωμανόν, αἰχμαλωτισθέντα ἀπὸ τὸν Μαχμούτ μπουλούκ μπασην, γράφει ὅτι κατώρθωσε νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ καὶ ὅτι περιμένει τὴν ἐπιστροφὴν τῶν προκρίτων Ἀρτης ποὺ εἶχον μεταβῇ εἰς τὰ Γιάννινα πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀλλῆ Πασσᾶ, ἵνα τὸν παραδώσῃ εἰς αὐτούς. Ἀναφέρει ὁ ἴδιος Σπῦρος Καλόγερος ὅτι ὁ αἰχμάλωτος ἐκρατεῖτο ὄχι ἀπὸ

τὸν καπιτὰν Ἴσκον, δερβέναγαν τῆς περιοχῆς τοῦ Σουλίου, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Τοῦρκον Μαχμούτ μπουλούκμπασην, ὃ ὁποῖος εἶχε φιλονικήσει μὲ ἓνα Τοῦρκον Ἀρτινόν ...».

Κέρκυρα 17 Ἰανουαρίου 1789. — ὁ αὐτὸς Σοράντισο γράφει εἰς τὸν Γεν. Προβλεπτήν :

« ... εὐρίσκομαι εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ἀλλὰ ἡ ἀναχώρησις του διὰ τὸ Τεπελέν δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσω ... ἓνας ἀπὸ τοὺς πλείον ὀνομαστοὺς ἀρχηγούς ὀνόματι Σταῦρος ἐφονεύθη ἀπὸ τοὺς λεβέντες τοῦ Καπιτὰν Ἴσκου εἰς τὸ Μακρίνοβο ... οἱ λεβέντες τοῦ καπιτὰν Γρίβα εἰς τὰ μέρη τοῦ Ξηρομέρου συνεπλάκησαν μὲ τοὺς κλέφτες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν κάποιου Θεοτόκη, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολυαριθμώτεροι. Ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς τοῦ Γρίβα ἐφονεύθη ἓνας, ἀπὸ δὲ τὸ σῶμα τοῦ Θεοτόκη ἐπληρώθη ἓνας ... ».

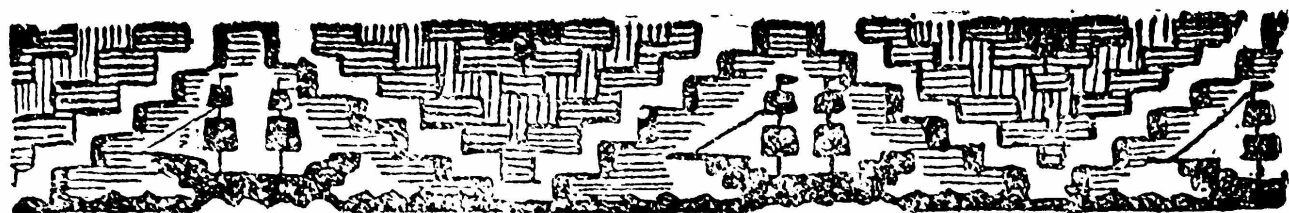
Κέρκυρα 18 Ἰανουαρίου 1789. ὁ αὐτὸς Σοράντισο πρὸς τὸν Γ. Προβλεπτήν :

« ... ἐκυκλοφόρησεν ἡ φήμη ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἔγινε κύριος τῶν ἐκτάσεων τοῦ Λούρου καὶ τῶν ἑδαφῶν πλησίον τῆς Λάμαρης καὶ ὅτι τὸ ἡμῖς τῶν ἐκτάσεων τούτων τῷ ἔχαρίσθη ἀπὸ τὸν Ταχίρ Πασσᾶν καὶ τὸ ἄλλο ἡμῖς τὸ ἡγόρασε τοῖς μετρητοῖς καὶ ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασιν νὰ κατέλθῃ μὲ πολλὴν συνοδείαν εἰς τὰ μέρη αὐτά, ἀλλὰ αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις ἀπὸ τὰ Γιάννινα ἀναφέρουν ὅτι ἀνεχώρησε διὰ τὸ Τεπελένι . . . ».

Ἰδοὺ μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τὸν Ἐνετὸν Ναύαρχον τῶν Γαλερῶν :
(Ἡ ἐπιστολὴ παρατίθεται Ἰταλιστί, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς σημειοῦται εἰς τὸ ἔγγραφον).

« Εἰς τὸν Ἐξοχώτατον καὶ εὐγενῆ φίλον Διοικητὴν τῶν Ἐνετικῶν Γαλερῶν στέλλομεν φιλικούς χαιρετισμούς. Ἐμάθομεν μὲ εὐχαρίστησίν μας ὅτι ὁ φίλος μας Στρατηγὸς τῆς Κερκύρας, κατόπιν τῶν διαμαρτυριῶν μας ποὺ ἐκάμαμεν ἐπανειλημμένως ἡμεῖς καὶ οἱ τοποτηρηταί μας, ἔστειλεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Πρεβέζης διαταγὴν ἵνα καταπαύσουν αἱ πολυάριθμοι ἀταξίαι ποὺ συμβαίνουν εἰς τὰ σύνορά μας καὶ ἔχομεν καλὰς ἐλπίδας διὰ τὴν καλὴν φήμην ποὺ ἀπέκτησεν εἰς τὸν καιρὸν ποὺ εὐρέθη πλησίον τῆς Σκόδρας μὲ τὸν στόλον, ὅτι θὰ ἐμπεδώσῃ τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ σύνορα καὶ ἡμεῖς τὸν διαβεβαιοῦμεν ὅτι ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἡγοράσαμεν ὅλην τὴν ἑκτασιν γύρω τῶν συνόρων τῆς Πρεβέζης, δὲν θὰ λείψωμεν νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν συνόρων. Ἐμάθαμεν ὅτι οἱ Ἀντιπρόσωποί σας συνέλαβον τέσσαράς κακοποιούς ἡμετέρους ὑπηκόους, τοὺς ὁποίους οἱ τοποτηρηταί μας, σύμφωνα μὲ τὰς Διομολογήσεις ἐζήτησαν νὰ τοὺς παραδώσουν. Ἀλλὰ δι' αὐτὴν καὶ μόνην τὴν φορὰν τοὺς ἀφίνομεν νὰ τοὺς δικάσητε Σεῖς, διότι θέλομεν νὰ εἴμεθα ἡμεῖς πρῶτοι ποὺ δίδομεν δείγματα τῆς φιλίας μας καὶ εἴμεθα εὐχαριστημένοι νὰ τοὺς τιμωρήσητε ὥπως Σεῖς ἐγκρίνετε. Ἐπίσης ἐμάθομεν ὅτι οἱ κακοποιοὶ συνέλαβον καὶ ὑπηκόους Σας καὶ διετάξαμεν τοὺς ἀρματωλούς μας, μὲ τὴν ἐγκλειστον Διαταγὴν, νὰ φροντίσουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν καὶ ἂν δὲν θελήσουν νὰ παραδώσουν τοὺς ὑπηκόους Σας, θὰ τοὺς τιμωρήσωμεν μὲ κεφαλικὴν ποινὴν καὶ μένομεν ». Γιάννινα 5 Ἰανουαρίου 1789 (π. ἡ.).

[Συνεχίζεται]



ΠΑΝ. ΡΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, καθηγητού

Ο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΨΑΛΙΔΑΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ¹

Ἡ ἵδρυση τῆς Μέσης Παιδείας στὴ Λευκάδα πρωτοαποφασίστηκε τὸ Μάη τοῦ 1828 ἀπὸ τὴν τρίτη Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου καὶ στὴν πρώτη σύνοδό της στὶς 31 Μάη, ὅταν μὲ τὴν ἀναδιοργάνωση τῆς Παιδείας γενικὰ ἀποφασίστηκε νὰ ἰδρυθῇ στὴν πρωτεύουσα καθενὸς ἀπὸ τὰ ἑπτὰ νησιὰ ἓνα «Δευτερεῦον Σχολεῖον» (Scuola Secondaria) γιὰ νὰ δίνεται σ' αὐτὰ μιὰ στοιχειώδης καὶ κλασσικὴ καὶ «ἐλευθέριος» (generosa) μόρφωση στὴ νεολαία². Ὡς τότε στὴν πόλιν τῆς Λευκάδος κακολειτουργοῦσε μονάχα ἓνα «ἀλληλοδιδασκτικὸν» λεγόμενον σχολεῖο³ δηλαδὴ σχολεῖο στοιχειώδους ἐκπαίδευσης, ὅπου ἐφαρμοζόταν ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος⁴.

Πρῶτος διευθυντὴς τοῦ «Δευτερεῦον σχολεῖον» Λευκάδος στάλθηκε ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ποὺ εἶχε διευθύνει στὰ Γιάννενα τὴ Μαρουτσαία σχολὴ πρῶτα καὶ ἔπειτα, ὡς τὰ 1820, τὴν Καπλάνειο⁵. Ὁ Ψαλίδας ἀπὸ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1820, λόγῳ τοῦ πολέμου Ἀλῆ καὶ Σουλτανικῶν στρατευμάτων, εἶχε ἐγκαταλείψει τὰ Γιάννενα καὶ ἀφοῦ γυρῶφερε ὡς τὰ 1822 στὰ Ζαγοροχώρια κατέφυγε κατὰ τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1822 στὴν Κέρκυρα τὴν ἀγγλοκρατούμενη, ὅπου γιὰ νὰ ζήσει εἶχε ἀναγκαστῇ νὰ κάνῃ σπῆτι τοῦ ιδιωτικὰ μαθήματα «Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας καὶ στοιχείων ἐπιστημῶν»⁶, γιὰτὶ λόγῳ τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν τοῦ καὶ τῆς συμπαθείας τοῦ ποὺ δὲν ἔκρυβε, γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους, ποὺ τόσο τὴν ἐχθρευόντιν ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ καὶ περισσότερο ἡ διοίκηση τῆς Ἑπτανήσου, δὲν εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως καὶ ἔτσι δὲν τοῦ δινόταν καμιά δημόσια θέση.

Ἀλλὰ στὰ 1828 ποὺ ἱδρύεται ἡ μέση Παιδεία στὰ νησιὰ, ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἶχε ἀπὸ χρόνια μεταστραφῇ καὶ ἔτσι ἄλλες εἶναι οἱ διαθέσεις τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως

1. Ὅσα ἐδῶ γράφονται ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴ μιᾶς μελέτης γιὰ τὴ μέση Παιδεία στὴ Λευκάδα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς (1829) ὡς τὴν ἔνωση τῆς Ἑπτανήσου (1864). Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Παιδείας αὐτῆς συνδέεται μὲ τὸν Ἀθανάσιο Ψαλίδα, ποὺ τὴν ἐγκαινίασε. Τοῦτο μᾶς ὑποχρεώνει νὰ δώσουμε καὶ ὅσες πληροφορίες ἔχουμε ἀπὸ τὸν τελευταῖο μισὸ χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ φημισμένου διδασκάλου, ὅταν ἦταν δηλαδὴ «ἀρχιδιδάσκαλος» τοῦ «Λυκείου» ἢ «Δευτερεῦοντος Σχολείου» Λευκάδος. Συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ Γενάρη τοῦ 1829 ὡς τὶς 20 Ἰουλίου τοῦ ἰδίου χρόνου.

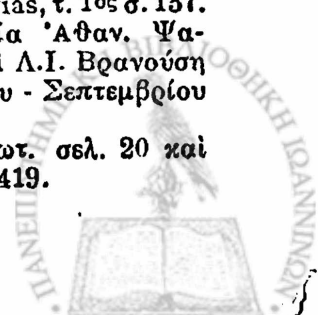
2. Gli atti e le risoluzioni del I-II-III IV-V-VI-VII e de la prima sessione dell VIII parlamento degli stati uniti delle Isole Ionie. Corfu 1847, σελ. 324.

3. Πρῶτος στὴν Ἑλλάδα ὁ Λευκάδιος Ἀθ. Πολίτης, ἔπειτα καθηγητὴς τῆς Χημείας στὴν Ἰόνιο Ἀκαδημία, εἰσήγαγε στὰ 1819 τὴ μέθοδο αὐτὴ στὴ Λευκάδα. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ λεγόταν Λαγκαστριανὰ (Lancasterschools) ἀπ' τὸν εἰσηγητὴ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου Ἀγγλον Ἰωσήφ Λάγκαστερ (1778-1838). (Δὲς Παπαδό-

πουλου - Βρεττοῦ : Memoires biografiques ... sur le President... Jean Capodistrias, τ. 1ος σ. 137.

4. Σπύρ. Βλαντιῆ, Βιογραφία Ἀθαν. Ψαλίδας, Ἀθήναι 1924, σελ. 18 καὶ Α.Ι. Βρανούση «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» Αὐγούστου - Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 349.

5. Σπύρ. Βλαντιῆ, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 20 καὶ Α.Ι. Βρανούση ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 419.



καὶ γιὰ τὸν Ψαλῖδα, πού ἐπιτέλους διωρίσθηκε διευθυντὴς τοῦ «Δευτερεύοντος Σχολείου» τῆς Ἀγίας Μαύρας (Λευκάδος).

Πότε ἀκριβῶς πῆρε ὁ Ψαλῖδας τὸ διορισμό του δὲν ξαίρω, μὰ στὴ Λευκάδα πρέπει νὰ ἔφτασε τὸ Γενάρη τοῦ 1829. Δὲν νομίζω πὼς πῆγε στὴ Λευκάδα τὸ φθινόπωρο τοῦ 1828, ὅπως σημειώνει ὁ κ. Βρανούσης*. Ἐτσι τοῦλάχιστον βγαίνει ἀπὸ τὸ πρῶτο του ἔγγραφο πού στέλνεται στὸν Ἐπόπτη τῆς Ἐκπαιδεύσεως στὴν Κέρκυρα Θεσελθούαι καὶ πού χρονολογεῖται ἀπὸ τὴς 30 Γενάρη 1829 ν.ῆ. καὶ πού παραθέτουμε.

Ἀριθ. 1

Σοφολογιώτατε προσκυνῶ

30 Ἰανουαρίου 1829 ἔ.ν.

Ἀγία Μαύρα

Ἀφ' οὗ ἔφθασα ἔδω μετὰ δύο ἡμέρας ἔδωκα δηλοποιήσιν ἔγγραφον διὰ νὰ ἔλθουν οἱ μαθηταὶ νὰ καταγραφθοῦν καὶ καταγράφηκαν ἕως τώρα 125, καθὼς μὲ τὸ ἐρχόμενον ἀτμοκίνητον θέλω σὰς εἰδοποιήσῃ στέλνωντας καὶ ὅλα τὰ ἔγγραφα τῶν πράξεών μας, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ χρέος μου. Τώρα ὅμως σὰς εἰδοποιῶ διὰ τὸν συνεργόν μου κὺρ Τζάτζον, τοῦ ὁποίου σὰς περικλείω ἀναφοράν, ὅτι δὲν εὐχαριστεῖται, (ἡ γενικὴ Ἐπιτροπὴ ἧς τὸ θεωρήσῃ) διὰ τοῦτο καὶ δὲν ὠρκώθηκε, καὶ καρτερῶ διαταγήν.

Ὁ κύριος Κούσης σιοματικῶς μοῦ εἶπεν, ὅτι τὸν εἶπατε νὰ μοῦ εἰπῇ, ὅτι μοῦ ἀρκεῖ ἓνας ραβδοῦχος, καὶ διὰ ἐξ τάληρα, διὰ μὲν τὸν μισθὸν ἴσως ἐξοικονομηθῇ, δὲν ἠξέυρω ὅμως ἀκόμη καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὠμίλησα ἀκόμη μὲ τὸν Ὑπαρχον, ἡ ἐκλαμπρότης του ὅμως δείχνει μεγάλην προθυμίαν εἰς τὰ πράγματα τοῦ σχολείου, καὶ ξεχωριστὰ ὁ ἐνδοξότατος Ἐπαρχος. Διὰ ἐντελῇ ὅμως εὐταξίαν τοῦ σχολείου καὶ τῶν μαθητῶν, ἀπαιτοῦνται δύο, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, ὅπου ἐλπίζω, ὅτι θὰ φθάσουν τοὺς 150, καὶ διὰ ἄλλα

αἷτια, τὰ ὁποῖα θέλω σὰς φανερώσῃ ἐπειτα μένω

Πρὸς τὸν σοφολογιώτατον Κύριον

Θηελθούαι

τῆς σοφολογιότητός σας

ταπεινὸς δοῦλος

Δ. (ιευθυντὴς Δ. (Δόκτωρ)

Ἀθανάσιος Ψαλῖδας

(Υ.Γ.) Τὸ γράμμα σας μὲ τὰς διαταγὰς σας εἶναι χωρὶς τὴν ὑπογραφήν σας.

Σὲ δύο μέρες λοιπὸν μετὰ τὴν ἀφιξὴ τοῦ στὴ Λευκάδα ὁ Ψαλῖδας κοινοποίησε τὴν ἀγγελίαν τοῦ ἀνοίγματος τοῦ Σχολείου καὶ ἀρχισε τὴς ἔγγραφες· τώρα πού γράφει τὸ πρῶτο του ἔγγραφο (30 Γενάρη 1829) ἔχουν γραφῇ 125 μαθητές. Ἀλλ' ἂν εἶχε πάει ἀπὸ τὸ Φθινόπωρο τοῦ 1828 δὲ θὰ μποροῦσε νὰ στέλνῃ τόσο καθυστερημένα τὸ πρῶτο ἔγγραφό του στὴν προϋσταμένη του ὑπηρεσία, οὔτε μῆνες μποροῦσαν νὰ διαρκοῦν οἱ ἔγγραφες. Πρέπει λοιπὸν, νομίζω, νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὸ Γενάρη τοῦ 1829 πῆγε ὁ Ψαλῖδας στὴ Λευκάδα καὶ πάντα πρὶν ἀπὸ τὴς 25 τοῦ μηνῆ, ὅπως βγαίνει, ἀπὸ τὸ 3^ο ἔγγραφό του χρονολογημένο ἀπὸ τὴς 20 Φεβρουαρίου 1829. Ὅπως φαίνεται ἡ προθυμία τῶν Λευκαδίων νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ τους γράμματα ἦταν μεγάλη, ἀφοῦ κίόλας στὴς 30 τοῦ Γενάρη ἔχουν γραφῇ 125 μαθητές, πού στὴς 6 Φεβρουαρίου ἔγιναν 145 καὶ πού θὰ ἔφταναν τοὺς 200, κατὰ πῶς γράφει ὁ Ψαλῖδας στὸ ὑπ' ἀριθ. 6 τῆς 23 Μαρτίου 1829 ἔγγραφό του, ἂν δὲν βρισκόταν «ὀλοτελῶς νεκρὸν» τὸ ἀλληλοδιδασχτικὸ τῆς Ἀγίας Μαύρας. «Τὸ ἀλληλοδιδασχτικὸν τῆς Ἀγίας Μαύρας ὀλοτελῶς νεκρὸν, ἂν δὲν σταλθῇ ἀπ' αὐτοῦ διδασκὸς νὰ τὸ ζωογονήσῃ, διότι ἂν ἦταν τὸ ἀλληλοδιδασχτικὸν καθὼς ἔπρεπε τώρα θὰ εἶχαμεν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους μαθητὰς εἰς τὸ δευτερεῖον Σχολεῖον».

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν εἶναι σχεδὸν ἐκπληκτικὸς, ἂν λογαριάσῃ κανεὶς, πὼς ἐλάχιστοι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοὺς προσερχόταν ἀπὸ τὰ χωριά καὶ ὅτι ἡ πόλις σήμερα καὶ μὲ ὅλην τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ της ἀπὸ τότε, εἶναι ζήτημα, ἂν παρέχει στὸ Γυμνάσιο, πού εἶναι καὶ ἐξατάξιο, τόσον ἀριθμὸ μαθητῶν. Τὰ Δευτερεῖοντα Σχολεῖα ἦταν

6. Λ.Ι. Βρανούσης, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 429.

7. Ὅπου παρατίθεται ἔγγραφο τοῦ Ψαλῖδα κρατιέται παντοῦ ἡ ὁρθογραφία τοῦ πρωτότυπου.

χρονῶν μὲ 25ντάρηδες, ποὺ οἱ περισσότεροὶ εἶχαν περάσει τὰ χρόνια τοὺς γυροφέρνον-
τας ἄσκοπα καὶ δὲν ἦταν εὐκόλο μπαίνον-
τας στὸ σχολεῖο νὰ ξεχάσουν τὸν πρωτύ-
τερο ἑαυτὸ τοὺς ἢ ἦταν κίόλας κάπου ὑπάλ-
ληλοι. Τὸ δείχνουν καὶ τὰ λόγια τοῦ Ψα-
λῖδα στὸ πρῶτο τοῦ ἔγγραφου. «Διὰ τὴν ἐν-
τελῇ ὅμως εὐταξίαν τοῦ σχολείου καὶ τῶν
μαθητῶν ἀπαιτοῦνται δύο, (ραβδοῦχοι) καὶ
διὰ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν ... καὶ διὰ
ἄλλα αἷτια, τὰ ὅποια θέλω σᾶς φανερώσει
ἔπειτα». Ἀλλὰ καὶ ἡ κατάρτιση τῶν μαθη-
τῶν αὐτῶν, τῶν περισσοτέρων τουλάχιστον,
δὲν ἦταν καλύτερη.

Πέντε χρόνια ἀργότερα, ποὺ ἡ κατά-
σταση τῶν μαθητῶν δὲν ὑπάρχε λόγος νὰ
εἶναι χειρότερη, γράφει στὸ Γραμματέα τῆς
Ἐπιτροπῆς τῆς Παιδείας στὴν Κέρκυρα

Ἀθανάσιου Πολίτη, ὁ διακριμένος τότε
διευθυντῆς τοῦ Λυκείου Λευκάδος Ναν-
νούντζης, «... Νέοι τινὲς ἐκ τοῦ ἀλληλοδι-
δακτικοῦ Σχολείου ἔρχονται νὰ γραφθῶσιν
εἰς τὸ δευτερεῖον, ἐνῶ δὲν ἤξεύρουν ν' ἀνα-
γνώσῃ καὶ νὰ γράψῃ ἐλεύθερα οὔτε
Γραικικά, οὔτε Ἰταλικά. Ἄλλοι δὲ θέλουν
ν' ἀκολουθῶσιν ἀνώτερα τῆς δυνάμεώς των
μαθήματα.» καὶ ζητεῖ ὁδηγίες, ἂν πρέπει
νὰ δέχεται τέτοιους μαθητές. Τὸ ἔγγραφο
αὐτὸ χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν 13 Νοεμ-
βρίου 1834'.

[Συνεχίζεται]

2. Βιβλίον ἀλληλογραφίας ἀπὸ τοῦ 1829
Ἰανουαρίου 30 μέχρι 1844 Ἰουλίου 22 ... ἀρ-
χείον Γυμνασίου Λευκάδος.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ο ΠΑΡΑΓΕΡΟΝΤΑΣ ΣΤΑΥΡΑΗΤΟΣ

Τρεῖς ἀητοί, τρεῖς σταυραητοί, τρία ποσλιά γραμμένα,
Πέτρα σὲ πέτρα κάθουνταν, λιθάρι σὲ λιθάρι
κι' ἐκεῖ κλαῖγαν τὰ ντέρτια τοὺς καὶ τὰ παραπονά τοὺς.
Ἕνας ἔπιδε πολὺ κρασί, τὸν πόνει τὸ κεφάλι·
κι' ἄλλος ἔχασε τὰ πουλιά καὶ κάθεται καὶ κλαίει·
κι' ἄλλος ἐπαρεγέρασε κι' ἔπιδε τὰ φτερά του.
Γυρίζ' ὁ παραγέροντας καὶ τοὺς παρηγορεῖ :
— Ἐσὺ ποῦ πιδε πολὺ κρασί, πιδε κι' ἄλλο γὰ νὰ γιάνης·
καὶ σὺ πῶχασες τὰ πουλιά, πουλί' σαι κι' ἄλλα κάνεις.
Ἀλλὰ σ' ἐμὲ τὸ γέροντα πῶπιδε τὰ φτερά μου.
Βλέπω τὰ πλάγια πῶβιδε τοὺς κάμπους ποῦ κοιμῶμουν.
Αὔριο βγαίνει ὁ κυνηγὸς νὰ λαγωκυνηγήσῃ,
κι' ἂν μὲ πιτύχουν στὴ βοσκή, μὲ πιάνουν τὰ παγάρια·
κι' ἂν μὲ πετύχῃ στὴ φωληᾷ, ρίχνει καὶ μὲ σκοτώνει.

[Ἀπὸ τὴν συλλογὴ τῶν Ἀχ. Μέντζου, Δ. Λεοντόπουλου. Ἀθ. Γεωργιάδη]



ΚΩΝ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

(ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΛΥΚΥ ΤΟΥ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ)

Ἐκ προσφορᾶς φίλου μου εὑρίσκεται εἰς κατοχήν μου βιβλίариον τιτλοφορούμενον :

(¹) ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Ἦγουν νέα εὐκολωτάτη Ε'φεύρεσις,
διὰ νὰ κάμῃ τινὰς κάθε μέγαν,
Λογαριασμὸν εἰς τὰ πουλήματα,
ἀγοράσματα, μέτρα, ζύγια, μὲ
κάθε λογῆς τιμὴν, καὶ μὲ κάθε
λογῆς ἀργού(υ)ρια², εἰς ὅλα τὰ
Μέρη τοῦ Κόσμου.

Α'κόμι³ καὶ διὰ νὰ μοιράσῃ κάθε
πρᾶγμα εἰς περισσότερα μέρη,
καὶ νὰ κάμῃ μερισμοὺς εἰς
Συντροφίαις.

Περιέχουσα καὶ τοὺς Τόπους, ὅπου ὑπάγει τινὰς,
καὶ ἔρχεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, καὶ
ἄλλας ὠφελίμους Ε'ρμηνείας

Ε'ΝΕΤΙ'ΗΣΙ, 1787.

Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη τῶν περιφήμων ἐν Βε-
νετίᾳ τυπογραφικῶν Καταστημάτων τῆς ἐξ
Ἰωαννίνων οἰκογενείας τῶν Γλυκῆδων δὲν

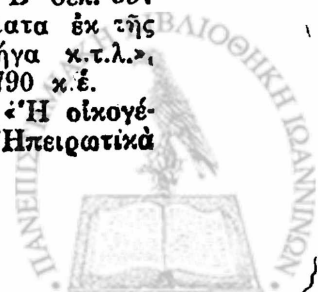
περιλαμβάνεται εἰς τὴν διεξοδικὴν περὶ τού-
των μελέτην τοῦ λογίου Κωνσταντίνου Δ.
Μερτζίου⁴, διὸ καὶ σκοπὸς τοῦ παρόντος

1. Διτηρήθη ἡ κατὰ στίχους ἀντιγραφή τοῦ
τίτλου τοῦ βιβλίου, ὡς καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς στοι-
χειοθετήσεως τῶν τόνων καὶ πνευμάτων.

2. Ἡ παρείσφρουσις ὀρθογραφικῶν καὶ τυ-
πογραφικῶν λαθῶν τόσον εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν
Γλυκῆδων ὅσον καὶ εἰς τὰς τῶν ἄλλων ἐν Βε-
νετίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ Ἑλληνικῶν Τυπογραφεῶν
δὲν ἦτο τι τὸ ἀσύνηθες (Σ. Λάμπρου «Νέος

Ἑλληνομνήμων» Τόμος 13 σελ. 308) διὸ καὶ
ταῦτα εἶχον προκαλέσει τὰς διαμαρτυρίας τοῦ
Καίσαριου Δαπόντε (αὐτόθι Τόμος Β' σελ. 337
κ.έ.) Προβλ. καὶ Ν. Βέη «Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς
Βιενναίας «Ἐφημερίδος» περὶ Ρήγα κ.τ.λ.»,
«Νέα Ἑστία» Τόμος Δ'. 1941 σελ. 790 κ.έ.

3) Κωνσταντίνου Δ. Μερτζίου «Ἡ οἰκογέ-
νεια τῶν Γλυκῶν ἢ Γλυκῆδων» Ἠπειρωτικά



ἄρθρου εἶναι ἡ οἶοναὶ συμπλήρωσις τῶν δημοσιευθέντων καταλόγων· τῶν ἐκδόσεων τοῦ οἴκου τούτου.

Τὸ «βιβλιόπουλον», ὡς τοῦτο ἀποκαλεῖται εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἀναγνώστας ἀπευθυνομένης ὑπὸ τοῦ ἐκδότου «σκέψεις» (= ὁδηγίας) διὰ τὴν χρησιμοποίησίν του, ἔχει διαστάσεις 0,07 $\frac{1}{2}$, X 0,13 $\frac{1}{2}$, ἀπαρτίζεται δὲ ἐξ ἑξ τυπογραφικῶν φύλλων ἀριθμωμένων διὰ γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου ἥτοι ἀπὸ Α - F, ἐκάστου τούτων ἀριθμῶντος σελίδας 24 πλὴν τοῦ ὑπὸ γράμμα Ε ὁπερ ἀριθμεῖ σελίδας 12, συνεπῶς ἔχει ἐν ὅλῳ 132 σελίδας. Εἶναι λίαν ἀμελῶς δεμένον διὰ περιγραμνῆς· τιλοβρώτου νῦν κατὰ τὸ ἐν τέταρτον τῆς προσθίας ὥψους, μολονότι δὲ δὲν παραδίδεται ἂν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεώς του, ἡ τυπογραφία τῶν Γλυκῆδων ἡσυχολεῖτο καὶ μὲ τὴν βιβλιοδεσίαν*, εἶναι προφανὲς ὅτι τοῦτο ἐβι-

βλιοθετήθη ταυτοχρόνως ὑπ' αὐτῆς, λόγῳ ἀφ' ἐνὸς τοῦ προορισμοῦ του* καὶ τῆς συχνῆς ὑπὸ τοῦ κατόχου του χρήσεως ἔνεκα τῆς ὁποίας θὰ ὑπέκειτο εἰς ταχεῖαν φθοράν, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς διὰ τὴν βιβλιοδεσίαν του χρησιμοποίησεως συγκεκριμένην χαρτῶν φύλλων, πιθανῶς κακεκτῦπων, Ἐκκλησιαστικοῦ Τριφδίου, τυπωμένου δι' Ἐρυθρῶν Βυζαντινῶν κεφαλαίων γραμμάτων ὑπὸ τῆς ἰδίας τυπογραφίας.* Ἀξίον ἐπίσης σημειώσεως εἶναι ὅτι δὲν φέρει τὴν Μέλισσαν τὸ γνωστὸν σῆμα* τῶν Γλυκῆδων, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι αὐτοῦ τυποῦται ἡ συνήθης μνεία con licenza de'superiori (= μὲ τὴν ἀδειαν τῶν Προϊσταμένων Ἀρχῶν). Ἐκ τῆς χρονολογίας (1787) ἣν φέρει τὸ βιβλιόριον προκύπτει ὅτι τοῦτο ἐξεδόθη κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Νικολάου Γλυκῆ, ἐγγόνου τοῦ ὁμωνύμου ἱδρυτοῦ τῶν Καταστημάτων, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ὁ Οἶκος ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν ἀκμὴν του σημειώσας τὸν μεγαλείτερον ἀριθμὸν ἐκδόσεων.

Χρονικὰ Τόμος Ι' 1935 σελ. 1 - 186, Ἰδίου «Ἡπειρωτικὸν Ἀρχεῖον» Κατάλογος Ἐκδόσεων Νικολάου Γλυκῆος Δεύτερον καὶ τελευταῖον Παράρτημα «Ἡπειρωτ. Χρονικὰ» Τόμος ΙΑ'. 1936 σελ. 328 - 341. Ἰδίου «Τρίτον καὶ τελευταῖον Παράρτημα τῶν παρὰ Νικολάου Γλυκῆ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων ἐκδόσεων» Ἡπειρωτ. Χρονικὰ Τόμος ΙΓ'. 1938 σελ. 114 - 116.

4. Ἐκτὸς τῶν δημοσιευθέντων καταλόγων ὑπὸ τοῦ Κ. Μέρτζιου βλέπε καὶ Δημ. Γκίνη «Συμπλήρωσις τοῦ Καταλόγου τῶν ἐκδόσεων Ν. Γλυκῆος» Ἡπειρωτ. Χρονικὰ Τόμος ΙΒ'. 1937 σελ. 172 - 179.

* Ὡσαύτως ὁ Ἱπποκρ. Καραβίας εἰς ἄρθρον του «Τὰ Παλαιότερα Ἑλληνικὰ Βιβλία» Ἐφημερίς «Καθημερινή» 9.8.44 ἀναφέρει ὅτι εἶχε ὑπ' ὄψιν του σπάνιον βιβλιόριον μὲ τὸν τίτλον «Κατάλογος Νικολάου Γλυκῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων περιέχων πλεῖστα παλαιὰ καὶ σπάνια βιβλία Ἑλληνικὰ καὶ Ἑλληνο-λατινικὰ ἐν διαφόροις τόποις ἐκδοθέντα ἅτινα πωλοῦνται χωρὶς συγκατάβασιν κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ σημειούμενας τιμὰς ἐν Βενετίᾳ 1820».

5. Ἡ περιγραμνὴ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιβλιοδεσίαν ὑπὸ τῶν Γλυκῆδων καὶ εἰς μετέπειτα χρόνους. Βλέπε εἰς Τιμοκαταλογὸν τοῦ 1819 τῶν ἐκδόσεων Γλυκῆ τὴν ἐκδοσὶν τῆς Ἡθικῆς Φιλοσοφίας τοῦ Μοισιόδακος Κ. Μέρτζιος «Ἡπειρωτ. Χρονικὰ» Τόμος Ι' ἐ.α. σελ. 172.

6. Εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ Νικολάου Γλυκῆ (ἱδρυτοῦ) καὶ Ἰωάν. Στάννου συμφωνητικὸν περὶ συνεταιρισμοῦ τῶν ἑγγράφων, τῆς 12.8.1727 ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἑταιρικὴ εἰσφορά τοῦ Νικ. Γλυκῆ εἶναι «εἰς βιβλία τῆς τυπογραφίας του ὅλα

Ἡ «Πρακτικὴ τῶν Λογαριασμῶν», ἔχουσα κύριον προορισμὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συναλλαγῶν πολυπλυσθῶν ἐν Ἰτα-

ἀδετα» Κ. Μέρτζιος Τόμος Ι' ἐ.α. σελ. 42 σημ. 1.—Ἡ καὶ μὲ τὴν βιβλιοδεσίαν ἀσχολία τῶν Γλυκῆδων ἀναφέρεται ῥητῶς μόνον ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Γλυκῆ εἰς τὸν Πρόλογον τοῦ Καταλόγου τοῦ 1812 ὡς καὶ εἰς τὸν νεώτερον τοιοῦτον τοῦ 1819. Κ. Μέρτζιος Τόμος Ι' ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 158 καὶ 171.

7. Βλέπε κατωτέρω.

8. Ὡς γνωστὸν ἡ κυριώτερα ἐργασία τῶν Καταστημάτων Γλυκῆ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς των, ἦτο ἡ ἐκτύπωσις Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Λειτουργικῶν βιβλίων. Χρησιμοποίησις ἰδίου ὑλικοῦ εἰς βιβλιοδεσίαν παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ σταχώσεων χειρογράφων κωδίκων προγενεστέρας χρονολογίας. Πρβλ. τοὺς ὑπ' ἀριθ. 22 καὶ 24 κώδικας τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρίας εἰς κατάλογον τῶν χειρογράφων κωδίκων αὐτῆς καταρτισθέντα ὑπὸ Νίκου Βέη, Δελ. Χριστ. Ἀρχ. Ἑτ. ΣΤ'. Τεύχος Β'. (1906) σελ. 72 καὶ 74.

9. Τὸ σῆμα τοῦτο ὡς γνωστὸν διετηρήθη ἐπὶ τε τῶν διαδόχων καὶ τῶν ἐπιγόνων τοῦ Νικολάου Γλυκῆ. Βλέπ. Σ. Λάμπρου «Νέος Ἑλληνομνημῶν» Τόμος 13ος σελ. 305 ἐνθα καὶ ἀπεικόνισις αὐτοῦ. Ὡσαύτως παρὰ Legrand, Bibliographie Hellénique etc., Paris 1894 Τόμος Β' σελ. 365.



λία Ἑλλήνων ἐμπορῶν, ὥς ἐκ τῶν μικρῶν διαστάσεων τῆς τὸν ἔχει τύλον τῆς «ἐγκολπίου» ἐκδόσεως καὶ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λαϊκῶν τοιούτων αἰτινες καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἀπασχολοῦσι τὰς τυπογραφικάς ἐπιχειρήσεις καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικὰ χρηματικὰ ὀφέλη ἀποκομίζουσι λόγῳ τῆς μεγάλης χρησιμότητός των καὶ συνεπῶς τῆς εὐρείας κυκλοφορίας των. Τὰ Καταστήματα τοῦ Γλυκὺ τοιούτου ἐμπορικοῦ προσορισμοῦ βιβλία ἐξέδωσαν ἀρκετὰ. Διατρέχοντες τοὺς καταλόγους τῶν ἐκδόσεων Γλυκὺ συναντῶμεν καὶ ἄλλα παραπλησίον φύσεως βιβλία καὶ δυνάμεθα οὕτω νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἡ τυπογραφία τοῦ Οὔκου τούτου ἐκτὸς τῶν μεγάλων Ἑθνικῶν, Ἑκπαιδευτικῶν καὶ Θρησκευτικῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα ὑπηρεσιῶν ὡς προσέφερε κατ' ὅλην τὴν ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα σταδιοδρομίαν τῆς, ἀπέβλεπεν καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐμπορικῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὴν ὡς γνωστὸν ἀπὸ τριῶν ἡδὴ αἰώνων εἶχε συγκεντρωθῇ πᾶν ὅτι ἐκλεκτὸν εἶχε νὰ ἐπι-

(Διτηρήθησαν αἱ ἀνορθογραφίαι τοῦ κειμένου)

δείξῃ εἰς πνεῦμα καὶ εὐγένειαν καταγωγῆς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Τὸ περιεχόμενον τῆς «Πρακτικῆς τῶν Λογαριασμῶν» διαιρεῖται ὡς πρὸς τὰς σελίδας ὡς ἀκολούθως :

Ἡ πρώτη σελὶς περιλαμβάνει τὸν τίτλον τοῦ βιβλιαρίου ὡς οὗτος ἀναγράφεται ἀνωτέρω, ἡ δευτέρα τὰ τετράγωνα¹¹ τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ 1 - 100, ἀπὸ τῆς τρίτης μέχρι καὶ τῆς 110ης σελίδος παρέχονται ἀριθμητικοὶ πίνακες φέροντες ἕκαστος κατὰ σελίδα ἐν ἐπικεφαλίδι τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ 2 μέχρι 100 καὶ ἐκεῖθεν τὰς ἑκατοντάδας μέχρι τοῦ 1000 καὶ ὧν αἱ ὁδηγαί χρησιμοποίησέως των δίδονται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰς τὰς σελίδας ἀπὸ 111 μέχρι καὶ τῆς 123ης. Τέλος ἀπὸ τῆς 124ης μέχρι καὶ τῆς 132ας δίδεται ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΠΟΤΩΝ «Ἡ γουν τῶν τόπων, ὅπου ἀπὸ τὸν ἓνα εἰς τὸν ἄλλον φέρουν οἱ Γραμματοφόροι ταῖς γραφαῖς εἰς ὅλον τὸν Κόσμον».

Ἵνα δὲ γίνῃ καταληπτὴ ἡ χρησιμοποίησις τῶν πινάκων τῆς «Πρακτικῆς τῶν Λογασμῶν» παρατίθενται κατωτέρω αἱ ὁδηγαί ἀπευθυνόμεναι :

σελὶς 111

Εἰς τοῦς ἀναγνώστας

Σκέψεις τινὲς καὶ προθεωρίαι διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ τῶν γένῃ χρήσιμος ἐτούτη ἡ ὠφελιμοτάτη Πρακτικὴ, καὶ μάλιστα εἰς τὴν πραγματευτικὴν τέχνην.

Ἡ Παροῦσα Πρακτικὴ, εὐγενέστατοι ἀναγνώσται, σὰς εἶναι χρήσιμος, διὰ νὰ εὐρῇτε τὸν λογαριασμὸν κάθε πράγματος, ὅπου ἡθέλετε πούλησιν, ἢ ἀγοράσῃ, ὡσὰν λόγου χάριν, ἀνίσως καὶ τινὰς ἡθέλε πούλησιν 36. πήχαις ῥοῦχο ἀπὸ λίτραις 9. καὶ σολδία 4. τὴν πήχην¹², ἔχετε νὰσημαδεύσετε, ὅτι ὁ ἀριθμὸς, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν ὁλωνῶν τῶν κατεβατῶν εἶναι τὰ πράγματα ὅπου ἐπουλήσετε, ἢ ἀγοράσετε, καθὼς ἡθέλεν εἴσται, πήχαις 36. ἀπὸ λίτραις 9. καὶ σολδία 4. ἡ πήχη, γυρίσετε εἰς τὸ βιβλιόπουλον ἕως τὰ 36. κατεβατὰ, καὶ εἰς τὸ ἴδιον κατεβατὸν ἰδέτε εἰς τοὺς ἀριθμοὺς, ὅπου εἶναι βαλμένοι εἰς τὴν πρώτην, 8. καὶ 5. κολῶναν δεξιὰ, ὅπου

σελὶς 112

10. Βλέπε τὰς ἐκδόσεις εἰς Καταλόγους Κ. Μέρτζιου ὑπ' ἀριθ. 188, 296, 530, 584 καὶ ἄλλας.

11. Τὸ ἀνω δεξιὸν τοῦ πρώτου φύλλου ἐλλείπει, ὥς ἐκ τούτου παρέχω ἐλλειπὴ τὴν ἐπικεφαλίδα τῆς δευτέρας σελίδος «... νὰ ἡμπορῇ τινὰς νὰ κάμῃ με(ρισμοῦ)ς ὑγλήγορος εἰς φου-
κῆτα στρατιωτῶνα».

12. Περί τοῦ νομίσματος τούτου ὡς καὶ περὶ τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων βλπ. American Journal of Numismatics Volume L. 19 16, N. York 19 17. Ὡσαύτως τινὰ περὶ τῆς νομισματικῆς σχέσεως τῆς λίτρας εἰς τὰ διάφορα συγκροτοῦντα τὴν Ἰταλίαν Κρατίδια εἰς Ἰπ. Καρβίαν ἱερμ. «Καθημερινή» ὡς ἀνωτέρω.



ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὰ 2. ἕως τὰ 100. καὶ εὗρητε τὸ 9. ἴδετε ἀγνάντια τοῦ αὐτοῦ 9. ὅπου θέλετε εὗρη 324. καὶ τόσαις λίτραις ἀξίζουσιν πήχαις 36. ῥοῦχο ἀπὸ λίτραις 9. ἢ πήχη, καὶ διὰ τὰ 4. σολδία ἴδετε εἰς τὴν αὐτὴν κολῶναν ἀγνάντια τοῦ ἀριθμοῦ 4. καὶ θέλετε εὖβη (εὗρη) σημαδεμένον 144. ὅπου εἶναι τόσα σολδία, τὰ ὅποια κάμνουν λίτραις 7. καὶ σολδία 4. διὰ νὰ ταῖς σμιξετε μὲ ταῖς λίτραις 324. ὅπου ἀσκηκῶνουν ὄλα λίτραις 331. σολδία 4. καὶ τόσες λίτραις, καὶ σολδία θέλουσιν ἀξίξῃ ἢ 39. πήχαις τοῦ ῥοῦχου, ἀπὸ λίτραις 9. καὶ σολδία 4. ἢ πήχη.

σελὶς 113

Καὶ ἀνίσως καὶ ἤθελε πούλησῃ 200. σακκιὰ σιτάρι, ἀπὸ λίτραις (λίτραις) 21. σολδία 4. δηνάρια 3. τὸ σακκί, πρῶτον γυρίσετε τὸ βιβλίον ἕως τὸν ἀριθμὸν τῶν 200. κατεβατῶν, καὶ ἴδετε εἰς τὴν πρώτην κολῶναν, καθὼς εἶπαμεν παραπάνω, ὅπου ἀγνάντια τοῦ ἀριθμοῦ 21. θέλετε εὗρη σημαδεμένον λίτραις 4200. ὁμοίως ἀγνάντια εἰς τὸ 4. θέλουν εἶσται σημαδεμένα σολδία 500. καὶ ἀγνάντια εἰς τὸ 3. δηνάρια 600. ὅπου εὐγαίνουν ὄλα λίτραις 4242. καὶ σολδία 10. καὶ τόσον ἀξίζουσιν 200. σακκιὰ σιτάρι ἀπὸ λίτραις 21. σολδία 4. δηνάρια 3. τὸ σακκί.

σελὶς 114

Καὶ ἀφίνοντας εἰς μίαν μεριὰν κάθε ἄλλο παράδειγμα, ἐτούτῃ ἢ πρακτικῇ, ἀνίσως καὶ πορευθῆτε εἰς τὸν τρόπον, ὅπου σᾶς εἶπα, σᾶς εἶναι χρήσιμος εἰς κάθε λογῆς πραγματίαν. διατὶ καθὼς εἶπαμεν σιτάρι, ῥοῦχο, ἡμποροῦμεν ἀκόμι νὰ εἰποῦμεν κρασί, λάδι, μαλί, ὄσπρια, μετάξι, καὶ ἄλλα ὅμοια.

Καὶ ὡς καθὼς εἶπαμεν ἀπὸ λίτραις, σολδία καὶ δηνάρια ἡμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν καὶ ἀπὸ σκουδα, δουκάτα, τεστόνια, ἰούλια, καρλίνια. μπαϊόχα, μπολονίγια, καραντάνια, καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλης λογῆς μονέδας τόσον τῆς Γ'σπανίας, Φράντζας, καὶ Γερμανίας, ὅσον καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος τοῦ Κόσμου.

σελὶς 115

Θέλοντας νὰ κάμετε σολδία, τὰ ἄνωθεν 600. δηνάρια, γυρίσετε τὸ βιβλίον, ἕως τὰ 12. κατεβατά, διατὶ τὸ σολδι ἀξίξει 12. δηνάρια, καὶ γυρεύσετε εἰς τὴν 4 κολῶναν τῶν ἀριθμῶν τοῦ αὐτοῦ κατεβατοῦ, ὥστε νὰ εὗρητε 600. ἀγνάντια τοῦ ὁποίου πρὸς ὀπίσω, ἡγουν εἰς τὴν 3. κολῶναν, θέλετε εὗρη σημαδεμένον 50. ὅπου τόσα σολδία γίνονται τὰ 600. δηνάρια.

Θέλοντας νὰ μεταλλάξετε τὰ σολδία εἰς λίτραις, εὗρητε τὸ 20. κατεβατόν, διατὶ 20. σολδία κάμνουν μίαν λίτραν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι σολδία 800. εὗρητε τὸν ἀριθμὸν 800. εἰς τὴν τετάρτην κολῶναν, καὶ ἐκεῖνο ὅπου θέλει εἶσται σημαδεμένον ἀγνάντια ἀποπίσω, ὅπου θέλει εἶσται 40. θέλουν εἶσται ἢ λίτραις, ὅπου θέλουν εὐγῇ τὰ ἄνωθεν 1800. σολδία.

σελὶς 116

Καὶ θέλοντας νὰ μεταλλάξετε εἰς σολδία, 55. σκουδα χρυσᾶ, ἀπὸ σολδία 82. τὸ κάθε σκουδο, πρῶτον εὗρητε τὸ 55. κατεβατόν, καὶ εἰς τὸ ἴδιον κατεβατόν θέλετε ἰδῇ ἀγνάντια τοῦ ἀριθμοῦ 82. καὶ θέλετε εὗρη σημαδεμένον 4510. καὶ τόσα σολδία κάμνουν 55. σκουδα ἀπὸ σολδία 32. τὸ σκούδο. Καὶ ὅταν τὸ σκούδον ἤθελεν ἀξίξῃ περισσότερον, ἢ ὀλιγώτερον, καθὼς, λόγου χάριν, ἂν ἤθελεν ἀξίξῃ 84. θέλετε ἰδῇ ἀγνάντια τοῦ ἀριθμοῦ 84. καὶ θέλετε εὗρη τὸ ὅσον ἀνεβαίνῃ. ὁμοίως ἂν ἤθελεν ἀξίξῃ μόνον 81. ἢ 80. καὶ ἐτῆ θέλετε κάμῃ εἰς κάθε λογῆς ξάσμα, ἢ τιμὴν.

Θέλοντας νὰ ἡξεύρετε πόσα σκουδα κάμνουν 5002. σολδία, ἀπὸ 82. σολδία τὸ σκούδο, θέλετε εὗρη τὸ 82. κατεβατόν, καὶ τοῦτο, διατὶ τὸ σκούδον ἀξίξει 82. κατεβατόν, (αἱ δύο τελευταῖαι αὐταὶ λέξεις προφανῶς ἐκ παραδρομῆς βστιχειοθετήθησαν δις) καὶ εἰς τὸ ἴδιον κατεβατόν εὗρετε τὸν ἀριθμὸν 5002. ἀγνάντια τοῦ ὁποίου ἀποπίσω θέλετε εὗρη σημαδεμένον 61. καὶ τόσα σκουδα, εὐγαίνουν τὰ ἄνωθεν 5002 σολδία. Καὶ ὅταν ἡ ποσότης, ἡγουν ὁ ἀριθμὸς τῶν σολδίων δὲν ἤθελεν εὐρεθῇ σωστός, θέλετε πορευθῇ

σελὶς 117 ὥς ἄνωθεν, πιάνοντας τὸν πλεόν σιμὸν ἀριθμὸν. Καὶ ἀνίσως καὶ τὸ σκουῖδον ἤθελεν ἀξίζει περισσότερα σολδία, ἢ ὀλιγώτερα, θέλετε εὖρη πεδισσότερα κατεβατά, ἢ ὀλιγώτερα, καὶ θέλετε ἔχη εὐκόλα τὸν λογαριασμὸν σας. Καὶ θέλει σᾶς δουλεύει εἰς κάθε ἄλλης λογιῆς μονέδαν, παγαίνωντας εἰς τὸν τρόπον, ὅπου εἴπαμεν.

Θέλοντας ἀπὸ γρόσσα νὰ κάμετε δουκάτα, (ἐξεύροντας πρῶτον, πῶς τὸ λεγόμενον γρόσσο τούτων τῶν τόπων ἀξίζει μόνον σολδία 4, καὶ κατὰ τοὺς πραγματευτάδες, ὅπου τώρα ἔτι δὲν τὸ πέρνουν, ἀξίζει σολδία 5.) εὗρετε τὸ 31. κατεβατόν, διατὶ τόσα γρόσσα ἀπὸ σολδία 4. τὸ ἓνα κάμνουν ἓνα Δουκάτο Βενέτικον, ὅπου ἀξίζει λίτραις 6. καὶ σολδία 4. Καὶ ὅταν ἡ ποσότης, ἡγουν ὁ ἀριθμὸς τῶν διηναρίων, σολδίων, ἢ γρόσσων δὲν ἤθελεν εἶσται σωστός, ὥσάν τὰ παραδείγματα, ὅπου σᾶς ἐδώκαμεν, πιάσετε τὸν ἀριθμὸν τὸν πλεόν σιμὸν εἰς τὸ ὀλιγώτερον, καὶ ὅχι εἰς τὸ περισσότερον ἐκείνου, ὅπου ἔσεῖς γυρεύετε, ὥσάν λόγου χάριν, ζητᾶτε, 1212. γρόσσα πόσα δουκάτα κάμνουν, ἰδέτε εἰς τὴν τετάρτην κολῶναν τοῦ 31. κατεβατοῦ, καὶ θέλετε εὖρη, ὅτι ὁ πλεός σιμὸς ἀριθμὸς θέλει εἶσται 1209. ἀγνάντια τοῦ ὁποίου θέλεται εὖρη σηματοδεδυμένον 36. ὅπου τόσα δουκάτα θέλουν κάμνη, καὶ γρόσσα 3. διὰ ἐκεῖνα τὰ τρία, ὅπου ἐλείπασιν ἀπὸ τὰ 1209. ὥς τὰ 1212. καὶ ἔτι 1212. γρόσσα κάμνουν δουκάτα 36. καὶ γρόσσα 3. Τὸ ὅμοιον ἡμπορεῖτε νὰ κάμετε εἰς κάθε ἄλλης λογιῆς μονέδαν, ὅπου θέλετε νὰ μεταλλάξετε, λογιάζοντας πάντα, πίσαις μονέδαις μικραῖς ἐμπαίνουν, διὰ νὰ κάμουν μίαν ἀπὸ κείναις ταῖς μεγαλήτεραις.

σελὶς 119 Θέλοντας νὰ διαμειράσετε πρᾶγμα, ἢ τορνέσια, λόγου χάριν, εἶναι 19. ὅπου θέλουν νὰ μοιράσουν 342. στέρια σιτάρι, εὗρετε τὸ 19. κατεβατόν, ἔπειτα ἰδέτε εἰς τὸ αὐτὸ κατεβατόν εἰς τὴν δεύτερην κολῶναν τῶν ἀριθμῶν, ἕως νὰ εὗρητε τὸν ἀριθμὸν 342. ἀγνάντια τοῦ ὁποίου ἀποπίσω θέλετε εὖρη σηματοδεδυμένον 18. καὶ τόσα στέρια ἐμπαίνουν καθενός.

Ὅταν ἡ ποσότης τοῦ πράγματος, ἢ τῶν τορνεσιῶν δὲν ἤθελεν εὐρεθῇ εἰς τὸ αὐτὸ κατεβατόν, θέλετε πιάση τὸν πλεόν σιμὸν ἀριθμὸν, καὶ θέλετε πορευθῇ, ὥσάν εἶπα παραπάνω.

Εἶναι τρεῖς, ὅπου κάμνουν συντροφίαν. ὁ πρῶτος βάνει εἰς τὴν συντροφίαν δουκάτα 12. ὁ δεύτερος 18. ὁ τρίτος 30. ἐκέρδεσαν λίτραις 720. θέλοντας νὰ ἡξεύρετε πόσον πέφτει καθενὸς κατὰ τὴν ποσότητα τῶν τορνεσιῶν του, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὴν συντροφίαν, πρέπει πρῶτον νὰ ἰδῇτε πόσον ἦτον ὅλο τὸ τορνέσι, ὅπου ἐμπῆκεν εἰς τὴν συντροφίαν, ὅπου θέλει εἶσται δουκάτα 60.

Ο' Πρῶτος Δουκάτα	12
Ο' Δεύτερος	18
Ο' Τρίτος	30
Α' ναβαίνουν	60

Θέλετε εὖρη τὸ 60. κατεβατόν, καὶ εἰς ἐκεῖνο βλέποντας, ἀγνάντια τοῦ 720. ἀποπίσω θέλετε εὖρη 12. τότε γυρίσετε εἰς τὸ 12. κατεβατόν, καὶ ἀγνάντια τοῦ 12. θέλετε εὖρη σηματοδεδυμένον 144. καὶ τόσαις λίτραις πέφτουν τοῦ πρώτου. Ὁμοίως εἰς τὸ ἴδιον κατεβατόν ἀγνάντια τοῦ 18. θέλετε εὖρη σηματοδεδυμένον 216. καὶ τόσον θέλει πέσει τοῦ δευτέρου, καὶ ἀγνάντια τοῦ 30. θέλετε εὖρη σηματοδεδυμένον 360. καὶ τόσον θέλει πέσει τοῦ τρίτου. καὶ θέλον



σελὶς 121 τας νὰ κάμετε τὴν δοκιμὴν, μαζώξετέ τα ὅλα ἀντάμα. καθὼς θέλετε ἰδῆ, καὶ θέλει εὐρεθῇ σωστός ὁ λογαριασμός.

Ο' Πρῶτος Λίτραις 144

Ο' Δεύτερος 215

Ο' Τρίτος 360

Εὐγαίνουν ὅλα. 720

Θέλοντας νὰ μετρήσετε ἓνα τεῖχον, ἢ χωράφι. τὸ ὅποιον εἰς τὸ μᾶκρος του νὰ εἶναι πήχαις 49. καὶ εἰς τὸ πλάτος 35. θέλοντας νὰ ἤξεύρετε τὸν τετραγωνισμόν του, θέλετε εὖρη τὸ 49. κατεβατόν, καὶ θέλετε ἰδῆ, ὅτι ἀγνάντια τοῦ 35. θέλετε εὖρη 105. καὶ τόσος θέλει εἶσται ὁ τετραγωνισμός τοῦ τεῖχου, ἢ χωραφίου, καὶ ἔτι θέλετε κάμη εἰς κάθε ἄλλο πρᾶγμα.

σελὶς 122 Θέλοντας νὰ βάλετε εἰς τάξιν ἓνα φουσαίτο, ἢ ἓνα στρατόπεδον γληγορώτατα, ἡγουν (ὡς ὑποθέσωμεν) εἶναι 6400. στρατιώταις πεζοί, τοὺς ὁποίους θέλετε νὰ βάλετε εἰς τάξιν 200. θέλετε εὖρη πρῶτον τὸ 200 κατεβατόν, καὶ ἀφ' οὗ εὐρήτε τὸν ἀριθμόν 6400. ἀγνάντια ἀποπίσω θέλετε ἰδῆ σημαδεμένον 12. καὶ τόσοι στρατιῶται θέλουσι ἔμπη εἰς κάθε τάξιν, καὶ ἔτι θέλετε κάμη εἰς κάθε ἄλλον ἀριθμόν, τηρῶντας πάντα, ὅτι ὅταν δὲν εὐρίσκειται ὁ σιμὸς ἀριθμός, πρέπει νὰ πιάνετε τὸν πλεόν σιμόν. καὶ νὰ κάμνετε ὡς εἶπαμεν.

σελὶς 123 Καὶ πάλιν θέλω νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὸν τρόπον τῶν ἀριθμῶν γερῶν, καὶ τσακισμένων, ὡσὰν λόγου χάριν, θέλω νὰ πουλήσω 350. ἥμισυ στέρια σιτάρι, ἀπὸ λίτραις 8. τὸ στέρι. Πρῶτα γυρίσετε εἰς τὸ 35. κατεβατόν, βλέποντας ἀγνάντια τοῦ 8. ὅπου εἶναι σημαδεμένον 280. καὶ διὰ τὸ μισὸν στέρι πιάσετε τὸ μισὸν τοῦ 8. ὅπου εἶναι 4. τὰ ὅποια ἐσμιγμένα μὲ τὰ 280. θέλουν εἶσται 284. καὶ τόσαις λίτραις θέλουν ἀξίζει τὰ ἄνωθεν 35. ἥμισυ στέρια ἀπὸ λίτραις 8. τὸ στέρι. Α' μὴ ἂν ἠθέλετε τὰ πουλήσῃ ἀπὸ λίτραις 8. ἥμισυ τὸ στέρι, θέλετε πιάσει τὸ μισὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῆς πραγματείας, ἡγουν τῶν 35. στεριῶν, ὅπου θέλουν εἶσται λίτραις 17. ἥμισυ, ὅπου εἶναι ὅλα λίτραις 301. ἥμισυ, καὶ περισσότερον σολδία 5. διὰ τὰ δύο μισά, διατὶ τὸ μισὸν τοῦ μισοῦ εἶναι ἓνα τέταρτον, ὅπου εἶναι σολδία 5. ὅπου σμιγμένα μὲ ταῖς 301. ἥμισυ λίτραις, θέλουν κάμη λίτραις 301. καὶ σολδία 15. καὶ τόσον θέλουν ἀξίζει 35. ἥμισυ στέρια σιτάρι ἀπὸ 8. ἥμισυ λίτραις τὸ στέρι, καὶ ὅμοια θέλετε πορευθῆ μὲ κάθε ἄλλης λογῆς ἀριθμὸν τσακισμένον.

••

Ἐνδιαφέρον ἐπίσης ἔχει ἡ:

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΤΩΝ ΠΟΨΤΩΝ.

Ἡγουν τῶν τόπων, ὅπου ἀπὸ τὸν ἓνα ὡς τὸν ἄλλον φέρουν οἱ Γραμματοφόροι ταῖς γραφαῖς εἰς ὅλον τὸν Κόσμον.

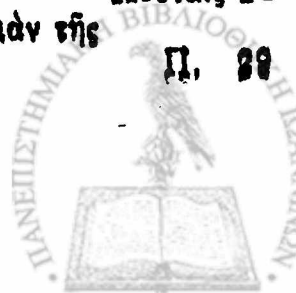
δι' ὃ παραθέτομεν ταύτην κατωτέρω:

Σελὶς 124 Α' πὸ τὴν Ρ' ὠμην ὡς τὴν Μπολονίαν ἀπὸ τὴν Μεριάν τῆς Σιένας, καὶ τῆς Φλωρέντζας εἶναι.

Πόσαις 24

Α' πὸ τὴν Ρ' ὠμην ὡς τὴν Μπολονίαν ἀπὸ τὴν Μεριάν τῆς Φλωρέντζας εἶναι.

Π. 29



	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμῃ ὡς τὸ Τρέντο, καὶ ἀπὸ τὸ Τρέντο ὡς ταῖς Μπρουσέλλαις εἶναι.	Π.	90
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Γένοβαν εἶναι.	Π.	32
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Βενετίαν εἶναι.	Π.	33
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Α'γκώναν εἶναι.	Π.	18
σελὶς 125	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Φλωρέντζαν ἀπὸ τὴν Μεριὰν τοῦ Ο'ρβέτου, καὶ Βάλιν τὸ ἀριὸ εἶναι Πόστ.		18
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Φλωρέντζαν ἀπὸ τὴν μεριὰν τοῦ Φουλίνιου, καὶ Περόζας εἶναι.	Π.	20
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Νάπολιν, καὶ ἀπὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὴν Μεσσηναν εἶναι.	Π.	43
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην εἰς τὴν Νάπολιν ἀπὸ τὴν μεριὰν τοῦ Βάλιμοντόνε, καὶ τῆς σέλβας Λαλιέρι.	Π.	16
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν εἰς τὴν Πούλιαν, ὡς τὸ Λέτζε, καὶ ὡς τὴν γῆν τοῦ Ο'ξαντου εἶναι.	Π.	22
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὸ Λιὼν τῆς Φράντζας ἀπὸ τὴν μεριὰν τῆς Πιατζέντας, καὶ Ἀλεξανδρείας εἶναι.	Π.	27
	Α'πὸ τὸ Ρ'ίμνι ὡς τὴν Α'γκώναν.	Π.	6
σελὶς 126	Α'πὸ τὴν Φλωρέντζαν ὡς τὸ Λοῦκκα, καὶ ἀπὸ τὸ Λοῦκκα ὡς τὴν Γένοβαν.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Γένοβαν ὡς τὸ Μιλάν.	Π.	9
	Α'πὸ τὴν Γένοβαν ὡς τὴν Βενετίαν ἀπὸ τὴν Μεριὰν τῆς Μάντοβας εἶναι.	Π.	23
	Α'πὸ τὴν Γένοβαν ὡς τὴν Βενετίαν ἀπὸ τὴν μεριὰν τῶν Σέστρων.	Π.	21
	Α'πὸ τὴν Γένοβαν ὡς τὴν Σαυώϊαν.	Π.	4
	Α'πὸ τὴν Γένοβαν ὡς τὴν Μπαρτζελώναν.	Π.	51
	Α'πὸ τὴν Γένοβαν ὡς τὸ Λιὼν τῆς Φράντζας.	Π.	15
	Α'πὸ τὴν Μπολόνιαν ὡς τὸ Λιὼν τῆς Φράντζας ἀπὸ τὴν μεριὰν τῆς Α'λεμάνιας, ἡγουν ἀπὸ τὴν σιράταν τῶν Σβίτζε-ρων εἶναι.	Πόστ.	97
	Α'πὸ τὴν Πιατζέντζαν ὡς τὴν Βογέραν.	Π.	5
σελὶς 127	Α'πὸ τὸ Μιλάν ὡς τὴν Βενετίαν ἀπὸ τὴν σιράταν τῆς Μάντοβας εἶναι.	Π.	17
	Α'πὸ τὸ Μιλάν ὡς τὴν Βενετίαν ἀπὸ τὴν μεριὰν τῆς Μπρέσας εἶναι.	Π.	12
	Α'πὸ τὸ Μιλάν ὡς τὸ Τρέντο ἀπὸ τὴν μεριὰν τῆς Μπρέσας εἶναι.	Π.	12
	Α'πὸ τὸ Τρέντο ὡς τὴν Βιένναν.	Πόστ.	82
	Α'πὸ τὴν Σοῦσαν ὡς τὸ Λιὼν τῆς Φράντζας ἀπὸ τὴν μεριὰν τοῦ Φινάλε, καὶ Γρενοβόλε εἶναι.	Πόστ.	18
	Α'πὸ τὸ Λιὼν ὡς τὸ Παρίσι εἶναι.	Π.	87
	Α'πὸ τὸ Παρίσι ὡς τὴν Α'νβέρσαν.	Π.	2
	Α'πὸ τὸ Παρίσι ὡς τὸ Γάντες εἶναι.	Π.	22
	Α'πὸ ταῖς Μπρουσέλλαις ὡς τὴν Α'νβέρσαν.	Π.	2
	Α'πὸ ταῖς Μπρουσέλλαις ὡς τὸ Γάντες.	Π.	8
σελὶς 128	Α'πὸ τὸ Συριναίικ ὡς τὸ Λιὼν.	Πόστ.	12
	Α'πὸ τὴν Μπαρτζελώναν ὡς τὴν Σαραγόζαν.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Σαραγόζαν ὡς τὴν Α'ρίτζαν, καὶ ἀπὸ τὴν Α'ρίτζαν ὡς τὸ Μαδρίδ.	Π.	6



	Α'πὸ τὸ Μαδριδ ὡς τὸ Τολέδο.	Π.	5
	Α'πὸ τὸ Μαδριδ ὡς τὸ Βαλιαδουλιδ.	Π.	3
	Α'πὸ τὸ Βαλιαδουλιδ ὡς τὴν Σιβύλλαν.	Π.	17
	Α'πὸ τὸ Τολέδο ὡς τὴν Σιβύλλαν.	Π.	15
	Α'πὸ τὴν Α'γρίτζα ὡς τὸ Βαλιαδουλιδ.	Π.	15
	Α'πὸ τὸ Βαλιαδουλιδ ὡς τὴν Λισμπῶναν.	Π.	36
	Α'πὸ τὸ Βαλιαδουλιδ ὡς τὴν Μπαϊῶναν.	Π.	24
	Α'πὸ τὸ Βαλιαδουλιδ ὡς τὸ Μπούργες.	Π.	6
σελὶς 129	Α'πὸ τὴν Μπαρτζελλῶναν ὡς τὴν Βαλέντζαν.	Π.	12
	Α'πὸ τὴν Βαλέντζαν ὡς τὸ Τολέδο.	Π.	14
	Α'πὸ τὸ Μπελπούτζα ὡς τὸ Μοντζόν.	Π.	24
	Α'πὸ τὸ Μοντζόν ὡς τὴν Σαραγόζαν.	Π.	5
	Α'πὸ τὸ Μιλάνῳς τὸ Λιῶν τῆς Φράντζας, ἀπὸ τὴν μεριὰν τῶν Γριζόνων.	Π.	24
	Α'πὸ τὸ Παρίσι ὡς τὸ Ο'ριον, καὶ Μπλές.		12
	Α'πὸ τὸ Μιλάν ὡς τὸ Κούνοι.	Π.	48
	Α'πὸ τὸ Παρίσι ὡς τὴν Μπαϊῶναν.	Π.	48
	Α'πὸ τὴν Μπαϊῶναν ὡς τὸ Φωντεράμπια.	Π.	2
	Α'πὸ τὴν Φλωρέντζαν ὡς τὴν Πάργαν ἀπὸ τὴν μεριὰν τῶν Ποντρέμοι.	Π.	18
	Α'πὸ τὸ Α'βιννιόν ὡς τὸ Λιῶν.	Πόστ.	2
	Α'πὸ τὴν Βαλέντζαν ὡς τὸ Μαδριδ.	Π.	15
σελὶς 130	Α'πὸ τὸ Λιῶν ὡς τὸ Μπλές.	Π.	27
	Α'πὸ τὴν Φεῤῥάραν ὡς τὸ Μιλάν.	Π.	5
	Α'πὸ τὸ Βαλιαδουλιδ ὡς τὸ Τολέδο.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὴν Μεσσῆναν.	Π.	27
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὸ Λέτζε.	Π.	22
	Α'πὸ τὴν Ρ'ώμην ὡς τὴν Φλωρέντζαν.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὴν Κοζέντζαν.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὸ Πόπουλο.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὴν Τζιβιτέλλαν.	Π.	17
	Α'πὸ τὴν Νάπολιν ὡς τὸ Μπάρι.	Π.	14
	Α'πὸ τὴν Παλιέρμο ὡς τὴν Μεσσῆναν.	Π.	30
	Α'πὸ τὸ Μοντερόζι ὡς τὸ Ρ'ορτζιλιόνε.	Στάδια	8
	Α'πὸ τὸ Ρ'ορτζιλιόνε ὡς τὸ Βιτέρμπο.	Σ.	10
σελὶς 131	Α'πὸ τὸ Βιτέρμπο ὡς τὸ Μόντε Φιασκόν.	Σ.	8
	Α'πὸ τὸ Μόντε Φιασκόν ὡς τὴν Μπόλσεναν.	Μ.	6
	Α'πὸ τὴν Μπόλσεναν ὡς τὸ Σάν Λορέντζο.	Μ.	4
	Α'πὸ τὸ Σάν Λορέντζο ὡς τὸ Α'κουα πενδέντε.	Μ.	7
	Α'πὸ τὸ Α'κουα πενδέντε ὡς τὸν Πόντε τζεντίνον.	Μ.	5
	Α'πὸ τὸν Πόντε τζεντίνον ὡς τὴν Πάλιαν.	Μ.	9
	Α'πὸ τὴν Πάλιαν εἰς τὸ Ρ'ικόρσο.	Μ.	5
	Α'πὸ τὸ Ρ'ικόρσο ὡς τὴν Σκάλαν.	Μ.	4
	Α'πὸ τὴν Σκάλαν εἰς τὸ Σάν Κουῖρικον.	Μ.	5
	Α'πὸ τὸ Σάν Κουῖρικον ὡς τὸ Τορνιέρι.	Μ.	4
	Α'πὸ τὸ Τορνιέρι ὡς τὸ Μπονκονβέντο.	Μ.	5
	Α'πὸ τὸ Μπονκονβέντο ὡς τὸ Λουτζινιάνο.	Μ.	5
σελὶς 132	Α'πὸ τὸ Λουτζινιάνο ὡς τὸ Μονταρόνε.	Μ.	8
	Α'πὸ τὸ Μονταρόνε ὡς τὴν Σιέναν.	Μ.	5
	Α'πὸ τὴν Σιέναν ὡς τὴν Στάγιαν.	Μ.	9
	Α'πὸ τὴν Στάγιαν ὡς τὸ Πογιλπόντζι.	Μ.	4
	Α'πὸ τὸ Πογιλπόντζι ὡς ταῖς Ταβερνέλλαις.	Μ.	5
	Α'πὸ ταῖς Ταβερνέλλαις ὡς τὸ Σάν Κασιάνο.	Μ.	8
	Α'πὸ τὸ Σάν Κασιάνο ὡς τὴν Φλωρέντζαν.	Μ.	9



Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΗ

(ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ) — ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ

Α. — “ΤΡΙΚΚΗ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΑΝΑΚΤΗΣΕΙ,”

Σε ἔργασία του με τὸν τίτλο : «Μιά καταπληκτικὴ σύγχρονος προφητεία» (Τρίκκη 1948), ὁ Γ. Παπαγεωργίου, Ἐράλδης, ἀναφέρει (σελ. 17 καὶ ἑπ.) καὶ μιὰ «προφητεία», πού ἔχει χαραχθῇ καὶ στὴ μαρμαρινὴ βάση τῆς προτομῆς πού ἔχει στηθῇ τοῦ Διονύσιου τοῦ Φιλόσοφου στὰ Τρίκαλα, στὰ ὁποῖα ἐκδηλώθηκε τὸ πρῶτο (ἀπὸ τὰ τρία του : 1600, 1604, 1611) ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ ὁρμητικοῦ ἐκείνου καὶ φλογεροῦ Δεσπότη :

Τρίκκη Βυζάντιον ἀνακτήσει.

Γιὰ τὸν χρησμὸ αὐτό, δὲν ἔχομε ὕπ’ ὄψει γραπτὲς μαρτυρίες¹. Ὅπως ἀναφέρει στὸ φυλλάδιό του ὁ σ., τὸν κατέχει —μαζὶ με ἄλλους δυὸ— ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ «ιατροφιλόσοφου» Νικόλαου Δασούκη (ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο τοῦ Ζαγοριοῦ), διὰ μέσου αὐτήκοοῦ του μάρτυρα, τοῦ γιατροῦ Εὐάγγ. Παπαϊωάννου, καὶ πιστεύει, ὅπως μοῦ γράφει, ὅτι ἦταν τὸ «πολιτικὸ σύνθημα» τοῦ Διονύσιου, κατὰ τὸ στάδιο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ κινήματος τοῦ 1600.

Δὲν ἦταν μονάχα ὁ Διονύσιος πού πίστευε τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στοὺς χρησμοὺς τοὺς προσαρμοζόμενους στὴν ἀνάσταση τοῦ Γέ-

νους. Οἱ λόγιοι τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνα, μέσα στὴν ἀπελευθερωτικὴ τους ἀδημονία, ἔδειχναν —παρατηρεῖ ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη²— παθολογικὴ σ’ αὐτοὺς ἐμπιστοσύνη, καὶ μ’ αὐτοὺς καὶ τὰ ἀντίστοιχα ὄνειρα, ἐκδήλωναν τὶς ἐλπίδες καὶ τὴν πίστη τους γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ πολυθρύλητου Μαρμαρωμένου Βασιλέα, τὴν ἀνάκτηση τῆς Πόλης, καὶ τὴν ἀπόδοση τῆς Ἀγία - Σοφίας στὴν ὁρθόδοξη λατρεία.

Πάντως, εἶναι ἱστορικὰ πιστοποιημένο³, ὅτι ὁ Διονύσιος, κατὰ τὸ στάδιο τῆς προπαρασκευῆς τοῦ τρίτου κινήματος (τῶν Γιαννίνων στὰ 1611), γιὰ νὰ κεντρίσῃ περισσότερο τοὺς μυημένους στὴν ἀπόφαση γιὰ δράση, χρησιμοποίησε τὴν ἀστρολογία καὶ τὴν μαντικὴ. «Ὀλωνοσχόπο» καὶ «λεκανομάντη» τὸν ἀποκαλεῖ στὸ Σηλιτευτικὸ του ὁ Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, καὶ ἐμπειροστὴν ὠροσκοπίαν καὶ ἀστρολογία. Ὁ δὲ συντάκτης τοῦ Ἡπειρ. Χρονικοῦ, τὸν κατηγορεῖ ὅτι «ἔκαμε τὸ θεμάτιον» καὶ κοινολόγησε ἔπειτα ὅ,τι καὶ τὰ ἄστρα καὶ οἱ χρησμοὶ προέλεγαν καὶ βεβαίωναν ὅτι, ὅχι μόνον τὰ Γιάννινα, ἀλλὰ καὶ ἄλλες πόλεις θὰ κυρίευσεν ἄκόμα καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη θὰ κατελάμβανε, καὶ ὅτι κι’ ὁ «Βασιλεὺς» ἄκόμα θὰ σηκωνόταν ἀπὸ τὸ θρόνο του νὰ τὸν ὑποδεχθῇ. Δὲ βρίσκουμε λοιπὸν ἀπίθανο, καὶ στὸ κίνημα τῆς Τρίκκης, ὁ Διονύσιος τὰ ἴδια νὰ εἶχε χρησιμοποίησιν συνθήματα : —Ἡ Τρίκκη, εἶναι ἀπὸ ψηλὰ δοσμένο ν’ ἀνακτήσῃ τὸ Βυζάντιο. Νὰ πάρουμε ξανά τὴν Πόλη καὶ τὴν Ἀγία - Σοφιά.

1. Γιὰ τὰ πρὸς ἀποτίναξη τοῦ Τούρκικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστατικὰ αὐτὰ κινήματα τοῦ Διονύσιου Τρίκκης τοῦ ἐπιλεγμένου Σκυλόσοφου, δὲς Δ. Σ α λ α μ ά γ κ α, «Ἡ Σπηλιά τοῦ Σκολόσοφου», ἐκδ. περιοδικοῦ Κιβωτός 4, Ἀθήνα 1953, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

2. Δυστυχῶς, δὲν ἔχω τὰ μέσα νὰ ἐρευνήσω μήπως ὁ χρησμὸς αὐτός ἀναφέρεται σὲ καμμιά ἀπὸ τίς γνωστὰς χρησμολογικὰς πηγὰς γι’ αὐτὰς, δὲς Ἀ γ γ. Χ α τ ζ η μ ι χ ά λ η. Οἱ ἐν τῇ Ἑλληνοσχολεῖᾳ Μετσόβου διδάξαντες καὶ διδάχθεντες, στὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικά 1940, σελ. 148 καὶ ἑπ., ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

3. Ὅπου ἀμέσως πρὸς πᾶν.

4. Δὲς Δ. Σ α ρ ρ ο υ, Μάξιμου Πελοποννήσιου λόγου σηλιτευτικοῦ, στὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικά τοῦ 1928, εἰδικώτερα στίς σελ. 191, 197, 200,



Στὰ «Ἐθνικὰ Ἀσματα 1453—1821, ἔκδ. β', συλλογὴ καὶ ἐπιμελεία καὶ προσθήκη ἱστορικῶν σημειώσεων ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη», μὲ τὸν τίτλο «Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τρίκκης Διονύσιος 1609» καταχωρίζεται τὸ ἀμέσως πρὶν κατόυ δημοσιευόμενον δημοτικὸ τραγοῦδι :

«Ἐνας πασῶς ἐβγήκε, στὴ Νεβρόπολη,
μὲ δύο μὲ τρεῖς χιλιάδες, Τούρκους

[διαλεχτοῦς.

Ἀρματολούς γυρεύει κλέφτες κυνηγᾷ,
γυρεύει τὸ Δεσπότη τὸν κακὸ Παπᾶ,
ποὺ πέταξε τὰ ῥάσσα κι' ἤβγε στὰ βουνὰ
κλέφτης καὶ καπετάνιος μὲ

[τ' ἀδέρφια του

κι' ὅλα του τὰ ξαδέρφια, καμμιὰ

[σαρανταριά».

—«Ποῦ εἶσαι Δεσπότη κλέφτη καὶ

[γραμματικὴ

ἔλα νὰ προσκυνήσης μὲ τ' ἀδέρφια σου
καὶ μ' ὅλους τοὺς δικούς σου, τὰ

[ξαδέρφια σου

ἂν θέλεις ν' ἀπολάβης δόξες καὶ τιμές.
Δικό σου ἀρματολίκι ὅλα τ' Ἀγράφα».

—«Ἐγὼ δὲν προσκυνᾶω ἄπιστη Τουρκιά·
θὰ πολεμῶ τοὺς Τούρκους μὲ

[τ' ἀδέρφια μου

ὥς ποὺ νὰ παστρεντοῦνε ἀπὸ τὸν

[τόπο μας

καὶ πᾶνε κατ' ἀνέμου, ἀπέκει ποῦρθανε».

Ἡ Νεβρόπολη, εἶναι περιοχὴ τῶν Ἀγράφων, στὰ ὁποῖα, ἀπὸ πολὺ νωρὶς εἶχαν ἐμφανισθῇ οἱ πρῶτοι κλέφτες, ποὺ μὲ τὸν καιρὸ ὠργανώθηκαν σ' ἀρματολίκια κι' ἀρματολούς.

Ὁ Χρηστοβασίλης, ὑπομνηματίζοντας τὸ τραγοῦδι αὐτό, πληροφορεῖ ὅτι ὁ Διονύσιος, μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος Τρίκκης, ζήτησε μὲ τοὺς δπαδούς του καταφύγιον στὴν περιοχὴ αὐτὴ τῶν Ἀγράφων· ἐπειδὴ ὅμως βγήκαν πρὸς καταδίωξίν του οἱ Τούρκοι, ἀναγκάστηκε νὰ περάσῃ στὴν Ἡπειρο, κι' ἀπὸ κεῖ νὰ καταλήξῃ στὴν Ἰταλία, ὅπου ὠργάνωσε τὸ καινούργιον κίνημά του.

Τό, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ αὐτὸ τραγοῦδι ἱστορούμενο, ὅτι οἱ Τούρκοι τῆς Θεσσα-

λίας, βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ στείλουν γιὰ καταδίωξίν του πολυάριθμο καὶ διαλεχτὸ στράτευμα, ἀρχηγούμενον αὐτοπρόσωπα ἀπὸ Πασιᾶ, μᾶς δίνει κι' ἓνα ἐπὶ πλέον στοιχεῖο γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν σοβαρότητα ποὺ εἶχε γι' αὐτοὺς — ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ὑπόδουλους — ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις τῆς Τρίκκης. Ζοῦσε ἄλλως τε ἀκόμα στὸ ἀντίθετο ἄκρο τῆς Βαλκανικῆς, κι' ὁ ἄλλος ἐπαναστάτης τῆς ἐποχῆς, ὁ Μιχαήλ ὁ «Γενναῖος», Ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας, ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου καὶ τὶς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνα «σημαντικώτερος ἐχθρὸς τους», ποὺ εἶχε ἀναγκάσει τὸ Σουλτάνο νὰ τοῦ ζητήσῃ εἰρήνην.

Γι' αὐτὸν ὅμως καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν του δράσιν, θὰ μιλήσωμε εὐρύτερα πρὶν κατόυ.

Τὸ δημοτικὸ αὐτὸ τραγοῦδι, ἀναφέρεται, ὅπως εἶδαμε, σ' ἓναν Δεσπότη καὶ κακὸ (ποὺ ἀνακατευόταν σὲ πράγματα ἔξω ἀπὸ τὸ ῥάσο) παπᾶ, κλέφτη κι' ἀντάρτη, ἀλλὰ καὶ γραμματικὸ : προσδιοριστικὸ ποὺ βρίσκεται σὲ ἀντιστοιχία, τόσο μὲ τὸ λόγιον προσωνύμιον Φιλόσοφος, μὲ τὸ ὁποῖον ἦταν γνωστὸς ὁ Δεσπότης Διονύσιος, ὅσο καὶ μὲ τὸ χαρακτηρισμὸ πολὺ γραμματισμένος, τὸν ὁποῖον χρησιμοποιοῦσαν γι' αὐτὸν οἱ Ἐνετοὶ στὰ ἐγγράφια τους. Τὸ καινούργιον ποὺ προσθέτει τὸ τραγοῦδι αὐτό, εἶναι ὅτι ὁ ἐπαναστάτης αὐτὸς Δεσπότης, εἶχε βγῇ στὰ βουνὰ μὲ τ' ἀδέρφια του καὶ τὰ ξαδέρφια του, ἀκόμα καὶ μὲ ὅλους τοὺς δικούς του, συγγενολόγι κι' ἐμπιστοὺς, καὶ χωρὶς ἄλλο, συμπατριῶτες του. Ὁ Διονύσιος ὅμως, ἦταν Ἡπειρώτης· πιθανότατα, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Παραμυθιάς, τὰ τόσο γειτονικὰ μὲ τὸ Σοῦλι καὶ τὸ Ζάλογγο. Καὶ εἶναι ἱστορικὰ βεβαιωμένο ὅτι, τόσο τὸ δεύτερον ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Χόϊκας καὶ τοῦ Φαναρίου (1604), ὅσο καὶ τὸ τρίτον τῶν Γιαννίνων (1611), ὁ Διονύσιος τὸ ἔκαμε ἀποκλειστικὰ μὲ συμπατριῶτες του Θεσπρωτοὺς. Ἀναγκαστικὰ λοιπὸν πρέπει νὰ δεχτοῦμε — τοῦλάχιστο γιὰ ὅσον καιρὸ θὰ στηριζόμεσθε στὴν πληροφορία τοῦ Χρηστοβασίλη — ὅτι καὶ τὸ κίνημα τῆς

δ. Ὁ Χρηστοβασίλης, δὲ μνημονεύει ὅτι τὴν συλλογὴν τοῦ ἀπὸ ποῦ, (παλαιότερη συλλογὴ δὲ)



Τρίκκης, πάλι με Θεσπρωτούς — «συγγενείς» του και «δικούς» του — ή τουλάχιστο με συμμετοχή τους τὸ ἐπραγματοποίησε, καὶ ὅτι, ἀπὸ τότε ἀκόμα σημειώνονται περιστατικά συνεργασίας — πῶς ἄλλοιῶς ὁ Διονύσιος θὰ ζητοῦσε καταφύγιο στὴ Νεβρόπολη; — μεταξὺ κλεφτῶν Θεσπρωτίας καὶ Ἀγράφων.

μοτικῶν τραγουδιῶν ἢ ἀπ' ἐθελίας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ ἐπιτόπια) ἔχει πάρει τὸ δημοτικὸ αὐτὸ τραγούδι. Προσπάθειές μου νὰ ἐξακριβώσω, ἂν αὐτὸ σώζεται ἀκόμα στὴ μνήμη τῶν ἐπιχώριων τῆς Νευρόπολης, μερικῆς, ἔχουν ἀποβεῖ ἀρνητικὰ ἀναποτελεσματικῆς ἄλλων, περιμένω ἀκόμα τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Χρηστοδασίλης — ὅπως καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς καὶ ὁ Ζαμπέλιος — ἀπὸ ἀγαθὴ βεβαίως πρόθεση, λαογραφικὰ ὁμῶς, πολὺ κακῇ συνήθειᾳ, ἔκανε μεγάλη χρῆσιν ἐπεξεργασίας τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ποὺ συναντοῦσε ἢ στίς προηγούμενες συλλογές ἢ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, νοθεύοντας ἔτσι ἀντιεπιστημονικὰ τὴ δημοτικὴ παράδοση.

Στὴν ἐθγενικὴ προθυμία τοῦ φίλου καθηγητῆ λαογράφου τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Δ. Β. Οἰκονομίδη ὀφείλω τὴν πληροφορίαν ὅτι τὸ τραγούδι ἀπὸ τὸ ὁποῖο πιθανὸν ξεκίνησε ὁ Χρηστοδασίλης, δρῖσκεται, μετὸν τίτλῳ «Ὁ παπᾶς κλέφτης» στὴ συλλογὴ τοῦ Φωριέλ καὶ εἶναι τὸ ἑξῆς:

Ἕνας παπᾶς ἐβγήκε στὴν Εὐρύπολιν
ἀματολοῦς μαζόνει, κλέφταις κυνηγᾷ
καὶ τὸν παπᾶν γυρεύει τὸν γραμματικόν.
Ποῦ εἶσαι παπᾶ μου κλέφτη καὶ γραμματικῆ
ἔλα νὰ προσκυνήσης μὲ τ' ἀδέρφια σου
καὶ μὲ τοὺς ἐδικούς σου τὰ ξαδέρφια σου.
Σὲ κλαῖν' ἢ κρουοβρυσούλες μὲ τὸ κρῦον νερόν.

Τὸ ἴδιο τραγούδι περιλαμβάνεται καὶ στὴ συλλογὴ τοῦ Πασοῦδ, καθὼς καὶ στίς παρόμοιες τοῦ Ἀντ. Μανούσου, τοῦ Τεοντόρ Κίντ, τοῦ Φέρμενιχ - Ρισιάρτζ. — Ὁ Γιάννης Ἀποστολάκης ποὺ ἔχει ἀσχοληθεῖ καὶ μ' αὐτό, παραπονεῖται ὅτι καὶ ὁ Ζαμπέλιος ἔχει κάνει ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου του. Τὴ μεγαλύτερη ὁμῶς φαίνεται νὰ τὴν ἔχει κάνει ὁ Χρηστοδασίλης.

Ἐὰν ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτά, δὲν ἀναιροῦμε ὀριστικὰ ὅσα πρὶν πάντω γράψαμε, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ Χρηστοδασίλη, τὸ κάνουμε γιὰτὶ ἡ σειρά αὐτῆ τῶν περιστατικῶν, εἶναι τόσο σύμφωνη μὲ τὴν ἰδιοσυγκράσιαν καὶ τὰ περιστατικά τῆς ζωῆς τοῦ Διονύσιου, ὥστε νὰ μᾶς φαίνεται φυσικὴ καὶ εὐλόγη καὶ δὲν μᾶς ἀπολείπει ὀριστικὰ ἡ ἐλπίδα ὅτι ὁ Χρηστοδασίλης, ἔχει ἴσως ἀντλήσει καὶ ἀπὸ καμμιὰ ἄλλη, ἄγνωστη σὲ μᾶς πηγὴ, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν τολμηρὴ πρωτοβουλία μᾶς τόσο ριζικῆς συμπλήρωσης. Ὁ ἀναγνώστης τῶρα, ἂς σχηματίσῃ καὶ μόνος του γνῶμη, καὶ μὲ τὴ σειρά του, ἂς μᾶς δικαιολογήσῃ ἢ ... καταδικάσῃ.

Ὅμως ὁ Διονύσιος — ἂς ἀφήσουμε ποῦ εἶχεν ἀποφασίσει, καὶ τὴ ζωὴ του ἀκόμα νὰ δώσῃ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ γένους του — εἴξερε, πῶς δὲν μπορούσε νὰ δώσῃ πίστη στίς ἀπατηλὰς καὶ δεαλεστικὰς ὑποσχέσεις τῆς ἄπιστης Τουρκίας, νὰ τὸν κἀνῃ — τάχα — ἀρχηγὸ τῶν Ἀγράφων, ἂν δεχόταν νὰ προσκυνήσῃ. Καὶ συνέχισε τὴ δράση του.

Ἀλλὰ τὸ κίνημα τῆς Τρίκκης, ἔχει στενὸ σύνδεσμο καὶ μὲ τὴν εὐρύτατη ἐπαναστατικὴ κίνηση ποὺ σημειώθηκε (1594—1601) στὴ Μολδοβλαχία, μὲ ἀρχηγὸ τῆς τὸ Μιχαήλ, τὸ γνωστὸ στὴν ἱστορίαν ὡς «Γενναῖο».

..*

Β.-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο "ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ", ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ Ο "ΓΕΝΝΑΙΟΣ",

Ὁ Ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ἀπελευθερωτικῆς μορφῆς στὴ Βλαχία καὶ τὴ Μολδαβία ἐφτάχρονη (1594—1601) δράση του, ἐπωνομάστηκε «Γενναῖος», ἦταν γυιὸς Ἑλληνίδας, καὶ προερχόταν ἀπὸ τὸ λαό.

Ὁ Βεστιάριος τοῦ Σταυρινός, ποὺ γιὰ τίς «ἀνδραγαθίας τοῦ εὐσεβεστάτου» — ὅπως τὸν τιλοφορεῖ — καὶ ἀνδρεϊότατου αὐτοῦ Βοεβίδια, ἔγραψε ποίημα ἀπὸ 1312 στίχους, ἦταν καὶ αὐτὸς Ἕλληνας ἀπὸ τὸ Δέλβινο. Ἕλληνες ἀκόμα ἦταν καὶ ὅσοι ἄλλοι, (οἱ λόγιοι Γεώργιος ὁ Παλαμήδης, ὁ Μητροπολίτης Μυρέων Ματθαῖος, ὁ Ἀνθιμος Διακρούσης, ὁ Ἰγνάντιος Πετρίτης, ὁ Ἰωάννης Σπόντης) ἔψαλλαν τὴν ἐπαναστατικὴν του δράση. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ δημοτικὴ μουσικὴ ἦταν ἡ πρώτη — καὶ ἡ καλύτερη — πού, μὲ τὴν ἐπιγραμματικὴν της ὁμορφιά, τραγούδησε τὴν παλληκαριά καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Μιχαήλ - μπέτη τοῦ ἥρωά της.

Μιχάλμπης ἐξέβηκε νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ
παίρῃ βαγγέλια ἀπ' τὴ Βλαχία καὶ τὸ
[σταυρὸ ἀπ' τὴν Πόλη

1. Δέξ, πρὶν κάτω στὸ κείμενο μνημονεὸς-μενὴ ἐργασία Δ. Οἰκονομίδη.



μπροστά παύνη ὁ σταυρός, ξωπίσω τὰ
[βαγγέλια.
Μιχάλμπεης ἀνάμεσα σὰν ἥλιος σὰ φεγγάρι.

Ὁ Ἕλληνας Ἱεράρχης Διονύσιος Ράλλης — Παλαιολόγος, Μητροπολίτης Τυρνάβου καὶ πάσης Βουλγαρίας, καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα τὸν βοήθησε στὴν ἀπελευθερωτική του προσπάθεια. Ὁ Μητροπολίτης Μυρέων Ματθαῖος (ἀπὸ τὴν Πωγωνιανὴ καταγόμενος), βεβαιώνει ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς, γιὰ ἓνα διάστημα, εἶχαν πιστέψῃ ὅτι ὁ Μιχαήλ, θὰ ἦταν ὁ κύριος παράγοντας γιὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς ἐλευθερίας τους. — Καὶ πραγματικά: Ὁ Μιχαήλ, σχεδίαζε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ νὰ λειτουργηθῇ στὴν Ἁγία Σοφία. Ὁ Πάππας Κλήμης ὁ 8ος, καὶ ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτορας Ροδόλφος ὁ Β', τοῦ εἶχαν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὑποσχεθεῖ κάθε βοήθεια.

Ἀλλὰ κι' ὁ ἐπίσκοπος Τρίκκης Διονύσιος ὁ Φιλόσοφος, εἶχεν ἔλθει, ὅπως κατηγορήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μαζί του σὲ διαπραγματεύσεις τοῦ εἶχε σ τ ε ἰ λ ε ι μάλιστα καὶ χ ρ ῆ μ α τ α.

Τὸ καλλίτερο τμήμα τοῦ Στρατοῦ τοῦ Μιχαήλ, τὸ ἀποτελοῦσαν «Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Ἀλβανία». Κι' οἱ «Ἕλληνες» αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Ἀλβανία πιστεύουμε ὅτι ἦταν Ἡπειρώτες².

2. Τὸ Βοζαντινὸ θέμα Νικοπόλεως περιλάμβανε μικρὸ μονάχα τμήμα τῆς νότιας Ἀλβανίας, κατὰ τὸ πλεῖστο ὅμως τὴν Ἡπειρο. Αὐτὸ ὅμως μαζί μὲ τὸ θέμα Δυρράχου, ἀποτέλεσαν τὴ διοικητικὴν περιοχὴ τῆς Ἀλβανίας, χωρὶς σαφῶς διακεκριμένα ὅρια. Ἀπὸ καὶ φαίνεται ὅτι προῆλθαν οἱ κατόπιν ἀνακριθεῖς συγχωνεύσεις καὶ συγχύσεις ἑλληνικῶν καὶ ἡπειρωτικῶν περιοχῶν στὴν ὀρολογία Ἀλβανία (δὲς Ἐγκ. Δεξ. Ἐλευθερουδάκη). Μὲ τὴν ἀφορμὴ μιᾶς ἄλλης ἐργασίας μου (Ἄγνωστοι Ἡπειρώτες Ἀρματολοί, Ἐφ. Γιαννίνων Ἑθνικὸς Ἀγὼν 1—8[7]1950), ὁ ἡπειρωτὴς ἱστορικὸς Ν. Πατσέλης, σχετικὰ μὲ τὸ στρατ. συγκρότημα ποὺ ὀργάνωναν οἱ Γάλλοι (στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα) στὴν Ἐπτάνησο, καὶ ποὺ ὠνομάστηκε — ἔν καὶ ἦταν συνθεμένο ἀπὸ Ἡπειρώτες καὶ Ἕλληνες — Ἀλβανικὸ Σύνταγμα (Régiment Albanais), μοῦ ἔγραψε (στὶς 5[10]50) ὅτι αὐτὸ ἔγινε, ἀπὸ τῆς μιᾶς, γιὰ νὰ μὴν ἀνησυχῇ ἡ Πύλη, ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ μὴν ταρασσονται οἱ φανατικοὶ Λατῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὕστερα ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ γίγισμα, μισοῦσαν τοὺς Ἕλληνες

Αὐτὰ μᾶς κάνουν γνωστὰ σὲ μιὰ του ἐργασία, «Μιχαήλ ὁ γενναῖος καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ἄσματι» δημοσιευμένη στὸ Περιοδικὸ Λαογραφία (Δελτίο τῆς Ἑλλ. Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, τομ. 10, Ἀθῆναι 1952, σελ. 52 καὶ ἐπ.) ὁ Δ. Οἰκονομίδης.

Καταλαβαίνει ὁ καθένας πολὺ καλά, πὼς σὲ μιὰ ἐποχῇ, ποὺ ὑπῆρχαν μὲν οἱ φυλετικὲς μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς διαφορῆς, τοὺς ἔνωσε ὅμως κυριαρχικὰ ἢ κοινὴ ιδιότητα τοῦ ραγιά, τοῦ ὑπόδουλου δηλ. χριστιανοῦ. τοῦ διψασμένου κι' ἀγωνιζόμενου γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση του, ὅσο πιὸ μεγάλης γιὰ τὸν τότε ὑποδουλο Ἑλληνισμὸ σημασίας ἦταν ἡ ἐπαναστατικὴ δράση τοῦ Μιχάλμπεη, τόσο περισσότερο τὰ γεγονότα τῆς Μολδοβλαχίας συνδέονται στενότερα καὶ ἄμεσα, μὲ τὴν ὁμοίας μορφῆς κίνηση καὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου.

Ὁ Μιχάλμπεης, ὡς σκοποὺς τῆς ἀπελευθερωτικῆς του δράσης, διακήρυττε, ὅχι μονάχα τὴν ἀνάκτηση τῆς Πόλης καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῆς Ἁγία - Σοφίας στὸν

καὶ τὸ κάθε ἑλληνικὸ. Αὐτὸ εἶχε ἐπικρατήσῃ ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμα τῆς Ἑνετοκρατίας, τὸ συνέχισε δὲ καὶ ἡ Ἐπτάνησο, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος στρατ. πορτῆνας, ὠνομάστηκε Ἀλβανικὸ σῶμα (Corpo Albanese). Μὲ παρέπεμψε δὲ σὲ σχετικὴ ἐργασία τοῦ Κ. Ράδου, δημοσιευμένη στὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Παριεσσὺ, σελ. 31 - 108, ὅπου καὶ πληροφοριὰ ἐξελισσομένη.

Στὴν ἐργασία του ἐπίσης, Ἡ Ἡπειρωτικὴ οἰκογένεια Ρερέ. (Ἡπειρ. Χρον. 1928, σελ. 160 καὶ ἐπ.) ὁ Ε. Σιδερίδης, ἀναφέροντας ὅτι ὁ ἐκ Μετσοβίου Ἕλληνας Θεόδωρος Ρερές ἤγαγε στὰ 1605 (σελ. 163) 452 greci militari albanesi, μεταφράζει Ἑλλήνων Ἡπειρωτῶν στρατιωτῶν. Ὁ ἴδιος, σὲ ἄλλη του ἐργασία (Κορνήσιος Βρανῆς ὁ Ἡπειρωτὴς, στὰ Ἡπειρ. Χρον. τῆς ἱτίας χρονιάς, σελ. 249 καὶ ἐπ.) κἀνοντας λόγους γιὰ τοὺς πανοικεῖ μεταναστεύσαντας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν Ἰταλία, κατὰ τὴς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνα, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ θειὰ τῆς δουλείας, πληροφορεῖ (σελ. 251) ὅτι, οἱ μὲν ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα καταφυγόντες, ἐκαλοῦντο στὴν Ἰταλία, Ἰταλο-Γραικοί, οἱ δὲ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, εἰδικώτερα Ἡπειρώτες, γενικώτερα δὲ Italo-Albanesi (Ἰταλο-Ἀλβανοί!).

Ἀλλὰ κι' ὁ Ἀθην. Παλίδας (δὲς Δεάντρου Βρανούση, Ἀθανάσιος Παλίδας, στὸ περιοδικὸ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία 1952, σελ. 165), στὸ ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1828 πρὸς τὸν Καποδίστρια ὑπόμνημά του, παραπονεῖται ὅτι «ἡ Ἡπειρος κακῶς λέγεται Ἀρβανητιά».



πραγματοποίηση της ένωσης Ὁρθοδοξίας καὶ Καθολικῶν¹. Ἦταν αὐτό, ἓνας περισσότερος λόγος γιὰ νάχη τὴν ὑποστήριξη τοῦ Πάππα καὶ τοῦ Γερμανοῦ Ἀυτοκράτορα, ποὺ εἶχαν τότε συνάψει τὴ Χριστιανικὴ Συμμαχία. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πού, κι' ὁ Διονύσιος, εἶχε πάρει, καὶ τότε καὶ ἀργότερα, πιθανότατα καὶ γιὰ τὸν ἰδιαίτερο αὐτὸ λόγο, ἀνάλογες ὑποσχέσεις ἀπὸ τὸν Πάππα καὶ τὸν καθολικὸ Βασιλέα, ποὺ ἦταν δεμένος μὲ τὴν Ἀγία Καθολικὴ Συμμαχία.

Οἱ σκλάβοι λαοί, δὲ μπορούσαν πιά νὰ ὑποφέρουν τοὺς Τούρκους· καὶ δεχόταν ἀποφασιστικὰ κάθε ὑπόσχεση, ποὺ τὴν πίστευαν ἱκανὴ νὰ τοὺς ἀπαλλάξη ἀπὸ τὸν τυραννικὸ ζυγό. Κι' ὁ Διονύσιος ἔτσι, δὲ δίσταζε στὰ 1611, νὰ εὐλογῇ, τὰ ἀπ' αὐτὸν κατηχούμενα πλήθη, μὲ τὸ Σταυρὸ ποὺ τοῦ εἶχε δώσει ὁ Πάππας.

Δὲ θεωροῦμε λοιπὸν ἄσκοπο νὰ ποῦμε λίγα λόγια γιὰ τὸν Βοεβόδα Μιχαήλ τὸ «Γενναῖο» τὸ Μιχάμπη τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ, καὶ τὴ Μολδοβλαχικὴ του δράση.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰῶνα, οἱ ἡγεμονίες αὐτὲς τῆς Κεντρ. Εὐρώπης, εἶχαν πιά κι' οἱ δύο τοὺς γίνεи ὑποτελεῖς στοὺς Τούρκους. Στὰ 1574, ἡ Μολδαβία, εἶχε περιέλθει σὲ κατάσταση μιᾶς ἀπλῆς αὐτόνομης ἐπαρχίας τοῦ Τούρκικου Κράτους. Στὴ Βλαχία ὅμως, στὰ 1593 — τὴ χρονιὰ ἀκριβῶς ποὺ κι' ὁ Διονύσιος ὠρίστηκε Μητροπολίτης Λάρισας — ἐκλέγεται Βοεβόδας τῆς ὁ Μιχαήλ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐπικρατοῦσε ἡ γνώμη ὅτι ἦταν, ὄχι μονάχα καλὸς πολιτικός, ἀλλὰ καὶ τολμηρὸς πατριώτης.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκόμα τῆς ἡγεμονίας του, ὁ Μιχαήλ, κατάλαβε ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἔδαφος γιὰ ἐκούσιο, ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων Ἐπικυρίαρχων διακανονισμὸ τῶν σχέσεων τους μὲ τοὺς ὑποτελεῖς ὑπηκόους του. Κι' ἀπὸ τὴν ταπεινωτικὴ γι' αὐτὸν προοπτικὴ, νὰ μεταβληθῇ σὲ φοροεισπράκτορά τους, προτίμησε τὸ ρόλο τοῦ ἐπαναστάτη κι' ἐλευθερωτῆ τῶν ὁμόφυλων κι' ὁμόθρησκων του ἀπὸ τὴ δυναστικὴ κυριαρχία.

Ἀρχίζοντας, παγιδεύει στὴ Βεστιαρία του ὅλους τοὺς Κωνσταντινουπολίτες Τούρκους καὶ Ἑβραίους τοκογλύφους ποὺ ἔμειναν στὸ Βουκουρέστι, κι' ἀφοῦ αἰφνιδιαστικὰ τοὺς ἔκλεισε τὶς πόρτες, διέταξε τὴ σφαγὴ τους.

Οἱ Τούρκοι τότε ἔστειλαν ἐναντὶν του πολυαριθμότατο στρατό, ὁ ὁποῖος ὅμως κατατροπώθηκε ἀπὸ τὸ Μιχαήλ, ποὺ τοὺς ἐξανάγκασε νὰ ξαναπεράσουν τὸ Δούναβι. Ἐξακολούθησε δὲ νὰ τοὺς καταδιώκη πρὸς τὰ νοτιώτερα τόσο πιεστικά, ὥστε στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀυτοκρατορίας, ἐκδηλώθηκε πανικός, κι' ὁ Σουλτάνος, διέταξε τὴν τέλεση προσευχῶν σὲ ὅλα τὰ τεμένη τῆς Σταμπούλ. Στάλθηκε κατόπι ἐναντίον του ὁ Νικητῆς τῶν Περσῶν καὶ μέγας Βεζύρης Σινὰν Πασιάς, ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸ χιλιάδων πολεμιστῶν. Ὅμως κι' αὐτοί, ἔπαθαν ἀληθινὴ πανωλεθρία, ἀπὸ τὶς δεκάξη μόνον χιλιάδες τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων καὶ «Ἀλβανῶν» τοῦ Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἔτσι ἀπελευθέρωσε τὴν πατρίδα του. Στὰ 1597, οἱ συμφορὲς ποὺ ἔπαθαν ἀπ' αὐτὸν οἱ Τούρκοι ἦταν τόσο συντριπτικὲς, ὥστε ὁ Σουλτάνος διέταξε δημόσιες τώρα προσευχες, καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸ Μιχαήλ εἰρήνην.

Αὐτὸς ὅμως, εἶχε μεγάλα σχέδια καὶ πολλὰ στὸ μυαλό του ἐπιδιώξεις. Ἐπὶ δύο χρόνια, τραβοῦσε σὲ μᾶκρος τὶς διαπραγματεύσεις. Ἀπὸ τὰ 1599 ὅμως, ἄρχισαν νὰ τὸν χτυποῦν — ὁμόθρησκοι τώρα — οἱ Τρανσυλβανοί, οἱ Μολδανοί, καὶ Πολωνοί ἀκόμα. Θῦμα δὲ κι' αὐτὸς τελικὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνταγωνισμῶν τῆς περιοχῆς, συλλαμβάνεται ἀπὸ Γερμανούς, καὶ θανατώνεται τὸν Αὐγούστο τοῦ 1601.

Ὁ «σημαντικότερος» ἔτσι — ὅπως χαρακτηριστικῶς — «ἐχθρὸς τῶν Τούρκων», κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ἱστορίας τους,

4. Νὰ ὑπάρχει τάχα καμμιά σχέση αἰτίου κι αἰτιατοῦ μεταξὺ αὐτῶν τῶν περιστατικῶν καὶ τῶν ἀναφερόμενων ἀπὸ τὴν ἐνθύμηση τοῦ 1597 περὶ καταλήψεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους τῶν Γιαννίνων — σὲ μιὰ ἐκκρηξὴ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ φανατισμοῦ — τοῦ μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῶν Γιαννίνων, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σὲ προηγούμενα σημειώματα; (δὲς Δ. Σαλαμάγκα, ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τῶν Γιαννίνων, στὸ περιοδικὸ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, τόμ. Β', τεύχη Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου 1953).

προαιώνιο προορισμό της, αλλά και την εξοντώθηκε από όμοφλους του.

Μ' αὐτὸν τὸ Μιχαήλ, τὸ «γενναῖο» Βοεβόδα τῆς Βλαχίας, τὸν Ἑλληνικῆς κα-
ταγωγῆς Μιχαήλμπεη τῆς δημοτικῆς μας
μούσας, τὸν ἐπαναστάτη, ποὺ βάδιζε κατὰ
τῶν Τούρκων, μὲ μπροστὰ τὸ σταυρὸ καὶ
κατόπι τὰ βαγγέλια, τὸν «εὐσεβέστατο καὶ
ἀνδρειότατο», κι' ἀπὸ πληθώρα Ἑλληνες
λόγιους τραγουδισμένο καὶ ἱστορημένο Μι-
χαήλ, βρισκόταν σὲ διαπραγματεύσεις ὁ ἄλ-
λος ἐπαναστάτης τῆς νοτιοδυτικῆς Βαλκα-
νικῆς, Διονύσιος ὁ Φιλόσοφος· καὶ σὲ κεί-
νον ἔστελνε τὰ χρήματα ποὺ μάζευε ἀπὸ
τὰ «ἀνήκοντα στὴν πατριαρχικὴ ζητεία καὶ
βοήθεια, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ τῆς βασιλείας
χαράτσια», ὅπως καταγγέλλει Πατριαρχικὸ
ὑπόμνημα ἐκδομένο στὰ 1601 ἰνδικτιῶ-
νος ιδ' κατὰ μῆνα Μάϊον ιέ, ἐν ἔτει, ιζϞθ'
(1709 - 1601)⁵ γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ διαδό-
χου τοῦ στὴν Ἐπισκοπὴ Τρίκκης. Μὲ τὰ
χρήματα αὐτά, ὁ Διονύσιος, βοήθησε τὴν
ἀπελευθερωτικὴ τοῦ Μιχαήλ προσπάθεια.

Καὶ μετὰ τὴ χαλάρωση της, προετοί-
μαζε τὴ δική του τώρα ἐπαναστατικὴ δράση.

Τὴν ἀνάκτηση τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ
τῆς Ἁγία - Σοφίᾶς εἶχε στίς ἐπιδιώ-
ξεις του κι' ὑποσχόταν ὁ Μιχαήλ⁶.

Ἀλλὰ κι' ὁ Διονύσιος!

— Τρίκκη Βυζάντιον ἀνακτήσει.

Μὲ τοὺς ἰδίους ἀποφασιστικοὺς πολε-
μιστὲς, τοὺς Σουλιῶτες καὶ τοὺς Θεσπρω-
τοὺς — ὅπως κι' ὁ Μιχαήλ μὲ τοὺς «Ἑλ-
ληνες Ἀλβανούς» — ξεκίνησε κι' ὁ Διονύ-
σιος γιὰ τοὺς μεγάλους του σκοποὺς. Καὶ
τὸ Διονύσιο — ὅπως καὶ τὸ Μιχαήλ — τὸν
τραγούδησε ἐπιγραμματικὰ ἡ δημοτικὴ μας

μούσα'. Κι' οἱ δύο τους, ἔπασαν τελικὰ
θύματα τῆς ἀνάληπτης ὑποκρισίας καὶ τῆς
ταπεινῆς προδοσίας τῶν δυνατῶν καὶ τῶν
Εὐρωπαίων τῆς ἐποχῆς, σύμβολα αὐτοὶ
αἰῶνια τῶν ἀμετανόητων καὶ πάντοτε ἀπα-
τώμενων πρόμαχων τῆς Χριστιανοσύνης
καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Νὰ ἦταν τάχα τὸ κίνημα τῆς Τρίκκης
καὶ ἀντιπερισπασμὸς γιὰ βοήθεια τοῦ
Μιχαήλ: Καὶ γιὰ τὴν θὰ τὸ ἀποκλείαμε;

Καὶ τὰ κατόπι ἀπὸ τὰ 1601 τοῦ
Διονύσιου;

Προϊούσα παρακμὴ τῆς Αὐτοκρατο-
ρίας· σειρὰ ἀπὸ ἀνάξιους Σουλτάνους:
Μωάμεθ ὁ Γ', Ἀχμέτ ὁ Α', Μουσταφᾶς
ὁ Α'. Ἀτελείωτοι κι' ἐξαντλητικότατοι πό-
λεμοι μὲ τοὺς Πέρσες. Οἱ ἴδιοι Εὐρωπαϊ-
κοὶ ἀνταγωνισμοί, οἱ ἴδιες ἀπατηλὲς ὑπο-
σχέσεις. Ἡ ἴδια ἀπόγνωση· ἡ ἴδια ἄσβε-
στη δίψα τῆς Λευτερίᾶς· ἡ ἴδια ἀντίσταση,
ἡ ἴδια περιφρόνηση τοῦ θανάτου, ἡ ἴδια
παλληκαρwsσύνη.

Τί ἄλλο ἦταν ὁ Διονύσιος, παρὰ ὁ ἐν-
θουσιώδης ἐκφραστὴς καὶ πραγματωτὴς
τοῦ κοινοῦ τοῦ Γένους πόθου;

Στὸ λέω, μάννα, δὲ μπορῶ, τοῦ Τούρκου

[νᾶμαι σκλάβος⁷.

Ἡ Τρίκκη λοιπόν, ἡ Θεσπρωτία, τὸ
Σούλι, ἡ Ἡπειρος, κοιτίδες καὶ κιβωτοὶ
τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ γεννητρες ἡρώων.

Καὶ στὸ κέντρο ὅλης αὐτῆς τῆς θύελ-
λας, μὲ τὸ ρᾶσο ἀνεμίζοντάς μέσα σ' ἓνα
ἐπαναστατικὸ κυκλῶνα, ὁ Διονύσιος!..

Μιὰ, ὅχι μονάχα Ἡπειρώτικη· ὅχι μο-
ναχὰ Βαλκανικὴ· ἀλλὰ μιὰ διάσημη πανευ-
ρωπαϊκὴ προσωπικότητα τῆς ἐποχῆς του.

— Ἕνας ἀγωνιστὴς τῆς παγκόσμιας
ἐλευθερίας...

[Συνεχίζεται]

5. Δὲς Δ. Σάρρου, ὁ Στῆλιτευτικὸς τοῦ Μα-
ξίμου κ.λ.π στὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ τοῦ 1928.

6. Μήπως αὐτὸ δὲν ἔχει ἀντιστοιχία, μὲ
δσα προφῆτεσε στοὺς μυημένους τοῦ ὁ Διονύσιος
κατὰ τὸ στάδιο τῆς προετοιμασίας τῆς Ἐπανα-
στάσεως τοῦ 1611; Δὲς σχετικὰ τὴν ὑποσημ. 2,
Α' κεφ., καθὼς καὶ τὸ ὑπομνηματιζόμενον κείμενο.

7. Δὲς καὶ ἄλλο δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὸ
Διονύσιο, στὴ σχετικὴ ἐργασία τοῦ Χρυσόστομου
Παπαδόπουλου στὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ τοῦ
1933, σελ. 150 - 188.

8. Διασκευὴ τοῦ ὑποφαινόμενου.



ΑΝΑΣΤ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

(ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΜΑΣ)

Ἀνεξάντλητος, καὶ τὸ πῶς πολὺ ἀνεκμετά-
λευτος, εἶναι ἀκόμα ὁ θησαυρὸς τῶν παραδό-
σεων τῆς Πατρίδας μας. «Τὸ ἡμίφως τῆς παρα-
δόσεως, γράφει κάπου ὁ ἡπειρώτης καθηγητὴς
τοῦ Πολυτεχνείου Δ. Εὐαγγελίδης, ὁδηγεῖ εἰς
τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν» καὶ ἡ περιουλλογὴ
τοῦ ἀντίστοιχου ὕλικου, εἶναι μιὰ πραγματικὴ
ὑπηρεσία πού προσφέρεται στὸν τόπο : «Οἱ Τοῦρ-
κο. κατέβηκαν ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ», προσδιο-
ρίζει κάπου ὁ ἀφηγητὴς τῆς πῶς κάτω δημο-
σιευόμενης παράδοσης γιὰ τὸ «Κάστρο» τῆς Κό-
νιτσας· καὶ ἡ πληροφορία αὐτή, σὲ συνδυασμὸ μὲ
ἄλλα σχετικὰ ἀναφέρουν τὰ Χρονικὰ Τσα-
ραπλανῶν καὶ Δρεσιπιδος καὶ ὁ Κώδικς Δελβίνου,
μπορεῖ νὰ ὁδηγήσουν σὲ θετικώτερα συμπερά-
σματα γιὰ τὸ χρόνον καὶ τὶς λεπτομέρειες τῆς
πρώτης ἐγκατάστασης Τοῦρκων στὴν Ἠπειρο.

Δ. Σ.

Πάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Ἀώου, ἀπέ-
ναντι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Βαρβά-
ρας, στὴν ἄκρῃ τῆς Κόνιτσας ὑψώνεται ἓνας
ἀπότομος καὶ βραχὺδης λόφος πού φέρει τὴν
ὀνομασίαν Κάστρο.

Τὸ ὅτι πραγματικὰ ἦταν ἀρχαῖο κτίσμα
ἐκεῖ ἀπάνω ἐπιβεβαιώνουν καὶ τὰ ἀσβεστό-
χτιστὰ ἐρείπια πού σώζονται ἀκόμῃ. Ἐπὶ
πλέον δέ, ἡ ἀνεύρεση θραυσμάτων, ἀπὸ πε-
ρικεφαλαῖες καὶ ἄλλα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ
πού ἔκαναν κρυφὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐκεῖ,
ὁ Μίχο Μπινόλας μαζί μὲ τὸ Λάκκια Γρα-
τσούνα καὶ τὸν Κότσιο Ζαχαράκη.

Δὲν ἀποκλείεται μιὰ ἀνασκαφὴ ἐκεῖ ἀπά-
νω, νὰ ἀνακαλυφθῇ κάτι, πού νὰ ξεσκεπά-
σῃ, ἔστω καὶ ὀλίγες πτυχές, ἀπὸ τὴ σκοτει-
νὴ καὶ θυσιωμένη μέσα στοὺς θρύλους ἱστο-
ρία τῆς Κόνιτσας.

Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἔχουμε ἄλλα ἱστορικὰ
ντοκουμέντα, ὡς ἀρκεσθοῦμε στὴν ἀφήγησιν
τῆς παραδόσεως πού ἀναφέρεται στὸ Κάστρο

τῆς Κόνιτσας, ὅπως τὴν ἀκούσαμε ἀπὸ τὸ
στόμα τοῦ γέροντα Μίχ. Μπινόλα.

*

«Τὰ παλιὰ χρόνια, ὅπως ἔχω ἀκουστά,
μῶλεγε ὁ γέρο Μίχος, εἶχαν φκιασμένον
πύργον ἐκεῖ ὀχπάνω οἱ Βενετσιᾶνοι, καὶ ἔξου-
σίαζαν ὅλον τὸν κάμπο. Σὰν ἦρθαν οἱ Τοῦρ-
κοι (πού κατέβηκαν ἀπ' τὴν Ἀρβανιτιὰ) οἱ
φράγκοι κλείστηκαν στὸ Κάστρο καὶ ἔκαμαν
πόλεμον.

Τὸν καιρὸ ἐκεῖνον δὲν εἶχαν βγῆ ἀκό-
μα τὰ ντουφέκια, οὔτε οἱ Τοῦρκοι εἶχαν
κανόνια γιὰ νὰ γκρεμίσουν τὸ κάστρο. Ἔτσι
λοιπὸν ὁ πόλεμος δάστηξε καιρόν. Μιὰ ἐφευ-
γαν οἱ Τοῦρκοι, μιὰ ἔρχονταν· ἀλλὰ ὁ πύρ-
γος ἔμενε ἀπάτητος. Προφυλαγμένοι πίσω
ἀπ' τὰ στενὰ παράθυρα, καὶ ἀπὸ τὶς πολε-
μίστρες τοὺς οἱ Βενετσιᾶνοι, γκυλοῦσαν πέ-
τρες, καὶ ἔρριχναν ἓνα σωρὸ βέλη στοὺς ἐπι-
δρομεῖς. Γιὰ νερὸ δὲν εἶχαν ἀνάγκη, γιὰτὶ
ὅπως λέν, εἶχαν ὑπόγειον διάδρομον μὲ σκαλο-
πάτια, πού κατέβαιναν στὸ ποτάμι.

Σὰν εἶδαν καὶ ἀπόειδαν οἱ Τοῦρκοι, ὅτι
ἦταν ἀδύνατον νὰ πάρουν τὸ κάστρο μὲ τὴν
παλληκαριά, ἔβαλαν σ' ἐνέργειαν ἓνα πονηρὸ
σχέδιο, γιὰ νὰ τὸ πάρουν μὲ ἀπάτη.

Ἦταν ἡ μέρα τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, καὶ
οἱ Βενετσιᾶνοι πού τὴν εἶχαν προστάτρια
τοὺς, ἦταν ὅλοι μαζωμένοι στὴν ἐκκλησίαν
τῆς καὶ λειτουργοῦσαν. Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν
πολὺ καιρὸ νὰ φανερωθοῦν, καὶ νὰ κάμουν
πόλεμον. Στὰ κρυφὰ ὁμως τριγυρνοῦσαν, με-
ταμορφωμένοι σὲ διακοναράλους, πρᾶματευ-
τᾶδες, καὶ ὅτι ἄλλο σοῦ βάλλῃ ὁ νοῦς.



Τὴν ἴδια ὥρα ἀκριβῶς ποὺ οἱ Βενετοῖ-
νοι λειτουργιοῦνταν μέσα στὴν ἐκκλησιά, ἕνας
διακονάρχης χτύπησε τὴν πόρτα τοῦ πύργου
ζητώντας ἐλεημοσύνη. Ἡ κόρη τοῦ ἀρχη-
γοῦ τῶν Φράγγων, χωρὶς νὰ υποψιάζεται
ποιοὺς ἦταν, ἔτρεξε ν' ἀνοίξῃ τὴ θύρα, γιὰ
νὰ τοῦ προσφέρῃ κάτι, μιὰ καὶ ἦταν μέρα
γιορτῆς.

Δὲν πρόφτασε δμως νὰ καλοανοίξῃ καὶ
δέχτηκε μιὰ τρομερὴ σπρωξιὰ ποὺ τὴν κύ-
λησε χάμω. Ὁ ζητιάνος, ποὺ δὲν ἦταν
παρὰ ἕνας Τούρκος Χότζιας μεταμπειομέ-
νος, ὥρμησε κι' ἀνέβηκε τὶς σκάλες τοῦ πύρ-
γου. Οἱ δοῦλοι καὶ ὑπηρέτες, λὲν πῶς ἦταν
συνεννοημένοι μὲ τοὺς Τούρκους.

Μόλις δῆλκε στὴν κορυφὴ τοῦ Κάστρου,
ψηλὰ στὴν Κούλια, ἀρχίνησε νὰ μπαχλα-
τᾷ. Ἀκούγοντας τὰ μπαχλατήματα τοῦ
Χότζια, οἱ συντρόφοι του ποὺ ἦταν κρυμέ-
νοι ὀξω, δρμησαν καὶ χώθηκαν στὸν πύργο
ἀμπαρώνοντας τὴν πόρτα ἀπὸ μέσα.

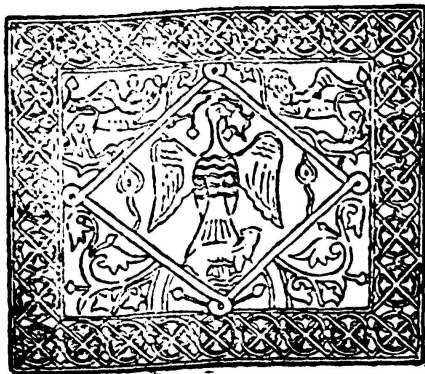
Οἱ φράγγκοι σὰν ἀκούσαν τὰ ψαλμωδή-
ματα τοῦ Χότζια, στὴν ἀρχὴ ἀπόρρεσαν·
ὕστερα τοὺς κυρίεψε τρόμος. Νόμιζαν ὅτι
ἀμέτρητοι Τούρκοι τοὺς εἶχαν κυκλώσει, καὶ
ὅτι τὸ κάστρο ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ ξανα-
πάρουν.

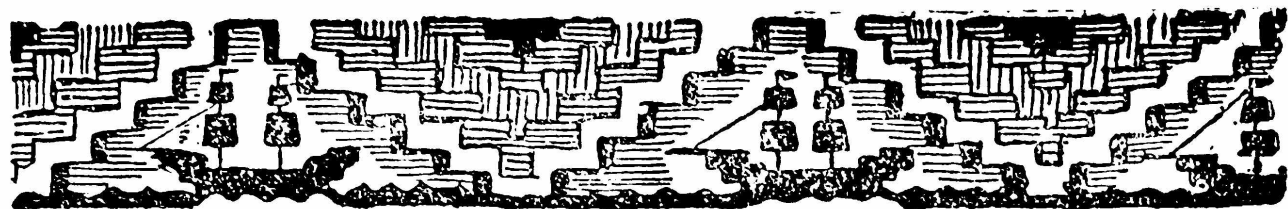
Οἱ ἀρχηγοὶ τοὺς λέει ἡ παράδοση αὐτο-
κτόνησαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι σκορπίσθηκαν
σὰν τὰ πρόβατα καὶ χάθηκαν.

Ἡ κόρη τοῦ ἀρχηγοῦ, μόλις συνήλθε
ἀπὸ τὸ χτύπημα καὶ εἶδε ὅτι οἱ Τούρκοι πά-
τησαν τὸ κάστρο· ἀνέβηκε ἀπάνω στὴν κορ-
φὴ καὶ γκρεμίστηκε στοὺς βράχους.

— Τῆς εἶχαν δγάλει καὶ τραγουδι (λέει
ὁ γέρο - Μίχος) καὶ τὸ τραγουδοῦσαν. Τῶ-
ξερα κι' ἐγὼ ἀπὸ τὴν Κυραμάννα μου τὴ Βα-
σιλικὴ τοῦ Κώστα Νίτσα, ποῦ μοῦ τὰ μο-
λογοῦσε δλ' αὐτὰ ἀλλὰ τώρα τ' ἀστόχησα,
πέρασαν ὀγδοήντα χρόνια ἀπὸ τότες».

ΑΝΑΣΤ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ





Β. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΧ. ΑΒΕΡΩΦ*

Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ ἀναχωρήσας ἐκ Μετσόβου πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης καὶ ἐγκατασταθεὶς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ Ρωσίας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, δὲν ἐπα- νῆλθε πλέον εἰς τὴν γενέτειράν του τὸ Μέ- τσοβον, παρ' ὅλην τὴν μεγάλην νοσταλ- γίαν του. Τοῦ-

το ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ Μέ- τσοβον ἦτο ὑ- πόδουλον, εἰς τοὺς Τούρκους τότε καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδύ- νατο νὰ τὸ ἐ- πισκεφθῇ ἔπει- τα ἀπὸ τόσας πλουσίας δω- ρεάς του εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔ- θνος. Παραδό- ξως ὅμως οὔτε τὴν Ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν καὶ τὴν Ἑλλά- δα ἐν γένει ἀ- πεφάσισε νὰ ἐ-

πισκεφθῇ, ἀν καὶ κατ' ἐπανάληψιν προσε- κλήθη τόσον ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνη- σιν ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν Δήμαρχον Ἀθηνῶν. Διετῆρει ἐν τοσούτῳ τακτικὴν ἀλληλογρα- φίαν μετὰ τοῦ ἐν Μετσόβῳ διαμένοντος με- γαλυτέρου ἀδελφοῦ του Νικολάου καί, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς του Δούκως (Εὐδοκίας) καὶ τοῦ συζύγου της Στεργίου Τζωαννοπούλου. Ἀπ' αὐτὰς ἐπλη- ροφορεῖτο τὰς διαφορὰς ἀνάγκας τῆς γε- νετρίδας του, τὰς ὁποίας προθύμως ἐσπευδε

νὰ θεραπεύῃ διὰ τῆς ἀποστολῆς χρηματι- κῶν ἐμβασμάτων, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 1866 μέ- χρι τοῦ 1899, ὁπότε ἀπέθανεν, ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 700—1100 λίρας Ἀγγλίας. Ἐτηρεῖτο πάντοτε ἐνήμερος τῆς κοινωνικῆς κινήσεως τοῦ Μετσόβου καὶ περισσότερο τῶν σχο- λικῶν καὶ ἐκ- κλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ ὅταν κανεὶς Με- τσοβίτης ξενη- τεμένος εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπέ- στρεφεν ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, ἐκα- λεῖτο πάντοτε ἀπὸ τὸν Ἀβέ- ρωφ εἰς τὸ ἀρ- χοντικόν του διὰ νὰ τοῦ μεταδώ- σῃ τὰ νέα καὶ τὰ περίεργα τῆς πατρίδος του. Τὰς Κυριακάς ἐδέχετο πολ- λούς Μετσοβί- τας ἐγκατεστη-

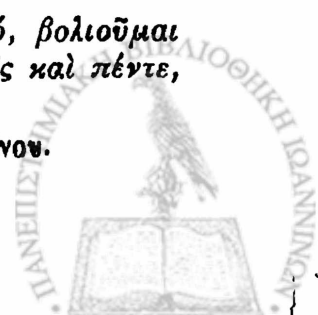


Μετσοβιτόπουλα, παιδιὰ κτηνοτρόφων μετὰ τὴν Κυριακάτικη φορεσιά. Ἐστὶ ἐντύνετο καὶ ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ στὰ νεανικά του χρόνια στὸ Μέτσοβο.

μένους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Καίρῳ καὶ με- ρικοὺς ἐξ αὐτῶν ἐκρατοῦσε εἰς τὰ γεύματα διὰ νὰ τραγουδήσουν ἀργότερα διάφορα Μετσοβίτικα τραγούδια, τραγούδια τοῦ βου- νοῦ καὶ τῆς στάνης, τραγούδια τῆς ἀγά- πης καὶ τῆς πλανεύτρας ξενητεῖας, ὅπως τὸ κατωτέρω :

*Βολιοῦμαι μιά, βολιοῦμαι δύο, βολιοῦμαι
[τρεῖς καὶ πέντε,*

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.



βολιοῦμαι νὰ ξενητευθῶ, στὰ ξένα γιὰ
[νὰ πάγω.
Κι' ὅσα βουνὰ θέλ' νὰ διαβῶ ὅλα τὰ
[παραγγέλλω,
βουνὰ μ' νὰ μὴν χιονίστητε, κάμποι μὴ
[παχυνασθῆτε,
βρυσσοῦλες μὲ τὰ κροῦὰ νερὰ νὰ μὴν κρογυ-
[σταλλιασθῆτε,
ὡς πού νὰ πάγω καὶ ν' ἀρθῶ καὶ πίσω
[νὰ γυρίσω ...

...
Ἡ ξενητιά μὲ πλάνεψε κι' ἀπόμεινα
[στὰ ξένα!

Κάποτε τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ παιδικὸς
του φίλος Νικόλας Καραγιάννης, κτηνο-
τρόφος ἀπὸ τὸ Μέτσοβο, πού εἶχε δύο
ἀδελφούς ἐγκατεστημένους εἰς τὴν Ἀλεξάν-
δρειαν καὶ δύο παιδιά του εἰς τὸ Μπέα-
Σουὲφ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἀβέρωφ τὸν ἐκ-
τήσεν ὀλόκληρον ἑβδομάδα ὡς φιλοξενού-
μενον διὰ νὰ θυμηθῇ τὰ παιδικὰ καὶ νεα-
νικά του χρόνια, ὅταν ἔτρεχε στὰ κοπεῖδια
στὶς Πολιτισὲς τὸ καλοκαίρι καὶ στὰ χαιμα-
διὰ τὸ φθινόπωρον καὶ γιὰ νὰ πληροφο-
ρηθῇ τὰ τῆς κτηνοτροφίας τῆς πατρίδος
του, πόσα δηλαδὴ πρόβατα εἶχαν οἱ διά-
φοροι τσελιγγάδες καὶ πού εἶχαν τὲς σιάν-
νες τῶν τὸ καλοκαίρι ἐκεῖνο.

Μὲ τὸ μεγάλο θάρρος τῆς φιλίας ὁ Νι-
κόλας Καραγιάννης ἐρώτησε τὸν Ἀβέρωφ,
βλάχικα πάντοτε, γιατί δὲν πῆρε καὶ αὐτὸς
μιὰ γυναῖκα καὶ νὰ δημιουρ-
γήσῃ οἰκογένεια μὲ τόσα μά-
λιστα πλούτη, πού εἶχεν ἀπο-
κτήσει, γιατί ὁ Ἀβέρωφ πα-
ρέμεινεν ἄγαμος. Ἡ ἀπάντη-
σις τοῦ Ἀβέρωφ ἦτο: «ἐκεῖνη
πού θέλησα νὰ πάγω γιὰ γυ-
ναῖκά μου δὲν μὲ θέλησε καὶ
ἐκεῖνες πού μὲ θέλησαν δὲν
τὲς θέλησα ἐγὼ καὶ ἔτσι
ἔμεινα γεροντοπαλιῆκαρ». Καὶ ὅταν ὁ φίλος του ἐξήγησε
περισσότερας ἐξηγήσεις διὰ τὸ
ζήτημα αὐτὸ τοῦ γάμου ὁ Ἀ-
βέρωφ τοῦ ἐξεμυτηρεῦθηκε
τὸν μοναδικόν, πλὴν ἀτυχῇ,
ἔρωτα, πού ἐδοκίμασε στὴ
ζωή του. «Ὅταν κατ' ἀρχὰς

ὁ Ἀβέρωφ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Κάϊρον με-
τέβαινε τακτικώτατα εἰς Ἀλεξάνδρειαν
πρὸς τακτοποιήσιν ἐμπορικῶν του ζητημά-
των. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ τὴν οἰκογένειαν
τοῦ Μετσοβίτου Θεμελῆ Νάτζιου, ἀρχιλο-
γιστοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ Οἴκου Τουσοῖτσα-
Στουρνάρη. Ὁ ἐν λόγῳ Νάτζιος εἶχε δύο
ὠραιότατας θυγατέρας τὴν Μαριγὼ καὶ
τὴν Κλεοπάτραν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ἀβέ-
ρωφ ἐρωτεύθηκε παραφόρως τὴν Μαριγὼ
καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς νὰ τὴν
κάμῃ γυναῖκα του. Παρ' ὅλην τὴν ἐπιθυ-
μίαν τοῦ Νάτζιου νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν κό-
ρην του μὲ τὸν Ἀβέρωφ, τὸ συνοικέσιον
ἐναυάγησε, διότι ἡ Μαριγὼ ἀπὸ γυναικεῖαν
ματαιοδοξίαν ἐπροτίμησεν ὡς σύζυγόν τῆς
κάποιον Ζακυνθινόν, φέροντα τὸν τίτλον
τοῦ κόμητος. Τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ ἐστοίχισε
πολὺ εἰς τὸν Ἀβέρωφ καὶ ἐπέδρασε τόσον
ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἐκτοτε ἀπεφάσισε νὰ πα-
ραμείνῃ ἄγαμος, ἀπορρίψας πλείστας ὅσας
προτάσεις γάμου, αἵτινες τῇ ἐγένοντο ἄρ-
γότερον ἀπὸ μέρους πλουσίων ὁμογενῶν
τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἀποφασίς του αὐτὴ ἐπη-
ρέασε σοβαρώτατα τὴν σταδιοδρομίαν καὶ
ἐξέλιξιν τοῦ Ἀβέρωφ, διότι ἐὰν ἀπεφάσιζε
νὰ δημιουργήσῃ οἰκογένειαν καὶ κατὰ συ-
νέπειαν οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις, θὰ
παρέμεινεν ἔμπορος ὑφασμάτων ἐν Κάϊρω
καὶ δὲν θὰ ἀποτολμοῦσε ταξείδια εἰς Ρωσ-
σίαν, ὅπου ἐδημιούργησε κολοσσιαίαν
περιουσίαν ὡς τροφодότης τοῦ στρατοῦ,



Μετσοβίτισσες χορεύοντας μὲ τὴ γραφικὴ φορεσιά των.

διὰ νὰ ἀναδειχθῇ ἀργότερον μέγας Ἑθνικὸς Εὐεργέτης.

Ὅταν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1884 μιὰ μεγάλη ληστοσυμμορία μὲ συναρχηγοὺς τοὺς σαρακατσιαναίους Τάκον Βαγγέλην καὶ Θύμιον Γάκην ἠγματολόγησε τὴν ἀνεψιάν του Εὐδοκίαν ὀλίγον ἔξωθι τοῦ Μετσόβου, ὃ Ἀβέρωφ ἔστειλεν ἀμέσως εἰς Ἰωάννινα 7.000 λίρας διὰ νὰ δοθοῦν ὡς λύτρα εἰς τοὺς ληστὰς πρὸς ἀπελευθέρωσίν της. Ἀργότερον ἐκάλεσε τὴν Εὐδοκίαν μαζὺ μὲ τὸν σύζυγόν της Στέργιον Τζωαννόπουλον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ τοὺς γνωρίσῃ.

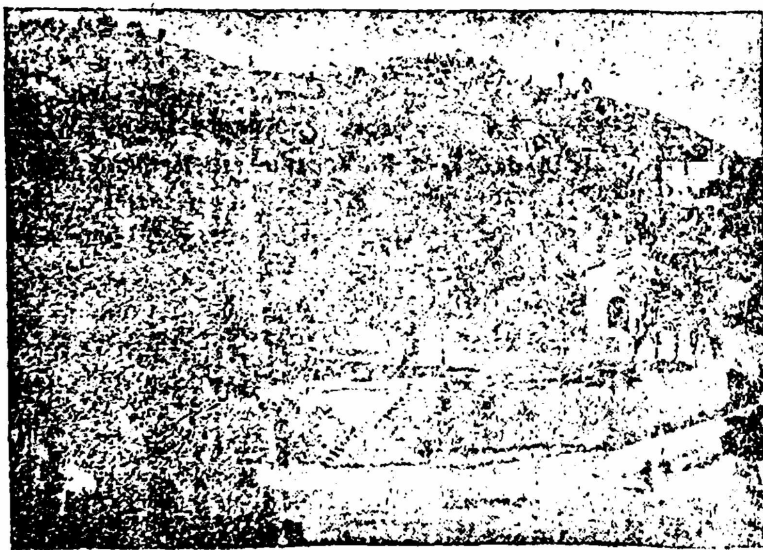
Κατέβη, ὁ ἴδιος εἰς τὸ λιμάνι καὶ τοὺς ὑπεδέχθη μὲ δάκρυα χαρᾶς καὶ τοὺς ὠδήγησε μὲ τὴν ἄμαξάν του εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου τοὺς ἐφιλοξένησε ἐπὶ μῆνα καὶ πλέον. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἔκαμεν ἀρκετὰς δεξιώσεις εἰς τὸ ἀρχοντικὸν του πρὸς τιμὴν τῶν νεονύμφων ἀνεψιῶν του, εἰς τὰς ὁποίας ἐκλήθησαν καὶ παρέστησαν πλείστοι ὁμογενεῖς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Καΐρου καὶ ἄλλαι φιλικαὶ οἰκογένειαι Αἰγυπτίων καὶ Εὐρωπαίων. Τόσον οἱ ὁμογενεῖς ὅσον καὶ οἱ ξένοι τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνταπέδωσαν τὰς δεξιώσεις τοῦ Ἀβέρωφ πρὸς τιμὴν τῆς ἀνεψιάς του. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ζεύγους Τζωαννοπούλου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὃ Ἀβέρωφ προσέφερεν εἰς αὐτὸ ἄφθονα καὶ πολύτιμα δῶρα ὡς καὶ

γεναῖον χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὸ εἰς Βιέννην ταξιδί του.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὠργίαζεν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ ἡ Ῥουμανικὴ προπαγάνδα πρὸς ἔκρουμανισμόν τοῦ βλαχοφώνου ἑλληνικοῦ στοιχείου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔκρουμανισθέντος ἑλληνοδιδασκάλου Ἀποστόλου Μαργαρίτη, ἡ Ῥουμανικὴ Κυβέρνησις διὰ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολιτικοῦ πράκτορός της ἐπιχείρησε νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὸν Ἀβέρωφ ἐὰν ἦτο διατεθειμένος νὰ δεχθῇ ἀνώτερον Ῥουμανικὸν παράσημον, διότι τὸν ἐθεώρει γνήσιον τέκνον της ὡς Κουτσόβλαχον, ὃ Ἀβέρωφ ἀπέρριψε μετ' ἀηδίας καὶ περιφρονήσεως τὴν τοιαύτην προσφορὰν τῆς Ῥουμανικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὴν ἀπάντησιν ὅτι ὡς γνησιότατον τῆς Ἑλλάδος τέκνον δὲν εἶχε καὶ οὐτε ἠθέλε νὰ ἔχῃ καμμίαν σχέσιν καὶ σύνδεσμον μὲ τὴν Ῥουμανίαν. Ὅλα τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔγγονοι τοῦ ἀδελφοῦ του Αὐγερινοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς του Χαΐδως Τσαπέκου ἐσπούδασαν διὰ χρημάτων του ἐν Ἀθήναις καὶ ἀκολούθως ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκτὸς τῶν συγγενῶν του καὶ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου, διακριθέντες ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ μαθήσει ἔτυχον ὑλικῆς ἐνισχύσεως ὑπὸ τοῦ Ἀβέρωφ διὰ νὰ συμπληρώσουν ἐν Εὐρώπῃ τὰς σπουδὰς των. Μεταξὺ αὐτῶν καταλέγεται καὶ ὁ Παλαιολόγος Γεωργίου, ὅστις

συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ δαπάνη τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ἐπέστρεψεν ἀκολούθως εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀβερωφείου Γυμνασίου Ἀλεξανδρείας.

Ὅταν ἐνηλικιώθη ὁ διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνος, ὃ Ἀβέρωφ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ ποσὸν τῶν 100.000 χρυσῶν φράγκων διὰ νὰ τὰ χρησιμοποίῃ ὅπως ἔκρινεν ἐπωφελέστερον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων ἦτο εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ Διάδοχος ἐνόμισεν ὅτι καλὸν θὰ ἦτο διὰ τῆς



Ἡ πλατεῖα Τσαρίτσα στὸ Μέτσοβο καὶ τὸ Περὶπτερον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Μετσόβου



δωρεᾶς αὐτῆς τοῦ Ἀβέρωφ νὰ μεταφερθῇ εἰς Ἀθήνας, ὅπου θὰ ἐκτίζετο κατάλληλον κτίριον. Τὸ σχέδιον τῆς Σχολῆς ἀντέθη εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Τσίλερ καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἔγκρισιν ἐπιτροπῆς ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ δαπάνη ὅμως τοῦ ἔργου ὑπερέβαινε τὸ ἑκατομμύριον τῶν χρυσῶν φράγκων καὶ τότε ἐγένοντο τὰ κατάλληλα διαβήματα πρὸς τὸν Μέγαν Εὐεργέτην, ὅστις μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ χωρὶς νὰ δειλιάσῃ πρὸ τοῦ ὑπερόγκου ποσοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἀναλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν δαπάνην.

Ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα, ὅταν ὁ Ἀβέρωφ ἀνέλαβεν ὡς πρόεδρος τῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας τὸ χρέος τῆς Κοινότητος ἀνήρχετο εἰς τὸ σεβαστὸν ποσὸν τῶν 20.000 χρυσῶν λιρῶν Ἀγγλίας, ἥτοι 500.000 χρυσῶν φράγκων.

Τὸ μεγαλύτερον ποσὸν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χρέους ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης ὤφειλεν εἰς τὸν Ἑβραῖον Τραπεζίτην βαρῶνον Μενάσσην, ὅστις ἠπειλεῖ τότε ὅτι θὰ προβῇ εἰς τὴν κατάσχεσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας «ὁ Εὐαγγελισμὸς» διὰ νὰ τὴν μετατρέψῃ εἰς χάβραν τῶν Ἑβραίων!! Ὅταν ἐπληροφορήθη τὴν τοιαύτην ἀπειλὴν ὁ Ἀβέρωφ ἐπεσκέφθη πάραυτα τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιον καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ καταρτίσῃ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του ἐπιτροπὴν ἐξ ἐπιλέκτων Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου πρὸς διενέργειαν ἐράνου, εἰς τὸν ὅποιον ἐνεγράφη πρῶτος διὰ τὸ ποσὸν τῶν 250.000 χρυσῶν φράγκων, ἥτοι διὰ τὸ ἡμισυ τοῦ χρέους! Ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος συγκινηθεὶς βαθύτατα ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν χειρονομίαν τοῦ Ἀβέρωφ ἔσπευσε νὰ ἐγγραφῇ διὰ τὸ ποσὸν τῶν 25.000 χρ. φράγκων ἐκ τῶν ὑστερημάτων του! Εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν ἐκαλύφθη ὁλόκληρον τὸ ποσὸν καὶ ἡ Κοινότης ἀπηλλάγη τοῦ χρέους.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν συνεδρίασιν τῆς Ἑλληνικῆς βουλῆς τῆς 10ης Δεκεμβρίου τοῦ 1893, ὁ τότε πρωθυπουργὸς Χαρίλαος Τρικούπης ἐξήγγειλεν ἀπὸ τοῦ βήματος τὴν πτώχευσιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἱστορικῆς φράσεως «Κύριοι δυστυχῶς ἐπτωχεύσαμεν», Μὴ δυνάμενος ὡς ἐκ τούτου ὁ Μέ-

γας ἐκεῖνος Πολιτικὸς νὰ ἐξεύρῃ οὐδαμῶς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀναγκαιότατον δάνειον, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀμέσους ἀνάγκας τοῦ Κράτους, ἠναγκάσθη νὰ ἀποτανθῇ εἰς τὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ, ὅστις ἦλθεν ἀρωγὸς τότε, χορηγήσας τὸ ἐξ 70.000 λιρῶν δάνειον πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος. Τὸ ἐν λόγῳ πρῶτον ἐχαρίσθη ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Ἀβέρωφ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος. Ὅταν κατὰ τὸ 1895 ἀπεφασίσθη ἐν Παρισίοις νὰ ἀναβιώσουν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες καὶ οἱ πρῶτοι τοιοῦτοι νὰ τελεσθοῦν ἐν Ἀθήναις, ὁ τότε δήμαρχος Ἀθηναίων Τιμολέων Φιλήμων ἐσκέφθη ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος, πλην τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμαρμάρωσῃ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔγραψεν εἰς τὸν γυμνασιάρχην τοῦ Ἀβερωφείου Γυμνασίου Ἀλεξανδρείας Παλαιολόγον Γεωργίου νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὸν Μέγαν Ἡπειρώτην ἂν θὰ ἦτο διατεθειμένος νὰ ἀναλάβῃ τὴν δαπάνην τῆς ἀναμαρμάρωσεως.

Ὁ Ἀβέρωφ ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν Γεωργίου, τὸν ὅποιον ἄλλως τε, ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα εἶχε στείλει νὰ σπουδάσῃ εἰς Εὐρώπην διὰ χρημάτων του. Τὸν ἐκάλει τακτικώτατα εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὸν ἐκράτει εἰς γεύματα διὰ νὰ συζητῇ μετ' αὐτοῦ διὰ διάφορα ζητήματα καὶ περισσότερον διὰ νὰ ἀκούῃ ἀπ' αὐτὸν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν. Ὁ Γεωργίου ὅμως, ὅταν τοῦ ἐθίξε τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀναμαρμάρωσεως τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, ἐδοκίμασε μεγάλην ἀπογοήτευσιν, διότι ὁ Ἀβέρωφ, ὅταν ἄκουσε περὶ ἀγῶνων καὶ παρελάσεων καὶ ἐπιδείξεων, δὲν ἐθέλησε νὰ δείξῃ κανὲν ἀπολύτως ἐνδιαφέρον. Προτιμῶ, εἶπεν εἰς τὸν Γεωργίου, νὰ τοὺς κτίσω ἓνα Σχολεῖον καὶ ὄχι Στάδιον· ὁ Ἀβέρωφ μὴ τυχὼν μεγάλης σχολικῆς μορφώσεως, εἶχεν ἀδυναμίαν μεγάλην εἰς τὴν ἀνέγερσιν σχολείων, διότι ἐπίστευεν ὅτι μόνον τὸ σχολεῖον ἡμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ ἔθνικῶς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἠμποροῦσε νὰ καταλάβῃ εἰς τί θὰ ὠφελοῦσε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀνέγερσις Σταδίου «γιά μεγάλες γιορτὲς»· ὁ Γεωργίου δὲν ἐπέμεινε τότε διότι ἐγνώριζε καλύτερον παντὸς ἄλλου τὸν χαρακτῆρα τοῦ



Ἀβέρωφ Μαζὺ μὲ τὰ μεγάλα χαρίσματα εἶχε καὶ ἓνα ἐλάττωμα, καθαρῶς ἑλληνικόν : εἶχε πείσμα. Ἄν ἔλεγεν ὄχι δι' ἓν ζήτημα, κανεῖς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ γυμνασιάρχης ἐκεῖνος, γνωρίζων περισσότερον παντὸς ἄλλου τὴν ἀνάγκην τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποκτήσῃ ἓνα Στάδιον, εὐρέθη εἰς τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην νὰ καταρτίσῃ ὁλόκληρον στρατιωτικὸν σχέδιον διὰ νὰ κερδίσῃ ψυχικῶς τὸν Ἀβέρωφ.

Ὁ Ἀβέρωφ εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃ ἑλληνικὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποῖαν δυστυχῶς δὲν εἶχε διδαχθῇ εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον τοῦ Μετσόβου καὶ διὰ τοῦτο ἐπεσκέπτετο συχνὰ τὸ Γυμνάσιον καὶ παρηκολούθει τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας. Ὅπως ἀναφέρει ὁ γυμνασιάρχης Γεωργίου εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, τοῦ ἄρχε τοῦ «Γέρον» νὰ πηγαίνει εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παραδόσεων, νὰ κάθεται σὲ μιὰ καρέκλα, σιωπηλός, ἐλαφρὰ καμπουριασμένος εἰς τὸ μπαστουνάκι του καὶ νὰ ἀκούῃ. Κάποτε μάλιστα ἐξομολογήθηκε τὴν εὐχαρίστησιν ποὺ ἠσθάνετο ἀπὸ τὰς ἐπισκέψεις αὐτάς : «Ἐμεῖς δὲν ἀξιωθήκαμε νὰ ἀκούσουμε δασκάλους μὲ τὴν ξεκούρασιν, ποὺ τοὺς ἀκούνε αὐτὰ τὰ παιδιὰ. Ἐμεῖς ἤμασταν βιοπαλαισταί». Σὲ μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τῶν ἐπισκέψεων τοῦ αὐτοῦ ὁ πονηρὸς φίλος τοῦ Ἀβέρωφ, Γεωργίου εἶχε προετοιμάσει ὁλόκληρον ... συνωμοσίαν. Ὁδήγησε τὸν Ἀβέρωφ σὲ μιὰ τάξιν, ποὺ εἶχαν μάθημα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ὁ καθηγητὴς συνεννοημένος ἐκ τῶν προτέρων μὲ τὸν Γεωργίου, ἤρχισε τὴν διδασκαλίαν του λέγοντας : Σήμερον παιδιὰ θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας· ὁ καθηγητὴς μελετημένος καλὰ ἀνέπτυξε τὸ θέμα του μὲ εὐφράδεια καὶ ὠραίους καὶ συγκινητικὰς εἰκόνας. Ὁμίλησε διὰ τὸ πνεῦμα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων καὶ διὰ τοὺς Σπαρτιάτας, ποὺ γκρέμιζαν τὰ τείχη τῆς πόλεως διὰ νὰ ὑποδεχθῶν τὸν ὀλυμπιονίκην ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας. Ὅταν ἐτελείωσε τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας ὁ γηραιὸς Ἡπειρώτης ἦτο βαθυτάτα συγκινημένος, δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε. Ἐσφίξε τὸ χέρι τοῦ διηγητοῦ καὶ ἀκολούθως ἐχαιρέτησε τὸν Γεωργίου, τὸν ὁποῖον παρεκάλεσε νὰ με-

ταβῇ τὴν ἐπομένην εἰς τὸ ἀρχοντικόν του νὰ τὸν ἰδῇ. Μπήκε μέσα εἰς τὸ ἀμάξι τύπου παλαιοῦ λαντῶ καὶ ἔφυγε. Ἀμέσως ὁ Γεωργίου συνεννοήθηκε μὲ τὸν τότε Δήμαρχον Ἀθηνῶν Τιμολέοντα Φιλήμονα, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου κατέφθασεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομίζων εἰς τὸν Ἀβέρωφ ἐπιστολὴν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου. Ὁ Ἀβέρωφ ὅμως ἦτο πλέον προετοιμασμένος διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀναμαρμαρώσεως. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Διαδόχου πάντως τὸν ἐκολάκισε πολὺ. Τὴν ἀνέγνωσε μὲ τρέμοντα χέρια. Ὅταν κάποιαν στιγμὴν ὁ Φιλήμων τοῦ εἶπεν ὅτι ἴσως τὸ ἔργον αὐτὸ νὰ ἐστοίχιζε πολλὰ, διὰ νὰ τὸν προδιαθέσῃ ἐμπρὸς εἰς τὸ μεγάλο ποσόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπαιτεῖτο, ὁ Ἀβέρωφ μὲ τὴν ἀπλότητα ποὺ τὸν διέκρινεν, ἀπήντησε : πηγαίνετε μπροστὰ καὶ ἐδῶ εἴμαστε ... Μὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν τοῦ Γεωργίου ἐπείσθη ὁ Ἀβέρωφ νὰ ἀναμαρμαρώσῃ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον.

Ἀνθρωπος τῶν αἰσθημάτων ὁ Ἀβέρωφ καὶ ζῶν μὲ τὰ ἰδανικά του ἐθλίβετο ὅταν ἐμάνθανε τὴν παραλυσίαν, ἣτις ἐμάστιζε τὴν ἐλευθέραν ἑλληνικὴν πολιτείαν. Πολλὰκις μεταξὺ τῶν ἑλλήνων, ἐξέφραζε τὴν θλίψιν του, οὐδέποτε ὅμως ἐπέτρεπεν εἰς ἑξέον νὰ ἐκφρασθῇ ἐνώπιόν του κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκκρήψεως τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1897 ὁ Κεδίβης τῆς Αἰγύπτου τοῦ ὁμίλησε περὶ ἀφεύκτου ἡττῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν ἀπεξεδύετο εἰς τοιοῦτον ἄνισον πόλεμον. Ὁ Ἀβέρωφ ὅμως τὸν διέκοψεν :

«Ἐν, εἶπεν, ἔχω ἰδανικὸν εἰς τὸν κόσμον καὶ δὲν θέλω νὰ μοῦ τὸ ὑβρίζουν. Ἀφετέ με, ὕψηλότατε, εἰς τὴν πλάνην μου ἐπὶ τέλους, διότι θέλω νὰ πιστεύσω ὅτι θὰ ἶδω τὴν Ἑλλάδα μεγάλην».

Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐξεφράζετο μὲ πικρίαν—θὰ ἡττηθῇ καὶ θὰ καταστροφῇ ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε, διότι ἡ Τουρκία, εἶναι ἰσχυροτέρα. Δὲν παρέλειπεν ἔν τούτοις ν' ἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἓν καὶ πλέον ἑκατομμύριον χρυσῶν φράγκων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου ὑπὸ τὸν ἀσθηρότατον ὅμως ὄρον νὰ παραμείνῃ ἀπολύτως μυστικὴ ἡ δωρεὰ του, διότι ἐφοβεῖτο διὰ τοὺς ἐν Με-

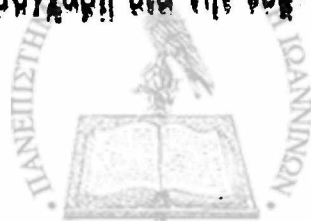
τσόβω διαμένοντας συγγενείς του. Ήτο ἀτάραχο· και σχεδὸν μοιρολάτρης. Εἰς ὅλας τὰς ἐπιδημίας χολέρας καὶ πανώλους, αἰτινες ἐνέσκηψαν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη αὐτῆς. Μόνον κατὰ τὴν ἐπαναστασιν τοῦ Ἀραβῆ Πασᾶ ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ὑπῆρξεν ἰσόβιος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας. Ἡ οἰκία του εὗρίσκετο εἰς τὸ Β.Α. μέρος τῆς πόλεως πλησίον τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἀποκέντρου ὁδοῦ καὶ ἦτο τετραώροφος. Ὁ πρῶτος ὄροφος ἐχρησίμευεν ὡς γραφεῖον τῶν ὑπαλλήλων του καὶ ὁ δεύτερος ὡς κατοικία του. Ἐκεῖ ἐγίνοντο δεκτοὶ οἱ ἐπισκέπται ὑπὸ τοῦ ἀράπη ὑπηρέτου του, ὅστις ἦτο ἀπὸ τοὺς πλέον ἀφοσιωμένους του. Αὐτὸς ἐδέχετο καὶ ὠδήγει εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ὑποδοχῶν τοὺς διαφόρους ἐπισκέπτας καὶ αὐτὸς προσέφερεν εἰς αὐτοὺς τσιγάρα καὶ καφέδες, ἐκτελῶν οὕτως εἰπεῖν χρῆν οἰκοδεσποίνης. Ὁ Ἀβέρωφ ἦτο ὑψηλοῦ μᾶλλον ἀναστήματος καὶ παρὰ τὸ γῆρᾶς του ἴστατο εὐθυτενῆς πάντοτε, εὐρύστερνος καὶ μὲ πλατεῖς ὠμους, ἀρτίως σωματικῆς διαπλάσεως. Τὸ πρόσωπόν του ὡοειδές, τὸ μέτωπόν του εὐρύ, ἡ μύτη του ὀξεῖα καὶ ὀλίγον γριπῆ, τὰ μάτια του ἀπέκλινον πρὸς τὸ μαῦρον, ὁ μύσταξ του μέτριος καὶ κατάλευκος καὶ ἡ κόμη του ἀραιὰ καὶ λευκή. Εἴτε ὀρθιος, εἴτε καθήμενος δέν ἀπεχωρίζετο ἀπὸ τὸ προσφιλές του κομπολόγι ἀπὸ ἤλεκτρο καὶ καὶ ὅταν ἐκάπνιζεν ἀκόμη ἐκράτει αὐτὸ εἰς τὸ ἀριστερό του χέρι, ἐνῶ μὲ τὸ δεξιὸν του ἐκράτει τὸ τσιγάρο. Ἐφοροῦσε πάντοτε μαῦρον σκοῦφον ἀπὸ βελουδο μὲ φούνταν. Εἶχε καλλιτεχνικὴν πινακοθήκην ἀπὸ 50 - 60 πίνακας, ἔργα τῶν καλυτέρων ζωγράφων, ποὺ ἐκάλυπτον τοὺς τοίχους. Εἰς τὴν δευτέραν αἶθουσαν ἐπὶ πολυτίμου βάρους ἦτο τοποθετημένος ὁ μέγας ἀργυροῦς στέφανος, ὁ προσφερθεὶς εἰς τὸν Ἀβέρωφ κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1896 ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Ἀθηνῶν καὶ παραπλεύρως ὁμοίωμα τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, τελείως ἀποπερατωμένου κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον. Ἦτο λιτότατος καὶ ἐργατικώτατος καὶ κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ μία ἦτο ἡ μεγάλη ἰδέα τῆς ζωῆς του νὰ συγγραφήσῃ τὴν Ἑθνικὴν ἐνότητα τοῦ ἔθους

ἐλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἔκαμε πολλὰς δωρεὰς εἰς τὸν ὑπόδουλον ἐλληνισμόν, τὸν ὅποιον ἐθεώρει ὡς μέρος τοῦ Ἑλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους. Μία αἶθουσα κιτρίνη τῆς κατοικίας του ἦτο πράγματι μεγάλης πολυτελείας. Ἐνα κορίτσι δικό μου, συγγενοπούλα μου τὰ ἔκανε ὅλα αὐτά. Ἐγὼ τὴν ἄφησα νὰ μοῦ κάμῃ αὐτὴν τὴν ἐκκληξιν, ὅπως ἔλεγε. Ἡ μεγαλυτέρα ὁμως ἐκκληξις ἦταν ὁ ... λογαριασμός, ποὺ ἐπλήρωσα. Ἡ ἐπέτειος τῆς ἐορτῆς του, ἡ 23ῃ Ἀπριλίου ἐωρτάζετο πανηγυρικώτατα. Μετὰ τὴν δοξολογίαν, ἣτις ἐψάλλετο εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν «ὁ Εὐαγγελισμός», τὰ σχολεῖα, αἱ μουσικαί, αἱ φιλαρμονικαί, τὸ Προξενεῖον, τὸ Προεδρεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, αἱ ξῆναι παροικίαι, αἱ ἀνώταται ἐντόπιοι ἀρχαὶ συνέρρεον εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐγίνετο μία παρέλασις προσωπικότητων καὶ ἀρχόντων καὶ ἀξιωματικῶν, ποὺ προσήρχοντο νὰ ὑποβάλουν τὰς εὐχὰς των. Τὸ ἀπόγευμα αἱ θύραι τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας του ἠνοίγοντο εἰς τὸν κοσμάκην καὶ ἤρχιζε πλέον τὸ προσκύνημα. Ὁ ὠραιότερος πανηγυρισμὸς τῆς ἐορτῆς του ἦτο ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον διωργάνωσεν ἡ Φιλαρμονικὴ Ἑταιρεία Ἀλεξανδρείας τὸ πρῶτον ἔτος τῆς συστάσεώς της. Τὸ πρῶτ' ἐγένεν ἡ παρέλασις τῆς μουσικῆς πρὸς τὴν οἰκίαν του καὶ τὸ βράδυ ἡ μουσική, ἡγουμένων τῶν μελῶν τοῦ Προεδρείου, τὰ ὅποια ἐλαμπαδηφόρουν καὶ ἐπομένων χιλιάδων πλήθους, ἦλθε καὶ ἐτοποθετήθη παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀρχοντικοῦ του. Ἐκεῖ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τὰ παράθυρά του ἑβδομήκοντα μουσικὰ ὄργανα καὶ ἄλλαι τόσαι φωναὶ ἐξετέλεσαν τὸν πρὸς αὐτὸν ὕμνον συντεθέντα ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσουργοῦ Λαμπελέτ.

Ὁ Ἀβέρωφ ἐξῆλθε συγκεκινημένος εἰς τὸν ἐξώστην του.

Σὰς εὐχαριστῶ, ἐπρόφθασε μόνον νὰ εἴπῃ καὶ τὸν ἐπῆραν τὰ δάκρυα. Πρακτικώτατος καὶ ἐννοῶν νὰ διευθύνῃ εὐεργετικῶς καὶ σκοπίμως τὴν δίψαν τῆς γενναίας δωρείας του, ἤθελε νὰ ἐνισχύσῃ πάσῃ δυνάμει τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολιτῶν.

Κάποτε παρουσιάσθη ἐνώπιόν του μία ἐπιτροπὴ διὰ γὰρ τὸν συγχαρῆ διὰ τὴν δω-



τήν του. Ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο λόγος περὶ ἀγορᾶς ἐνὸς πολεμικοῦ πλοίου διὰ νὰ χαρισθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, ἓνας ἐκ τῶν συμβούλων ἔφερε καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸν λόγον. «Ἀπὸ σᾶς κύριε πρόεδρε, περιμένομεν τὴν μεγαλυτέραν προσφορὰν» εἶπεν :

—Νὰ μὴ τὴν περιμένητε, εἶπεν ὁ Ἀβέρωφ.
Μπά !! .. γιατί ;..

—«Ἐγὼ δὲν δίνω λεπτὰ γιὰ καράβια καὶ γιὰ πολέμους. Σχολεῖα θέλετε ; Ἔτοιμος. Πρὶν κάμῃτε στρατιῶτες φροντίσατε νὰ κάμῃτε δασκάλους καὶ παπάδες».

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν, ὕστερα ἀπὸ τὴν συζήτησιν αὐτὴν, ὁ Ἀβέρωφ ἀπέστελλεν εἰς τὸν αἰμίμηστον Τούσιον γενναῖον ποσὸν διὰ κάποιο ἐθνικὸν κίνημα, ποὺ παρασκευάζετο τότε ... Ὅπως ἀνέφερα εἰς τὰ προηγούμενα, τὸν Μάϊον τοῦ 1899 ὁ Ἀβέρωφ προσεβλήθη ὑπὸ πνευμονίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐσώθη, ἀλλὰ κατεβλήθη πολὺ. Παρὰ τὰς ἐπιμόνους συμβουλὰς τῶν ἱατρῶν του νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν ἠρνήθη νὰ μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἐπηρεασμένος πολὺ ἀπὸ μίαν προφητείαν Αἰγυπτίας μάντιδος, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐὰν ποτὲ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν, δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ πλέον ζῶν. Εἰς τὴν ἔμμονον αὐτὴν ιδέαν, ἣτις εἶχε ῥιζωθῇ εἰς τὸ πνεῦμα του, ὀφείλεται καὶ ἡ ἀρνησίς του νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1896, ὅτε ἐτελέσθησαν οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διὰ πρώτην φορὰν μετὰ παρὲ-

λευσιν τόσων αἰώνων. Ἐν τέλει ἐπείσθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Ράμλιν ἐξοχικὴν ἔπαυλίν του, ὅπου διῆλθε τὰς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἔγραψε τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις γαμβρόν του ἐπὶ ἀνεψιᾷ συνταγματάρχην Λεωνίδαν Παπάγον, εἰς τὴν ὁποίαν παρεπονεῖτο ὅτι τὸ γῆρας τὸν κατέβαλε πλέον. Ὁ Λεωνίδας Παπάγος ἔσπευσε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν Ἀβέρωφ εὐχόμενος ταχεῖαν ἀποκατάστασιν τῆς κλονισθείσης υἱείας του. Μόλις συνεπλήρωσε τὴν πρώτην σελίδα τῆς ἐπιστολῆς του ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸ ἀμμοδοχεῖον διὰ νὰ ρίψῃ ἄμμον ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς μελάνης —ἀργότερον ἐτέθη εἰς χρῆσιν ὁ ἀπορροφητικὸς χάρτης, κοινῶς στουπόχαρτο— ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀμμοδοχείου ἔλαβε τὸ μελανοδοχεῖον καὶ ἔχυσεν ὅλην τὴν μελάνην ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς του ! καὶ τότε ἠναγκάσθη νὰ τὴν καταστρέψῃ.

Ἐθεώρησεν δμως κακὸν οἰωνὸν τὸ πάθημά του αὐτὸ ὁ Παπάγος καὶ συμβουλευθεὶς τὸ ὥρολόγιόν του παρετήρησεν ὅτι ἡ ὥρα ἦτο ἀκριβῶς 11η π.μ. Τὴν ἐπομένην 16ην Ἰουλίου τοῦ 1899 ἐγνώσθη τηλεγραφικῶς ἐν Ἀθήναις ὁ θάνατος τοῦ Ἀβέρωφ καὶ ἀπὸ δεύτερον λεπτομερέστερον τηλεγράφημα τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολιτικοῦ πράκτορος τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννου Γρυπάρη διεπιστώθη ὅτι ὁ Ἀβέρωφ ἀπέθανεν ἀκριβῶς τὴν 11ην π.μ. ὥραν τῆς 15ης Ἰουλίου τοῦ 1899, ἥτοι τὴν στιγμὴν, καὶ ἦν ὁ συνταγματάρχης Παπάγος ἔχων τὴν μελάνην ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς του.

[Συνεχίζεται]





ΑΓΓΕΛΟΥ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΟΙ ΦΩΤΙΕΣ ΤΟΥ ΑΪ-ΒΑΣΙΛΗ

(ΠΑΝΑΡΧΑΙΟ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟ ΕΘΙΜΟ ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ)

Ἡ ἐθιμογραφία τῶν μεγάλων αὐτῶν ἡμερῶν τῆς χριστιανοσύνης παρουσιάζει γοητευτικό ἐνδιαφέρον γιὰ κάθε μελετητὴ καὶ φίλο τῆς περασμένης λαϊκῆς ζωῆς καὶ μάλιστα, ὅταν προέρχεται ἀπὸ ἀγροτικές καὶ ποιμενικὲς περιοχὲς ἀπόκεντρες καὶ μακρυνές. Μία τέτοια περιοχή εἶναι καὶ τὸ πανέμορφο μὰ σχεδὸν ἔρημο Ζαγόρι μὲ τὰ 44 χωριά του, πὺ ἀσπρολογοῦν ἀνάμεσα στὶς δασωμένες ἐκτάσεις τῆς κεντρικῆς Πίνδου ἀπὸ τὸ Μέτσοβο, τὴν πατρίδα τοῦ Ἀβέρωφ, Τοσίτσα, Στουρνάρα καὶ τόσων ἄλλων εὐεργετῶν ἴσια μὲ τὴ θρυλικὴ Κόνιτσα.

Τὸ ἐθιμο τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, πὺ μὰς ἀπασχολεῖ στὴ σημερινὴ σύντομη ἀνακοίνωση, σώζεται (δηλ. σωζόταν στὸ πρόσφατο παρελθόν) στὴν Ἀρίστη (παλαιότερα Ἀρτζίστα), ἓνα ἀπὸ τὰ γραφικὰ Ζαγοροχώρια μὲ 200 τόσα ἀνοιχτὰ καὶ πλούσια σπίτια στὰ περασμένα εἰρηνικὰ χρόνια, πὺ στέκει στὰ ριζώματα τοῦ Ρουϊνίκου (τοῦ μεσαιωνικοῦ Ρευνίκου) μὲ τὰ ἱστορικὰ ὑψώματα τῆς «Γκραμπάλας», ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἔδωσε τὸν πύλεμο τοῦ 1940 τὸ πρῶτο σκληρὸ καὶ ἀναπάντεχο μάθημα στὸν ἀνόσιο ἐπιδρομέα.

Ὁ Ἀΐ - Βασίλης ἐδῶ δὲν ἔρχεται σὰ γραμματοδιδάσκαλος κρατῶντας χαρτὶ καὶ καλαμάρι καὶ ἀκουμπῶντας στὸ μαγικὸ ραβδί του, πὺ ἀπο ξηρὸ γίνεται χλωρὸ, πετάει βλαστοὺς γιὰ νὰ καθίσουν ἐπάνω του πέρδικες καὶ περιστέρια, πὺ λούζονται ὕστερα σὲ χρυστίλλινα νερά. Δὲν ἔρχεται οὔτε σὰν ζευγολάτης, σύμφωνα μὲ τὰ κάλαντα πὺ λέγονται στὴν Καπαδοκία, Κυδωνίες, Κρήτη καὶ ἄλλα μέρη. Στὴν περιοχή αὐτὴ τῆς Πίνδου ὁ Ἀΐ - Βασίλης

παρουσιάζεται σὰ φίλος καὶ προστάτης τῆς ἀμπελουργίας καὶ τῆς γεωργίας. Ἔχει δηλ. τὸ ρόλο πὺ ἔχει ἄλλοῦ, ἄλλὰ καὶ στὴν ἴδια περιοχή, ὁ Ἅγιος Τρύφωνας. Καὶ τὸ κυριώτερο, τὸ σχετικὸ ἐθιμο συμφύρεται μὲ ἄλλα πανάρχαια πυρολατρικά, πὺ καθόσον ἔξρω δὲν γίνονται αὐτὴ τὴν ἡμέρα σὲ καμμία ἄλλη περιοχή. Εἶναι δηλ. ἀπὸ τὰ σπανιώτερα, ἂν ὄχι μοναδικό, ἄξιο νὰ διασωθῇ πρὶν ξεχασθῇ, ὅπως τόσα καὶ τόσα ἀπομεινάρια γραφικὰ καὶ ὠραῖα τῆς περασμένης ζωῆς τοῦ λαοῦ μας, πὺ σβύνουν καὶ χάνονται μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ καὶ τὴν εἰσροὴ ξενотρόπων ἐθίμων.

Ἡ πρώτη πὺ θὰ χαιρετήσῃ τὸν καινούργιο χρόνο στὸ γραφικὸ αὐτὸ Ζαγοροχώρι, ὅπως καὶ στὰ ἄλλα χωριά τῆς Ἠπείρου, εἶναι ἡ νοικοκυρά, ἡ μάννα, ἡ ἀδελφή, ἡ μάννα - μάννα ἢ μάκω (ὅπως λένε ἐκεῖ μὲ σεβασμὸ τῇ γιαιγιά). Ὁ νοικοκύρης λείπει στὰ ξένα καὶ στὰ μακρυὰ. Ὁ τόπος δὲν τοῦ δίνει ψωμί καὶ φεύγει ἀφήνοντας μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὴν ἀσύγκριτη ὁμορφιά του. Ὅπου κι ἂν πάῃ ὅμως, ὅσο κι ἂν τοῦ γελάσῃ ἡ τύχη, ἓνα ἔχει ὄνειρο καὶ ἓνα ἀκατανίκητο πόθο : νὰ μὴ κλείσῃ τὰ μάτια του σὲ ξένη γῆ, μὰ νὰ ἀξιωθῇ σὰν τὸν Ὀμηρικὸ ἦρωα ν' ἀντικρύσῃ ἔστω καὶ τὸν καπνὸ πὺ θ' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ μπουχαρὶ (καπνοδόχο) τῆς πατρικῆς του στέγης. Στὰ μέρη αὐτὰ τὰ σπίτια δὲν σκεπάζονται μὲ κεραμίδια, ἄλλὰ μὲ πλάκες, πὺ ἀνασύρουν ἀπὸ χαλάσματα γειτονικά ἢ βγάζουν ἀπὸ γειτονικὲς ράχες ὅπου ὄχι σπάνια τὰ πετρωμένια στήθη τους δὲν εἶναι γυμνὰ ἀπὸ θάμνους καὶ δέντρα (κέδρα, πουρνάρια καὶ ἄλλα δέντρα).



Πρωϊ - πρωϊ, πρὶν χαράξῃ ἀκόμα ἡ μέρα, ἡ νοικοκυρὰ θὰ εἶναι στὸ πόδι. Θ' ἀνάψῃ μ' εὐλάβεια τὸ καντήλι, θὰ κατεβῇ στὴν αὐλὴ νὰ πάρῃ ξύλα καὶ κούτσουρα γιὰ τὴ φωτιά καὶ θὰ ἐτοιμάσῃ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται. Ἡ φωτιά πού καίει στὴ «γωνιά» (τὴν ἀπὸ μαῦρες γρανιτόπετρες τετράγωνη βάση, ὅπου τοποθετοῦνται τὰ ξύλα), δὲν ζεσταίνει μονάχα τὸ ᾠρο, σκορπάει κι ἓνα φῶς ἱλαρὸ γιὰ κείνους πού κάθονται γύρω ἀπὸ τὴ γωνιά καὶ παρακολουθοῦν μὲ χαρούμενα ξεφωνητὰ τὸ λαμπάδισμα τῆς φωτιᾶς. Γιὰ νὰ διατηρεῖται τροφοδοτοῦν τὴ φωτιά μὲ πουργάρια ἢ «σμι» πού φέρουν ἀγκαλιὲς ἀπὸ τίς ξυλοθῆκες τοῦ σπιτιοῦ. Κάθε σπίτι στὰ ὄρεινὰ αὐτὰ χωριὰ φροντίζει νὰ σχηματίσῃ ὄχι μία ἀλλὰ πολλὰς ξυλοθῆκες, ἄλλη γιὰ τὰ κούτσουρα, ἄλλη γιὰ ξηρὰ καὶ ἄλλη γιὰ χλωρὰ λεπτότερα ξύλα, κομμένα ἀπὸ γειτονικοὺς λόγγους. Ὅλα αὐτὰ τοποθετοῦνται ἀπὸ τίς νοικοκυρὲς σὲ μιὰ ἄκρη τῆς αὐλῆς, εἴτε ἐπάνω στὸν «ὄβορο» (τὸ περιτεῖχισμα τοῦ σπιτιοῦ πού γίνεται ἔτσι ψηλότερο), μὲ τέτοια καλαισθησιὰ καὶ τέχνη πού νομίζει κανεὶς ὅτι ὁ τοῖχος συνεχίζεται, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι τὴν πέτρα στὸ ἐπάνω μέρος ἔχει ἀντικαταστήσει τὸ ξύλο. Προτοῦ ρίξουν τὰ πουργαρόκλαδα στὴ φωτιά κάθονται ἐπάνω σ' αὐτὰ καὶ εὐχονται «ὅσα φύλλα θὰ πέσουν τόσα νὰ εἶναι τὰ ζωντανὰ» (γιδοπρόβατα) πού θὰ φέρῃ στὸ σπίτι ὁ καινούργιος χρόνος». Τὸ ἔθιμο εἶναι βέβαια ποιμενικό. Ἀπὸ τίς σπίθες πού πετοῦν τὰ κούτσουρα ὅταν «σγκαλίζουν» μὲ τὴ μασιὰ τὴ φωτιά μαντεύονται ὅτι ὁ καινούργιος χρόνος θὰ φέρῃ καὶ γρόσια πολλά. Ἔτσι ξεγελοῦσαν τὴ φτώχεια τοὺς οἱ ἄπλοι καὶ ταπεινοὶ ἐκείνοι ἄνθρωποι. Γιὰ νὰ ζεσταθοῦν περισσότερο ἔτρωγαν καὶ τὴν «κλιάστρα» (τὸ πρῶτο παχύ, μὰ βαρὺ γιὰ τὰ νεογέννητα κατσικάκια γάλα καὶ μάλιστα ἐκεῖνα πού γεννιῶνται τὸ θεϊκὸ αὐτὸ βράδυ). Ὅλα αὐτὰ ὅμως συμβαίνουν μὲ κάποιες παραλλαγές καὶ σὲ ἄλλα μέρη ποιμενικὰ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο πού ἔχει ἀποκλειστικὸ χαρακτῆρα εἶναι «οἱ φωτιὲς τοῦ Ἀἰ - Βασίλη».

Σὲ ἀπόσταση ἑνὸς μόλις τετάρτου ἀπὸ τὸν «Αἰ - Ταξιάρχῃ» καὶ τὸν «Αἰ - Νικόλα» τίς ἀνατολικὲς συνοικίες τοῦ χωριοῦ, εἶναι ὁ Ἀἰ - Βασίλης, ἡλιόλουστος χωραφότοπος μὲ πολλὰς μυγδαλιὲς πού ὅταν ἀνθίζουν ἀσπρολογάζει ὁ τόπος κι' ὁ ἀγέρας εὐωδιάζει. Τὸ ὄνομά της ἐπῆρς ἡ τοποθεσία ἀπὸ δύο εἰκονίσματα πού τιμῶνται στὸ ὄνομα τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Εἰκονίσμα (κατὰ τὴν προφορὰ «κόνσμα») εἶναι πέτρινη τετράγωνη στήλη μὲ κόγχη στὸ ψηλότερο μέρος ἀνοιχτὴ ἢ κλειστὴ, ὅπου βάζουν τὴν εἰκόνα. Παρόμοια εἰκονίσματα βλέπει κανεὶς σὲ ὅλους τοὺς δρόμους καὶ τὰ μονοπάτια, πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ χωριό. Ἡ παρουσία των εἶναι μία θύμηση διαρκῆς τῆς θρησκείας καὶ μία παρηγοριά. Ἐκεῖ θὰ σταματήσῃ γυρίζοντας ὁλομόναχῃ ἢ μάννα, ἀφοῦ ἀποχαιρετήσῃ τὸ παιδί της, πού φεύγει στὰ ξένα γιὰ νὰ στολίσῃ μὲ πουργαρόκλαδα τρυφερὰ τὴν εἰκόνα καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν φυλάῃ, ὥσπου νάρθῃ ἡ εὐλογημένη ἡμέρα, πού δὲν ἐρχεται γιὰ τίς περισσότερες, νὰ γυρίσῃ στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ οἱ τσακισμένες ἀπὸ τὴν κόυραση γυναῖκες θὰ σταματήσουν γιὰ νὰ πάρουν ἀνάσα ἀπὸ τὸ ζαλίκι τοὺς. Στὰ εἰκονίσματα αὐτὰ τοῦ Ἀἰ - Βασίλη πηγαίνουν πρωϊ - πρωϊ τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ, ἀκόμα καὶ ὅταν τὸ χιόνι ἔχει στρώσει τὴν ἔκτασιν ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη, κόβουν πουργάρια καὶ κέδρα ἀπὸ τοὺς ὄχτους τῶν χωραφιῶν καὶ ἀνάβουν πελώρια φωτιά. Καὶ καθὼς τὰ πουργαρόφυλλα τρίζουν καὶ κροτοῦν τραγουδοῦν ὅλα μαζί:

«Αἰ - Βασίλη, Κύρ - Βασίλη
 αἱ νὰ φάμε καὶ νὰ πιοῦμε.
 Τρεῖς κλήματα σ' χαρίζω
 καὶ τ' ἀμπέλι μὴ μ' τ' ἀγγίξῃς,
 Κάθε κλῆμα καὶ καλάθι,
 κάθε στάχυ καὶ ταγάρι».

*

Ὁ Ἀἰ - Βασίλης βέβαια δὲν ἦταν καθόλου φίλος τοῦ πιotoῦ. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔχει σημασία γιὰ τοὺς μικροὺς φίλους του. Θέλουν νὰ τὸν εὐχαριστήσουν καὶ τὸν καλοῦν σὲ πλούσιο, ἀρχοντικὸ φαγοπότι. Ἡ περιοχὴ ὅμως γειτονεύει καὶ μὲ ἀμπέλια, Ἡ «Μπουγκρανὰ» καὶ ἡ «Τσαγνίστα».



ἡ πλευρὰ δηλ. τοῦ ὑψώματος πού βλέπει πρὸς τὸν «Ἅγιον Μηνᾶ» κατέχεται ὅλη ἀπὸ ἀμπέλια καὶ ἂν ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς μπορεῖ νὰ χαλάσουν. Γι' αὐτὸ παρακαλοῦν τὸν Ἀϊ - Βασίλη νὰ μὴν ἀγγίξῃ τὸ ἀμπέλι, τὸν θεωροῦν δηλ. σὰν προσωποποίηση τοῦ χειμῶνα καὶ γιὰ νὰ ἔχουν τὴν προστασία του τοῦ χαρίζει καθένας τρία ἀπὸ τὰ καλλίτερα κλήματα, ἀφοῦ κάθε κλῆμα μπορεῖ νὰ γεμίσῃ μὲ τὸν καρπὸ του ἓνα καλάθι. Τὸν θεωροῦν ὅμως καὶ προστατὴ τῆς γεωργίας ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν τελευταῖο στίχο «κάθε στάχυ καὶ τὰ γάρι», (δηλ. σακκούλι) νὰ γεμίσῃ.

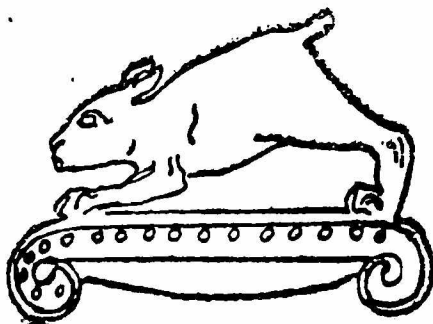
*

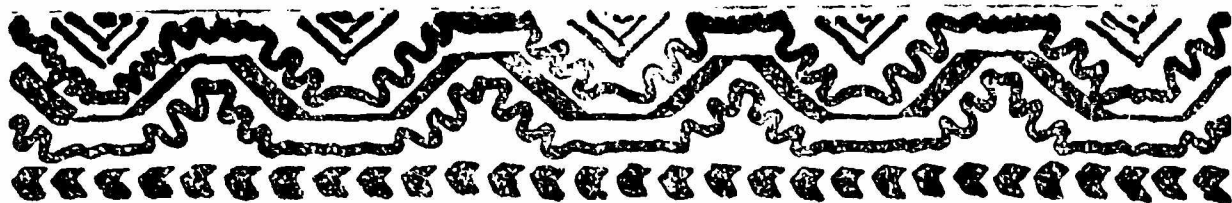
Τὸ περίεργον εἶναι πὼς ὅλοι αὐτοὶ οἱ πόθοι, πού εἶναι πόθοι μεγάλων, ἐκφράζονται ἀπὸ μικροὺς, παιδιὰ κοὶ κορίτσια. Τὰ κορίτσια ἀνάβουν χωριστὴ φωτιά στὸ δεύτερο κόνισμα τὸ κοπελλήσιο, ὅπου ἐπιναλαμβάνονται τὰ ἴδια. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ ἀντηχήσῃ καὶ φέτος τὸ χαρούμενο αὐτὸ

τραγούδι καὶ στὰ δύο εἰκονίσματα τοῦ Ἀϊ - Βασίλη. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς παιδικοὺς χοροὺς γύρω στὴ φωτιά, τὸν χιονοπόλεμο καὶ ἄλλα πειράγματα οἱ μικροὶ παίζουν «τὶς λουμάδες»: στήνουν ἐπάνω σὲ μιὰ πέτρα κατάλληλη, (τὸ «μοῦτσο»), ὅσες πενταροδεκάρες βάλῃ καθένας καὶ ὕστερα σημαδεύουν καὶ οἰχνοῦν τὶς λουμάδες. Οἱ κερδισμένοι γυρίζουν μὲ περισσότερο κέφι. Ὅλοι ὅμως κάθονται μὲ ὄρεξη γύρω ἀπὸ τὸ «σοφρὰ» (τὸ στρογγυλὸ χαμηλὸ τραπέζι) γιὰ νὰ φῶνε ὅ,τι ἔχει ἐτοιμασθῇ καὶ νὰ ἰδοῦν ἂν τὸ φιλὶ τῆς κασιόπιττας (ζυμαρόπιττας πού περιχύνεται μὲ βούτυρο, τυρί, αὐγὰ κλπ.) ἔχει μέσα τὸν ἀσημένιο παρά. Στὸ ἀνατολικὸ Ζαγόρι εἶχαν τὴ συνήθεια νὰ βάζουν στὴν πίττα ἓνα σταυρὸ ἀπὸ σιταροκάλαμο ἢ κλῆμα ἢ κρανιά.

Τέτοια ἔθιμα πού συγκεροῦν κατὰ τρόπο θαυμάσιο τὴν ἀρχαία μὲ τὴν χριστιανικὴ παράδοση δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνιοῦνται.

ΑΓΓΕΛΟΣ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ





Γ. ΠΑΪΣΙΟΥ, Ιερέως

·ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΜΙΛΙΚΟΥ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὄσων ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ ΙΔ' καὶ ΙΖ' τεύχος τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας» ἐκ μέρους τῶν κ.κ. Μιχ. Κοκόρου (Νοσταλγοῦ) καὶ Κων. Λαζαρίδου σχετικῶς μὲ τὸ Ἀμιλικὸν Κουκουλίου, καὶ κατόπιν τῶν ὄσων ἡ Διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ διετύπωσεν ἐν αὐτῷ περὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐν σημειώσει εἰς σελ. 608-609, δίδεται καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐκαιρία νὰ χαράξωμεν τὰς κατωτέρω γραμμάς, καὶ διὰ τῶν γραμμῶν αὐτῶν, νὰ φέρωμεν εἰς φῶς ἐν ἔγγραφον τοῦ 1886 συναφές πρὸς τὸν θεσμόν τοῦ Ἀμιλικοῦ, τιτλοφορούμενον «Συμφωνητικόν», καὶ νὰ θέσωμεν τοῦτο ὑπ' ὄψιν τῶν εἰδικῶς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων ἢ ἀσχοληθησομένων.

Τὸ Συμφωνητικόν, ἢ μᾶλλον τὸ ἐνοικιαστήριον τοῦτο διαστάσεων 29X20 εὑρεθὲν ἐν τῷ οἰκογενειακῷ ἡμῶν ἀρχεῖῳ ἀνήκε εἰς τὸν ἀείμνηστον Θεόδωρον Σίμου¹ τὸν καὶ ἐνοικιαστὴν τοῦ Ἀμιλικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1886.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἔγγραφου τούτου εἶναι ὅτι δὲν φέρει τόπον προελεύσεως. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀνοματεπωνύμου ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὑπογραψάντων τοῦτο κατοίκων τοῦ χωρίου, ἐκ τοῦ ἰδίου Θεοδώρου ὑπογραφομένου εἰς διαφόρους ἄλλας περιπτώσεις καὶ ὡς Μουχτάρη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ ἐκ μιᾶς ἄλλης ἀποδείξεως τοῦ 1887², μαρτυρεῖται καὶ ἀποδεικνύεται χω-

ρὶς καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐν Χιονιάδες.

Ἄς μὴ διστάσῃ λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων, καὶ ἂς μὴ ἀμφιβάλῃ περὶ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς του, διότι περὶ τοῦ ἐναντίου, οὐδαμοῦ θὰ δυνηθῇ νὰ στηριχθῇ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἔγγραφου τούτου ἐν συντομίᾳ.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ κτίριον τοῦ Ἀμιλικοῦ, τοῦτο εὐρισκόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο συνοικιῶν τοῦ χωρίου, καὶ ἀποτελούμενον ἐξ ἐνὸς καὶ μόνου εὐρυχώρου δωματίου μετὰ ὑπογείου χρησιμοποιουμένου ὡς σταύλου, ἦτο ἐν χρήσει μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς Τουρκοκρατίας (1912).

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν παρεχωρήθη ὡς κατοικία εἰς τοὺς βόσκοντας τὰ ποίμνια τοῦ χωρίου αἰγοβοσκούς. Κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀχυροκαλύβη, ἐσχάτως δὲ καὶ κατηδαφίσθη. Τοῦτο, ἀντικατέστησε ἔκτοτε, ὅτε μὲν ἡ κατ' οἶκον φιλοξενία τῶν ἐκάστοτε ἐν τῷ χωρίῳ διὰ λόγους ὑπηρεσίας ἐρχομένων κρατικῶν ὀργάνων, ὅτε δὲ ὁ ξενών.

Ἡμεῖς εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μὴ ἔχοντες εἰδικότητά τινα περὶ τὰ τοιαῦτα, περιοριζόμεθα εἰς τὰ ὀλίγιστα μόνον περὶ αὐτοῦ καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Παραθέτοντες δὲ κατωτέρω τὸ περιεχόμενον τοῦ Συμφωνητικοῦ τούτου, δη-

1. Οὗτος ἄκληρος ὢν, πλησιέστατος συγγενὴς τῆς οἰκογενείας ἡμῶν ἐτύγχανε.

2. Ἴδου δὲ πῶς περὶ τοῦ Θεοδώρου ὡς πρώην Μουχτάρη ὁμιλεῖ ἡ κάτωθεν ἀποδείξις : «Γρόσια 500 : ἦτοι πενταχόσια ἔλαβον παρὰ τοῦ Θεοδώρου Σίμου πρώην Μουχτάρη ἀπὸ ζιμετί, δηλαδὴ ἀπὸ χρήματα βασιλικά ὅπου εἶχε

λάβῃ· περιπλέον ἀπὸ μερικῶς ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου μας, δι' ὃ δίδω τὸ παρὸν δι' ἐνδειξιν.

Χιονιάδες τῇ 21 Μαρτίου 1887

δημήτριος τὸλης μουχτάρης
(Τ.Σ.).



λοῦμεν ὅτι κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν αὐτοῦ διετηρήσαμεν τὴν διακρίνουσαν αὐτὸ ὀρθογραφίαν καὶ διάταξιν ὡς ἀκολουθῶς ἔμφαινεται, ἑξαιρέσει τῶν τόνων.

Συμφωνητικὸν

Οἱ ὑποφαινόμενοι χωριᾶνοι ὅλοι κοινῶς καὶ εὐχαρίστως συμφωνήσαμε τὸν κύριον συνεγχοριανόν μας Θεόδωρον σίμου διὰ εἰσπράκτορα καὶ ἐνοικιαστὴν τοῦ ἀμηνικοῦ τῆς κοινότητός μας τὸ νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ φροντίδα διὰ κονάκια³. ὁ μὲν ῥηθεὶς ὑπόσχεται νὰ ἔχει παντοδαπὰς τροφὰς διὰ ἀνθρώπους καὶ ζῶα ἀπὸ εἴκοσι πέντε ἕως 30. ἐὰν εἰσέλθῃ κοσιάδα⁴ θὰ τὴν παραδεχθῇ εἰς τὸ ἀμηνικόν. ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἐπάνω θὰ τοὺς μοιράσῃ εἰς τὸ κοινόν. τὰς μὲν τροφὰς διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ ζῶα ὑπόσχεται ὁ ἐνοικιαστής νὰ τοὺς πηγένει. τὸ κοινὸν θὰ τραβίξῃ τὸ προχοζοῦρι⁵. τὸ κοινὸν ὑπόσχεται νὰ εὐτρεπίσῃ τὸ ἀμηνικὸν μὲ ψάθας προσκεφάλαια μερικὰ στρόματα καὶ ξύλα ἀπὸ δύο φωρτόματα τὸ σπῆτι. καντήλη τοῦ πετραιλέου ὅσο χρειασθῇ εἶναι εἰς βάρος τοῦ ἐνοικιαστοῦ. τὸν δὲ μισθὸν θέλομεν τοῦ πληρῶσει τὸ κοινὸν Γρ.(όσια) Ἀριθμὸς 2500. δύο (χιλιάδες) πεντακόσια. καὶ διὰ τὴν εἰσπραξίν, πρὸς ἓν ἡμισυ παρὰν τὸ Γρ.(όσι) τὰ ὅσα εἰσπράξῃ. ἡ μὲν εἰσπραξὶς τοῦ θὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴν Δημογεροντίαν καὶ θὰ εἶναι δύο καθαρὰ Λευτέρια πρὸς δὲ τῶν ἐξώδων θὰ εἶναι Γνωστὰ ἀπὸ τὴν Δημ(ογεροντίαν) καὶ ἐναντίῳ περιπτώσει δὲν εἶναι Γνωστὰ θέλει εἰσθαι ἄκυρα. ἀπὸ σήμερον ὁλοκλήρου ἔτους, τὸ ταμεῖον θὰ τὸ ἐξοφλῇ. οἱ εἰσπράκτορες οἱ ὅποιοι θὰ ἔρχονται θὰ πηγένουν ἐκεῖ ὅπου χρεωστοῦσαν⁶ χρήματα καὶ ὅχι ἀράδα νὰ ἐνοχλῇ τὸ κοινὸν παντάπασιν. διὸ ἔγιναν δύο παρόμοια ἀνὰ ἓν ἕκαστω πρὸς ἀσφάλειαν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. ἡ μὲν

βούλα⁷ θὰ εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ Δημήτρι Χρήστου δημογέροντα καὶ ἐὰν θέλουσιν βουλῶσει διὰ ἀνάγκαν ὑπόθεσιν νὰ ἐρωτᾶται τὸ κοινὸν ὅλον.

(1)886 ἰουλίου 23

- » διμήτρι Χρήστος
- » μιχάλης κωνσταντίνου (Ζωγράφος)
- » διμήτρης ληάτης
- » κόστα τόλης (Τζήμος)
- » Ἰωάννης Γ. σκούρης
- » στάβρος γεοργίου (Δημητριάδης)
- » δημήτρι τόλη (Πρωτόγερος)
- » Διονύσιος βαγγέλι παρὸν
- » Χαρίλαμπος σκούρης
- » Χαράλαμπος φεῖλις
- » Ἀπόστολος Μ. Ζωγράφος
- » Κώστας Θεολόγη (Κυρζίδης)
- » Ὀδυσσεὺς Ἰω. μακρῆς
- » Δημήτριος Νικολάου Ζωγράφος
- » κόστα ἀναστάση (Βούρης)
- » γιάννης παήσης
- » γιόργης μαντρίδης
- » γιόργης βλάχος
- » δημήτρης ἀναστάσης (Σακούλης)

(Τ.Σ. Κοινοτικῆς)

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Περὶ δὲ τῶν τίτλων τοῦ Μουχτάρ Ἐβέλ καὶ Μουχτάρ Ἰθανί (:)° (Σανὶ κατὰ τὸν κ. Λαζαρίδην), ἀντὶ παντὸς ἄλλου, παραθέτω κατωτέρω καὶ ἓν ἄλλο ἐγγραφοῦ τοῦ 1847, προερχόμενον ἐκ Κονίτισης.

Χαρακτηριστικὸν καὶ τοῦ ἐγγράφου τοῦτου εἶναι ὅτι, ἀντὶ τοῦ τίτλου Μουχτάρ Ἐβέλ καὶ Μουχτάρ Ἰθανί, φέρει τὸν τίτλον Μουχμπήρ Ἐβέλ καὶ Μουχμπήρ Ἰθανί,° ὡς καὶ δύο σφραγίδας διαφερούσας κατὰ τι ἢ μία τῆς ἄλλης εἰς τὴν ἐπικεφαλίδα.

7. Σφραγίς.

8. Ἄν καὶ ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἡ λέξις αὕτη εἶναι κατὰ τι δυσανάγνωστος, τὰ ἀρχικά ὁμῶς γράμματα δηλαδὴ τὸ κεφαλαῖον Ι, καὶ τὸ ἐπόμενον θ, διακρίνονται καθαρώτατα. Βοηθούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Λαζαρίδου διὰ τὰ ἐπόμενα, παρουσιάζομεν τὴν λέξιν «Ἰθανί».

9. Μὲ τὸν τίτλον Μουχμπήρης ὑπεγράφετο ἐνίστε καὶ ὁ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διατελέσας Μουχτάρης τοῦ χωρίου Χιονιάδων Ἰωάν. Σκούρης.

3. καταλύματα.

4. στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα.

5. προχοζοῦρι=ἡ ἐπιπρόσθετος ἐπιμέλεια καὶ φροντίς διὰ τοὺς φιλοξενουμένους· ἀναταραχή· θόρυβος.

6. Ἀνάγνωθι=ἐκεῖ ὅπου χρεωστοῦν

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εὑρεθὲν ἐν τῷ ἀρχαίῳ τοῦ ἀειμνήστου Ἱερομονάχου Χρυσάνθου τοῦ Λαϊνᾶ, ἔχει ὡς ἑξῆς :

Διὰ τοῦ παρόντος ἐξοφλητικοῦ δηλοποιοῦμεν ὅτι διὰ τὰ ὅσα Γρόσια χρωστοῦσεν εἰς τὸ κοινὸν τοῦ ἐπάνω Βαρθολομαίου¹⁰, ὁ Ἱερομόναχος Χρυσάνθος, ἀπὸ παλαιῶνς μπεκαγέδαις καὶ λοιπὰ, κατὰ τὰ πολιτικά μας δευτέρια ἕως σήμερον, διὰ ὅλλα αὐτὰ εὐχαρίστως ἐσυμβιβάσθημεν μὲ ἑκατὸν δέκα Γρόσια Ν. 110 : τὰ ὅποια κατέμετρησεν εἰς χεῖρας τοῦ βασιλῆ τῆς τάττης μακρὸν μουχμῆρ Ἰθανί (;), διὰ αὐτὰ ὁ ὀφθεὶς Χρυσάνθος μένει ἐξοφλησμένος καὶ ἀκαταζήτητος. πρὸς τούτοις ἐσυμβιβάσθημεν καὶ διὰ τὸ ἐρχόμενον νὰ δίδῃ πρὸς τὸ κοινὸν χρονικῶς Γρόσια τριάντα Ν. 30 : καὶ ὅχι περισσότερα. διὸ καὶ ὑποφαινόμεθα.

1847 μαρτίου 5 : κόνιτσα¹¹

Νικόλαος ζήση
λάμπρος ἰωάννου (;)

10. Ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς ὁ ἀποτελῶν τὴν Κοινότητα ἄνω Κονίτσης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Τουρκικὸν αὐτῆς πληθυσμὸν ὅστις ἀπετέλει ἰδίαν Κοινότητα.

11. Τὰς λέξεις κόνιτσα καὶ τὸ ἐπίθετον Τατζίόπουλος ἀνάγνωθι Κόνιτσα καὶ Τατζίόπουλος.

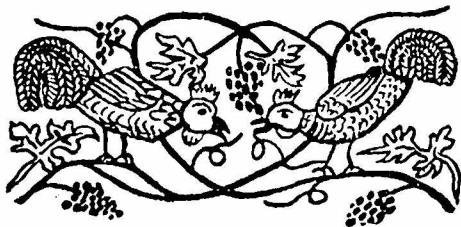
Νικόλαος Τατζίόπουλος
Κώστας μπεκιάρης
βασιλῆς διαμάντη
γιόργης κυριάζου
Πέτρος διδασκάλου
Βασίλειος τόλη
Γεώργιος Κώστα
τασιούλας πλαχάβα
παναγιώτης φλόρος
Παναγιώτης Βασιλείου
χοῆστος πατέρα
μῆχος πῆρος (;)
γιόργης βασηλήου κόκα
μά(ν)θος χούμζου (;)
γηάνης ζήση κοντογηάνης
ἰωάννης καλωγίρου
ζώης (;) γεοργίου
βασιλῆς διαμάντι
μιχαήλης βασιλείου
Βασίλειος Δ. ρωμοιοῦ
μιχαήλης χριστοδοῦλου

Ὁ μοχπίρ ἐβέλ τοῦ ἀπάνο βαροσιοῦ

Ἰωάν(νης) Ζώη Πατέρας
(Τ.Σ.)

βασιλῆ μακρῆς
(Τ.Σ.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ
ἱερεὺς



ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΓΕΩΡΓ. ΕΞΑΡΧΟΥ, Πολιτικού Μηχανικού

Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΜΠΩΝ ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΑ*

Ὁ Ποταμὸς Καλαμᾶς εἶναι μία τῶν ἀξιολογοτέρων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας μας καὶ δὴ διὰ τὴν Ἑπειρον. Ὡς πρὸς τὴν παροχὴν κατατάσσεται πέμπτος ποταμὸς τῆς Ἑλλάδος, μὲ μέσθην ἔτησίαν παροχὴν 74 μ.κ. ἀνὰ ὄλ. εἰς θέσιν Γκούμανη καὶ δέκατος τρίτος ὡς πρὸς τὴν λεκάνην ἀπορροῆς μὲ ἐπιφάνειαν 1747 τετρ. χιλ. Ἡ φυσικὴ διαμόρφωσις τῆς λεκάνης εἶναι κατὰ 80% περίπου ὄρεινὴ μὲ ἀποτόμους κλιτεῖς καὶ μὲ ἐλαχίστην βλάστησιν. Κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ εὐρίσκονται διασπαρμέναι πεδιάδες δυνάμεναι νὰ ἀρδευθῶσιν, (97.800 στρ. περίπου), ἐπίσης εἰς 30.200 στρ. γίνεται ξηρική καλλιέργεια καὶ 141.500 στρ. χρησιμοποιοῦνται διὰ βοσκᾶς. Παρὰ τὴν μικρὰν καλλιεργήσιμον ἔκτασιν αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν πηγὴν πλούτου τῆς λεκάνης, ἐκ τῆς ὁποίας πᾶσα γεωργικὴ ἀνάπτυξις θὰ προέλθῃ βελτιώνουσα τὴν οἰκονομικὴν ὄντοτητα τῆς περιοχῆς καὶ γενικῶς τῆς χώρας. Διὰ τὸν ὑπόγειον πλοῦτον τῆς περιοχῆς ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι εἶναι ἀξιόλογος καὶ ἀνεξερεύνητος. Ὑπάρχουν γνωστὰ κοιτάσματα λιγνίτου, βωξίτου, μαρμάρου καὶ πετρελαίου.

Ἡ ροὴ τοῦ ποταμοῦ εἶναι μεγαλυτέρα τῶν παρουσῶν καὶ τῶν προβλεπομένων ἀναγκῶν. Παρὰ τὴν θέσιν Γκούμανη, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ μέση ἔτησίαν παροχὴ ὑπελογίσθη εἰς 74 μ.κ. ἀνὰ ὄλ. ἡ μεγίστη ἀπαιτηθησομένη ποσότης ἀρδευσίμου ὕδατος ὑπελογίσθη εἰς 6 μ.κ. ἀνὰ ὄλ. καὶ ἡ ἐλαχίστη ροὴ 10 μ.κ. ἀνὰ ὄλ. δηλαδὴ τεραστίαν ποσότης ὕδατος. Ἡ μεγάλη ἀπορροὴ τοῦ ποταμοῦ ὀφείλεται εἰς τὰς ἔτησίας βροχοπτώσεις (μέση ἔτησίαν 1400 χιλιοστά) καὶ τὴν καυστικότητα τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία

δημιουργεῖ εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ μεγάλας ὑπογείους ἀποθηκεύσεις συνεπεία τῶν ὁποίων ὁ ὀρίζων τῶν ὑπογείων ὑδάτων εἶναι ὑψηλὸς ἰδίως εἰς τὴν πεδιάδα Ραγίου Λιόψης.

ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

1. Γεωργία

Αἱ προσφορώτεραι πρὸς ἀξιοποίησιν πεδιάδες εὐρίσκονται κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ μὲ συνολικὴν ἀξιοποιήσιμον ἔκτασιν 97.600 στρ. ὡς ἑξῆς:

α)	Πεδιάς Βελλᾶς Παρακαλάμου	18.800 στρ.
β)	» Γκρίπιανης	6.300 »
γ)	» Σουλοπούλων	2.600 »
δ)	» Βροσίνας	3.800 »
ε)	» Μινίνας	11.800 »
στ)	» Παραποτάμου	2.500 »
ζ)	» Ραγίου - Λιόψης	51.800 »
Σύνολον		96.600 »

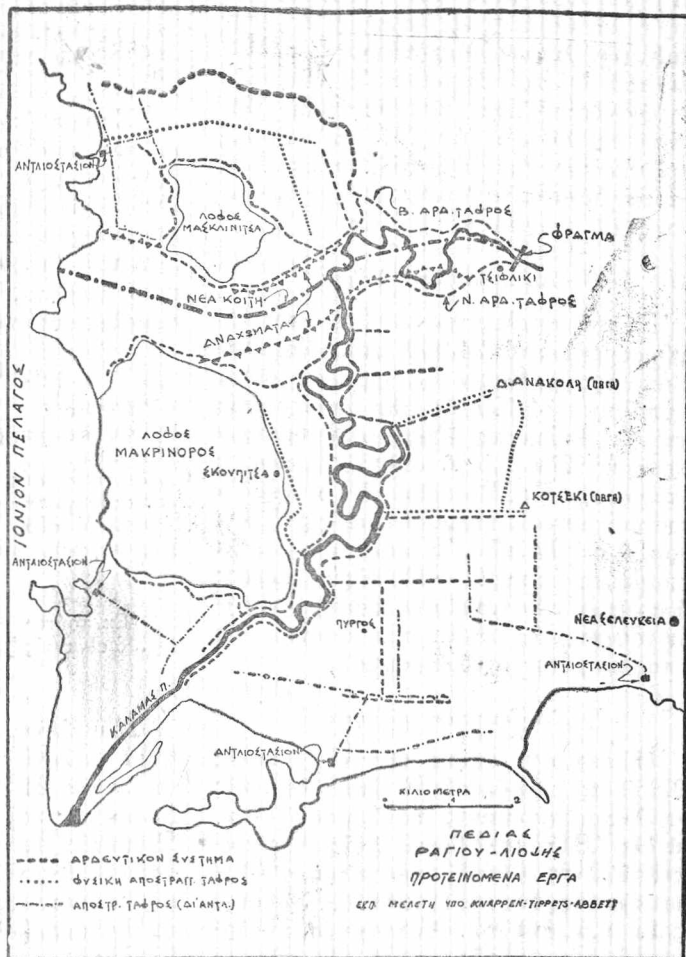
Ἡ ἀξιολογωτέρα τῶν πεδιάδων, εἶναι ἡ πεδιάς Ραγίου - Λιόψης, ἡ ὁποία κατὰ τὸ 1951 ἐκαλλιεργεῖτο κατὰ 39% ἤτοι 20.100 στρ. μόνον. Ἡ καλλιέργεια λόγῳ τῆς ὑψηλῆς στάθμης τῶν ὑπογείων ὑδάτων καὶ πλημμυρῶν, ἔγκειται κυρίως εἰς ὀψίμους ἔαρινὰς σποράς, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ αἱ βοσκαὶ περιορίζονται εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα.

Γενικῶς ἡ παροῦσα ἀνάπτυξις τῆς πεδιάδος εἶναι μικρά. Τὸ ὑπολογισθὲν μικτὸν εἰσόδημα εἶναι 390.000 χιλ. κατὰ στρ. τὸ δὲ καθαρόν εἰς 160.000 δοχ. κατὰ στρ. Τὸ

* Σύνοψις ἐμπεριστατωμένης μελέτης τῆς Ἀμερικανικῆς Ἑταιρείας ΝΑΠΕΔ συνταχθεῖσης ὑπὸ ἐιδικευμένου συνεργεῖου εἰς τὸ ὅποιον προΐστατο ὁ συγγραφεύς.

οικογενειακόν καθαρόν ἐτήσιον εἰσόδημα ἀνέρχεται εἰς μόλις 5.500.000 περίπου δραχ. Τὸ χαμηλὸν τοῦτο εἰσόδημα ἀνέρχεται κυρίως εἰς τὰς εἰς μικρὰν κλίμακα χρησιμοποιουμένας συγχρόνους μεθόδους καλλιέργειας (τὸ 1/3 μόνον τῶν ἀρώσεων ἐγένοντο μὲ μηχανικὰ μέσα κατὰ τὸ 1951) ὥς καὶ εἰς τὴν παντελῇ ἄλλειψιν ἀξιολόγων ἀποστραγγιστῶν καὶ ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων. Λόγω τῆς περιορισμένης γεωργικῆς ἀναπτύξεως καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ γίνονται εἰς μικρὰν κλίμακα. Ἐπίσης ἐπιδρασιν ἔχει καὶ τὸ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ὑπάρχουν ἐκτάσεις κρατικά καὶ διαχειριζόμεναι ὑπὸ τοῦ κράτους (5.200 στρ., 27 % ἐκαλλιεργήθησαν τὸ 1951 ἐκ συνόλου 20.000 στρ. καὶ 26.100 στρ. ἀνήκουν εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν ἐκ συνόλου 51.000 περ. στρ. ἤτοι 52 %). Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν καθαρῶν ἐσόδων τὸ 1/3 περίπου προέρχεται, καθ' ὑπολογισμόν μας, ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν (ἐπὶ ὑπολογισθέντος συνόλου 4.713

ἐκατομμύρια δραχ. τὰ 1513 προέρχονται ἐκ τῆς κτηνοτροφίας). Ὁ παράγων τοῦτος εἶναι λίαν σημαντικὸς διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς καὶ καταλλήλως χειριζόμενος δύναται νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλα κέρδη εἰς τὴν οἰκονομίαν ὅχι μόνον τῆς



Σχεδιάγραμμα ἀλλαγῆς κοίτης Καλαμᾶ

περιοχῆς ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὅλην οἰκονομίαν τῆς χώρας.

2. Ἐνέργεια

Ἡ ἀπαιτουμένη ἐνέργεια τῆς περιοχῆς προέρχεται ἀπὸ συγκροτήματα μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ

1. Γεωργία

- α) Ἀντιπλημμυρικά ἔργα
πεδιάδος Ραγίου - Λιωσῆς

Σήμερον ἡ παροχευτικὴ ἱκανότης τοῦ ποταμοῦ εἶναι 250 μ.κ. ἀνὰ ὄλτ. δηλαδὴ

παροχαὶ μελύτεραι ταύτης (συχνὰ) προκαλοῦν πλημμύρας.

Πρὸς προστασίαν τῶν ἐδαφῶν ἀπὸ πλημμύρας προτείνεται ἡ ἐκτροπὴ τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ τὴν θέσιν Γκούμανη. Ἡ νέα

κοίτη ακολουθεῖ μίαν κατεύθυνσιν ἀπὸ Α πρὸς Δ καὶ ἐκβάλλει εἰς περιοχὴν κειμένην μεταξὺ τῶν λόφων Μακρυνόρος καὶ Μασκλινίτσα (ἰδὲ σχεδιάγραμμα). Ἡ νέα κοίτη ὑψηλῶν ὑδάτων ἔχει παροχετευτικὴν ἱκανότητα 2.000 κ.μ. ἀνὰ ὄλτ. Ἡ περιοχὴ μεταξὺ κοίτης χαμηλῶν ὑδάτων καὶ ἀναχωμάτων δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ὀρισμένης καλλιεργείας καὶ βοσκᾶς.

β) Ἀποστραγγιστικά ἔργα

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν 39.000 στρ. ἀρδευθήσομένων, τὰ 24.000 στρ. δύνανται νὰ ἀποστραγγισθῶσιν διὰ φυσικῆς ροῆς, τὰ ὑπόλοιπα 14.100 στρ. θὰ ἀποστραγγίζονται δι' ἀντλήσεως (ἐδάφη μὲ ὑψόμετρον μικρότερον τῶν 2,5 μ. δηλαδὴ ὁλόκληρος ἡ παραλία). Προβλέπονται ἐν συνόλῳ 4 ἀποστραγγιστικά τάφροι φυσικῆς ροῆς καὶ ἕτεραι 4 δι' ἀντλίων. Ἡ παλαιὰ κοίτη θὰ χρησιμεύσῃ ὥς κυρία συλλεκτῆριος τάφος διὰ τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀποστραγγιστικῶν τάφρων, ὡς αὐταὶ σημειώνονται εἰς τὸ παρακείμενον σχεδιάγραμμα.

γ) Ἀρδευτικὸν σύστημα

Ἡ περιοχὴ νοτίως τῆς νέας κοίτης (29.800 στρ.) θὰ ἀρδεύεται ὑπὸ ἀρδευτικῆς τάφρου παροχετευτικῆς ἱκανότητος 3.7 μ.κ. ἀνὰ ὄλτ. Ἡ περιοχὴ βορείως τῆς νέας κοίτης (2.900 στρ.) θὰ ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ ἀρδευτικῆς τάφρου παροχετευτικῆς ἱκανότητος 1.1 κ.μ. ἀνὰ ὄλτ. Αἱ πρωτεύουσαι ἀρδευτικοὶ τάφροι τῆς νοτίας περιοχῆς θὰ ἀκολουθήσουν γενικῶς τὰς ὁχθὰς τῆς παλαιᾶς κοίτης, ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑψηλότερον τμήμα τῆς πεδιάδος. Κατὰ μῆκος τῶν ἀρδευτικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν τάφρων προβλέπονται οἱ κύριοι ἀγροτικοὶ ὁδοί.

δ) Τεχνικὰ ἔργα

Τὸ κυριώτερον τεχνικὸν ἔργον τὸ προβλεπόμενον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς εἶναι τὸ φράγμα ἐκτροπῆς τοῦ ποταμοῦ, προτεινόμενον εἰς θέσιν πλησίον τοῦ χωρίου Τσιφλίκι (ὀλίγον κατάντι τῆς θέσεως Γκούμανι) μὲ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά:

Ὑψόμετρον στέψεως ἐκχειλιστοῦ 14,0μ.

» » πλευρικῶν

ἐκχειλιστῶν 18,0μ.

Μεγίστη πλημμύρα ὑπολογισμοῦ 2.000μ.κ. ἀνὰ ὄλτ.

Μήκος ἐκχειλιστοῦ 203μ.

Ἐκτὸς τούτου προβλέπεται ἡ κατασκευὴ καὶ πολλῶν ἄλλων μικρῶν τεχνικῶν ἔργων, ὡς ὁδογέφυραι, ἀγροτικὸν ὁδικὸν δίκτυον, αὐτόματοι ρυθμισταὶ ὀχετοί, ἐκχειλισταὶ ἀσφαλείας κλπ. Ἡ κατασκευὴ τῶν ἀπαιτούμενων ἔργων προγραμματίζεται νὰ γίνῃ εἰς 6 τμήματα, ἐργολαβείας, ὀλικῆς διαρκείας δύο κατασκευαστικῶν περιόδων (ἔτῶν).

ε) Προϋπολογισμοὶ

Ἔ ρ γ ο ν	Κόστος εἰς ἑκατ. (τιμαὶ 1952)
Φράγμα ἐκτροπῆς	10.615 δρχ.
Νέα κοίτη	5.650 »
Ἀρδευτικὸν σύστημα	5.510 »
Ἀποστραγγιστικὸν σύστημα	4.500 »
Ἀγροτικοὶ ὁδοί	1.740 »
Διασταυρώσεις τάφρων	510 »
Σύνολον	28.525 »

Ἐκ τούτων ὑπολογίζεται ὅτι 1.355 ἑκατ. δρχ. θὰ εἶναι εἰς ξένον συνάλλαγμα (Δολλ. Η. Π. Α.).

ς) Ἀπόδοσις

Τὸ μελλοντικὸν καθαρὸν ἀγροτικὸν εἰσόδημα ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ποσὸν τῶν 21.897 ἑκατ. δρχ. (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐργατικῶν). Τὸ εἰσόδημα τοῦτο ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ προτελευταῖον στάδιον ἀναπτύξεως (στάδιον Γ). Ὅλοι οἱ τεχνικοοικονομικοὶ ὑπολογισμοὶ τῆς μελέτης ἐγένοντο βάσει τοῦ εἰσοδήματος τούτου. Κατὰ τὴν πλήρη καὶ ἀρτίαν λειτουργίαν τῆς ἀρδεύσεως (στάδιον Δ) τὸ καθαρὸν γεωργικὸν εἰσόδημα θὰ ἀνέλθῃ καθ' ὑπολογισμὸν εἰς 26.000 ἑκατ. δρχ. Ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ σταδίου Γ, εἰς ἀφαιρεθῇ ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας—ἡμερομίσθια ἅτινα οἱ γεωργοὶ καταβάλλουν ἐργαζόμενοι εἰς τὰ κτήματά των—δηλ. 7.713 ἑκατ. δρχ., ἔχομεν τὸ εἰσόδημα τῆς περιοχῆς ἥτοι 14.184 ἑκατ. δρχ. Ἡ συντήρησις ἀπαιτεῖ 2.820 ἑκατ. δρχ. κατ' ἔτος. Ὅθεν τὸ καθαρὸν πλέον εἰσόδημα τῆς περιοχῆς εἶναι 11.364 ἑκατ. δρχ. Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμοὺς συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ὀφέλη ἐκ τῆς κτηνοτροφίας. Πρωταρχικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἰδρύσις

«ὀργανισμοῦ ἄρδεύσεως πεδιάδος Ρα-
γίου - Λιόψης» κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν
ξέναις χώραις λειτουργούντων παρομοίων
ὀργανισμῶν (Η.Π.Α.. Ἰταλία κλ.).

2. Ἐνέργεια ἠλεκτρικῇ

Ὑπάρχουν ἄρκεται θέσεις ἐπὶ τοῦ πο-
ταμοῦ, ὅπου εἶναι δυνατὴ ἡ ἵδρυσις ὑδρο-
ηλεκτρικοῦ ἐργοστασίου. Κυριωτέρα καὶ οἰ-
κονομικωτέρα τούτων εἶναι ἡ θέσις Γλί-
ζανη ὅπου διὰ τῆς κατασκευῆς μιᾶς διώ-
ρυγος 2,4 χιλιομ. ἐπιτυγχάνομεν μίαν ὑπο-
μετρικὴν διαφορὰν 140 μέτρων. Ἡ ἐτη-
σία παραγωγὴ θὰ ἀνέρχεται εἰς 36.000.
000 K.W.H. Εἰς τὴν θέσιν Σουλόπουλον
διὰ τῆς κατασκευῆς φράγματος ἀποθηκεύ-

σεως ὕψους 50 μ. ἔχομεν ἐτησίαν παραγω-
γὴν 81.000.000 K.W.H.

Εἰς θέσιν Βρουσίνα διὰ φράγματος ἀπο-
θηκεύσεως ὕψους 60 μ. καὶ ἐγκατεστημέ-
νην ἰσχὺν ἐργοστασίου 9.300 K.W.H. ἔχο-
μεν ἐτησίαν παραγωγὴν 110.000.000
K.W.H. Δηλαδή εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ἔχο-
μεν ἓνα μπλόκ σημαντικὸν ἐνεργείας τὸ
ὁποῖον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συντελέσῃ εἰς
τὴν ἀνάπτυξιν βιομηχανιῶν αἰτίνες ἀπαι-
τοῦν μεγάλας ποσότητος ἐνεργείας. Παρὰ
τὴν θέσιν Κιοτέκη διὰ φράγματος 45 μ. ἔχο-
μεν ἐτησίαν παραγωγὴν 90.000.000 K.W.H.

Εἰς τὸν ἐπόμενον πίνακα γίνεται σύγ-
κρισις μετὰ τῶν ἔργων τῆς Δ.Ε.Η. (διεῦ-
θυνσις ἐξηλεκτρισμοῦ).

Θέσις φράγματος	Ἐτησία παραγωγὴ (ἐκατ. KWH)	Δαπάνη ἐγκαταστάσεως (ἐκατ. δολλ.)	Ἐπένδυσις κεφαλ. ἀνά ἐτήσιον K.W.H. Δολλ. Δραχ.	
Γλύζανη	36	1,7	0,047	710
Βρουσίνα	110	10,0	0,091	1370
Κιοτέκη	90	13,0	0,145	2180

Ἔ ρ γ α Δ. Ε. Η.

Λάδων	291	18,3	0,063	945
Ἀχελῷος	942	61,7	0,065	975
Λοῦρος	42	3,9	0,093	1935

Τὸ μέτρον συγκρίσεως «ἐπένδυσις κε-
φαλαίου ἀνά ἐτήσιον K.W.H.» δύναται νὰ
ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς, ὅτι διὰ τὴν ἀπόσβεσιν
τῶν ἐπενδυθέντων κεφαλαίων εἰς ἓν καὶ
μόνον ἔτος, τὸ κιλοβατῶριον εἰς τὸ ἐργο-
στάσιον πρέπει νὰ πωληθῇ εἰς τὴν ἀναφε-
ρομένην τιμὴν ἐκάστου ἔργου. Αἱ τιμαὶ εἰς
δραχμὰς ἔχουν ὑπολογισθῇ μὲ τιμὴν δολ-
λαρίου 15.000 δραχ. μὲ τὴν νέαν τιμὴν δολ-
λαρίου ἢ συγκριτικὴ τιμὴ δὲν θὰ διπλα-
σιασθῇ. Ἡ Γλύζανη καὶ ὁ Λοῦρος χρησι-
μοποιοῦν τὴν ροὴν τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ
ὑπόλοιπα εἶναι φράγματα ἀποθηκεύσεως.
Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως προβλέπεται ὅτι
τὰς ἀνάγκας εἰς ἐνέργειαν θὰ καλύψῃ τὸ
ὑδροηλεκτρικὸν ἐργαστάσιον Λοῦρου.

Π Ρ Ο Τ Α Σ Ε Ι Σ

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην καὶ εἰς τὸ κε-
φάλαιον 14 ἀναφέρονται μετὰ ἄλλων

προτάσεων καὶ αἱ ἐξῆς: «Ἡ ἐκτέλεσις
τῶν ἐγγειοβελτικῶν ἔργων πεδιάδος Ρα-
γίου - Λιόψης, προϋπολογισθείσης δαπάνης
28.500 ἐκατ. δραχ. νὰ ἀναληφθῇ πάραυτα
καὶ ἀποπερατωθῇ ταχέως». ... Νὰ ἰδρυθῇ
ὀργανισμὸς ἄρδεύσεων τῆς πεδιάδος Ρα-
γίου - Λιόψης, εὐθύς ὡς ἐξασφαλισθῇ χρη-
ματοδότησις» κλπ.

Σ Υ Ν Ο Ψ Ι Σ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων, ἐπι-
τυγχάνομεν τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα:

- Διπλασιασμὸν τῶν καλλιεργουμένων
ἐκτάσεων.
- Τριπλασιασμὸν τῶν καθαρῶν ἐσόδων
τῆς περιοχῆς (εἰς τὸ στάδιον Γ) καὶ
ἐξαπλάσιον περ. ἰσόδημα εἰς τὸ τελευ-
ταῖον στάδιον, ὅταν δηλ. ἡ ἄρδευσις
θὰ λειτουργῇ πλήρως.

- γ) Μεγάλην ποσότητα ενεργείας εις χαμηλήν τιμήν.
- δ) Δαπάνην σχετικῶς μικράν, 700.000 δρχ. κατὰ στρέμμα ἔναντι 1.000.000 δρχ. κατὰ στρέμμα διὰ πολλὰ μελετηθέντα ἔργα.

Ἡ φύσις καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ὅλου ἔργου εἶναι τοιαῦτα ὥστε δύνανται νὰ ἀποπερατωθῶσιν ἐντὸς βραχέως χρονικοῦ διαστήματος.

Ἐν γένει τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι οἰκονομικὸν καὶ τὸ σπουδαιότερον ὄλων, ταχέως ἀποδόσεως.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

- Λάχανα στ' μάννα μ', λάχανα στοὺν ἄντρα μ', κάλλια ἦταν στ' μάννα μ'.
Παράπονο παντρεμένης γιὰ τὴ φτώχεια, καὶ ὤρῃκε καὶ στὸ γάμο της. Ἡ παροιμία ἐλάγεται καὶ γενικὰ γιὰ ὅσους δὲν «γλέπουν καμμιὰ προκοπὴ» κι' ὅταν ἀκόμα ἀλλάξουν κάποια κατὰστασι.
- Λύκε τ' εἶσι χουντρολαίμ'ς ; — Δὲν οὐκνεύου κι χουντραίνου.
Ἡ παροιμία εἶναι ἀλλοῦ γνωστῇ, μὲ διάφορες παραλλαγές.
- Μάμ κι νάν'
(Φαί καὶ ὕπνο στὴν νηπιακὴ γλῶσσα) γιὰ ὅσους κοιμοῦνται μόλις φάγουν, ὅπως τὰ μωρά.
- Μεγαλὼν' τοῦ γουμάρ κι' κουνταίν' τοῦ σαμάρ'
Σκωπτικὴ παροιμιακὴ φράσις γιὰ ὅσους ἔχουν γοργή σωματικὴ ἀνάπτυξι καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ὅποτε καὶ κονταίνουν σύντομα τὰ ροῦχα.
- Μέγα θάμμα τρεῖς ἡμέρις τοῦ πουλὺ σαράντα μέρις
Γνωστὴ ἡ παροιμία καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος μὲ διάφορες παραλλαγές.
- Μ' ἔκανις κι γέλασα, κι' ἦταν κι' οὐ ἄντρασιμ ἄρρουστους.
Γιὰ τὴν ἀφροντισιὰ τῶν μοιχαλίδων γυναικῶν,
- Μέσα τσίτσο¹ κι ὄξου κάκα².
Ταυτόσημη μὲ τὴν «Μέσα κούκλα κι ὄξω πανούκλα».
- Μί μάϊα ψέμματα (νοεῖται ὅτι προσπαθεῖ νὰ κάνῃ κάτι.
Ἡ παροιμιώδης φρ. γιὰ ὅσους ἐπιχειροῦν νὰ ἐπιτύχουν κάτι μὲ ἀτελῇ μέσῃ.
- Μὴ κουλιές³ δὲν πέφτ' ἢ δὲ ρίχνουν τοὺν τοίχου.
Γιὰ ὅσους ἐπιχειροῦν νὰ κάμουν κάτι τὸ σοδαρὸ μὲ ἀσθενῇ μέσῃ.
- Μὴ τὰ λ' θάρια μ' μὴ βαρεῖ.
Μὲ χτοπάει μὲ τίς πέτρες μου. Γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

1. Τ σ ί τ σ ι, τὸ κρέας στὴ νηπιακὴ γλῶσσα

2. κ ά κ α, αἱ ἀκαθαρσίαι.

3. Τὰ μάγια εἶχαν ἄλλοτε καὶ τὴ σημασίαν τῆς ταχυδακτυλουργίας.





Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΑΓΙΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟ

1.

- Δόξα σοι Νεομάρτυρα Ἀϊ-Γιώργη,
Ἰωαννίνων τὸ ἀγλαΐσμα καὶ κλέος!
Εὐλαβικὸς ὁ δοῦλος Σου Σὲ προσκυνεῖ!
Ἀρχοντογέννητος κι ὠραῖος,
δρακοντοφόνος Καβαλλάρης,
Ἐσὺ στὸ τέμπλο δὲν φαντάζεσαι.
Ὅμως μὲ τῆς ἀγχόνης τὸ σκοινὶ
καὶ μὲ τὸ φωτοστέφανο τῆς Θείας Χάρης
ὁ ταπεινότατος Ἐσὺ ἱπποκόμος
ὑψώθης Ἀγγελος οὐρανοδρόμος!..

2.

- Γυναῖκα Σου, παιδί Σου — ὦ πειρασμός! —
δὲν σὲ τραβοῦν. Ἀσάλευτος σὺν βράχος
στὴν πίστη τῶν πατέρων μας. Περιφρονεῖς
τοῦ μπόγια τὰ βασανιστήρια.
Κι ὥς σέρνεσαι στὸ Γολγοθᾶ μονάχος,
ἀπ' τὰ φρυγμένα χεῖλη Σου ἀναβρῦζει
ρεῖθρον ἄγνὸ μελωδικῆς φωνῆς,
σὰν μύρο ἀπὸ λιβανιστήρια,
λόγος γλυκός, στερνὸς κελαηδησμός:
Ἐγὼ εἶμαι Χριστιανός! Τ' ὁμολογῶ.
Ἄν εἶναι θέλημα Κυρίου,
ὡς μαρτυρήσω, μὲ θηλειὰ ὡς πνιγῶ! »

3.

- Ἀπὸ σοφία ρητόρων παπαγάλων
ἄφθορος, κι ἀπὸ πείσμα καλογήρου
ἀνέγγιχτος Ἐσύ, τῆς καθαρῆς Ἀλήθειας Μύστη!
Στὸ μέγα μάθημα: ΘΥΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ
ὁ θάνατός Σου πύρινη σφραγίδα.
— Τέτοιο τετράπηλο Θαβώρ ποῖός τὸ πατεῖ; —
Γυμνὸ ἀπὸ κούφια δόξα κοσμικῇ



αἰωρήθη τὸ σαρκίῳ Σου μιὰν αὐγὴ
 ἄνθρωπο σκέλεθρο μπροστὰ στὸ Κάστρο.
 Κι ἂν γύρω Σου βογγοῦσε ἀνεμικὴ,
 βλαστήμια περιπαίχτρα καὶ κραυγὴ,
 ἔφεγγεν ὅμως στὸ ἱλαρὸ τὸ μέτωπό σου
 λαμπρὸ τῆς ἀγιωσύνης τᾶστρο
 καὶ μοσχοβόλας τᾶχραντο τὸ λείψανό Σου
 ἀπ' τᾶρωμα τοῦ Παραδείσου.

4.

Στοῦ μαρτυρίου Σου τὸν τόπο πάντα
 ἁμάραντα φυτρώνουν κι εὖοσμα
 τὰ κρίνα τῆς Ὁρθοδοξίας,
 τὸ φῶς τοὺς χύνουν τ' ἁγιοκέρια
 μέσα στὰ σκότη τῆς ἀβύσσου.
 Τ' Ἀνάστα τῆς Ἐλευθερίας
 εὐαγγελίζονται χιονᾶτα περιστέρια.
 Μὲ τῶν πουλιῶν τὸ πέταγμα, τὴν εὐωδιὰ τῶν κρίνων
 σαρκώνεται, μυρώνεται τὸ Πάσχα τῶν Ἑλλήνων !
 (1954)

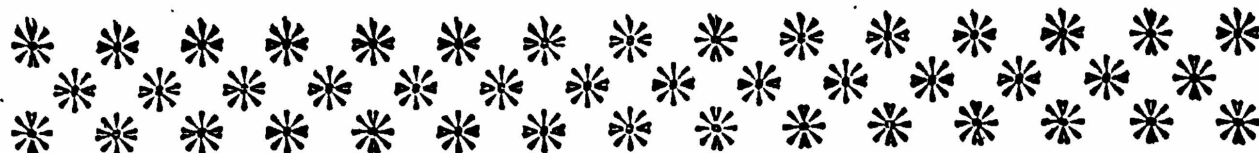


Ι. Π. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑ

ΕΛΛΑΔΙΚΗ ΝΥΧΤΑ

Καὶ πάλι ἀναφερούγιασε τὸ λάλο μου ἀκρογιάλι
 κι ἀπλώθη σὲ οὐρανὸ καὶ γῆς ἡ ἐρωτικὴ του ἀγκάλη.
 Μὲ αὐτὸ τὸ φλοῖσβο ὁ Ραψωδὸς σύνθεσε τὸ τροπᾶρι
 τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς τιμῆς, ποὺ ἀκολούθησε τὸν Πάρη.
 Κι ἀπὸ τὰ τότες ὁ γιαλὸς τῆς γῆς μας ζεῖ καὶ βλέπει
 καὶ διαλαλεῖ τὴν Ὁμορφιά καὶ τὰ πανάρχαια Ἔπη.
 Κι οἱ γρύλοι, οἱ τραβαδοῦροι οἱ ἑσπερινοί, λένε στὸ κύμα
 τὸ μῦθο τὸν ὁμηρικὸ μὲ τοῦ γιαλοῦ τὴ ρίμα.
 Ἀπόψε καρδιοχτύπαγε τῆς Ραψωδίας ἡ λύρα,





DICTINIO DE CASTILLO *

ΩΔΗ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

Ἀδέρφια μου,
Σὲ μένα τὰ τραγούδια σας κ' οἱ πόθοι τῆς καρδιᾶς σας
μὲ τῶν Κυκλάδων τὸ εὖοσμο τὸ ἀγέρι ἔχουνε φτάσει
μὲ τ' ἀσημένιο τῆς ἐλιᾶς τῆς Κερκυρέϊκης χρῶμα
καὶ μὲ τῆς γῆς τῆς Ἀττικῆς τὰ νιόβλαστα τ' ἀμπέλια
καὶ μὲ τὰ χιόνια τῆς κορφῆς τοῦ Ὀλύμπου σας, ὁπού' χαν
τὴν κατοικία τους κάποτε οἱ θεοί ...

Ἀδέρφια, ναί
μὲ τῆς καρδιᾶς μου τοὺς παλμούς χαιρετισμὸ σᾶς στέλνω
ἀντάμα μὲ τίς λιγερές, φλογάτες παπαροῦνες
ποὺ σιὰ χωράφια τοῦτα ἐδῶ ἀργοσαλεύουν πάντα
τοῦ Καστιλλιάνικου σκοπεῦ τὸ μήνυμα σᾶς στέλνω
ἀπὸ τὸν ἄγριο Ἀτλαντικό, κι' ἀπὸ τὴ Γαλικία.

Ἀδέρφια, μᾶς ἐνώνουνε οἱ ῥῶδες κ' οἱ τύχες ὅμοια,
τὰ ἴδια νερὰ ποὺ βρέχουνε τίς γαλανές ἀκτές μας,
ὅπου ἄλλοτε ἀρμένιζαν τοῦ τόπου σας οἱ τριήρεις,
ποὺ τὸ καράβι τᾶσχιζε τοῦ πονηροῦ Ὀδυσσεᾶ
καὶ τοῦ Ἰάσονα ἢ Ἀργῶ μὲ τὰ λευκὰ πανιά της
φτειαγμένα ἀπὸ τοὺς Φωκιανούς καὶ τοὺς Ροδίους ἀποίκους.

Στὸ βῆμα σας τὸ σταθερὸ τὸ τέλειο τῶν μινυμάτων,
σιτὸ στίχο σας ἢ ἀπλὴ ὁμορφιὰ τῆς δωρικῆς κολώνας
καὶ στὴ φωνή σας ἀντηχεῖ τῆς Κασταλλας ὁ ῥόχθος,
ἀκούονται τιτανικές οἱ ἀρές τοῦ Προμηθεᾶ
καὶ τῶν βοσκῶν τοῦ Παρνασσοῦ οἱ γλυκόλαλες φλογέρες,
καθὼς τοῦ Πᾶνα τὸν αὐλὸ στὴ μνήμη τους κρατᾶνε.

Ἀδέρφια καὶ στίς πρόσφατες σιγμές, στὴν πίκρα μέσα
καὶ μέσα στὴν ἀπόγνωση, στὴν ἀγωνία τῆς μάχης
καὶ στοὺς ἀγροὺς ποὺ δ σπαραγμὸς τοὺς γιόμισε ἀπὸ τάφους,
στὴν ὥρα τούτη, ὅπου χτυπάει νεκρώσιμη ἢ καμπάνα

* Ὁ Dictinio de Castillo εἶναι Ἰσπανὸς καθηγητὴς Πανεπιστημίου καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὶν δελεχοὺς ποιητὲς τῆς σύγχρονης Ἰσπανίας. Ὁ «χαιρετισμὸς» του πρὸς τοὺς Ἕλληνες ποιητὲς εἶναι ἕνας ὕμνος πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα, ποὺ μεταφράστηκε σὲ πολλὰς Ἑυρωπαϊκὰς γλώσσας. Γιά πρώτη φορὰ δημοσιεύεται τῶρα σὲ ἑλληνικὸ περιοδικὸ μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν διακεκριμένο φίλο τῆς «Ἡπειρ» Ἑστίας κ. Χρ. Σολομωνίδη, ποὺ τὸν ἐγνώρισε προσωπικὰ τὸν περασμένο Ὀκτώβρη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ παγκόσμιου συνεδρίου τῆς καίσης.



γιά τὴν ἀσιτάθεια τῆς ζωῆς, τώρα πὺν φτερουγίζει
 μιᾶς χρυσορόδινης αὐγῆς μὲς στὴν καρδιά ἢ ἐλπίδα
 ὅπου θὰ σμίξει τοὺς λαοὺς σ' ἀδερφοσύνη πλέρια
 δίχως κανένα σύνορο.

Σᾶς γράφω ἀπ' τ' ἀνατολικά, κι' ἀπ' τὶς ἀκτὲς τῆς Μύρθιας
 ὅπου τὰ ἴδια κύματα φιλοῦν τὶς ἀμμονδιές σας,
 πὺν ὅμοια καρπίζουν οἱ ἐλῆες, οἱ ἀμπελῶνες ὅμοια
 ὅμοια τ' ἀηδόνια κελαῖδοῦν γλυκά, τὰ περιστέρια,
 ὅμοια τὰ πεῦκα, ὅπου πετοῦν κορυδαλλοὶ καὶ ψάλλον
 τὴν κάθε αὐγὴ, τῆς ἀνοιξῆς τὶς ὁμορφιές, τὰ κάλλη.
 Κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν οὐρανὸ χαιρετισμὸ σᾶς στέλνω
 σὰν τὸ δικό σας διάφανο, φωτόχαρο, γαλάζιο
 καὶ πὺν τὰ πάντα φλέγονται κι' ἀστροβολοῦν καὶ λάμπουν
 στὸ πεντακάθαρο τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου τοῦ πατέρα.

Ἐλᾶτε μὲ τὴν κούραση τοῦ πικραμένου πόνου,
 ἐσεῖς πὺν δοκιμάσατε τὶς θλιβερὲς ἡμέρες,
 μὲ τὴ μεγάλη ἐλπίδα σας γιά λυτρωμὸ καὶ ζήση.
 Πλῆθος τ' ἀγριοτριαντάφυλλα, τὰ ρεῖκια καὶ τὰ κρεῖνα
 κι' οἱ μαργαρίτες τοῦ βουνοῦ τὶς κορσιές προσμένουν
 νὰ τὶς κορφολογήσουνε τὸ βῆμα σας νὰ ράνουν,
 μ' ἀρώματα μεθυστικά, μὲ χρώματα τοῦ Γκρέκο
 νὰ τὰ ὁμορφοστολίσουνε ἀπὸ τοῦ Σίνι τὴ χώρα.

ὦ ἀδέρφια,
 ὅς πάσουν τὰ κανόνια πὰ κι' ὅς βουβαθοῦν τὰ ὅπλα
 κι' ὅς πάψει ἀκόμα κι' ἡ ντροπὴ τῆς τυραννίας γιά πάντα,
 ἡ ἀγωνία τῆς μνηστῆς τῆς μάνας ἢ λαχτάρα
 κι' ὅλα ν' ἀσπροντυθοῦν στοῦ Μάη τ' ἀνθή καὶ τὰ τραγούδια
 τί πέρα ἀπὸ τὴ σημερινὴ πὺν στέκει ἀβεβαίωτη
 μέρες καινούργιες ἔρχονται γιά τῶν λαῶν τὶς τύχες
 κι' ἀγνὸ ἓνα τριαντάφυλλο τὰ πέταλά του ἀνοίγει
 τὰ πέταλα τὰ εἰρηνικά, τὸ μήνυμα νὰ φέρει
 πὺς μένει ἀκόμα στῆς καρδιᾶς τὰ τρίβοθα ἢ ἀγάπη,
 κι' ἀκούονται στὰ χωριὰ χοροί, τραγούδια, ἀρραβωνίσια
 δίχως συρματοπλέγματα, χαράκωμα κανένα.
 Πὺς τὰ παιδιὰ χορεύουνε πάντα τὸ «γύρω ὅλοι»
 πὺς στὰ λειβάδια τὰ χλωρὰ πετοῦνε πεταλοῦδες
 κι' ὁ ἥλιος ἔχει ἀνατολὲς πολλὲς πάνω στὴν πλάση.
 Ἄγγελοι σεῖς τοῦ πνεύματος, ἀδέρφια καὶ συντρόφοι
 σὲ σᾶς ποιητές, συνεχιστές τῆς Δελφικῆς πορείας
 τοῦ Σικελιανοῦ καὶ Παλαμᾶ, μὲ παρηγόρια λόγια
 γεμᾶτα φῶς, χαιρετισμὸ τὴ μέρα αὐτὴ σᾶς στέλνω
 ἀδελφικὸ — τὸ χέρι σας σφίγγοντας στὸ δικό μου,
 ἀπ' τὴν παλιὰ κι' αἰώνια χώρα τῆς Ἰσπανίας
 τὴν ποτισμένη μ' αἷματα καὶ μὲ ἥλιοφῶς λουσιμένη.

[Μετάφραση ἀπ' τὰ γαλλικά: Χρήστος Β. Σολομωνίδης]



ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

Είχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου κι' ἔμενα στὸ σπίτι μου, ποῦ εἶναι σ' ἓνα χωριαδάκι, ἑπτὰ ἀκέριες ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴν πολιτεία. Δὲν εἶχα πλὶν καμμιὰ φροντίδα, οὔτε τί νὰ μελετήσω, γιὰ νὰ παρουσιασθῶ ἀσπροπρόσωπος στοὺς δασκάλους μου, καὶ τοὺς συμμαθητάδες μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ κάμω, γιὰ νὰ βγάλω τὸ καθημερινό μου τὸ ψωμί, γιὰ τὸ σπίτι μου, μποροῦσε, ὅχι μοναχὰ νὰ θρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους του, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ξένους ἀκόμα κατὰ συνήθεια, ποῦ ἔμενε ἀπὸ τοὺς πρώτους τοῦ χτίτορες του. Σκότονα λοιπὸν τὸν καιρό μου στὰ κοπάδια μου, σὲ περιπάτους, μέσα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια, καὶ στὰ χωριά, ποῦ ἦταν γύρα - γύρα, στὸ ψάρεμα, μέσα στὸ ποτάμι, ποῦ διάβαινε κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, καὶ στὸ κυνήγι στ' ἀντικρυνὰ βουνά, καὶ τ' ἀντικρυνὰ λόγγα. Μ' εἶχε πιάσει τέτοια ἀποστροφή γιὰ τὰ γράμματα, ὥστε δὲν ἤθελα καθόλου νὰ γνωρίζω ἀπὸ βιβλία, χαρτί, πένα καὶ μελάνη. Τὰ εἶχα ἀποστραφῇ τόσο πολὺ, ἀφόντας βγῆκα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ὥστε μ' ἐπiane στὰ σωστά φρίκη, ἅμα ἔβλεπα πράγματα ποῦ μοῦ θύμιζαν τὸ διάβασμα ἢ τὸ γράψιμο, καὶ ὅταν σκέφτομουν, ἀποροῦσα σὲ τί θὰ μοῦ χρησίμευαν τὰ γράμματα, ἂν ἦταν γραμμένο νὰ μὴ πιάσω βιβλία καὶ πένα στὴ ζωὴ μου. Δὲν ἤθελα νὰ γνωρίζω ἀπὸ ἀνάγνωση, δὲν ἤθελα ν' ἀκούω ἀπὸ γράψιμο.

Πολὺ λίγο, ὅπως εἶπα, ἔμενα στὸ σπίτι μου. Μὲ στενοχωροῦσαν πολὺ οἱ ἄγριοι καὶ χοντροὶ τοῖχοί του, καὶ βρῖσκομουν πὲς καὶ πάντα ὤξω.

—Καὶ ὅμως τί δὲ θὰ ἔδινε σήμερα νὰ βρεθῶ μέσα στοὺς ἀκομψους, καὶ ἀκαλαίσθητους τοίχους σου σπιτάκι μου, ποῦ τοὺς εἶχαν χτίσει αἱ παπποῦδες μου, σὲ πογνη-

ρὲς μέρες γιὰ νὰ φυλάγονται, ὅχι μοναχὰ ἀπὸ τὸ κρύο τοῦ χειμῶνα, καὶ τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζονται ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ὀχτρῶν τους!

Τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς τοῦ 1878 ἤμουν στὸ χειμάδι μου, γιὰτὶ εἶχε ἀρχίσει ὁ γέννος τῶν προβάτων, δεκαριὲς τὴν ἡμέρα. Νόμισα ἀναγκαῖο νὰ μείνω ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ χειμάδι, μ' ἓνα σκοπό: νὰ τηρῶ τὰς γεννημένους προβατίνες, ποῦ ἔβoσκαν μέσα σ' ἓνα κριθάρι, καὶ μὲ ἓναν ἄλλο: νὰ μπορέσω νὰ σκοτώσω κανέναν ἀητό, γιὰτὶ ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἓνα ψοφίμι χοντρό, κι' ἡ μυρουδιά του τραβοῦσε πολλὰ ὄρνια.

Κατὰ τὸ δειλινὸ ἔπιασε μιὰ φοβερὴ

1. Αὐτὸ τὸ διήγημα εἶναι τὸ πρῶτο μου διήγημα. Τὸ ἔγραψα στὸ διαγωνισμό, ποῦ εἶχε προκηρύξει ἡ «Ἀκρόπολη» στίς 15 Δεκεμβριοῦ 1889. Ἴδου τί λέγει ἡ ἀγωνόδικη κρίσις:

ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

Ἄνω τῶν 200 ἐθελοντῶν διαγωνιστῶν παρουσιάσθησαν εἰς τὴν πρόσκλησίν μας μεθ' ὅλην τὴν βραχυτάτην προθεσίαν, ἣν ἐδώκαμεν. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπ' ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας... Οὐδεὶς ὑπεδήλωσε τ' ὄνομά του, οὐδένα δὲ χαρακτήρα γραφῆς ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν ἠδυνήθημεν ν' ἀνακαλύψωμεν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὕφους καὶ ἐκ τῶν ἰδεῶν, καὶ ἐκ τοῦ πρακτικοῦ πνεύματος καὶ ἐκ τῆς σπάνης τῶν κεκανονισμένων ἢ μᾶλλον κεκονιασμένων, λογοπαιγνίων τοῦ συρμοῦ, καταφαίνεται ὅτι ὀλίγιστοι ἐκ τῶν «βασιλέων τῆς πεζογραφίας» ἢ ἐκ τῶν «λογίων νέων» κατήλθον εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἀκολουθεῖ μεγάλη ἀνάλυσις τῶν θεμάτων καὶ τελευταία ἔρχεται ἡ κρίσις τοῦ διηγῆματός μου:

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

«Ἐρχεται τελευταῖος πάντων ὁ ἀριθμὸς τῶν διαγωνισμάτων ἐπὶ τοῦ θέματος: «Ποία ἠπῆρεν ἡ εὐχαριστοτέρα Ἀρχιχρονία ἣν διήλθ»



βροχή. Νόμιζε κανείς ότι ο οὐρανός είχε γίνη ένας μεγάλος καταρράκτης. Τὰ ὄρνια, καὶ τ' ἄλλα πετούμενα, πιάστηκαν ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρι ἀνεπάντεχα ἐκεῖ ποῦ κυνηγοῦσαν, κι' ἐκεῖ ποῦ βοσκοῦσαν, κι' ἔτρεχαν ἀγέλες· ἀγέλες στ' ἀντικρυνὰ βουνά, ὅπου εἶχαν τὲς φωλιές τους, ἀλλὰ τὰ βαρυνὰ κοράκια, ἐπειδὴ δὲ βαστοῦσαν, φαίνεται, νὰ ξακολουθήσουν τὸ δρόμο τους, γιὰ τὲς φωλιές τους, μαζεύτηκαν στὰ κλωνάρια τῶν χιλιόχρονων πουργαριῶν, ποῦ ἦταν γύρα - γύρα στὸ χειμάδι μου, καὶ κ ρ α κ ρ ὶ ζ α ν μὲ μεγάλον ἀλαλαγμό, σὰ νὰ κιντύνευαν νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους.

Θὰ ἦταν ἀκόμη δύο ὥρες μέρα, ἀλλὰ τόσο πυκνὸ ἦταν τὸ σκοτάδι, ὥστε νόμιζε κανείς ότι εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Κι' αὐτὸ τὸ κοπάδι ἀκόμη γελάστηκε ἀπὸ τὸ πρῶτο σκοτάδι, ἂν καὶ οἱ πιστικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸ μολοδίσουν, ἀκολουθῆσε τρέχοντας τὸ Σιοῦτο τὸ περίφημο γκεσέμι ὅλων τῶν κοπαδιῶν, ποῦ βρίσκονταν γύρα - γύρα, καὶ τὸ ζήλευαν τὰ τσελιγκάτα, ποῦ ἔσερνε ἑφτὰ χρόνια τόσα πρόβατα πίσω του, καὶ μπῆκαν στὸ χειμάδι βηλιάζοντας «μπάαα... μπάαα... μπάαα!!» ἐνῶ ἀπὸ πίσω πολὺ

θητε ;» Δὲν σὰς φαίνεται ότι ἡ σπάνις τῶν ἀπαντησάντων εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν εἶναι τρανὸν τεκμήριον ότι οἱ πλείστοι διερχόμεθα ἀρκετὰ σκοτεινὰ καὶ μελαγχολικά. καὶ τὴν πρωτοχρονιάν μας καὶ τὰς ἄλλας ἐορτάς ; Μεταξὺ ὅμως τῶν ὀλίγων στολέντων εἶναι καὶ ἐν πράγματι ὥραιον. Τοῦτο εἶναι ἡ «ποιμενικὴ ἀρχιχρονιά», ἀφήγησις ἐχουσα γραφικωτάτην τὴν ἐκφρασιν, ζωηράν τὴν ρωπογραφίαν, ἥρεμον, γλυκεῖαν, ἀθόρυβον τὴν παράστασιν. φέρουσα δὲ ζωντανὰς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὰς τόσας ὁροσερὰς σκηναὶς τοῦ ποιμενοαγροτικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος — ἐλευθέρας τε καὶ δουλῆς — τῶν ὁποίων τὴν ὡραιότητα τόσῳ ὀλίγον γνωρίζομεν, διότι τόσῳ ὀλίγον τὴν ἐσπουδάσαμεν. Βεβαίως ἡ εὐχαριστοτέρα ἀρχιχρονιά, ἣν ἦτο δυνατόν νὰ διέλθῃ τις. θὰ ἦτον ἐκεῖ περὶ τῶν χιόνων, εἰς τὴν σιγὴν τῶν ἀγρῶν, ὑπὸ τὸ ἀγριον μεγαλεῖον τοῦ χειμῶνος ἐν μέσῳ στάνης ἀγαθῶν ποιμένων, διανυκτερεύων ἐν ἡρεμίᾳ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀκούων τοὺς βέλυσμούς τῶν προβάτων καὶ τὸν φλοῖστον τοῦ ῥέοντος ὕδατος, καὶ ἀναμένων τὴν μέσσην νύκτα, ὅποτε ἔρχεται τὸ νέον ἔτος νὰ ἐκδιώξῃ τὸ παλαιὸν ἐκ τῆς θέσεώς του, καὶ νὰ τὴν καταλάβῃ, οὕτω ἀπαράλλακτος, ὡς ἀφελῶς ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς πατρίδος του περιγράφει ὁ βραβευθεὶς.

(Ἀκρόπολη 81 Δεκεμβρίου 1889)

μακρυνὰ ἔρχονταν οἱ τρεῖς πιστικοὶ λαχανιασμένοι, μαζὺ μὲ τὰ τέσσερα μαντρόσκυλα. Ἦταν χαλασμός κόσμου ! ἦταν χαλασμός Κυρίου ἐκείνη ἡ ὥρα ! Κάθε στιγμὴ χύνονταν στὴ γῆ μία φοβερή, καὶ ἀπαίσια λάμψη, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ λάμψη ἀκολουθοῦσε βροντὴ, ποῦ τράνταζε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τὰ βουνά. Νόμιζε κανείς ότι ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆ, καὶ ότι κλονίζονταν, καὶ κυμαίνονταν σὰ βάρκα ψηλὰ στὰ κύματα. Οἱ πιστικοὶ ἄρχισαν νὰ σταυροκοποιοῦνται ἀπὸ τὸ φόβο τους, καὶ παρακαλοῦσαν τὸ Θεὸ νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ κείνο τὸ διόσημιό, τὰ πρόβατα σὲ κάθε βροντὴ προντίζονταν, σὰ νὰ εἶχαν μπῆ στὸ χειμάδι δέκα λύκοι, καὶ τὰ σκυλλιά γούρλιαζαν, σὰ νὰ προαισθάνονταν κάποιον μεγάλο κακό, ἀλλὰ κι' ἐγώ, ἂν καὶ ἤμουν σὲ θέσῃ νὰ μὴ παραξηγήσω καθόλου ἐκείνη τὴ θύελλα, ποῦ μᾶς παρουσιάζονταν, μὲ θεία μορφή, ἀρχισὰ νὰ στενοχωροῦμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι κανένα ἀναποδογύρισμα τῶν νόμων τῆς Πλάσης, κανένα δεύτερο κατακλυσμό, καὶ νὰ σκέφτωμαι πῶς νὰ πιάσω τὸ συντομότερο δρόμο, γιὰ τὸ ἀντικρυνὸ βουνό.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ δὲν ἦταν μακρύτερα ἀπὸ τριακόσια μέτρα ἀπὸ μᾶς, δὲν φαίνονταν καθόλου, ἀλλ' ἀκούονταν νὰ βουτίζει, σὰ μυριόφωνο θεωριό. Διώχοντας μὲ τὴ λογικὴ τὰ φτερά τοῦ φόβου, μοῦ ἔρχονταν ὄρεξη νὰ κατεβῶ στοὺς ὄχτους τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ θιαμάξω τὴ φοβερὴ μεγαλοπρέπεια, ἀλλὰ μὲ μπόδιζε ἡ βροχή. Δὲν ἔβρεχε οὔτε μὲ τὴ σίτα, οὔτε μὲ τὴν πυκνάδα, καθὼς λέμε, ἀλλὰ μὲ τ' ἄσκι καὶ μὲ τὸ καρδάρι. Ἐβρεχε, ἔβρεχε, ἔβρεχε καὶ ὅλο ἔβρεχε ! Δύο πατημασιὰς ἂν ἐπιχειροῦν νὰ κάμω μακρυνὰ πὸ τὸ χειμάδι, θὰ χώνομουν στὲς λάσπες, καὶ θὰ γένομουν παππὶ ἀπὸ τὴ βροχή. Σ' αὐτὴ τὴ σκέψῃ μου ἀπάνω, ἤκουσα τὸν τσιέλεγκα νὰ διατάξῃ τὸ πιστικοῦδι :

— Νὰ πᾶς στὸ χωριό, ὅσο ποῦ εἶναι γλήγυρα, καὶ νὰ πάρῃς ψωμί ! Ἀκουῖς ;

— Ποῦ νὰ πάω μ' αὐτὸν τὸν κατακλυσμό ; Ἀπολογήθηκε τὸ πιστικοῦδι.

— Νὰ πᾶς γάλι - γάλι, κ' ἂν βραχίς πολὺ σὲ κουλουριάξω μὲ τὴν κάππα μου τὴ νύχτα. Μιὰ χαψιὰ ἀνθρώπος εἶσαι σύ ! Τί νὰ κάμω ἐγώ, ἂν βραχῶ, ποῦ εἶμαι μα-

γάλος, καὶ δὲ μὲ χωράει ἡ κάππα σου, κι' ἀπαὶ σύ ...;

Κίνησε τὸ καυμένο τὸ παιδί νὰ πάη, ἀλλὰ σὲ κάθε πατημασιὰ γλυστροῦσε κι' ἔπεφτε κατὰ γῆς. Τὸ λυπήθηκα καὶ τὸ γύρισα πίσω, καὶ στὸν τόπον του διάταξα δεύτερο πιστικὸ νὰ πάη γιὰ ψωμί, καὶ νὰ πῇ στὸ σπίτι ὅτι θὰ κοιμηθῶ στὸ χειμάδι, καὶ ὅτι τὸ πρωῒ θὰ βγῶ ὁλόϊσα σιτὴν ἐκκλησιά, ἄμ' ἀκούσω τὸ πρῶτο σήμαντρο.

Τὸ νὰ κοιμᾶται κανεὶς στὰ πρόβατα, κοὶ νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησιά, χωρὶς νὰ μπῇ σὲ σπίτι, τῷχουν γιὰ θεάρεστο πρᾶγμα. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ κοιμᾶται ἀνάμεσα στὰ πρόβατα, — ὄχι ὅμως κι' ἀνάμεσα στὰ γίδια, γιὰτὶ στὰ γίδια ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Ἐξαπεδῶς καὶ καμμιά φορὰ γίνεται γίδι καὶ πειράζει τὸν κόσμον — εἶνε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Διαβόλου. Κοιμᾶται, σὰ στὸν Παράδεισον. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα νόμιζα ὅτι θὰ φχαριστοῦσε πολὺ τὴ μητέρα μου, ποῦ ἦταν παρὰ πολὺ θρήσκα, καὶ μποροῦσε νὰ θυσιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἐξὸν ἀπὸ μένα, γιὰ νὰ πάη στὸν Παράδεισον, χωρὶς νὰ λογαριαζῇ κανέναν κόπο καὶ κανένα μόχτο. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, σ' ἐμᾶς, ἡ παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς δὲν ἔχει καμμιά ἐπισημότη, ἀλλὰ εἶναι σὰν ὅλες τὲς ἄλλες βραδυές.

Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ νά σου! γυρίζει μὲ τὰ χέρια ἀδειανὰ ὁ πιστικὸς, ποῦ πῆγε γιὰ ψωμί, σὰ φάντασμα!

— Ποῦ εἶναι τὸ ψωμί ὡρέ; τοῦ λέγω.

— Δὲ μπόρεσα νὰ πάω στὸ χωριό' μοῦ εἶπε ξέκαρδα, ἐνῶ ἡ βροχὴ ἔτρεχε ἀπ' ἀπάνω του σουρνάρα.

— Καὶ γιατί δὲ μπόρεσες; τὸν ρωτῶ.

— Πάη ἡ λειάσα!.. τὴν πῆρε!

Καὶ λέγοντας ἔκανε μίαν χειρονομία, ποῦ μῶδωσε νὰ καταλάβω τὴν τύχη τῆς λειάσας.

Λειάσα λέγεται τὸ πλεχτὸ γεφύρι, ποῦ ἔσμιγε τὸ μέρος, ποῦ βρισκόμασταν μὲ τὸ χωριό. Τὸ ποτάμι, ποῦ περνάει ἀπὸ κάτω της, ἂν καὶ τὸ καλοκαίρι δὲν ἔχει πλεότερο ἀπὸ πέντε μυλάυλακα νερό, τὸν χειμῶνα ὅμως γίνεται θεριό, κάθε φορὰ ποῦ βρέχει, κι' ὁ λόγος: — «Πάη ἡ λειάσα!» δηλοῦσε ὅτι τὸ ποτάμι πλημμύρισε καὶ παράσυρε τὸ πλεχτὸ γεφύρι, κι' ἔνεκ' ἀπ' αὐτὸ γιὰ ὁρὸς τρεῖς μέρες τὸ λιγώτερο, θὰ

ἤμασταν ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὸ χωριό. Τὸ πνίξιμο τοῦ πλεχτοῦ γεφυριοῦ δὲν κόστιζε τίποτε, γιὰτὶ οἱ χωριανοί, σὲ μιὰ μέρα μέσα, δουλεύοντας ὅλοι μαζύ, θὰ ἔπλεχαν καινούργιο γεφύρι, χωρὶς κανένα ἔξοδο, ἐπειδὴς ὅλη ἡ ἀπαιτούμενη ξυλὴ θὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ χωριανικὸ τὸ λόγγο. Τὸ μόνο πρᾶγμα, ποῦ μοῦ σκότιζε τὸ νοῦ ἦταν πῶς νὰ περάσωμε τὴ βραδεῖα νηστικοί. Εἴχαμε γάλα ἀνθό, τυρὶ νύστιμο, καὶ γκουλιάστρα ἀφράτη, ἀλλὰ χωρὶς ψωμί... Τὸ ψωμί εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ τραπεζιοῦ. Τῇ στιγμῇ ποῦ ἔκανα ἐκείνη τὴ σκέψη πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου ἡ εἰκόνα τῆς μάνας μου, φορτωμένη ἓνα μεγάλο σακκούλι γεμάτο ζωοτροφίες, κι' ἀμέσως μοῦ ἤρθε ἡ ἰδέα ὅτι αὐτὴ θὰ σκεφτῇ τὴν κακοκαιρίαν, τὸ πνίξιμο τῆς λειάσας, τὸν ἀποκλεισμό καὶ τὰ λοιπά, καὶ θὰ κάνῃ κάθε τρόπο νὰ στείλῃ ψωμί καὶ προσφάγι. Ἐν τῷ ἅμα λοιπὸν διατάζω πάλαι τὸ δεύτερο πιστικὸ νὰ πάη στὸ μέρος ποῦ πνίγηκε ἡ λειάσα, καὶ νὰ περιμένῃ ἐκεῖ ψωμί, καὶ ὅ,τι ἄλλο.

Στὴ διαταγὴ μου ξεκίνησε πάλαι ὁ πιστικὸς ξέκαρδα, καὶ πρὶν περάσῃ πολλὴ ὥρα, νά σου! γυρίζει καταφορτωμένος ζωοτροφίες, ποῦ τοῦ εἶχε πετάξῃ ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, ὡς τὴν ἄλλη, μαζὺ μὲ τὸ σακκούλι, ὁ δοῦλος τοῦ σπιτιοῦ μου.

Εὐχαριστήθηκα πολὺ, κι' ἐπειδὴ εἶχε νυκτώσει στὰ καλά, μπῆκα στὴν ἀνθρωποκαλύβα, καὶ κάθισα σταυροπόδι κοντὰ στὴ φωτιά, ποῦ εἶχε τοιμασμένη ὁ γεροπιστικός. Ἡ ἀνθρωποκαλύβα, ξέρετε, εἶναι ἐκείνη ἡ καλύβα τοῦ χειμαδιοῦ, ὅπου κοιμούνται καὶ κάθονται οἱ πιστικοί.

Ἡ κακοκαιρία μολαταῦτα ξακολούθησε. Ἡ καυμένη ἡ γῆ νόμιζες ὅτι θὰ λυώσῃ, σὰ σβῶλος ζάχαρη, ποῦ πέφτει ἀπάνω του βареiά σταλαμματα νεροῦ. Οἱ ἀστραπὲς κι' οἱ βροντὲς πῆγαιναν ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, σὲ κάθε στιγμῇ, καὶ ἡ γῆ κλονίζονταν συθέμελη, σὰ νὰ προσπαθοῦσαν ἀργάτες γιγάντιοι νὰ τὴν ἀναμοχλέσουν. Ἐρχονταν καμμιά φορὰ τέτοιες φοβερὲς πνοὲς τοῦ νότου, ὥστε νομίζαμε ὅτι θὰ σήκωναν στὸν ἀέρα, χειμάδι, κοπάδι καὶ ἀνθρώπους. Μαίνονταν σὰ λυσσιασμένα στοιχεῖα. Γῆ καὶ οὐρανὸς εἶχαν πιασθῇ ἀπὸ τὰ μα-



λιά και γροθοκοπιῶνταν χωρίς πόνο, και κάθε φορά που ὁ σάλος θέριευε, ἔκανε τὸ σταυρό του ὁ γεροπιστικός, περίλυπος λέγοντας :

— Γλῦσέ μας θέ μου !

Ὁ γεροπιστικός βλέποντας στὰ ὑστερινὰ ὅτι τὸ ἀγριοκαίρι δὲν ἔλαυε, πῆρε τὸ βοηθό του, — αὐτόν, ποῦ μᾶς εἶχε φέρει τὸ ψωμί— και τὸ πιστικούδι, και πῆγαν νὰ κόψουν κισσόκλαρο γιὰ τὰ πρόβατα, κι' ἑμένα μου εἶπε νὰ παρακυτάξω τ' αὐλάκια, ποῦ ἦταν ὁλόγυρα στὸ μαντρί, μὴν εἶναι κανένα χαλασμένο ἢ ἀδύνατο, και μπῆ μέσα και μᾶς πνίξῃ κι' ἑμᾶς και τὰ πρόβατά μας. Ἄμα ὁ γεροπιστικός μὲ τοὺς ἄλλους δυὸ τράβησαν ἔξω, βγῆκα κι' ἐγώ, νὰ παρακυτάξω τ' αὐλάκια κρατώντας στὸ χέρι μου ἓνα μεγάλο δαυλί, κι' ἄμα εἶδα ὅτι τ' αὐλάκια ἦταν καλὰ και δὲν εἶχαμε κανένα φόβο, γύρισα γλήγορα πίσω και σταυροποδιάστηκα, δίπλα στὴ φωτιά. Ἀκούμπησα σ' ἓνα σκαμνί, ποῦ χρησίμευε πλειότερο ὥς τραπέζι, στοὺς πιστικούς. Τότε ἤρθε και κάθησε στὸ νοῦ μου ὁ λάκερο τὸ ἔτος, ποῦ τελείωνε ἐκείνη τὴν ἡμέρα, και δὲν ἄφινε πίσω του ἀκόμα, παρὰ λίγες μα ὕ ρ ε ς ὡ ρ ε ς σὰ μαύρη οὐρά. Τὸ λυπήθηκα μέσα πὸ τὴν καρδιά μου, ποῦ πῆγαινε νὰ θαφτῇ μέσα στὸν ὠκεανὸ τῶν περασμένων. Τὸ λυπήθηκα πρὸ πάντων γιὰ τὸ αὐτὸ τὸ ἔτος μὲ γλύτωσε ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ σχολειοῦ, και πλάκωσε τὴν καρδιά μου μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Μοῦ φαίνονταν ὅτι βρίσκομουν μπροστὰ σ' εὐεργέτη μου, ποῦ ψυχορραγοῦσε.

— Τί καλὸ, ποῦ σιάνθηκε αὐτὸ τὸ ἔτος γιὰ μένα ! ψιθύρισα. Μ' ἔδωκε στὴν κοινωνία φωτισμένο, ἀνεξάρτητο, εὐτυχημένο. Ἀμποτες τὸ νέο ἔτος νὰ εἶναι καλύτερο ἀκόμη. Ἀμποτες νὰ φέρῃ τὸν αἰώνιο πόθο τοῦ Γένους μας, ποῦ τὸν καρτεροῦμε τετρακόσια τόσα χρόνια !

Τότε ἀφένθηκα στὸ πῆλαγο τῆς χρυσόφτερης φαντασίας μου. Χίλιες εἰκόνες χρυσόντυτες, χαρωπές, γέλαστες, διάφανες, σὰν ἀγεράκι μαγιατικό, ποῦ φυσάει πρὶν ἀνατείλῃ ἀκόμα ὁ ἥλιος, περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ μου, κι' ἐνῶ ἔτρεχα μὲ τὸ νοῦ μου καταπόδι τῆς μιανῆς και τῆς ἄλληνῆς, ρᾶ σκιὰ κυνηγῶντας σκιές, ψηλὰ στὸν αἰ-

θέρα, μπῆκαν οἱ πιστικοὶ μὲ τὰ κοφτερά τους, και μ' ἔκαναν νὰ βγῶ ἀπὸ ἐκείνη τὴ φαντασμαγορία, και κυτᾶζοντας τὸ γεροπιστικὸ τοῦ εἶπα :

— Ἐ ! γέρο, τί λές ; καθόμεστε ἀπόψε ὡς τὰ μεσάνυχτα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ φύγῃ ὁ ἓνας χρόνος και πῶς θαρτῇ ὁ ἄλλος ;

— Ἐγώ, παιδί μου, μοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρος εἶμαι ἑβδομήντα πέντε χρονῶν ἀνθρώπος, ὡς τώρα, πὲ και τὰ ἐξήντα πέντε τὰ πέρασα πιστικός. Ἐχω περὶ τὸ ἀπὸ πενήντα χρόνια ὡς τώρα, ποῦ εἶμαι ὅλο τσιέλεγκας. Ἐέρεις τί θὰ πῇ πενήντα χρόνια τσιέλεγκας ; Μιὰ ζωὴ ἀκέρια !.. Ἐ ! τὰ ἔρημα τὰ χρόνια πῶς φορτόνονται ἀπάνω μας, χωρίς νὰ τὰ καταλαβαίνουμε ! Μᾶς κλέφτουν τρίχα - τρίχα τὴ λεβεντιά μας, μᾶς ζαρώνουν, μᾶς ἀσπρίζουν τὰ μαλλιά, και μᾶς τὰ κρεμίζουν, μᾶς βγάζουν τὰ δόντια, μᾶς θαμπώνουν τὰ μάτια, μᾶς σκρυμπόνουν τὸ κορμί και ... ἄς τὸ εἰπῶ κι' αὐτό ... μᾶς κάνουν μισὰ ζῶα ! Τὰ ζῶα ἔχουν τέσσαρα ποδάρια, κι' ἑμεῖς οἱ γερόντοι τρία ! Ἐσύ, καλότυχος εἶσαι παιδί ἀκόμα ... ἀλλὰ ἐγὼ γέρασα, πάη, βουσίλεψα !.. Ἐγώ ..! ἀφόντας κάνω αὐτὸ τὸ ἔργος τῆς κλύτσας, δὲ βρέθηκα ποτέ, μὲ μάτια κλεισμένα, τὴ στιγμή, ποῦ ὁ ἓνας χρόνος φεύγει και δίνει τὰ κλειδιά στὸν ἄλλο, πῶρχεται νὰ κάτση, στὸν τόπο του. Ἐγώ, λοιπὸν θὰ κάτσω ποῦ θὰ κάτσω, κύταξε νὰ κάτσης ἐσύ !..

— Θὰ καθίσω, γέρο ! θὰ καθίσω !

— Ἄ ! εἶναι ὠμορφο πρᾶγμα, παιδί μου ! Γένεται ἓνας κλονισμὸς στὴν Πλάση, ἓνα βαθυνύ ... βαθὺ βοητό, ποῦ πρέπει νάχης πολὺ ἀλαφρὸ αὐτί, γιὰ νὰ τὸ καταλάβης. Δὲν εἶναι και μικρὸ πρᾶγμα, νᾶρχεται ἓνας ἄλλος νὰ σοῦ παίρῃ τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου ἀπὸ τὸ χέρι ! Σᾶν, καλιώρα νᾶρθῇ ἀπόψε ἓνας ἄλλος και νὰ μᾶς πῇ : — «Φευγάτε, ἀπὸ τὸ χειμᾶδι !». Εἶδες τί πόλεμος γίνηκε ὅξω ; Τί παντεχαίνεις ἦταν αὐτὴ ἡ γεροποντή ; αὐτὸ τὸ στοιχειοπάλεμα ; αὐτὰ τ' ἀστροπελέκια ; αὐτὰ τὰ τραντάγματα τῆς γῆς μας ; Τί ἄλλο ἦταν παρὰ πόλεμος ἀνάμεσα τοῦ ἑνὸς χρόνου και τ' ἄλλουνοῦ ! Ἦθελε ἀκόμα νὰ κυριέψῃ ὁ ἀντίχριστος ! Ἦθελε ἀκόμα νὰ χύσῃ αἷμα ἀνθρώπινο ! Ἀλλὰ ὅσο κι' ἂν ἔκανε, ὅσο κι' ἂν κἀνῃ ἀκόμα, ὡς τὰ μεσάνυχτα, δὲ θὰ



τοῦ περάσῃ! Θὰ κόψῃ τὸ λαιμό του, καὶ θὰ φύγῃ!..

Ἔτσι λοιπὸν, ἀφοῦ εἶπαμε καὶ ἄλλα καμπόσα μὲ τὸ γέροντα, παράθεκε ὁ δευτέρως πιστικὸς τὸ φαγητὸ ψηλὰ στὸ σκαμνί, κι' ἀρχίσαμε νὰ τρώμε μὲ τὰ χουλιάρια, ἀφράτῃ γκουλιάστρα.

Γκουλιάστρα λέγεται τὸ πρῶτο γάλα, εὐτὺς ὕστερα ἀπὸ τὸ γέννο τῆς προβατίνας, ἢ τῆς γίδας, κι' εἶναι τὸ νοστιμώτερο πρᾶγμα, ἀπ' ὅλα τὰ φαγητά, ποῦ φτιάχνει τὸ εὐλογημένο καὶ τὸ τρισευλογημένο τὸ γάλα.

Στὰ ὕστερινά, τελειώσαμε τὸ φαγί, κι' ἀρχίσαμε τὲς κουβέντες, γιὰ νὰ βασιάζωμε, ὡς τὰ μεσάνυχτα ἄγρυπνοι, ἀλλὰ ὁ γέροπιστικὸς βλέποντας ὅτι μὲ τὲς κουβέντες θὰ μᾶς ἔπαιρνε ὁ ὕπνος, πῆρε τὸ γλυκόφωνο τὸν ταμπουρά του, κι' ἀρχισε νὰ τὸν κουρτίξῃ, κι' ἀφοῦ τὸν κούρτισε, ἀρχισε ἀπὸ τῇ μιᾷ μεριά νὰ τραγουδάῃ κι, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ νὰ βαρῇ τὸ ταμπουρά μὲ δύναμη καὶ μὲ γλύκα ἄφατη.

... «Τ' ἀκούσαταν τί γένηκε στὰ χεῖμαδιά τοῦ

•Μπήκανε τοῦρκοι στὰ μαντριά καὶ ^{[Φώτου ;} πῆραν τὰ ^{[κοπάδια.}

•Πῆραν πρατίνες μὲ τ' ἀρνιά, καὶ γίδες μὲ ^{[κατσίκια}

•Πῆραν τὸν Νιάγκρο τὸν παχύ, τὸν ^{[Μπέλο τὸ}

•Πῆραν τὴ στερφοκάλεσια μὲ τὸ λαμπρό ^{[γχεσέμι,}

Δώδεκα χρόνους τὸ λαλεῖ, κι' ἀρνὶ δὲν ἔχει ^{[κουδούνι,}

^{[κάνει...».}

Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μὲ συγκίνησε, κι' ἐπειδὴ τὸ τραγουδοῦσε καλὰ ὁ γεροπιστικὸς, κι' ἐπειδὴ τὸ πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν ταμπουρά, ἀλλὰ τὸ πλειότερο, γιὰτὶ ἀναφέρονταν σὴν καταστροφὴ τῶν κοπαδιῶν τοῦ προσπάππου μου ποῦ χόρεια ἀπὸ τὰ γιδοπρόβατα, ποῦ μᾶς πῆραν οἱ Τσιάμιδες, σκοτώθηκαν καὶ δεκατέντε ἀδερφοξάδερφα, ἀνήμερα τοῦ Βαγγελισμοῦ, καὶ καμμιὰ εἰκοσαριά ἀπὸ τοὺς κλέφτες. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μνημονεύει τὸ τέλος τῆς δόξας τῶν κοπαδιῶν τοῦ καυμένου τοῦ προσπάππου μου, ποῦ βόσκαε ὡς δυόμισι χιλιάδες πρόβατα, κι' ἄλλα τόσα καὶ πλειότερα γίδια.

Ἡ ὥρα ἦταν 11½ κι' ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα σιγαλὴ καὶ γλυκεῖα, σμίγονταν ἀδερφικὰ ἀδερφικὰ μὲ τὴν λυγρὴ φωνὴ τοῦ ὀριόηχου ταμπουρά, σὰν δύο πολυαγαπη-

μένα στόματα, ποῦ σμίγονται μὲ πόνο, γιὰ νὰ δώσουν τὸ χαρμόσυνο φίλημα τῆς ἀγάπης. Ἐξω τὰ στοιχεῖα ἀρχίζουν νὰ κοπάζουν καὶ νὰ συφιλιώνονται καὶ ν' ἀνακοχεύουν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Τὸ τραγοῦδι τελείωσε κι' ὁ γέρος ἀπόθεκε τὸν ταμπουρά του καὶ μοῦ εἶπε:

— Πόση ὥρα θέλουμε ὡς τὸ ζύγισμα τῆς νύχτας ;

— Μισὴ ὥρα ! τοῦ ἀπολογήθηκα.

— Ἀσαά ... Τότες, ὡς καθήσωμε καραούλι ! Σιωπηρηρή ! ὅσο νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα ! Σιωπηρηρή !

Καὶ ἔβαλε τὸ δάχτυλό του ὀρθό, κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του, στὴ χωρίστα τῶν ἄσπρων μουστακιῶν του. Ὅσο νὰ περάσῃ ἡ μισὴ ὥρα μοῦ φάνηκε πῶς πέρασε ἓνας χρόνος, καὶ τὴ στιγμὴ, ποῦ ὁ λεφτοδείχτης τοῦ ὥρολογιοῦ, ποῦ εἶχα στὰ χεῖρια μου ἀνοιχτό, πάτησε τὸν ὥροδείχτη, κι' ἔκαναν καὶ οἱ δύο μαζί μία γραμμὴ μοναχὴ ψηλὰ στὸν ἀριθμὸ XII, μοῦ φάνηκε ὅτι εἶδα μπροστά μου τοὺς δύο Χρόνους, σὰ δύο γερόντους ἑκατόχρονους, μὲ μακρὰ κι' ἄσπρα γένεια, κι' ἀπὸ ἓνα χοντὸ ραβδί στὸ χέρι τοῦ ὁ καθένας, ποῦ ἀκομποῦσαν τὸ σκουμπτό κορμί τους. Τὴ στιγμὴ ποῦ ἀνταμώθηκαν, μέσα σ' ἓνα θεώρατο καὶ ἀπέραντο παλάτι, ἄφηκε ὁ ἓνας τὸ θρόνο ποῦ κάθονταν καὶ τὸν ἔπιασε ὁ ἄλλος ! Ὁ ἓνας κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου κι' ὁ ἄλλος τ' ἀνέβαινε. Σωστὴ ζωντανὴ εἰκόνα, ζωγραφισμένη μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τοῦ καλύτερου ζωγράφου τοῦ κόσμου.

— Καλὴ χρονιά, γέρο ! τοῦ φώναξα, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω γιὰτὶ χτυποῦσε «τίκ τικ» ἡ καρδιά μου.

— Ζύγισε ἡ νύχτα ; Μὲ ρώτησε.

— Ζύγισε ! Βρίσκεται ψηλὰ στὴ ράχη :

— Ἐ ! καλὴ χρονιά μας τὸ λοιπὸν !

Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μυλλιάσῃ, σερκὰ παιδιὰ, καὶ θηλυκὰ ἀρνιά. Χαρωμένος ὁ τρισκατάρματος ὁ λύκος. Μακρὰ ἀπὸ μᾶς, κι' ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρα, ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιὰ αὐγολήτα, καὶ κάθε ἄλλο κακό.

Καὶ πέρνοντας ἀπὸ τὸ πλάγι τοῦ ἓνα κλαδὶ πουργαρίσιο, ἔκανε τὸ σταυρό του τρεῖς φορές, κι' τῷβαλε ψηλὰ στὴ φωτιά. Ἡ ἀνθρωποκαλύβα ἔφεξε πλειότερο, καὶ

βάλαμε κι' ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἓνα πουργαρι
στή φωτιά, λέγοντας τὲς ἴδιες εὐχὲς τοῦ γέ-
ρου, καὶ σὰ νὰ εἶχε λησμονήσει κάτι τι ἀκό-
μα ξανάκανε τὸ σταυρό του καὶ ξανάειπε :

— Νὰ ζήσετε παιδιά μου, κι' ὁ Θεὸς
νὰ μᾶς ἀξιώσει νὰ διώξουμε τὸν ὄχτρο ἀπὸ
τὸ σπίτι μας, ποῦ μᾶς τρώγει τὰ σπλάγχνα.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἀναστέναξε βαθυὰ
ὁ καϋμένος ὁ γέρος, σὰ νὰ μὴν πίστευε ὅτι
θὰ ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια του, ἐκείνη τὴν
ὄνειροφάνταχτη μέρα.

Γιὰ τέσσερα - πέντε λεπτὰ σωπάσαμε
ὅλοι, κι' ἤμασταν σὰ βουβοί. Μᾶς εἶχε
πλακώσει μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Ἐκείνη
τὴ στιγμή εἶχαμε γεράσει ὅλοι κατὰ ἓνα
χρόνο, κι' εἶχαμε προχωρήσει ὁ καθένας
ἓνα σταθμὸ πρὸς τὸν τάφο του !

Ἡ σιωπὴ ἐκείνη μὲ βοήθησε ν' ἀκούσω,
σὰν κάτι φωνὲς ἀπελπιστικές, ἔξω, πολὺ
κονιά. Στὴν ἀρχὴ μοῦ φάνηκε ὅτι μὲ γε-
λοῦσαν τ' αὐτιά μου. Ὑστερα ὅμως ἀκουσα
καθαρώτερα, βεβαιώθηκα ὅτι ἦταν φω-
νὲς ἀπελπισμένου ἀνθρώπου, καὶ φώναξα
τρομαγμένος :

— Σκωθῆτε, μωρέ, κάποιος πνίγεται ὄξω !

Βγαίνομε ὅλοι ἔξω καὶ καταλαβαίνομε
ἀπὸ τὲς φωνές, ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμή ἀν-
θρώπινη ζωὴ κιντύνει. Μπαίνομε πάλε
στὴν ἀνθρωποκαλύβα, ἀνάβομε χοντρά δα-
διά, παίρομε καὶ κάτι μακρυὰ ξύλα, καὶ
τραβοῦμε ἴσια ἀπάνω στὲς φωνές. Στὸ
δρόμο ποῦ πηγαίναμε ὅλο τοῦ φωνάζαμε :

— Βάστα, μωρέ, καὶ φτάσαμε !

Πηγαίνοντας, πηγαίνοντας φτάνομε στὴν
ἄκρῃ ἑνὸς μικροῦ ποταμιοῦ, ποῦ χύνονταν
μὲ μεγάλη βοή καὶ μὲ μεγάλη καταίερα στὸ
μεγάλο τὸν ποταμὸ, ἐκεῖ κοντά.

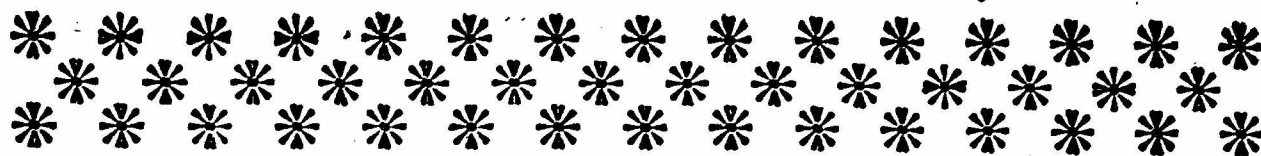
Πόσο μᾶς φάνηκε ὅταν εἶδαμε ἓνα χω-
ριανόπλο μας, ὡς δώδεκα χρονῶν, τὸν Κώ-
στα τῆς Χήρας, ἀγκαλιασμένο στὸ κορμὶ
ἐνὸς πλατάνου, ποῦ τὸν εἶχαν φτάσει τὰ
ξεχειλισμένα νερά τοῦ ποταμιοῦ, καὶ τὸν
πῆραν μέσα τους, ἂν καὶ ἦταν κάμποσες
δρασκέλλες μακρυὰ ἀπὸ τὸν ὄχτρο. Τὸ νερὸ
χτυποῦσε τὸ παιδί, ὡς τὴ μέση, καὶ λίγο
χρειάζονταν ἀκόμα νὰ ξεχωνιάσει τὲς ρίζες
τοῦ πλατάνου κι' ἔτσι νὰ πᾶν τὸν κατήφορο
τοῦ ρεματιοῦ ἀδερφωμένα δέντρο καὶ παιδί.

— Καρδιά, μωρὲ σκυλλί, καὶ μὴ φοβᾶ-
σαι ! τοῦ φωνάζομε.

Τὸ δυστυχισμένο τὸ παιδί ἄρχισε νὰ
κλαίῃ ἀπὸ τὴ συγκίνησή του πλειότερο,
παρὰ ἀπὸ τὸ φόβο του πλὶό.

Στὴ στιγμή ρίχνομε δυὸ ξύλα ἀπὸ ἐκεῖνα
ποῦ εἶχαμε μαζύ μας, στὸ ντιχάλωμα, τοῦ
πλατάνου, κι' ἐνῶ οἱ δύο πιστικοὶ τὰ βά-
σταζαν δυνατά, κατὰ γῆς, ἐγὼ γραπώθηκα
καὶ ἀνέβηκα, ὡς τὴ ντιχαλωσιὰ τοῦ δέν-
τρου. Τότε σκύβω, ἀρπάζω ἀπὸ τὴ λαιμαριά
τὸ παιδί, καὶ τὸ σέρνω ψηλὰ ἐκεῖ, ποῦ
στέκομουν ἐγώ, κι' ὕστερα τῶδεσα μὲ τὴν
τριχιά ποῦ ἤμουν κι' ἐγὼ δεμένος γι' ἀσφά-
λεια, τὸ ἀπόλυσα ψηλὰ στ' ἀδερφωμένα
ξύλα, κι' ἀπὸ λίγο - λίγο ἔφτασε στὰ χέρια
τῶν πιστικῶν, ποῦ τὸ καρτεροῦσαν μὲ χαρά.
Τὸ καϋμένο ! Πῶς τοῦ φάνηκε ! Ρίχτηκε
στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γέροπιστικοῦ, κι' ἀπὸ τὴ
συγκίνησή του δὲ μποροῦσε νὰ πῇ λέξη.
Ὑστερα ἀπὸ τὸ παιδί κατέβηκα κι' ἐγώ,
κι' ὅλοι μαζὺ γυρίσαμε στὸ χειμάδι μὲ με-
γάλη χαρὰ κι' εὐχαρίστηση. Τὸ βάλαμε
κοντὰ στὴ φωτιά, τὸ στεγνώσαμε, τοῦ δώ-
σαμε νὰ φάγη, ψωμί καὶ γκουλιάστρα, καὶ
τὸ ρωτήσαμε πῶς βρέθηκε στὴ μέση τοῦ
ποταμιοῦ, ψηλὰ στὸν πλάτανο, κι' αὐτὸ ἀρ-
χισε νὰ μᾶς μολογᾷ τὸ τί καὶ πῶς :

— «Μ' εἶχε στείλει ἡ μάνα μου στὴ
Ζίτσα, γιὰ νὰ ψωνίσω ρίζι καὶ πεπέρι.
Στὸ γύρισμα μ' ἔπιασε ἡ βροχή. Ἐχασα
τὸ δρόμο ἀπὸ τὸ σκοτάδι, καὶ δὲν ἤξερα
ποῦ πήγαινα. Πήγαινα ἀπ' ἐδῶ ; Κουτσου-
λάκκια ! Πήγαινα ἀπ' ἐκεῖ ; Κουτσουλάκκια !
Παραλόγησα. Ὑστερα μοῦ φάνηκε πῶς
ἦν ἄλλο δρόμο. Τραβοῦσα, τραβοῦσα, πάλε
ξαναχάθηκα ! Ἀπ' ἐδῶ, κι' ἀπ' ἐκεῖ βρί-
σκω τὸ γεφύρι τοῦ Ράϊκου. «Δόξα σοι
ὁ Θεός !» εἶπα, ἀλλ' ἀπῆκε καὶ δῶθε χά-
θηκα, γιὰτὶ δὲ μποροῦσα νὰ πάω τὸ δρόμο.
Τὸν εἶχε πλακώσει τὸ ποτάμι κι' αὐτὸν !
Πῆγα ἀπὸ ψηλότερα. Πήγαινα, πήγαινα
στὰ γκαβά, ὅταν : «μπλούμ !» πέφτω στὸ
ποτάμι τὸ μικρό ! Τὸ νερὸ μὲ τράβηξε ἴσια
κάτω, κι' ἡ λαμπάδα τοῦ μ' ἔρριξε, σπο-
λάτη, ἀπὸ τούτῃ τὴ μεριά, ψηλὰ στὸν πλά-
τανο, ἀλλοιωτικά θὰ πνίγουνουν στὰ καλά.
Ὅσο νὰ φτάσω ὡς τὸν πλάτανο ἤμουν σὰν
ὠνειρεμένος. Ἀμα ὅμως ἔφτασα στὸν πλά-
τανο, καὶ τὸν ἀγκάλιασα, ἔμπηξα τὲς φω-
νές, γιὰ ν' ἀκούσῃ κανένας χριστιανός, νὰ



ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΙΝΙΩΤΗ

ΑΝΤΙΔΩΡΟ

Τ'ώραϊο σου δῶρο, ἐγεύτηκα, Ζωή,
πού ἐρμητικά κλεισμένο τόσα χρόνια στὰ ὄνειρά μου
φούντωνε μόνο με τοὺς ἀνοιξιάτικους χυμούς
καὶ θερμαινόταν τοὺς χειμῶνες πλάϊ στὸ τζάκι.
Τώρα ἡ ψυχὴ μου νιώθω πῶς πετᾷ με τὰ ὀλογάλανα φτερά της
λεύτερη πάνω ἀπὸ τοὺς διψασμένους κάμπους
κι ὁ ἥλιος εἶναι ἕνας ἀρχάγγελος
τώρα, πού ἀπ' τὰ ρουμπίνια τὰ ὀλοπόρφυρα
κι ἀπὸ τὴ λάμψη τῶν ματιῶν
κι ἀπὸ τὸ δάκρυ τῆς ὥραίας στιγμῆς
γέμισε ὁ κόσμος ὅλος.

Πόσο ἦσουν ἄδεια! Πῶς δὲν εἶχες ἔρθει πὺδ μπροστὰ
νὰ σκεπᾶσης με τὴ διαμαντένια σου πορφύρα ...
Σὲ καρτεροῦσα, ὥραία στιγμή, στὸ ἡλιοβασίλεμα,
στὰ καυτὰ μεσημέρια τοῦ καλοκαιριοῦ ...

Τώρα οἱ καινούργιοι δρόμοι ἀνθίσανε
κι ὁ κάμπος λουλουδίζει πέρα ὡς πέρα.
Μπορῶ νὰ δρέψω γιὰ τοὺς μεστωμένους τοὺς καρπούς
πού τ'ἄγγιγμά σου μπρὸς στὰ μάτια μου ἔχει φέρει,
—τὰ μάτια πού εἶν' ἀκόμα θαμπωμένα
στὴν ἔκπαγλη ὁμορφιά σου.

Τ'ώραϊο σου δῶρο ἀκόμα καίει τὰ χέρια μου
καὶ μοῦ φλογίζει τὴν καρδιά σάν, ἡλιου φῶς
πού ξαφνικά μᾶς στέρνει ἕνα χαμόγελο.
Τ'ώραϊο σου δῶρο πῶς νὰ τὸ χαρῶ,
στὰ τρὶςβαθὰ μου πῶς νὰ τὸ φυλάξω ;..



ΟΙ ΕΛΕΦΑΝΤΕΣ

Σὰν πέλαγο ἄσωστο φαντάζει ἡ κόκκινη ἄμμος, ὅπου
Τρέμει, βουβό, μέσ' στήν βαθειά του κοίτη πλαγιασμένο.
Κάτι σὰν κῦμα ἀσάλευτο φτάνει ὡς τὸν μπουχτισμένο
Μὲ ἄτμους πυρὸς ὀρίζοντα, τὴν περιοχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Νέκρα ἄλλα ! Πέρα - μακρὰ χορτᾶτα τὰ λεοντάρια
Ἀποκαρῶθηκαν στὰ βάθη τῆς σπηλιᾶς τους. Πίνει
Ἡσυχὰ ὁ καμηλόπαρδος ἀπ' τὴν γαλάζια κρήνη,
Στὶς χουρμαδιὲς ποὺ εἶναι νωπὰ τοῦ καπλανιοῦ τὰ χνάρια.

Τὸ μάτι του φτερὸ πουλιοῦ μέσ' στὸν βαρὺ δὲν βλέπει
Ἀγέρα, ὅπου ὁ τεράστιος ἥλιος κυλάει μονάχη
Τοῦ συσφιγκτήρα ἀπὸ τὴν πύρα φλογισμένη ἡ ράχη
Σαλεύει, καὶ σπιθοβολάει ἀπάνου της τὸ λέπι.

Κάτου ἀπ' τὸν λαγαρὸ οὐρανό, καμῖνι ἡ γῆς· καὶ τῶρα
Ποὺ ὅλα στὶς ἄγριες μοναξιὲς κοιμοῦνται, οἱ ζουγγαράτοι
Ἐλέφαντες, ταξιδευτὲς βαρειοί, γιὰ ὀρμὴ γιομᾶτοι,
Μέσα ἀπ' τὴν ἔρημο τραβοῦν γιὰ τὴν γεννέθλια χώρα

Κάπου ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα, μᾶζες μουντὲς ὀδεύουν,
Σηκώνοντας πυκνὸ μπουχό. Καὶ ἀπὸ τὴν ἴσια στράτα
Γιὰ νὰ μὴ βγοῦν, κάτου ἀπ' τὰ πόδια βλέπεις, τὰ γιομᾶτα
Καὶ σταθερά, τ' ἀμμόβουνα πέρα - μακρὰ νὰ ρέβουν.

Γέρος βαθὺς τοῦ κοπαδιοῦ ὁ μπροστάρης. Τὸ κουφάρι
Κατασκασμένο, σὰν κορμός, ποὺ ὁ χρόνος τρώει καὶ λιώνει.
Βράχος ἡ κᾶρα. Τῆς βαρειᾶς καρίνας καμπυλώνει,
Σὲ κάθε του προσπάθεια τὸ δυνατό τοξάρι.



Δίχως βιασύνη εἴτε ἄργητα, ὀδηγᾷ τὴν σκονισμένην
Φάρα στὸ τέρμα, ἀλάθευτα. Καὶ αὐλάκι καθὼς πᾶνε
Ἀνοίγοντας ὀπίσω τοὺς ἄμμουδερό, ἀκλουθᾷνε
Τὸν πατριάρχη οἱ ταξιδιῶτες οἱ χοντροκομμένοι.

Στὰ δόντια ἡ προβοσκίδα τοὺς· πλατεῖα τ' αὐτιά ἀπλωμένα
Πᾶνε, μὲ μάτια ἡμίκλειστα : χτυπάει ἡ κοιλία καὶ ἀχνίζει.
Ἀχνός, ὁ ἰδρωτᾶς, σιτὸν καυτὸν ἀγέρα ἀνηφορίζει
Ἐντομα μύρια γύρω τοὺς βουίζουν, λιμασμένα

Μὰ ἡ δίψα τί εἶν' ἡ ἀβάσταγῃ ; Τὴν μύγα ποιός τὴν βλέπει ;
Τί κ' ἂν ὁ ἥλιος ξεματᾷ τὴν σουφρωμένη ράχη ;
Αὐτοὶ τὴν γῆ τὴν πατρικὴ ὀνειρεύονται μονάχῃ,
Τὰ δάση τῆς ἀγριοσυκιᾶς, ἀρχαία τοῦ γένους σκέπη.

Θὰ ξαναῖδοῦν ἀπ' τὶς κορφές φερμένα τὰ ποτάμια,
Ποὺ ὁ μέγας ἱπποπόταμος μουγγρίζοντας ξεδίνει,
Ὅταν τὸν ἴσκιο ἀπλώνοντας, λευκοὶ ἀπὸ τὴ σελήνη,
Κατέβαιναν νὰ πιοῦν νερό, ζουπώντας τὰ καλάμια.

Ἔτσι ἄργετοί, μὰ ὅλο καρδιά, ἀράδα μαύρη, ὀδεύουν
Στοὺς ἄμμους δίχως ὄρια· καὶ ξαναπέφτει πάλι
Στὴν νέκρα τὴν πρωτητερνὴ ἡ ἔρημος ἡ μεγάλη,
Σὰν οἱ βαρειοὶ ταξιδευτὲς στὰ μακρονὰ χωνεύουν.

[Μετάφραση: Α. Γερωντικου]

W



ΚΑΠΟΙΑ ΓΕΛΔΕΙ ΣΑΡΔΟΝΙΑ

Ἄπ' τῇ στεργίᾳ,
μιὰ νέα γελᾷ σαρδόνια).
Καὶ τὰ γαλήνια τώρα τὰ νερὰ
τ' ἀκύμαντα,
σιωπηλὰ σαλεύουν, ἀνεπαίσθητα
γὰ τοὺς βυθοὺς
μιᾶς θάλασσης ἀτέρμονης.
(Κάποια βιολιὰ
λυγμοὺς τονίζουν κι ἐλεγεία.
— Μὰ ποῦθε τάχα νᾶρχονται
οἱ ἀπόκοσμες
νοσταλγικὲς αὐτὲς ᾠδές ;..).





ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

‘Ο μαγικός ὁ κόσμος δὲν ἐκλείσθη,
κλειστός ὁ νοῦς σου εἶναι, ἡ καρδιὰ νεκρή.
‘Ακούραστος νὰ λούσης ξύπνα, μύστη,
τὸ γήινο στήθος μὲς στὴ δροσαυγή.

Γ κ α ῖ τ ς «Φάουστ»
μετ. Κ. Χατζόπουλου

‘Ο σοφὸς μεταφραστὴς τῶν Βεδῶν Δημ. Γαλανὸς ὁ Ἀθηναῖος, ἀναφέρει στὰ σχόλιά του, ὅτι στὶς Ἰνδίες εἶναι ἓνα φυτὸ, ποὺ λέγεται Κρισναλά καὶ ἔχει κατακόκκινους καρπούς. Τοὺς καρπούς αὐτοὺς τοὺς μαζεύουν σωρούς οἱ πύθηκοι καὶ κάθονται γύρω τους γιὰ νὰ ζεσταθοῦν, νομίζοντας πὼς εἶναι φωτιά, γιὰτὶ βλέπουν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν μέσα στὰ ἰνδικὰ ὁδία ν’ ἀνάβουν φωτιές. Ἡ πνευματικὴ τους ἀντίληψη δὲν φτάνει μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ καταλάβουν, ὅτι δὲν εἶναι τὸ κόκκινο χρῶμα ἀλλ’ ἡ θερμότης ποὺ ζεσταίνει, καὶ ποὺ δὲν τὴν ἔχουν οἱ κόκκινοι καρποί. Τὸ παράδειγμα τῶν πιθήκων μπορεῖ ἐπαγωγικὰ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι ὑπάρχουν πράγματα ὀλοφάνερα σχεδόν, ποὺ γιὰ μᾶς παραμένουν μυστήρια γιὰ μόνον τὸ λόγο, ὅτι τὸ νοητικὸ μας ἐπίπεδο εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὸ σχετικὸ ὕψος ποὺ χρειάζεται γιὰ τὴν κατανόηση αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὸν Νιοῦτον ἔβλεπαν οἱ ἄνθρωποι νὰ πέφτουν ὄχι μόνον μῆλα τῆς μηλιάς ποὺ εἶδε ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ τὰ καρδιά καὶ τὰ σῦκα καὶ γενικὰ κάθε σῶμα ποὺ ἀφήνεται στὸ κενό. “Ὁμως αὐτὲ δὲν σκέφτηκαν τὸ «γιατί νὰ πέφτῃ». Χρειάστηκε ἓνας Νιοῦτον γιὰ νὰ κάμῃ τὴν ἀπλὴ αὐτὴ ἐρώτηση στὸν ἑαυτό του, τὴν ἀπλὴ σήμερα ἐρώτηση. Μπροστὰ σὲ πόσα πράγματα ὀλοφάνερα σκοντάφτουμε κάθε μέρα κι’ ὅμως οὔτε τὰ ὑποψιάζομαστε καθόλου. Ὑπάρχει

ἓνα τεῖχος ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ τὸν κόσμο. Ἀλλὰ τὸ τεῖχος αὐτὸ τὸ χτίσαμε ἑμεῖς μὲ τὴν περιορισμένη μας διάνοια. Βέβαια θὰ πῇ κανεὶς, ὅτι τὸ ἔχτισε ἡ φύση, ποὺ μᾶς ἔδωσε μιὰ τόσο περιορισμένη ἀντίληψη. Εἴτε ἡ φύση εἴτε ἑμεῖς, τὸ τεῖχος αὐτὸ ὑπάρχει, ἓνα τεῖχος διανοητικὸ, ποὺ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ἰδοῦμε τὴν ἀληθινὴ φύση, τὸ μεγάλο σύμπαν, τὴν τρανὴ ἀλήθεια. Μοιάζουμε, ἀλήθεια, σὰ φυλακισμένοι, ἀφοῦ κατέχουμε μιὰ πολὺ περιορισμένη προοπτικὴ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ νοητικὸ μας ἐπίπεδο πολὺ χαμηλό. Ὁ ψυχικὸς μας κόσμος ἔχει τοὺς ἴδιους περιορισμούς. Ἐνῶ ἡ μεγάλη πλάση δέχεται τὴν πρῶτὴ τῆς δημιουργίας σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς, ἓναν ἀδιατάρακτο ρυθμὸ, ἑμεῖς πλέουμε μέσα στὴν τρικνμισμένη θάλασσα τοῦ τυχαίου καὶ τοῦ συμπτωματικοῦ.

Ἄν μπορούσαμε νὰ ἀντιληφθοῦμε π.χ. τὴν ψυχοφυσικὴ δύναμη τῆς ἀγάπης, πόσο διαφορετικὴ θὰ ἦταν ἡ ζωὴ... Συχνὰ ἀναρωτιόμαστε μὴν εἶναι τάχα ὅλα πλάνες τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ ὠραῖο καὶ ὅ,τι κάνει τὴ ζωὴ ἀξία νὰ τὴ ζῇ κανεὶς; Ποιὸς μπορεῖ νὰ δώσῃ σήμερα θετικὰ πληροφορίες γιὰ ὅλ’ αὐτά; Καὶ ποιός, ἂν εἶναι ἱκανός, μπορεῖ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ ἀπλᾶ καὶ καθαρά σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ὑπάρχουν παιδιὰ ποὺ σκοτώνουν τοὺς γονεῖς των καὶ



μανάδες πού σκοτώνουν τὰ βρέφη των ; Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ τὸ ἡθικὸ σκότος ἀρκετὰ πυκνὸ, τόσο πυκνὸ, ὥστε δὲν μπορούμε νὰ ἰδοῦμε πὺρ πέρα ἀπὸ τὸ σημεῖο πού ἡ ζωὴ μας μὲ τὶς συνήθειες της καὶ τὶς ἀνάγκες της μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἀγαποῦμε, ἢ νὰ θεωροῦμε δίκαιο καὶ ἀγαθόν. Πραγματικὴ προοπτικὴ θὰ εἶχαμε στὰ ζητήματα τῆς ζωῆς, ἐὰν ἐπράτταμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο μόνο καὶ μόνον, ἐπειδὴ εἶναι ὥραϊο καὶ ὄχι ἐπειδὴ μᾶς τὸ ἐπιβάλλει ἡ συνήθεια.

Διπλὸ λοιπὸν εἶναι τὸ τεῖχος. Καὶ τὸ ἔκαμε τριπλὸ ὁ ἄνθρωπος καταστρέφοντας μὲ τὴν ἀφύσικη ζωὴ του καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐνστίκτου νὰ διακρίνῃ τὸ φυσικὸ καλὸ καὶ κακόν. Τρῶμε δηλητηριασμένες τροφές, γιὰ τὴν ἐξαπατοῦμε τὴν κακὴ μοιρὴ γεύσῃ μὲ τὴν τέχνη τῆς μαγειρικῆς καὶ μὲ διάφορα καρυκεύματα. Λερώνομε καὶ αὐτὸν τὸν φυσικὸν ἔρωτα μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐνστίκτου ἢ καὶ μὲ τὴν διατροφή πού διδάσκει ἡ ἐμπνέει ἡ κοινωνία.

Ἔπειτ' ἀπ' ὅλα αὐτὰ μπορούμε νὰ πούμε ὅτι εἶχε δίκην ὁ Πλάτων, ὅταν ἔλεγε ὅτι οἱ ἄνθρωποι μοιάζουν μὲ ἓναν ὄμιλον ἀνθρώπων, πού κατοικοῦν σὲ μιὰ ὑπόγειαν κατοικίαν καὶ κοιτάζουν ὅλοι πρὸς ἓνα μέρος. Πίσω τοὺς κάποιον ἄλλοι ἄνθρωποι οἱ ἔχοντες τὸν ἀπέναντι τοῖχο σκιὰς καὶ αὐτοὶ βλέπουν τὶς σκιὰς αὐτές. Σκιὰς λοιπὸν βλέπουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τίποτε περισσότερο. Μετὰ ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες ὁ φιλόσοφος Βάκων θὰ εἰπῇ σχεδὸν παρόμοια πράγματα : Οἱ ἄνθρωποι μοιάζουν μὲ τοὺς κατόικους ἑνὸς σπηλαίου, ὅπου εἰσέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνοιγμὰ του οἱ σκιὰς τῶν ἀπ' ἔξω εὐρισκομένων πραγμάτων. Εἶδωλα σπηλαίου βλέπουν οἱ ἄνθρωποι σύμφωνα μὲ τὸν Βάκωνα. Τὸ ἴδιο ἐπάνω κάτω λέει καὶ ὁ ἥρωος τοῦ Ντοστογιέβσκι πού εἶδε τὸν κόσμον μέσα ἀπὸ 'να ὑπόγειον στὸ ὁμῶνυμο καταθλιπτικὸ ἔργο του.

Καὶ οἱ Ἰνδοὶ βεβαιώνουν ὅτι τὸ ἀνθρώπινο σῶμα εἶναι ἓνα ἐννεάπυλον σπηλαίον, ὅπου κατοικεῖ ἡ ψυχὴ.

Ἔχουν ἀρὰ γὰρ ὅλ' αὐτὰ καμμιὰ σχέσιν μὲ τὰ «Τεῖχη» καὶ τὰ «Παραθύρα» τοῦ Καβάφη ; Κατ' ἀρχὴν ὄχι. Γιατὶ ὁ Καβάφης δὲν κάνει μεταφυσικὴ. Ὁ Καβάφης

ἐξετάζει τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἑαυτὸ του, τοποθετημένον στὴν Ἀλεξάνδρεια ἢ στὴν Ἀντιόχεια, σὲ μιὰ πόλιν τοῦ Ἑλληνιστικοῦ κόσμου. Μέσα σὲ τέτοιο περιβάλλον ἔζησε πνευματικὰ καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἶδε τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὑπάρχουν καὶ ποιήματα μιᾶς γενικότερης βιοθεωρίας, ὅπως τὰ «Βήματα», οἱ «Θερμοπύλες» καὶ πολλὰ ἄλλα, ὅπου μιὰ ἀνώτερη ἡθικὴ πνοὴ διαπνέει τοὺς στίχους, μιὰ πνοὴ πού μιλάει γιὰ καθήκον, δικαιοσύνη καὶ φιλία, γιὰ Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὰ ἰδανικά. Καὶ δὲν ἀποτελοῦν προδοσίαν, στὸ πνεῦμα τοῦ Καβάφη τὰ ποιήματα αὐτά, γιὰ τὸ ἴδιον ἀποτελεῖ μιὰ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ διχοστασία ἄξια ἐιδικῆς μελέτης. Ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὅτι «ξεφεύγοντας ἀπὸ τὴν κραυγὴν» ξαναβρίσκει τὸ πνεῦμα του «σάν πρὶν ἀσκητικόν». Γενικὰ ὅμως ὁ Καβάφης, ὅπως μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος, ἔφερε στὴν τέχνη «εὐαισθησίαις καὶ αἰσθήσεσι». Εὐαισθησίαις εἶναι τὰ ψυχικὰ του δράματα καὶ αἰσθήσεις οἱ στιγμὲς τῆς κραυγῆς. Τὸ ψυχικὸν τοῦ δράματος σκέπτεται καὶ τὸ σιγοψιθυρίζει τραγουδιστὰ στὰ «Τεῖχη» καὶ στὰ «Παραθύρα». Τὸν ἐκλείσαν ἀνεπαίσθητα ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον. Ψαχουλεύει νὰ βρῇ τὰ παραθύρα. Ἀνθρώποι βέβαια πρέπει νὰ ἦσαν τὰ πλάσματα ἐκεῖνα τοῦ θεοῦ, πού τὸν ἐκλείσαν δίχως φρόνησιν, δίχως συμπόνιαν, δίχως ντροπὴν «χωρὶς περίσκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶν». Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ κακοί, οἱ ἀπερίσκεπτοι, οἱ ἀδιάντροποι εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς κοινωνίας, πού τὸν ἐτοποθέτησε ἐκεῖ πού τὸν ἐτοποθέτησε, εἶναι ἡ ἴδια ἡ κοινωνία μὲ τὴν κοσμοθεωρίαν της, μὲ τὶς συνήθειες της, μὲ τὶς προλήψεις της.

Δὲν ὑποψιάζεται τὸ δικό του σκότος, οὔτε τὸ δικό του θάνατον. Ἀπ' ἔξω ἤρθε τὸ κακόν. Μιλεῖ γιὰ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ συμπληρώνει τὴν εἰκόνα τῆς φυλακῆς πού εἶδαμε παραπάνω. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἔχουμε τόσες ἀδυναμίες ψυχικὰς πνευματικὰς. Προσθέτουν καὶ οἱ ἄνθρωποι, προσθέτει τὸ ὁργανωμένον σύνολον τῶν ἀνθρώπων, ἡ κοινωνία, τὰ τεῖχη της. Κανεὶς δὲν τὰ ὑποψιάζεται καὶ ὅμως ἐγείρονται γύρω μας ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού γεννιόμαστε ὡς τὴ στιγμὴ πού θὰ πεθάνουμε. Ὁ γιὼς τοῦ τσελίκου θὰ μάθῃ τὴν τέχνην

τοῦ πατέρα του καὶ θὰ ἀνατραφῇ μὲ τὰ ἥθη καὶ μὲ τὰ ἔθιμα τῆς γενιᾶς του. Καλὰ ἢ κακὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συμμορφωθῇ μ' αὐτά, ἀλλιῶς θὰ πρέπει νὰ φύγῃ μακριά, πολὺ μακριά, νὰ μὴ τὸν φιάνη ἡ ἐκτίμηση ἢ ἡ περιφρόνηση τοῦ κόσμου του. Λέγεται, ὅτι σὲ κάποια πόλιν τῆς Ἀλβανίας λίγο πρὶν τοῦ πολέμου, ἐνῷ ὁ γιὸς ἐνὸς μπέη σπούδαζε ἐπιστήμην στὸ Παρίσι, ὁ πατέρας τοῦ σπουδαστῆ, ὁ μπέης, σκοτώθηκε ἀπὸ ἐχθρούς του. Ὅταν ὁ νεαρὸς σπουδασμένος γύρισε στὴν πατρίδα μὲ εὐρωπαϊκὰς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ καὶ γιὰ τὸν τρόπο ἐπιβολῆς τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὴ μικρὴ κοινωνία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς ἐκδίκησης τῶν φονιάδων. Πέρασε λίγος καιρὸς καὶ ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ χάνῃ τὴν ἐκτίμηση στὸν γιὸ τοῦ μπέη. Ὅσπου κάποιον μέρα τόλμησε φανερά κάποιος νὰ τοῦ εἰπῇ :

— Δὲν εἶσαι λοιπὸν ἐσὺ γιὸς τοῦ πατέρα σου ;

Καὶ ὁ γιὸς τοῦ μπέη μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν μόρφωση καὶ μὲ τὴς εὐρωπαϊκὰς (Γαλιτικὰς) ἀντιλήψεις γιὰ τὴ ζωὴ, ἀναγκάστηκε νὰ κἀνῃ τὸ φόνον, πού γύρουν ἡ κοινωνία, γιὰ νὰ ξανακερδίσῃ τὴν ἐκτίμηση, πού σχεδὸν εἶχε χάσει.

Νὰ λοιπὸν ποῖα εἶναι τὰ βαρεῖά, τὰ ὑψηλὰ τεῖχη πού ἐγείρουν ὁλόγυρά μας οἱ ἄνθρωποι «χωρὶς περισκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶ». Πράγματι χωρὶς αἰδῶ. Γιατί, ὅταν ἡ κοινωνία ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνῃ φονιάς, ἡ κοινωνία αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἀναίσχυνη. Πικρὴ εἶναι ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου πού ἀναγκάζεται νὰ γίνῃ φονιάς. Ὅσο κι' ἂν σκέπτεται, δὲν βρίσκει ἄκρην. Ὅπως πικρὴ ἦταν ἡ μοῖρα τοῦ ἀρχαίου ἀρχηγοῦ τῶν Φοινίκων πού ἀναγκάζονταν νὰ δώσῃ τὸν μονάκρον γιὸ τοῦ θύμα στὸ θεὸ Μολώχ, γιατί ἔτσι τὸ ἐπέβαλλε ὁ ἀμείλιχτος θρησκευτικὸς νόμος, πού ὅμως προσωπικὰ αὐτὸς τὸν εὐρίσκει ἀνόητον καὶ γελοῖον. Πόση δεσμευμένη ἐνέργεια, πόση ἀνθρώπινη δύναμις δὲν χάνεται ἀπὸ τὴς γελοῖας αὐτῆς προλήψεως, πού σκλαβώνουν τὰ ἄτομα ...

Βέβαια δὲν εἶναι πάντοτε δεσμευτικὴ οὕτῃ πάντοτε ὁλέθρια ἡ θέση πού παίρνει

τὸ ὁμαδικὸ ἄτομον, ἡ κοινωνία, ἀπέναντι σὲ πολλὰ, σὲ πλεῖστα ἠθικά, πολιτικὰ καὶ πνευματικὰ ζητήματα. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἄδικοι πολλὰς φορὲς παραπονοῦνται. Ἄλλ' ὅπως δὴποτε, ἂν πραγματικὰ δεσμεύονται, τότε καὶ ἡ κοινωνία ζημιώνεται ἀπὸ τὴν ἀχρηστεύσιν κατὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπο τῶν διαφόρων ἀτόμων καὶ τὰ ἄτομα ἀδικοῦνται. Πάντως οἱ δυνατόι χαρακτῆρες ἀναγνωρίζοντας τὴ σχετικότητα τῶν ἀνθρωπίνων ἀντιλήψεων ὑποτάσσονται μὲ χρεὶς ἐνὸς ὁρίου καὶ πέραν τοῦ ὁρίου τούτου παλεύουν καὶ νικοῦν. Οἱ ἀδύνατοι, οἱ ἄβουλοι, οἱ εὐρισκόμενοι κατὰ φυσικὸν λόγον στὸ περιθώριον, γιατί ἡ κοινωνία — καὶ μ' ὅλη τὴ σχετικότητα τῶν ἠθικῶν ἀξιών — στὴς ὁποῖες πιστεύει — στέκει ψηλότερα ἀπὸ τὴς ψυχικῆς ἀδυναμίας τῶν ἀτόμων, διατυπώνουν πλατωνικὰς διαμαρτυρίας, ἐνῶ κατ' οὐσίαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἤγειραν τὰ τεῖχη πού τοὺς ἐκλείσαν ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὸ πρόβλημα καθὼς καὶ ἡ εὐθύνη μετατοπίζονται ἀπὸ τὸ ὁμαδικὸ ἄτομον, τὴν κοινωνία, στὸ ἐπὶ μέρους ἄτομον, τὸν ἀτομικὸν ἄνθρωπον. Ἄλλ' ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὴν εὐθυνολογίαν, βεβαιώνομε τοῦτο, ὅτι τὰ τεῖχη ἐγείρονται, καὶ ἐγείρονται «χωρὶς περισκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶ».

Αὐτὸ τὸ δρᾶμα σιγοψιθυρίζουν οἱ σίχοι τοῦ Καβάφη στὸ ποίημα τὰ «Τεῖχη».

Χωρὶς περισκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶ
μεγάλαι καὶ ὑψηλὰ τειγύρα μου ἔκτισαν τεῖχη.

Καὶ κάθουμι καὶ ἀπελπίζουμι τώρα ἐδῶ.
Ἄλλο δὲν σκέπτομαι: τὸν νοῦ μου πρῶτης
[αὐτὴ ἡ τύχη]

Διότι πράγματα πολλὰ ἔξω νὰ κάμω εἶχον.
Ἄ, ὅταν ἔκτιζαν πῶς νὰ μὴν προσέξω.

Ἄλλὰ δὲν ἄκουσα ποτὲ κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον
ἀνεπαίσθητος μ' ἐκλείσαν ἀπὸ τὸν κόσμον ἔξω.

Ἔτσι, ὅπως τοποθετεῖ τὸ θέμα στὸ «Τεῖχη» ὁ Καβάφης, φαίνεται ὅτι δὲν ἀποδίδει καμμιά εὐθύνη στὰ ἴδια τὰ ἄτομα, ἀλλὰ μόνο στὸ ἀναίσχυτον σύνολον.

Καὶ βέβαια τὸ σύνολον εἶναι συχνὰ κουτὸ ἢ ἀναίσχυτον, ἀλλ' ἄρα γε πῶς μπορεῖς νὰ μὴν ἀκούσῃ ποτὲ «κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον» ; Τὸ «ἀνεπαίσθητος» ὑπῆρξε τάχα ἀπόλυτον ; Ἡ μήπως κάποια ἀδρά

νεια, κάποια νωθρότης, κάποια παραδοχή του πεπρωμένου, κάποια έσωτερική αδυναμία αντίδρασης τὸν ὠδήγησαν στὸ κλείσιμο αὐτό; Ἡ μήπως ἦταν ὁ ἴδιος ποὺ συνήργησε στὸ χτίσιμο τῶν τειχῶν ἐρχόμενος σὲ ἀντίθεση λόγῳ κατωτερότητος ἀπὸ τὴν κοινωνική δικαιοσύνη, τὸν κοινωνικὸ πολιτισμὸ, τὴν κοινωνικὴ ἠθική; Εἶναι περισσότερο στοχαστικὸς καὶ ἀληθινώτερος ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ὅταν παραδέχεται στὴν «Ἰθάκη» του, πὼς δὲν ὑπάρχουν κακοὶ ἄνθρωποι, ἀνθρωποφάγοι «Λαιστρυγόνες καὶ Κύκλωπες» παρὰ μόνον ὅταν κανεὶς τοὺς κουβαλεῖ —«κουβανεῖ»— μὲς στὴν ψυχὴ του.

Τοὺς Λαιστρυγόνες καὶ τοὺς Κύκλωπες δὲν
[θὰ τοὺς βρῆς
ἂν δὲν τοὺς κουβανῆς μὲς στὴν ψυχὴ σου.

Μ' ἄλλα λόγια: «κίνδυνοι στὰ ταξίδια δὲν ὑπάρχουν. Μπορεῖ ὁ ἀνθρώπινος ταξιδιώτης αὐτῆς τῆς γῆς κι' αὐτῆς τῆς ζωῆς νὰ πᾶ ὅπου θέλει καὶ νὰ πράξῃ πράγματα πολλά· ἀρκεῖ νὰ μὴ χτυπηθῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του». Ποιὰ ἀντίθεση γνωμῶν ἀνάμεσα στὰ δυὸ τραγούδια καὶ ποιὰ ἀντίφαση στὶς οὐκυσεῖς τοῦ ποιητῆ!.. Ἄλλ' ἢ ἀντίφαση αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ, ἂν θεωρηθῇ ἡ μὲν «Ἰθάκη» σὰν τὸ τραγούδι τῶν ἐλπίδων καὶ τὰ «Τεῖχη» σὰν τὸ τραγούδι τοῦ σπασίματος τῶν φτερῶν μὲ προσπάθεια ἐπιρρίψας τοῦ λάθους στὸ «ἀνάσχυτο» περιβάλλον. Ἀλλὰ τὸ δρᾶμα τοῦ Καβάφη δὲν τελειώνει ἐδῶ. Νοιώθει τὴ φυλακὴ του, τὸ κλείσιμό του, ἀντιλαμβάνεται πὼς κάπου ὑπάρχουν παράθυρα, θέλει νὰ τὰ βρῇ καὶ ψάχνει, μάταια ψάχνει καί, εἴτε ἀπὸ ἀδράνεια, εἴτε ἀπὸ νωθρότητα, εἴτε ἀπὸ φοβία, παραδέχεται πὼς καλύτερα εἶναι ποὺ δὲν τὰ ἤρρε. Τὸ φῶς ποῖός ξεαίρει ποιὰ νέα τυραννία θὰ ἦταν. Αὐτὸ εἶναι μιὰ πλαγία ὁμολογία πὼς θέλει καὶ δὲν θέλει τὸ φῶς, θέλει καὶ δὲν θέλει τὴ ζωὴ, τὴν ἀλήθεια, τὸν κόσμον. Ἀλλὰ τότε τί πράγματα θὰ εἶχε νὰ κόμῃ στὸν κόσμον ἔξω, ὅταν ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ἀξία τοῦ φωτός καὶ τῆς λευτεριᾶς;

Σ' αὐτὲς τὰς σκοτεινὰς κάμαρες ποὺ περνᾷ μέρες βαρεῖες, ἐπάνω κάτω τριγυρνᾷ γιὰ νὰ βρῶ τὰ παράθυρα. —Ὅταν ἀνοίξῃ ἓνα παράθυρο, θάνατο παραγορεύει.—
Μὰ τὰ παράθυρα δὲν βρίσκονται, ἢ δὲν μπορῶ

νὰ τὰ βρῶ. Καὶ καλύτερα ἴσως νὰ μὴν τὰ βρῶ.
Ἴσως τὸ φῶς θάνατο μιὰ νέα τυραννία.
Ποῖός ξερεῖ τί καινούργια πράγματα θὰ δεῖξῃ.
[Τὰ παράθυρα]

Ἡ ψυχολογία λέει πὼς ὁ ἄντρας γίνεται ἐκεῖνο ποὺ ὠνευρεύτηκε, ἐκεῖνο ποὺ μὲ πάθος ἀγάπησε ἐφηβος. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη του εἶναι τὰ φτερά του καὶ ἡ σκλαβιά του. Κι' ἓνας ποὺ σπαταλεῖ τὰ συναισθήματα, τὴ δραστηριότητά του καὶ τὰ πνευματικά του δῶρα στὶς ὑπόγειες ταβέρνες καὶ στὰ ὑποπτα κέντρα, ἄς μὴ περιμένῃ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ διὰ πλάτα ὁ κόσμος τὶς πύλες τοῦ θριάμβου. Ἀλλὰ κι' ἂν ὁ κόσμος τὶς ἀφήσει ἀνοιχτές, τὸ ἄτομο τὸ ἴδιο θὰ τὶς κλείσῃ.

Ἔτσι ποὺ τὴ ζωὴ σου ρήμαξες ἐδῶ
σ' ὅλη τὴ γῇ τὴ χάλασες.

ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτὸ του. Εἶναι χαλασμένη ἡ ζωὴ σου ὅπου κι' ἂν πᾶς, γιὰ τὴν εἶναι μιὰ καὶ γιὰ πάντα χαλασμένη ἡ δῶ. Φυγὴ, διέξοδος, δράση δὲν ὑπάρχει. Οἱ Λαιστρυγόνες καὶ οἱ Κύκλωπες θὰ τὸν ἀκολουθοῦν, γιὰ τὴν θὰ τοὺς κουβαλῇ μαζί του, ἀφοῦ ἔκαμε μ' αὐτοὺς συντροφιά σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλιν:

Εἶπες «θὰ πάγω σ' ἄλλῃ γῇ, θὰ πάγω σ' ἄλλῃ
[θάλασσα.
Μιὰ πόλιν ἄλλῃ θὰ βρεθῇ καλύτερη ἀπ' αὐτή.
Κάθε προσπάθειά μου μιὰ καταδίκη εἶναι
[γραφεῖ
κι' εἶναι ἡ καρδιά μου σὰ νεκρὸς θαμμένη.
Ὁ νοῦς μου ὡς πότε μὲς στὸν μαρμαρῶν αὐ-
[τὸν θὰ μένῃ.
Ὅπου τὸ μάτι μου γυρίσω, ὅπου ἂν δῶ
ἐρείπια μαῦρα τῆς ζωῆς μου βλέπω ἐδῶ,
ποὺ τόσα χρόνια πέρασα καὶ ρήμαξα καὶ
[χάλασσα».

Καινούργιους τόπους δὲν θὰ βρῆς, δὲν θὰ
[βρῆς ἄλλες θάλασσες.
Ἡ πόλιν θὰ σὲ ἀκολουθῇ. Στους δρόμους
[θὰ γυρνᾷς
τοὺς ἰδίους. Καὶ στὲς γειτονιὰς τὰς ἰδίας
[θὰ γερνᾷς
καὶ μὲς στὰ ἴδια σπίτια αὐτὰ θ' ἀσπρίζῃς.
Πάντα στὴν πόλιν αὐτὴ θὰ φθάνης. Γιὰ τὰ
[ἄλλου —μὴ ἐλπίσης—
δὲν ἔχει πλοῖο γιὰ σέ, δὲν ἔχει ὁδὸ.
Ἔτσι ποὺ τὴ ζωὴ σου ρήμαξες ἐδῶ
στὴν κώχη τούτῃ τὴ μικρῇ, σ' ὅλη τὴ γῇ
[τὴ χάλασες.
[Ἡ πόλιν]

Ἡ «πόλιν» εἶναι τὸ ποίημα, ποὺ ἐμ-
πνεύσθηκε ὁ ποιητὴς διαβάζοντας στὴν

Πλούταρχο τῇ ζωῇ καὶ τῇ δράσει τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Σεργίου. Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς ποὺ ἦρθε σὲ ρῆξη μὲ τὴ Σύγκλητο τῆς Ρώμης καὶ σχημάτισε στὴν Ἰσπανία δικό του κράτος μὲ δικούς του συγκλητικούς, λίγο πρὶν ἀρχίσῃ στὴν Ἰσπανία τὸν ἐνοπλιον ἀγῶνα κατὰ τῆς «πόλεως», δηλ. τῆς Ρώμης, εἶχε πλεύσει στὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας ποὺ βρίσκονται πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ ποταμοῦ Γουαδαλκιβίρ (ὅπως λέγεται σήμερα). Ἐκεῖ ἀντάμωσε κατὶ ναῦτες, ποὺ πρὸ ὀλίγου εἶχαν ἐρθεῖ ἀπὸ τὰ Ἀτλαντικά νησιά (Καναρίους νήσους) καὶ ἀκούσε ἀπ' αὐτοὺς γιὰ τὴν ὁμορφιά, γιὰ τὴν εὐφορία καὶ τὴ γλυκεῖα ἀτμόσφαιρα τῶν νησιῶν αὐτῶν, ποὺ γιὰ τὸ καλὸ τους κλίμα οἱ ἀρχαῖοι τὰ εἶχαν νομίσαι ὡς τόπο τοῦ παραδείσου. Τότε σκέφτηκε ὁ Σεργίος (λέει ὁ Πλούταρχος) νὰ φύγῃ πρὸς τὴν ἔξω θάλασσα (δηλ. τὸν Ἀτλαντικό — ἡ κατ' ἐξοχὴν θάλασσα τῶν ἀρχαίων ἦταν ἡ Μεσόγειος) νὰ πάῃ στὶς Καναρίους κι' ἐκεῖ νὰ ξεχάσῃ τὴν «πόλιν» μὲ τὶς δικτατωρίες της καὶ τοὺς ἐμφυλίους της πολέμους. «Ταῦθ' ὁ Σεργίος ἀκούσας ἔρωτα θαυμαστὸν ἔσχε οὐκ ἔστιν τὰς νήσους καὶ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ τυραννίδος ἀπαλλαγείς καὶ πολέμων ἀπαύστων», (Σεργίος IX). Ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρό του. Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ εἶχε μαζί του, «αἰσθόμενοι ταῦτα . . . οὐδὲν εἰρήνης δεόμενοι καὶ σχολῆς, ἀλλὰ πλούτου καὶ λαφύρων» τὸν παρέσυραν σὲ νέες πολεμικὲς περιπέτειες κ' ἔτσι μπλέχτηκε ξανά σὲ ἀδιάκοπο μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ἀγῶνα ἐναντία στὴν πατρίδα του. Μ' ἄλλα λόγια εἶχε τόσο δεσμεύσει τὴ ζωὴ του μὲ τὴ Ρώμη, ὥστε δὲν μπόρεσε νὰ ξεφύγῃ καὶ ἀκολουθήσῃ τὸ πεπρωμένο του. Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ ἀφήγηση τοῦ Πλουτάρχου γίνεται ἀφορμὴ νὰ γραφῇ ὁ Καβάφης ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ποιήματά του, ποὺ καὶ στιχουργικῶς ἀκόμα εἶναι ἀρτιο. «Ἡ πόλις» εἶναι ἓνα ποίημα, ὅπου δραματικώτατα ἐκφράζεται ὁ ἀκατόρθωτος «πόθος τῆς φυγῆς», ποὺ γυρεύει ὁ ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος, κάθε ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπος, ποὺ αἰσθάνεται τὸ πλέγμα κατωτ-

ρότητας, ἢ κάποιο ἄγχος τὰ τοῦ σφίγγει τὸ λαιμό . . .

Ὁ λόγος ποὺ εἶναι σὲ δεύτερο πρῶτο σππο. «Εἶπες : θὰ πάγω σ' ἄλλῃ γῇ . . . Δὲ θάβρης ἄλλους οὐρανοὺς . . .» δείχνει καθαρά, ὅτι ἡ ἐμπνευσις στὸν ποιητὴ ἦρθε ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ἀπὸ τὸν Σεργίον. Ἀλλ' ἡ βεβαίωση πὼς δὲν θάβρη ἄλλους οὐρανοὺς ἐρχεται ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Σεργίου ποὺ γίνεται ἱστορικὴ πεῖρα τοῦ Καβάφη. Πίσω ὅμως ἀπὸ τὸν Σεργίον καὶ πίσω ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ πεῖρα ὑπάρχει ἡ πεῖρα ἡ ἀτομικὴ τοῦ ποιητῆ καὶ ἡ πικρὴ γνώση, ὅτι τὰ «βιώματα», ὅπως τὰ ὀνομάζει ἡ ψυχολογία, ἀποτελοῦν τὴν «πόλιν», ποὺ μᾶς ἀκολουθεῖ ὅπου κι ἂν πᾶμε. Βρίσκει ἔτσι ὁ Καβάφης τὴν εὐκαιρία νὰ ξεδιπλώσῃ τὸ πολύπτυχο τῆς μοῖρας, ποὺ ἀκολουθεῖ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἀκολουθεῖ πρῶτ' ἀπ' ὅλα αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ.

Δὲν μπορούσε ὁ Σεργίος νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀπὸ τὸ παρελθόν του, ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις του ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς ψυχῆς του, ποὺ ἦταν ἡ Ρώμη, οἱ τύχει της, ὁ σπαραγμός της καὶ ἡ θέση, ποὺ εἶχε πάρει πιά ὁ ἴδιος σὰν Ρωμαῖος ἡγέτης. Εἴμαστε αἰχμάλωτοι τοῦ παρελθόντος μας καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀδυσώπητη γιὰ μᾶς μοῖρα. Δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ φύγωμε, ἀλλὰ κι' ἂν φύγωμε μᾶς ἀκολουθεῖ. Ὁ ἐγκληματίας, λένε, γυρίζει συχνὰ γύρω ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου ἐγκλήματισε. Κι' ἂν ἀπομακρυνθῇ, ἡ ἀνάμνηση τοῦ τόπου αὐτοῦ τοῦ γίνεται ἐφιάλτης. Ἔτσι ἡ φυγὴ τοῦ εἶναι ἀχρηστῆ. Ὁ μέγας κόσμος γίνεται στενός, πολὺ στενός. Τὸ τεῖχος τοῦ ἐγκλήματος ἐγείρεται καὶ τοῦ ἀποκλείει τὴν ἐπαφὴ μ' αὐτόν. Τεῖχ' ἐγείρει καὶ τὸ παρελθόν καὶ δὲν ἀφήνει κανέναν νὰ ζήσῃ καὶ νὰ δράσῃ ἐλευθέρω μέσα στὸν ἀπέραντο κόσμο.

Ὡστε τὰ τεῖχη ποὺ ἐγείρονται χωρὶς αἰδῶ εἶναι συχνὰ χτισμένα ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους. Τὰ τεῖχη τοῦ Καβάφη τὰ ὕψωσε ὁ ἴδιος. Γιαυτὸ καὶ δὲν θέλει νὰ βρῇ τὸ παράθυρα· γιατί ἡ σκλαβιά εἶναι πρῶτ' ἀπ' ὅλα κατὰσταση τῆς ἴδιας του ψυχῆς. Ὡστε εἶναι ψέμα πὼς εἶχε νὰ κάμῃ ἔξω πράγματα πολλὰ. Ἐνας ἀρρωστος τί εἶναι σὲ θέση νὰ κάμῃ; Τίποτε, ἢ (γιὰ νὰ εἴμαστε ἐπισκεπτικῆς) πολὺ λίγα. Γιατὶ ἐπάγω στὴ

γῇ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἔχει τὴ δύναμη μόνη της νὰ χτίζη τὸν παράδεισόν της καὶ τὴν κόλασίν της. Καὶ ὁ γιὸς τοῦ Ἀλβανοῦ μπῆναι ; Αὐτὸς δὲν εἶναι θῦμα τοῦ περιβάλλοντος ; Καὶ γι' αὐτὸν θὰ μᾶς πῇ ἡ ψυχολογία, πῶς, ἂν δὲν κουβαλοῦσε μαζί του τοὺς Λαιστρυγόνες καὶ τοὺς Κύκλωπες τῶν φυλετικῶν βιωμάτων του, θὰ μπορούσε νὰ ἀνταχθῇ στὶς ἀπαιτήσεις, στὶς βάρβαρες ἀπαιτήσεις τοῦ περιβάλλοντος. Ἐξ ἄλλου ὅλοι πάσχουν γενικὰ ἀπ' ἓνα πλέγμα κατωτερότητος σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς κοινωνικὰς ἀντιλήψεις. Μόνο ἓνας Ἡράκλειος θὰ μπορούσε νὰ ἀντιτάξῃ τὴ δική του γνώμη καὶ νὰ ἱκανοποιηθῇ ἀδιαφορῶντας τελείως γιὰ τὴ γνώμη καὶ τὶς διαθέσεις τῶν ἄλλων.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ κοινωνία χτίζει τὰ τείχη της. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης γεγονός, ὅτι οἱ μεγάλοι ἄνδρες σείουν καὶ γκρεμίζουν τὰ τείχη αὐτὰ —κι' αὐτὴ ἡ πράξη τους εἶναι τὰ μεγάλα καὶ τὰ πολλὰ πράγματα ποὺ εἶχαν νὰ κάμουν ἔξω. Καὶ τὰ ἔκαναν. Ἐνῶς Σωκράτης, ἀφοῦ ἤλεγξε σὲ μιὰ ἀκέραια ζωὴ τὶς σκέψεις, τὶς πράξεις καὶ τὶς συνειδήσεις τῶν συμπολιτῶν του, ἀντιμετώπισε τέλος τὴν ὀργή τους μὲ τὴ γαλήνη καὶ τὸν πατριωτισμὸ ἑνὸς πραγματικὰ ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Γιατὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση τὰ «τείχη» καὶ οἱ «Λαιστρυγόνες καὶ οἱ Κύκλωπες» καθὼς καὶ ἡ «πόλις» (μ' ἓνα λόγο τὰ βιώματα) εἶναι διάφορες μορφές σκλαβιάς, στὶς ὁποῖες ὑποβάλλεται τὸ ἄτομο. Τὸ ἐλεύθερο ἄτομο, ὁ ψυχικὰ καὶ πνευμα-

τικὰ ἀδέσμευτος ἄνθρωπος, ποὺ δὲν πιστεύει καὶ δὲν θύει στὸν Μολῶχ τῶν κοινωνικῶν προλήψεων ἢ στὸ Δράκο τῶν ψυχικῶν τοῦ ἀδυναμιῶν, δὲν σκέπτεται, οὔτε ἀναγνωρίζει τείχη. Ἀλλὰ καὶ καμμιὰ ματαιοδοξία δὲν ταλαιπωρεῖ τὸ πνεῦμα του. Γιατὶ οἱ ματαιοδοξίες εἶναι τείχη, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη ψυχικὴ ἀδυναμία. Τὰ «πολλὰ πράγματα» τοῦ Καβάφη γίνονται ἀπὸ τοὺς ἐλεύθερους, ποὺ 1) δὲν δεσμεύουν τὸ πνεῦμα τους καὶ τὴν ψυχὴ τους μὲ τὶς συνήθειες τῆς κοινωνίας, 2) δὲν εἶναι αἰχμάλωτοι τῶν παθῶν τους, 3) δὲν εἶναι αἰχμάλωτοι τῶν βιωμάτων τους καὶ 4) κατορθώνουν νὰ ἴδουν πρὸ πέρας ἀπὸ κεῖ ποὺ βλέπουν οἱ σύγχρονοί τους.

Ὁ Καβάφης σιγοψιθυρίζοντας καὶ σιγοκλαίοντας τὶς διάφορες μορφές τοῦ ψυχικοῦ μαρασμοῦ ἐρμηνεύει τὶς διάφορες μορφές δουλείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ἐλεύθερος; Εἶναι ἐκεῖνος, μὰ λέει ὁ Γκαίτε, ποὺ λούζει κάθε μέρα τὸ στῆθος του μὲς στὴ ρόδινη αὐγὴ, ποὺ δὲν ἔχει μαραζωμένη τὴν καρδιά, μήτε κοιμισμένο τὸ πνεῦμα :

Ὁ μαγικὸς ὁ κόσμος δὲν ἐκλείσθη.
Κλειστὸς ὁ νοῦς σου εἶναι. ἡ καρδιὰ νεκρή.
Ἀκούραστος νὰ λούσης ξύπνα μύστη,
τὸ γῆινο στῆθος μὲς στὴ ροδαυγὴ.

[Γκαίτε «Φάουστ», μετάφρ. Κ. Χατζοπούλου]

Καὶ—ἄλλοίμονο—ὁ Καβάφης, μ' ὅλη τὴν πνευματικὴ του καλλιέργεια, εἶναι μιὰ λαμπρὴ παρακμὴ . . .

[Συνεχίζεται]



ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΜΑΤΩΜΕΝΟΣ ΕΡΩΤΑΣ*

Ἐπικολυρική μυθιστορία

Ε΄.- ΤΟ ΟΡΓΙΟ ...

Γεύτηκε ἡ Ρήνα τὸ γλυκὸ λωτὸ τῆς ἁμαρτίας,
μέθυσε, ξετσιπώθηκε καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ νοῦ της.
Ὁ δαίμονας τῆς φλόγιζε τὴ σάρκα ὥς τὰ μεδούλια,
τὸ πάθος τὴν τρικύμιζε, τὴν πλάνταζεν ὁ πόθος.
Μπάζει κρυφὰ τὸν ἄγουρο στὴν κάμαρά της νύχτα,
βυzaίνει σὰν ἡ μέλισσα τὸ γλυκερὸ καρπὸ του.
Παιγνίδι ὁ νιὸς στὰ χέρια της, χαῦνος, παραλυμένος,
ἀφιονισμένος μπλέχτηκε σὰν τὸ πουλὶ στὸ βρόχι,
στοὺς πλόκαμους τυλίχτηκε, τῆς αἱμοπόισις βδέλλας.
Ἡ Ρήνα ξεμυαλίστηκε, παράτησε τὸ σπῖτι,
βαρέθηκε τὸν ἀργαλειὸ καὶ τὸ χρυσὸ κεντίδι
καὶ δόθηκε στὸν ἔρωτα, στῆς σάρκας τὴν κραιπάλη.
Στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ φίλου της τὴ μοναξιά γυρεύει,
γιὰ νὰ σκεπάζῃ τὴ ντροπὴ εἰς βάγιες ἀποδιώχνει ...

— Δοῦλες μου, πιά δὲν σᾶς κρατῶ ... Σύρτε στὰ γονικά σας ...
Ὁ Γιάννος μου στὴν ξενιτειὰ πλανήθηκε κι ἐχάθη ...
Ἐφτώχηνα, βαρέθηκα τὴν ἄχαρη ζωὴ μου ...
Σὲ μοναστήρι θὰ κλειστῶ, τὸ ράσο θὰ φορέσω.
Κι ἐσεῖς, περιβολάρη μου καὶ παραγιὲ ζευγίτη,
πᾶτε νὰ πιάσετε δουλειὰ σ' εὐτυχισμένον κύρη.
Ἐγὼ τὰ περιβόλια μου, τὰμπελοχώραφά μου
θὰ τὰ μοιράσω στοὺς φτωχοὺς ὅλα γιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Χήρεψα ἡ μαύρη παρανιά, θὰ μπῶ σὲ μοναστήρι,
σίντας παντρέψω τὴν Ἀνθὴ μ' ὁμορφο παλληκάρι,
νὰ τὴν ἀφήσω πίσω μου νοικοκυρὰ τοῦ πύργου.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.



— Κυρά μου, σ' ἀγαπήσαμε σὰν μάνα κι ἀδερφή μας ...
 Τώρα ἡ καρδιά μας μάτωσε μέσ' στὸν ξεχωρισμό μας.
 Μὲ δάκρυα στὰ μάτια μας τὸ «'Αφήνω Γεῖα» σοῦ λέμε ...
 Μονάχα μιὰ ὑπηρετέρα της φρόνιμη, μπιστεμένη,
 τῆς Ρήνας καὶ τῆς κόρης της ποὺ ἐστιάθη παραμάννα,
 νοιώθει φαράκι στὴν καρδιά κι ὕπνος δὲν τὴν κολλάει.
 Μέσα στὸν Πύργο σὰν στοιχειό, σὰν φάντασμα γυρίζει,
 σὰν Ἑρινύα βλοσυρή, σὰν ἀδίκη κατάρα.
 Ἀκούει τραγούδια βακχικὰ κι ὀργιαστικὰ παιγνίδια,
 καὶ τῶν φιλιῶν τοὺς ψίδυρους, τῶν στεναγμῶν τοὺς βόγγους ...
 Λαγοκοιμᾶται ἀσίγηστη, δὲν τὴν χωράει ὁ τόπος,
 στοῦ μορφονιοῦ καὶ τῆς Ρηνιῶς βραχνᾶς τὸν ὕπνο στέκει,
 θολώνει μὲ τὸν ἥσκιο της τὸ γαλανὸ ὄνειρό τους,
 πικραίνει τὴ γλυκάδα τους, τοὺς κόβει τὸ μεθύσι,
 μὲ λόγια πύρινα καρφιὰ τ' αὐτιά τους περσιάζει.

— Ντροπὴ σου, Ρήνα τοῦ Σταυθᾶ, κούρβα ξεμιαλισμένη,
 ποὺ ἄντρα καὶ κόρη ἀρνήθηκες στοῦ κρεβατιοῦ τὸ γλέντι !
 Φτοῦ σου, προδότρα τῆς τιμῆς, γιούχα σου, μοιχαλίδα !
 Κι ἐσένα, γυναικόπλανε, τεχνίτη καρδιοκλέφτη,
 ποῦ πάτησες, ποῦ λέρωσες τοῦ ἀφέντη μου τὸ σπίτι,
 νὰ σ' εὖρη γοργὸς θάνατος, τὸ κρεῖμα νὰ σὲ πνίξῃ !..

Μιὰ νύχτα ἀποκοιμήθηκε στὸ παραγώνι ἡ βάρια
 καὶ τὴν αὐγὴ ξημέρωσε νεκρή, κοκκαλωμένη.
 Ὁ Χάρος νὰ τὴν ἔκοψε σταλμένος ἀπ' τὸν Πλάστη ;
 Ὁ φόβος νὰ τὴν ἐπνίξε τῆς Ρήνας καὶ τὸ μῖσος ;
 Ποιὸς ξέρεי !.. Ὁ γκιώνης μοναχὰ θρηνοῦσε στὴ θανή της
 κι οἱ κουκουβάγιες κλαίγανε ψηλὰ στὰ κυπαρίσσια.
 Στὸν κῆπο μέσα ἀνοίξανε κιβούρι οἱ νεκροθάφτες
 καὶ τὴν χωμάτισαν φτωχὰ δίχως παπᾶ καὶ ψάλτη.
 Ἐσφιγγε ἡ δύστηχη γριὰ τὰ κρύα της τὰ χεῖλη,
 τὸ μυστικὸ της τὸ φριχτὸ σὰν νᾶθελε νὰ κρύψῃ....
 Κι ἡ Ρήνα, ποὺ παράστεκε στὸ ξόδι της μονάχη,
 ἔνοιωθεν ἄγρια χαρὰ βαθιὰ μέσ' στὴν καρδιά της,
 ποῦ θὰ σβηστῇ τὸ κρεῖμα της στὴ σιωπὴ τοῦ τάφου..
 Στὸ μνήμα δὲ συνόδεψε κι ἡ κόρη της Ἀνθούλα
 τὴν ἄχαρη γερόντισσα, τὴ γνωστικὴ της δούλα.
 Δὲν τὴν ἐμοιρολόγησε, δὲν ἔχυσε ἓνα δάκρυ
 καὶ δὲν τὴν νεκροστόλισε μὲ μαῦρο καρυοφύλλι,
 τὴ στοργικὴ ὑπηρετέρα της, γλυκιά της παραμάννα,
 ποὺ τὴ νανούριζε μωρὸ στὴν κούνια κάθε βράδυ.



κι ἔθρεφε τὴν ψυχούλα της μ' ἀστεῖα παραμύθια ...
 Πῶς ἔλειψε, ποῦ κρύφτηκε τοῦ Γιάννου ἢ θυγατέρα ;
 Ποῦ 'ναι ἡ Νεραϊδογέννητη, τοῦ πύργου τὸ καμάρι ;

Σ' ἓνα θαλάμι σκοτεινό, σὲ ἀνήλιαγο κατώγι
 ἡ Ρήνα τὴ φυλάκισε, τὴ χώρισε ἀπ' τὸν κόσμο ...
 Κριματισμένη, πρόστυχη, κακονοματισμένη
 ἐντρέπονταν τῆς κόρης της τὸ πρόσωπο νὰ βλέπη.

Ὁϊμέ ! Τὴν ἄμοιρην Ἀνθή, ποῦ ζωντανὴ στὸ μνήμα
 ἡ μάνα της τὴν πέταξε νὰ μαραθῇ, νὰ λυώση,
 γιὰ νὰ φραχτῇ τὸ στόμα της καὶ νὰ θαφτῇ μαζί της
 τὸ φοβερὸ τὸ φταίξιμο, τὸ μυστικὸ τῆς Ρήνας.
 Γλεντοῦσε τοῦ Σταθᾶ ἡ κυρὰ τὸν ἄνομο ἔρωτά της
 κι ἡ κόρη της ἀσκήτευε στὸ κρυερὸ κελλί της.
 Συχάθηκε τὴν ἄτιμη, μίσησε τὴν προδότρα,
 νυχτόμερα τῆς ἔρριχνε βρισόλογα, φοβέρες.

— ὦ μάνα μου σκληρόψυχη κι ἀνέμουαλη γυναῖκα,
 ποῦ δὲ φοβᾶσαι τὸ Θεό, δὲ ντρέπεται τὸν κόσμο,
 ἔμπα μέσ' σταῖβαθα τῆς γῆς νὰ κρύψης τίς πομπές σου !..
 Ἄν χάθηκε ὁ πατέρας μου, μὲ γειά σου μὲ χαρά σου !..
 Μὰ σὰν γυρίση ζωντανός, θενὰ σὲ φάη τὸ φίδι !..

Μέσ' στὴν ἀνήλια φυλακὴ μονάχη ζῇ ἡ Ἀνθούλα
 σὰν ἡ γαλιάντρα στὸ κλουβί, σὰν ψάρι στὴν ἀπόχη.
 Πέρασαν πέντε ξάμηνα κι ἔκλεισαν τρία χρόνια
 κι ἀκόμα ὁ Γιάννος νὰ φανῇ τῆς κόρης του προστάτης
 κι ἀκόμα ἐλπίδα λυτρωμοῦ καὶ λευτεριᾶς ἀχτίδα.
 Βραδιάζει στὰ τρισκότεινα, στ' ἄφεγγα ξημερώνει
 μαραίνονται τὰ κάλλη της, σέπεται τὸ κορμί της.

Ἔχει κρεβάτι πέτρινο καὶ χορταρένια στρώση,
 κάνει τίς πάπιες συντροφιά, μιλάει μὲ τὰ χηνάρια ...
 Τρώει μουχλιασμένο τὸ ψωμί, χορταίνει μ' ἀποφάγια
 κι ἀλέθει στὸ χερόμυλο καὶ γνέθει τὸ λινάρι
 καὶ τραγουδάει παράπονο καὶ σέρνει μοιρολόγι :

« Ἀλεθε, μύλε μου, ἀλεθε φαρμακερὸ σιτάρι,
 βγάλε τᾶλεύρι σκύβαλο, νὰ γένῃ πικροψῶμι,
 νὰ φάῃ ἡ σκύλα μάνα μου νὰ κακοθανατίσῃ !..
 Ρόκα μου, δούλευε γοργά, κι ἀδράχτι, στρηφογύρνα,
 νὰ φκιάσω γνέμα τρίδιπλο, χοντρή τριχιά νὰ πλέξω,
 νὰ δώσω τοῦ πατέρα μου, σίντας ξαναγυρίση,
 τὴν ἀπιστητὴν τὴ μάνα μου νὰ δέσῃ, νὰ κρεμάσῃ !».

Ἀκουγε τὰ πικρόλογα κι ἡ Ρήνα ἀπ' τὸν ὀντά της



- λυσσομανοῦσε ἅπ' τὸ θυμὸ καὶ τὴν περιγελοῦσε ...
- Τοῦ κάκου βρίζεις, παλαβή, κι ἄδικα φοβερίζεις ...
 Ἐέρω νὰ κρύψω τὴ ντροπὴ, νὰ πνίξω τὴ φωνή σου.
 Στὰ σύγκαλά σου ἂν δὲν ἐρῶ κι ἂν δὲν τὸ μετανοιώσης
 νὰ ὑποταχτῆς στὴ γνώμη μου, στὰ πόδια μου νὰ πέσης,
 κι ἂν δὲν δεθῆς μ' ὄρκο φριχτό, πὼς δὲν θὰ μαρτυρήσεις
 τῆς μάνας τὰ καμώματα, παντοτινὰ θὰ ρεύης
 μέσα στὴν ἄφεγγη σπηλιὰ γυμνὴ καὶ πεινασμένη !..
 Ὅλημερὶς θενὰ μοχτᾷς καὶ θ' ἀγρυπνᾷς τὴ νύχτα,
 ὥσπου πετοῖ καὶ κόκκαλο νὰ σωριαστῆς στὸ στρῶμα
 νὰ μὲ θερμοπαρακυλῆς, νὰ ζητιανεύης χάρη !..
 Κι ἡ κόρη ξεροκέφαλη σὰν μούλα πεισματάρη
 ἀλύγιστη, ἀνυπότακτη στὴ Ρῆνα ἀπολογιέται.
- Κάλλιο μέσ' στὸ λαρύγγι μου νὰ μοῦ κολλήσῃ ἡ γλῶσσα,
 παρὰ γλυκόλογο νὰ εἰπῶ γιὰ σέ, κακούργα μάνα,
 ποὺ ἀτίμασες τὸν ἄντρα σου καὶ λέρωσες τὸ σπίτι !..
 Ν' ἀνοίξουνε τὰ Τάρταρα καὶ νὰ μὲ καταπιοῦνε,
 ἂν σοῦ σκεπᾶσω τὴ ντροπὴ καὶ κρύψω τὶς πομπές σου ...
 Κι ἂν δὲν τὸ εἰπῶ στὴ γειτονιὰ ρεζίλι νὰ σὲ κάμω,
 σίντας γυρίσῃ ὁ κύρης μου, κι ἂν δὲν τοῦ μαρτυρήσω,
 νὰ μὴ μὲ λένε χριστιανή, στὸν κόσμο νὰ μὴ ζήσω !..
- Κυπαρισσάκι φύτρωσε στῆς βέργας τὸ κιβούρι
 ψηλὸ, λιγνὸ, καμαρωτὸ σάμπως κορμὶ λεβέντη.
 Καὶ στοίχειωνε καὶ φούντωνε θρεμμένο μὲ τὴ σάρκα
 καὶ μὲ τὶς ὥρες ἄβαινε κι ὅλο θρασομανοῦσε,
- βιαζόταν, λές, μὲ τὴν κορφὴ τὸν οὐρανὸ νὰ φτάσῃ —
 κι ἄπλωνε τὰ κλωνάρια του στὴ φυλακὴ τῆς Κόρης,
 σὰν νᾶθελε πονετικά νὰ τὴν σφιχταγκαλιάσῃ.
 Κι ἔφερνε μὲ τὸν ἄνεμο δίπλα στὸ παραθύρι,
 νὰ συντροφέψῃ τὴν Ἀνθή, νὰ τὴν παρηγορήσῃ,
 σὰν νὰ τῆς κρυφομίλαγε γιὰ κάποιο μυστικὸ τους,
 σὰν κάποιο νὰ τῆς ἔφερνε μήνυμα ἀπὸ τὸν Ἄδη.
 Κι ἡ κόρη, ποὺ ἀφουγκράζονταν τοῦ δέντρου τὴ φωνούλα,
 θάρρενε μὲ τὸν ἥσκιο του, χαιρόταν τὴ δροσιά του,
 μεθοῦσε ἀπὸ τὸ χεῶμα του κι ἀπὸ τὴ μυρωδιά του.
 Στὴν ἀγκαλιά της ἔσφιγγε τοὺς κλώνους του μὲ πόνο
 καὶ τοὺς ἐγέμιζε φιλιὰ, τοὺς πότιζε μὲ δάκρυα.
- Θλιμμένο κυπαρίσσι μου, τῆς μοναξιᾶς μου ταίρι,
 τί χαιρετήματα μοῦ λές καὶ τί μοῦ ψιθυρίζεις ;
 Ἀπλῶσε τὰ κλωνάρια σου καὶ σφιχταγκάλιασέ με
 στὴ φυλακὴ ποῦ κείτομαι ... Τάχαρὸ τὸ κορμὶ μου



σφίξε το στὰ πλοκάμια σου ... Βόηθα με φύλαξέ με !
 Μάζεψε τὴ φωνούλα μου καὶ δέξου τὸν καὺμό μου
 καὶ μὲ τὰεροφύσημα πλέξε γλυκὸ τραγούδι,
 νὰ γένη τοῦ πατέρα μου νανούρισμα στὰ ξένα ...
 Κι ἀνίσως γράφει ἡ μοῖρα μου πρῶιμα νὰ ξεψυχήσω,
 θέλω νὰ γένη κάσα μου τὸ ξύλο τ' ἀκριβό σου
 κι αἰώνια, κυπαρίσσι μου, νᾶμαι στὴν ἀγκαλιά σου !..
 Κανέννας δὲν ἀκούρμαινε τὸ κρυφομίλημά τους ...
 Ἐνα πουλάκι μοναχά, πὺ φώλιαζε στοὺς κλώνους,
 παρὰ ξένα κελάηδιζε κι ἀνθρωπινὰ λαλοῦσε.
 «Γιὰ ἰδέστε θάμα, τὸ δεντρὸ νὰ παίζη μὲ τὴν κόρη !..».

*

ΣΤ'.- Η ΖΗΛΕΙΑ

Ἦρθαν τὰ Πασκαλόγιορτα μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη,
 τοῦ Ἀπρίλη τὸ ξεφάντωμα, τοῦ Μάη τὰ ψὺ μεθύσι
 μὲ τὰ ἐρωτιάρικα πουλιά, πὺ γλυκοκελαδοῦνε,
 μὲ τᾶνθη, πὺ μειρώνουνε τὸ ζεῖδωρο τ' ἀγέρι.
 Λάδι κοιμᾶται ἡ θάλασσα πέρα ἡ λεβεντοπνίχτρα
 κι ἀνθίζει γαλανόλευκος ἄφρὸς στὰ ὑγρά της στήθια ...
 Νεράϊδα κυματόπλαστη ... Τὴ χαίτη τῆς χαϊδεύει
 ὁ παιχνιδιάρης Ζέφυρος μὲ τὸ γλυκὸ φίλῖ του.
 Στοῦ Κόρφου τοῦ Θερμαϊκοῦ βαθιὰ τὰραξοβόλι
 λούζεται, καθρεφτίζεται Βυζαντινὴ νυφούλα
 ἡ Σαλονίκη, ἀναδεχτὴ τοῦ Καβαλλάρη Ἀγίου,
 Ἑλληνοπούλα ἀρχόντισσα χαϊδιάρα τ' αἰ - Δημήτρη.
 Μέσα στὴν ἀνθοπλήμμουρα Πρωτομαγιάς γιορτάσι·
 σμίγουν σ' ἀνθρωποθάλασσα τὰ φύλα καὶ τὰ πλήθη,
 βουίζουν σὰν ἀμέτρητο μελίσσι, πὺ γονεύει.
 Στὸ πανηγύρι τὸ τρανὸ, τὸ ξακουστὸ παζάρι,
 ἀνακατεύονται οἱ σοδειές, χωνεύουν οἱπραμάτειες,
 οἱ θησαυροὶ οἱ Ρωμαῖκοι καὶ τῆς Φραγκιάς τὰ πλούτη.
 Κάτω στὸν κάμπο τὸν πλατὺ στήσανε τὰ τσαντήρια
 σὰν διαβατάρικα πουλιά τῆς γυφτουριάς οἱ φάρες.
 Νὰ κι ὁ μεγάλος πειρασμός, ἡ Κόρη τοῦ ἀρχουδιάρη,
 μὲ τὴ θωριὰ τὴ μελαψή, τὸρθόστητο κορμί της,
 πὺ σὰν ζαρκάδι πηλαλάει, σὰν τὴν ὀχιά λυγáει,
 ἡ Ἰομα ἡ περδικόστηθη μὲ τὴ ματιὰ τοῦ ἀστρίτη,
 πὺ ἀσημοζώναρο φορεῖ καὶ χαῖμαλῖ στὴ μέση ...



- Ἡ γυφτοπούλα ἡ μάργιολη γλυκὰ βαράει τὸ ντέλφι,
στρεφόγυρνᾷ, τινάζεται, χορεύει, ξεφαντώνει.
Λαλοῦν λαγοῦτα καὶ βιολιὰ κάτω στὸ μεσοχώρι.
Οἱ γλεντοκόποι χύθηκαν στὸ χλοῖσμένο σιάδι
τοῦ Μάη νὰ πλέξουν στέφανα, τοῦ Μάη νὰ ποῦν τραγούδια,
πῶρχεται λάγνος, μέθυσος, σὲ λουλουδένιο ἄμαξι.
Δυὸ κύκνοι μακρολαίμηδες τὸ σέρνουν στὰ φτερά τους.
Ὁλόγυρα χορεύουνε ξωδιὲς χαριτωμένες,
ραίνουν μὲ ροδοπέταλα τῆς ἀνοιξῆς τὸ ρήγα.
Κοπέλες λυγερόκορμες, ἄθῳες πεταλοῦδες,
στοὺς κήπους τοὺς πανεύσμους κορφολογοῦνε τᾶνθη,
στολίζουνε τοὺς κόρφους τους, μεθοῦν καὶ βαλαντώνουν.
Καὶ μὲ καμάρι τὶς θωροῦν καλότυχες οἱ μάνες.
Ἀδειάζουν ἀφειδώλευτα τοῦ Βάκχου τὰ κροντήρια
καὶ μὲ τῇ Μέθῃ τὴν τρελὴ γελοῦν οἱ νιοὶ καὶ παῖζουν.
Σὲ μιὰ πεζούλα καθιστοὶ κάνουν οἱ γέροι χάξι
καὶ ψιλοκουβεντιάξουνε καὶ βλέπουν μὲ μαράξι.
Κι ἓνας τσιγγάνος βιολιστής, σοφὸς τραγουδοπλέχτης,
ὅλο ξανάβει τὸ σεβδᾶ καὶ τὶς καρδὲς λιγώνει.
Στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ σκιερὸ χαγιάτι ἀραδιασμένες
γεροντοκόρες χωριστά, χῆρες καὶ ζωντοχῆρες
συντάχτηκαν παράμερα κι αὐτὲς νὰ σεργιανίσουν.
Κι ἡ Ρήνα πὺν κουράστηκε τὸν ἄντρα νὰ προσμένη,
— ποιὸς ξέρει ποιά τὸν μάγεψε, τὸν τύλιξε στὰ βρόχια;—
σὲ μιὰ δαφνούλα φουντωτὴ κρυμμένη, τὸ κεφάλι
δειλὰ προβάλλει κάποτε νὰ ἰδῇ τὸ πανηγύρι,
τὸ χοροστάσι, ὅπου σκιρτοῦν πιασμένες χέρι - χέρι,
σεμνὸ μακεδονίτικο σέρνουν χορὸ οἱ παρθένες.
Ἀστρὶ λαμπρὸ ὃ Πραματευτῆς στὸ χοροστάσι φέγγει,
παίζει μὲ τᾶϊτονύχι του τοῦ ταμπουρᾶ τὰ τέλια,
τραγούδια ἐρωτοστάλαχτα, παθητικὰς ριμάτες,
ποὺ ἀνάβουν φλόγα στὴν καρδιά, βάζουν φτερὰ στὰ πόδια,
τονίζει μὲ τὸ στόμα του, τὶς ὁμορφες μαγεύει.
Γιὰ ἰδὲς, κι ἡ Ἰρμα ἡ μάγισσα, τῆς γυφτουριᾶς ἡ πούλια;
σέρνει χορὸ παθητικὸ καὶ σειέται καὶ λυγίεται
μὲ δυὸ μαντήλια στὸ λαιμό, μὲ τέσσερα στὰ χέρια ...
Χαμογελάει τοῦ Αὐγερινοῦ καὶ τὸν γλυκοτηράει
καὶ τὸ φιλὶ του νείρεται, τὰ βυσσινιά του χεῖλη.
Κρασί μωσχάτο τὸν κερνάει σ' ἀσημωμένη κούπα.
— Γεῖά σου - χαρά σου, μάτια μου, καλὲ πραματευτὴ μου !..
Ἄγουρε, καλῶς ὥρισε ἀπὸ τὰ μαῦρα ξένα !



Σὲ καρτερεῖ τὸ ταῖρι σου νὰ σὲ χορτάσῃ χάδια.
νὰ σοῦ γλυκάνῃ τὸν καημὸ μὲ ἄψυ κρασί μοσχᾶτο.

Ἄδειασε τὸ ποτήρι μου, σὰν μ' ἀγαπᾷς ἀλήθεια,
κι ὕστερα νὰ χορέψωμε μαζί χειροπιασμένοι.

Μὰ ὁ νιὸς δὲν καταδέχεται κι ἄλλοῦ γυρνᾷ τὰ μάτια,
ἀμπώχνει τὸ κροντήρι τῆς καὶ χύνει τὸ πιετό τῆς,
τὴν ἀποδιώχνει, τὴ σκουντᾷ, μὲ τὸν καημὸ τῆς παίζει.

— Μέθυσες, τρελοκόριτσο, κι ἄπρεπα κουβεντιάσεις.

Μπροστὰ στοὺς ἄντρες, ἄμυαλη, τὰ μυστικά σου βγάζεις.

— Σοῦδωσα τὴν ἀγάπη μου ... Γιατί νὰ τ' ἀποκρύψω ;

Μοῦ ὀρκίστηκες νὰ μ' ἀγαπᾷς ... Τώρα τί μὲ μαλώνεις ;

— Ἀρχοντογιὸς καὶ γύφτισσα δὲν γίνονται ζευγάρι ...

Ἔχω τὸ Τετραβάγγελο καὶ τὸ Σταυρὸ γιὰ γκόλφι
κι ἐσὺ στὸ μισοφέγγαρο πιστεύεις, στὸ Κοράνι.

— Ὅταν μοῦ πῆρες τὴν τιμὴ τῇ νύχτα στὸ τσαντήρι,
γιατί δὲν τὸ θυμήθηκες πὼς μᾶς χωρίζει ἡ πίστη ;

— Ἄν ἦσουν τίμια, φρόνιμη, πὼς μοῦ ἀνοιξες τὴν πόρτα ;

Μὲ μάγια, μὲ γητέματα μὲ τύλιξες στὸ βρόχι ...

Τώρα τὸ πάθος σου ζητᾷς ἐγὼ νὰ σοῦ πληρώσω
μὲ τὴ σκλαβιά, μὲ τὴ ντροπὴ καὶ μὲ τὴν ἁμαρτία ;

Βαφτίσου πρώτα Χριστιανὴ κι ὕστερα ζευγαρώνεις ...

— Ἀπιστε, ψεύτη κι ἀρνητὴ ! Τὸ δάκρυ τῶν ματιῶν μου
ἄμποτε γοργοθάνατο φαρμάκι νὰ σοῦ γένῃ !..

Καὶ πλέχτρες φίδια ἀμέτρητες οἱ τρίχες τῶν μαλλιῶν μου
νὰ σὲ τσιμποῦν ἀκοίμητα μέσα στὰ φυλλοκάρδια.

Κι αὐτὴ ποὺ σὲ ξεμυάλισε καὶ σ' ἔκλειψε ἀπὸ μένα,
νὰ μὴ χαρῇ τὴ νίκη τῆς, πικρὰ νὰ μετανοιώσῃ !..

— Πάψε, λωλή, σῶπα, τρελὴ !.. Τράβα στὸ Γυφτοχώρι,
σύρε νὰ παίξῃς τὸ ζουρνᾶ, τὰ μάγια σου νὰ πλέξῃς ...

Κι ἐγὼ θὰ πάω στ' ἀρχοντικὸ τῆς Ρήνας νὰ πουλήσω
καλούδια ἀπὸ τὴν ξενιτειά, μεταξωτὰ καὶ γοῦνες.

— Γιὰ σένα καὶ τὴ Ρήνα σου, τὴν κούρβα ζωντοχήρα,
φυλάγω δῶρο διαλεχτό, σπάνιο θυμητάρι ...

Ἐνα βοτάνι ἀλάθειντο καὶ μαγικὸ ἓνα φίλτρο,
νὰ ξενιοτεύει τὴν καρδιά καὶ νὰ ξυπνᾷ τὸν πόθο.

Θὰ μοῦ ζητᾷτε γιαιτρικό, σὰν ὁ καημὸς ἀνάψῃ,
θὰ πέσετε στὰ χέρια μου ... στὸ βρόχι θὰ πιαστῇτε.

Ξέρω ν' ἀνάβω πυρετὸ καὶ τὴ φωτιά νὰ σβήνω.

Χαρῆτε τὴν ἀγάπη σας !.. Γλεντῆστε, ξεφαντῶστε !.,
ποῦ πνίξατε τὸν ἔρωτα μιᾷς ταπεινῆς τσιγγάνας ...

- Πῶς θὰ μποροῦσε μιὰ φτωχὴ νὰ παραβγῇ μαζί σας ; -



- Μὰ ξέρω τῆς ἐκδίκησης τὸ φίδι νὰ ταγίσω
μὲ στάλες ἀπ' τὸ γύφτικο τὸ αἷμα τῆς καρδιάς μου
καὶ νὰ τὸ κάμω σερπετό, στοιχειὸ νὰ σᾶς δαγκώσῃ !..
- Σκάσε, διαβόλου θηλυκό !.. Βουβάσου, φαρμακεύτρα !..
Γητειὲς ἐγὼ δὲν σκιάζομαι ... Φοβέριζε ὅσο θέλεις !
Ἔχω δαμασκηνὰ σπαθὶ νὰ σφάξω τὸν ἔχτρο μου
καὶ στέριο κάστρο νὰ κρυφτῶ, τὸ Χάρο νὰ ψηφήσω.
Ἔχω τὰ χάδια, τὰ φιλιὰ τῆς Ρήνας φυλαχτό μου.
Ἀπ' τὸ Χορὸ ξεκόπηκε, καβαλικεύει τᾶτι
καὶ παίρνει δίπλα τὸ στρατὶ γιὰ τοῦ Σταθᾶ τὸν πύργο.
Σειέται, λυγάζει, κορδώνεται, σιάζεται, καμαρώνει,
καὶ στρίβει τὸ μουστάκι του καὶ ψιλοτραγουδάει ...
« Σταυραδερφή μου, πέρασα ψὲς ἀπ' τὴ γειτονιά σου
κι ἄκουσα ποῦ σὲ μάλωναν ἢ μάνα σου κι ἢ θειά σου ».
Ἡ γυφτοπούλα στέκεται βουβή, ἀποσβολωμένη,
κοιτάζει τὸν πραρατευτή, μὲ μῖσος τὸν καρφώνει,
μὲ τὴ σαγίτα τῆς ὀργῆς τὸν καίει, τὸν περυνιάζει ...
Ρουφάει κρασί ... Μεθάει ... Ξεσπᾶ. Βραχνὸ τραγούδι σέρνει,
χοροπηδάει μουγκρίζοντας σὰν τίγρη πληγωμένη,
στήνει χορὸ δαιμονικὸ Βακχίδα μανιασμένη ...
Καὶ μέσ' στὴ μέθη τοῦ Χοροῦ, καθὼς βεργολυγᾶνε
οἱ παιγνιδιάρες κοπελιὲς ἐρωτοχτυπημένες,
κι' ὅπως οἱ νιοὶ λιμπίζονται τὶς ζηλεμένες κόρες
καὶ γλυκερὰ ἀρρωσταίνουνε καὶ χάνουν τὰ μυαλά τους,
ξάφνου γελάει ἡ μάγισσα στριγγά... Καὶ στὴ ματιά της
γυαλίζει ἡ ζήλεια πράσινη, πετιέται σὰν τὴ σπίθα,
καὶ ζεματάει σὰν τὴ φωτιά, δαγκώνει καὶ καρφώνει
σάμπος τῆς σφήκας τὸ κεντρί, σὰν τῆς ὀχιᾶς τὸ δόντι.
Καὶ τραγουδάει παράπονο καὶ σέρνει μοιρολόγι,
τοῦ Κάτω Κόσμου ἀντίφωνο, φοβέρα τοῦ θανάτου.
- Κορίτσια μὴν παινεύεστε, γυναῖκες μὴν καυχιέστε
γιὰ τοὺς λεβέντες ἄντρες σας, τοὺς ἀγαπητικούς σας.
Γιατ' εἶναι κάποιος Κυνηγός, αἰμόδιψος κουρσάρος
ποὺ ὅλο τὴ νύχτα περπατεῖ, στὰ σκοτεινὰ γυρίζει
στήνει καρτέρι στὰ στενὰ καὶ δολερὰ σκοτώνει ...
Κι ὅλο ἀντηχάει τᾶκόλαστο τῆς γόφτισσας τραγούδι
ποὺ μέθυση, μισότρελη πηδάει, στρεφογυρίζει,
ὀργιαστική, ἐρωτόμανη, τσιγκίστρα, περιπαίχτρα.
Ἀφροὺς βγάζει τὸ στόμα της καὶ χύνει τὸ φαρμάκι.
- Γιὰ ιδέστε τὴν τὴν ἄμυαλη, τὴν ἐρωτιάρα χήρα
ποὺ κλέβει τὴν ἀγάπη μου καὶ κρυφοκαμαρώνει
καὶ κοροϊδεύει τὴ φτωχὴ τὴ γυφτοπούλα ἐμένα !..
Μὰ ἐγὼ προστάζω τὰ στοιχεῖα, γητεύω τὰ τελώνια,
μιλάω μὲ τᾶστρα, τὰ κρυφὰ τῆς μοίρας ξεδιαλύνω.
Ἐγὼ μπορῶ τ' ἀδύνατα μὲ βότανα καὶ μάγια.
Ἀλλοίμονο σ' ὅποιον πιαστῇ σὰν τὸ πουλὶ στὸ βρόχι
στῆς ζήλειας μου τὸ δόκανο, στοῦ φτόνου μου τὸ δίχτυ !

[Συνεχίζεται]



ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΓΑΛΑΝΑΚΗ-ΒΟΥΡΛΕΚΗ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Χλωμό αγόρι με τή θλίψη, πού τή σέρνεις
σάν παιχνιδάκι με κλωστή από τὸ χέρι,
ὅσο κι' ἀνάλαφρα ἂν πατᾶς τοῦτα τὰ μέρη,
μαζύ σου τή χαρά τους τήνε παίρνεις ...

* *

Σκυφτὰ σ' ἀκολουθάει τὸ καλοκαίρι.
Τὰ φύλλα τῶν δεντρῶν στάζουνε κλάμμα.
Οἱ στοχασμοί μας καίγονται ἀνάμα
κι' εἶναι κρυμμένο τῆς ἀγάπης τὸ ἀστέρι !

=

* *

Γέμισε ἡ γῆ ἀπὸ πόνο κι' ἀπορία.
Διαλυθῆκαν στὴ βροχὴ τὰ ὄνειρά μας.
Ζῇ μοναχὰ ἡ σκιά τους στὴν καρδιά μας
κι' ἔγινε κιόλας ἡ χαρὰ παλὴ ἱστορία.

* *

Χλωμό αγόρι, σκεπτικὸ καὶ πικραμμένο
νᾶξερές πόσο ἡ ἄρρωστη θεωρία σου,
μὲ τοὺς θανάτους πού φωληάζουν στὴν καρδιά σου,
μιλάει γιὰ κάθε ἀγαπημένο καὶ χαμένο !



Α. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΥ ΚΙΝΗΜΑ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Δέν είχα φτάσει ακόμα καλὰ - καλὰ στὰ καπέντε μου χρόνια, ὄντας γιά πρώτη φορά θὰ χώριζα ἀπ' τὴν μάνα μου κι' ἀπ' τοὺς τοὺς δικούς μου. Θ' ἄφηνά τὸ σπίτι μου καὶ τὸ χωριό μου μὲ τὶς χίλιες τους φρέσκιες κι' ὁμορφιές. Θ' ἄφηνά τοὺς φίλους μου τοὺς παιδικούς, πὺν μαζί βοσκούσαμε τὰ λίγα μας ἄρνάκια στὰ «λημέρια» ἢ μαχαλᾶ μας καὶ παίζαμε τ' ἀτέλειωτα παιχνίδια μας καὶ θὰ πήγαινα, δυὸ φρέσκιες μακρυνά, στὴν πολιτεία, γιά νὰ δώσω ἑτάσεις στὸ Γυμνάσιο.

Οἱ γονεῖς μου κι' ἰδιαίτερα ὁ παππούς, ἤθελαν νὰ μορφωθοῦμε καλὰ μὲ τὸν ἀδερφόν μου Νίκο, πὺν ἦτανε ἕνα χρόνο μεγαλύτερός μου, νὰ γίνουμε καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ν' ἀναδειχτοῦμε στὸ χωριό. Ἦτανε ἀφός τοὺς πόθος αὐτός.

Ἔτσι ἅμα τελειώσαμε τὸ Ἑλληνικό, ἤθελαν νὰ μᾶς στείλουν καὶ παρα - πέρα, πὺν Γυμνάσιο, πὺν μὲ τὴ μόρφωσή του προορούσαμε νὰ γίνουμε δασκάλοι ἢ γραμματικοί, ἀκόμη νὰ πᾶμε καὶ στὸ Πανεπιστήμιο, γιά νὰ βγοῦμε γιατροὶ ἢ μηχανικοί.

Ὁ ἀδερφός μου στὴν ἀρχὴ ἤθελε νὰ πτεντῇ καὶ παραχώρησε καὶ τὴ δική του ἀπόφαση, γιά τὸ Γυμνάσιο, σὲ μένα, μὲ τὴ διανοητική, πὺν αὐτὸς ἦτανε μεγαλύτερος καὶ εἶχε ὑποχρέωση νὰ βοηθήσῃ κι' αὐτὸς ἐμένα, σὰ μικρότερο, νὰ σπουδάσω καλῶς. Κινούνταν ἀπ' τὴν ἀγάπη μας τὴν ἀδελφική κι' ἀπ' τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς κρυφούς πόθους, πὺν γεννάει ἡ ἔρμη ξενιτειᾶ καὶ τοῦ πατρὸς παιδιοῦ τὴν ἀνήξεση καὶ τὴν ἀπώλη ψυχῆς, πὺν ἐκεῖ θὰ ἔμπορέσῃ νὰ ἀποκτήσῃ πλούτη πολλὰ καὶ νὰ γυρίσῃ ἄρχοντα στὸ χωριό, σὰν τόσοι ἄλλοι.

Ἔτσι σὰν προχώρησε ὁ Αὐγουστος ἀφίχανε νὰ μοῦ ἐτοιμάζουν τὰ ρούχα μου μὲ κάθε φροντίδα, γιάτὶ δὲν ἔμπορούσα νὰ πᾶω ὅπως - ὅπως στὴν πολιτεία οὔτε κι' ἐγὼ νὰ βγῶ ντυμένος σὰ στὸ χωριό. Γι' αὐτὸ μοῦ ἀγόρασαν καινούργια πουκάμισα καὶ φανέλλες. Μοῦ ἔφκιασαν καινούργια ρούχα στὸν ξακουστό, στὰ γύρω χωριά, φραγκορράφη Βασίλη, πὺν εἶχε μάθει τὴν τέχνη στ' Ὀρφανοτροφεῖο, στὰ Γιάννινα, καὶ καινούργια παπούτσια στὸν πὺν περίφημο παπουτσή τῶν χωριῶν μας, τὸν Μπαρμπα - Δῆμο.

Πλησίαζε νὰ βγῇ ὁ Αὐγουστος μαζί κι' ἡ μέρα, πὺν ἔπρεπε νὰ φύγω. Ἐγὼ γεμάτος συγκίνηση ἔτρεχα μὲ τοὺς φίλους μου σ' ὅλα τὰ μέρη, νὰ τὰ χαιρετήσω γιά ὑστερήνη φορὰ. Μοῦ φαινόταν πολὺ γλυκά, πολὺ ἀγαπημένα τώρα πὺν τὰ χώριζα νόμιζα πὺν ποτὲ πᾶ δὲν θὰ τὰ ξαναῖδῶ κι' ἔχυνα δάκρυα παραπονεμένα. Οἱ φίλοι μου προσπαθοῦσαν νὰ μὲ παρηγορήσουν, μὰ πόσο εἶχα δίκαιο νὰ κλαίω ... Γιὰτὶ ἀπὸ τότε δὲν ξαναεῖδα τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπως τ' ἄβλεπα παιδί, ξανὰ δὲν ἔπαιξα τ' ἀγαπημένα μου παιχνίδια, μὲ τοὺς φίλους μου, πὺν καὶ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς δὲν ξαναεῖδα, γιάτὶ ἄλλους τοὺς πῆραν τὰ ἔρημα τὰ ξένα κι' ἄλλους — ἄλλοί μόνον — ἡ μαύρη, ἡ ἀχόρταγη γῆ. Σκορπίσαμε ὅλοι ἀπ' τὸ ἀγαπημένο τοῦ χωριοῦ μας σχολειό, σὰν τὰ πουλάκια ἀπ' τὶς φωλίτσες τοὺς ...

Ὅσες φορὲς ἔτυχε ἀπὸ τότε νὰ ἰδῶ τὰ μέρη ἐκεῖνα, πὺν μ' ἔφερνε σ' αὐτὰ ἡ παιδική μου χαρά, δὲν ἔνοιωθα παρὰ μίαν ἀτέλειωτη λύπη στὴν ψυχὴ μου καὶ τὰ δάκρυα πὺν πλημμύριζαν τὰ μάτια μου ...



Ἀπὸ μέρες πολλὲς φρόντισε ὁ παπποῦς νὰ στείλῃ τὰ ροῦχα μου στὰ Γιάννινα, σὲ κάποιο συγγενῇ μας, ποὺ εἶχε μαγαζί στὸ «Κουρμανιό» τοῦ ἔγραψε καὶ γράμμα νὰ βρῇ ἓνα καλὸ δωμάτιο σιμὰ στὸ σχολειό. Σὲ λίγες ἡμέρες ἔφευγα κι ἐγὼ μαζί με τὸν θείο μου Στέργιο.

Τρεῖς Σεπτεμβρίου ... Μέρα ποὺ δὲν θὰ τὴν ξεχάσω ποτέ, γιατί σ' αὐτὴν ἔχυσα τὰ πιὸ πολλὰ καὶ τὰ πιὸ πικρὰ δάκρυα στὴ ζωὴ μου.

Τὸ βράδυ πῆγα γρήγορα στὸ σπíti μου καὶ κάθησα σὲ μιὰν ἄκρη συλλογισμένος. Στὰ χέρια μου κρατοῦσα ἓνα βιβλίο, μὰ ποῦ νὰ μοῦ πάῃ ὁ νοῦς μου νὰ διαβάσω! Ὅλο σκεπτόμουνα τὸ πῶς θὰ ἔφευγα ἀπ' τὸ χωριό ... Ὅταν, ἔστρωσαν τὸ τραπέζι πῆγα ὅλοι γιὰ τὸ ταξίδι μου μιλοῦσαν. Ἐμένα με πῆραν τὰ δάκρυα, μὰ τᾶπνιξα μὲ δυσκολία, ἔπειτα σηκώθηκα μὲ τρόπο καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ὄντας βρέθηκα στὸ κρεβάτι ξέσπασα στὸ κλάμμα. Ἐκλαψα, ἔκλαψα δὲν ξέρω κι ἐγὼ πόσην ὥρα, ὥσπου ἀποκοιμήθηκα. Στὸν ὕπνο μου ἔβλεπα πῶς ζοῦσα εὐτυχισμένος στὸ χωριό με ὅλους τοὺς δικούς μου καὶ τοὺς φίλους μου, αὐτὸ ποὺ ποθοῦσε ἡ ψυχὴ μου ...

Εὐπνήσα ... ὦ, τί ἔνοιωσα μέσα μου σὰν θυμήθηκα ... κι ὅμως ἔπρεπε νὰ φύγω. Σηκώθηκα καὶ ντύθηκα βιαστικά, ἡ συγκίνηση δὲν μ' ἄφηνε οὔτε νὰ μιλήσω οὔτε καὶ νὰ κοιτάζω κανένα κατάματα φοβόμουνα μὴν προδοθῶ, ποὺ τόσο πολὺ λυπόμουνα. Ὅ,τι θᾶπαιρνα μαζί μου τὰ κατέβασαν στὴν αὐλὴ κι ἄρχισα νὰ τὰ φορτώνω ὁ ἀγωγιάτης στὰ ζῶα του. Εἶχαν μαζευτῇ κι ὅλοι οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι κι οἱ γειτόνοι, γιὰ νὰ με ξεπροβοδίσουν.

Ὁ παπποῦς, με φώναξε καὶ με πῆγε μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, ὅπου ἔκαιγε ἡ καντήλα, ποὺ τὴν εἶχε ἀνάψει πρωτὶ πρωτὶ ἡ γιαγιά μου, καὶ μοῦ εἶπε: Κάνε τὴν προσευχή σου στὸν Χριστὸ καὶ στὸν Ἅγιο, παιδί μου, γιὰ νὰ σὲ βοηθᾶνε καὶ νὰ σὲ φωτίζουν, γιὰ νὰ προκόψῃς στὸ σχολειό. Ἐγὼ ἔβγαλα τὸ καπέλλο μου καὶ τρέποντας γονάτισα ἔμπρὸς στὰ εἰκονίσματα, ἔπειτα σήκωσα τὰ μάτια μου πρὸς τὸν Χριστὸ κι ἔμεινα κοιτάζοντάς τον χωρὶς νὰ ἔμπορέσω ν' ἀρθρώσω λέξη ἄφησα

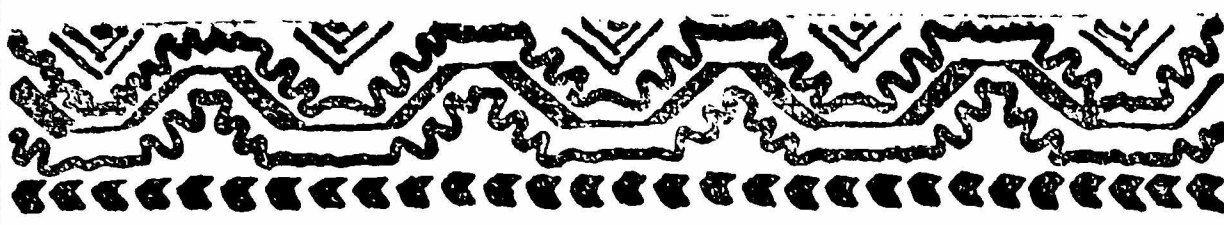
στὰ δάκρυά μου νὰ ποῦνε τῆς ψυχῆς τὴν προσευχὴ στὸν Ἐσταυρωμένο καὶ Ἀη - Γιώργη τὸν Καβαλλάρη ... Ἔτσι τάζοντάς τους μοῦ γέννησαν κάποιο ἰσχυρὸς καὶ κάποια ἐλπίδα μέσα στὴν ψυχὴ κι ἔτοιμαζόμουν νὰ σηκωθῶ, ὄντας νοιώσα πάνω στὸ κεφάλι τὸ χέρι Παπποῦ. Ἡ συγκίνηση μ' ἐπνίξε καὶ πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τὸν Ἀη - Γιώργη ν' ἀκολουθῶ τὴν προσευχή του καὶ νὰ ἀκολουθῶ τὸν «ἴσιο δρόμο».

Σὰν τέλειωσε ἡ προσευχὴ με πῆρε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε: Πᾶμε τώρα, γιὰ μᾶς καρτεροῦν. Τὸν ἀκολούθησα σιωπηλὰ κατεβήκαμε στὴν αὐλὴ καὶ προχωρήσαμε. Ὁ ἀγωγιάτης ἔσυρε τὰ δυὸ του ζῶα μπροστὰ κι ἐγὼ τὸν ἀκολούθησα μαζί μ' ὅλους τοὺς δικούς μου. Ἐξω ἀπ' τὴν πόρτα αὐλῆς εἶχαν σταθῇ δυὸ παιδάκια, γιὰ νὰ συναπαντήσω πρῶτα αὐτὰ τὰ «ἀδῶα» τὸ πρῶτο μου κίνημα. Ὅσο προχωροῦσα τόσο καὶ λιγότευε ἡ ἀκολουθία με χαιρετοῦσαν κι ἔφευγαν. Ἐξω ἀπ' τὸ χωριὸ μ' ἀποχαιρέτησαν οἱ δικοί μου. Ὅλοι με ἔδιναν καρδίδια καὶ μῆλα. Μέσα στὰ μῆλα ἔβαζαν ἀσημένιες δραχμὲς καὶ τ' ἄφηναν κάτω, γιὰ νὰ τὰ παίρνω ἐγὼ καὶ νὰ νῆμι ὁ δρόμος μου κι οἱ μέρες στὴν ξενιτειὰ ἄσπρες σὰν τ' ἀσήμι.

Οἱ φίλοι μου χώρισαν τελευταῖα ὕστερ' ἀνέβηκαν σὲ μιὰ ψηλὴ ῥόχη πάνω ἀπὸ τὰ κοτρώνια μεγάλα κι ἄρχισαν νὰ μοῦ τραγουδοῦν τ' ἀγαπημένα μας τραγούδια, ποῦχα με μάθει στὸ σχολειό. Ἐγὼ ὅλο γύριζα καὶ τοὺς χαιρετοῦσα με τὸ καπέλλο μου, κι ἔκείνοι με χαιρετοῦσαν με τὰ μαντήλια. Ἡ καρδιά μου μέσα σφίγγονταν. Πόσο ἤθελα νὰ ἦμουν ἐκεῖ καὶ νὰ τραγουδοῦσα μαζί του ἄλλη μιὰ φορὰ. Πόσο ἦταν εὐτυχισμένοι αὐτοί! Πόσο ἦμουν δυστυχισμένος ἐγὼ ποὺ ἔφευγα!.. Τὴν ἄλλη μέρα φτάσαμε γρήγορα στὰ Γιάννινα κι ὕστερ' ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἔδιναν μ' ἐπιτυχία εξετάσεις στὸ γυμνάσιο.

Τὰ χρόνια κύλισαν γοργὰ - γοργὰ παίζοντας στ' ἀλγίστα φτερά τους καὶ τὸ ἀναπημένο μου παπποῦ. Ὅσο ὅμως ὁ καιρὸς κι ἂν περνᾷ συχνὰ μοῦ ἔρχεται στὰ





ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

ΑΠΟ ΜΙΚΡΟΣ ΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

12. - ΤΟ ΜΑΓΕΡΙΟ ΤΟΥ ΚΑΠΕ

Τῇ δευτέρῃ χρονίᾳ ἡ καμαρούλα ἐκείνη ἦν Ἄρτα, τῆς κυρᾶ Βαγγελῆς, μπόρεσε χωρέσει κι ἄλλους δυὸ νοικάρηδες κοντὰ ἑμᾶς τοὺς δυὸ ποὺ ἤμασταν ἐκεῖ ἀπὸ ἰν. Πῶς τὰ βόλευε ἡ καλόκαρδη γερόντισσα, νάχει τὸ συγύριο τοῦ σπιτιοῦ τῆς ἑμᾶς τοὺς τέσσερους μαζί; Φαίνεται ὅς οἱ 10 ἢ 15 δραχμές, ποὺ δίναμε ὁ καπὺ νὰ τὸ μήνα, ἦταν ἓνα ἔσοδο ἀρκετὸ γιὰ μᾶς κρατάει κοντὰ τῆς ἡ κυρᾶ Βαγγελῆς, ὥστε νὰ τῆς πληρώναμε καὶ κάτι ξέρορα γιὰ τὴν πλύση.

Ὁ ἓνας ἀπ' τοὺς δυὸ καινούργιους πῆγε στὴν πρώτη γυμνασίῳ. Τοῦ ἔστειλε κλήρα μάννα του, ἡ κακομοῖρα ἡ παπαδιά τὸ χωριὸ λίγο βούτυρο σ' ἓνα βαζάκι κι ἕνας ὁ προκομμένος ἄλειψε μ' αὐτὸ τὶς χεῖρες τῶν τσαρουχιῶν του (ποὺ τοῦ ἑνὸς μάλιστα ἔλειπε ἡ φούντα), ὅχι τόσο γιὰ νὰ μακώσουν, νὰ μὴ σφίγγουν τὸ πόδι, ὅσο νὰ γιαλίσουν, νὰ γίνουν ὁμορφα καὶ κουράτα. Οἱ ἄλλοι ἔλεγαν, ψιθυριστὰ ἢ ἀμμουτρα στὸν ἴδιον, πῶς αὐτὴ ἡ ἀταίρηστη κοκεταρία τοῦ νεόφερτου πατριώτη εἶχε στόχο μιὰ συμμαθήτρια ἀρχοντοῦλα, κόρη βουλευτῆ, ποὺ ἐκείνη βέβαια ἤξερε τίποτε γιὰ τὸ βάσανο τοῦ καψαλίου. Μὰ ὁ Γιάννης, ὅσο ἔβλεπε πῶς δὲν κατάφερνε στὸν ἑρωτὰ του, μὲ ἄλλο τόσο σμα ρίχνονταν στὰ λατινικά.

ἡ ἀνάμνηση τῶν στιγμῶν τοῦ πρώτου μου χωρισμοῦ. Καὶ νοσταλγῶ τὰ ὠραῖα ἓνα χρόνια τῆς ἀγνῆς παιδικῆς μου ζωῆς, ἢ ταξίδεψαν ἀγύριστα πιὰ.

Γ. Α. ΚΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ

— Γκαούντεο, γκαούντι, γκαβίζους σούμ... μοῦ φαίνεται πῶς τὸν ἀκούω ἀκόμα νὰ ξεφωνίζει, καθὼς πηγαινε κι ἐρχόταν μὲ μεγάλες ἀδρασκειλὲς στὴν καμαρούλα.

— Τί γανγίζεις ἔτσι κι ἀλυχτᾶς; τούλεγε ἀστεῖα ἡ νοικοκυρά μας. Πέρσι ποὺ εἶχε αὐτὰ τὰ δυὸ (ἔδειχνε ἑμένα καὶ τὸ Νάκο), δὲν ἀκούγονταν κοθόλου, ἢ ἦταν ἢ δὲν ἦταν μὲς στὸ σπῖτι.

Φασαρία ἔκανε κι ὁ τέταρτος, ποὺ ἦταν «παπαδάκι», σπουδαστῆς τῆς ἱερατικῆς σχολῆς. Ἐβανε κάτω ἓνα βιβλίο μὲ νότες καὶ μᾶς ἔπαιρνε τ' αὐτιά μὲ τὰ ἐκκλησιαστικά του, καθὼς μάλιστα ἔφερνε κι ἄλλους; μὲ ρᾶσα νὰ βοηθήσουνε στὶς μελωδίες:

— Πά - βου - γα - δι - κέ - ζο - νι - πά ...

Ποῦ βρῖσκαμε καιρὸ νὰ μελετοῦμε, νὰ λύνουμε τὰ προβλήματα ἐκεῖ μέσα, ἀνάμεσα στὶς ἀγριοφωνάρες τοῦ ἑνὸς καὶ στὶς κακοφωνίες τοῦ ἄλλου; Φαίνεται πῶς εἶχαμε πολὺ ἀπόθεμα ὑπομονῆς, τὰ νεῦρα μας βαστοῦσαν ἀκόμα γερά.

Συχνὰ ἔρχονταν στῆς κυρᾶ Βαγγελῆς κι ἓνας χωριανὸς τῆς ἱεροσπουδαστῆς, ποὺ αὐτὸς δὲν ἦταν «παπαδάκι» σὰν τ' ἄλλα. Ὁ Παπαθόδωρος — ὅπως τὸν ἔλεγαν κιόλας ἀπὸ τώρα — μᾶς περνοῦσε ὅλους ἀρκετὰ χρόνια, γιὰτ' εἶχε κάμει στρατιώτης στὴ Μικρασία. Ἀφοῦ γύρισε στὸ χωριὸ καὶ παντρεύτηκε (παπαδοπούλα βέβαια, ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος ἦτανε παπαδοπαίδι), βρῆκε σωστὸ νὰ μὴ γίνει παπὰς σὰν τοὺς ἄλλους, μὲ τὴ συνηθισμένη χειροτονία, παρὰ νὰ περάσει ἀπ' τὴ νεοσύστατη τότε ἱερατικὴ σχολή. Ἔτσι κουβαλήθηκε στὴν Ἄρτα παντρεμένος καὶ ἦταν ἀπ' τοὺς πιὸ ἡλικιω-



μένους ιεροσπουδαστές, μαζί με τὸν πάτερ Νίκανδρο, τὸ διάκο τῆς Μητροπόλεως, ἔχοντας σκοπὸ νὰ τραβήξει ἀργότερα μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ Θεολογικὴ Σχολή, ὅπως καὶ τόκαμε ὕστερ' ἀπὸ χρόνια, μ' ἓνα τσοῦρμο παιδιά — ὁ ἀθεόφοβος, κόντεψα νὰ εἰπῶ. Θέλοντας μάλιστα νάχει κι ἄλλους ἀποκοντά του, στὸ θεάρεστο δρόμο ποὺ ἀκολουθοῦσε, κάθε καλοκαίρι μετὰ τὶς διακοπὲς φρόντιζε νὰ πιάνει πατεράδες ἀπόφοιτων τοῦ σχολαρχείου καὶ νὰ τοὺς ἀναπτύσσει τὰ ἐπιχειρήματά του γιὰ τὴν παπαδοσχολή.

— Τὸ Γυμνάσιο, τοὺς ἔλεγε, ἔχει μιὰ πόρτα ἀνοιχτή, ἐνῶ ἡ Ἱερατικὴ ἔχει διὰ καὶ καλές. Ὅποιος τὴν τελειώσει, γίνεται ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος, τὸ γύριζε στὴν καθαρύουσα γιὰ νὰ κάνει ἐντύπωση στοὺς χωριάτες.

Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς — πρῶτοι οἱ ἐφημέριοι τῆς περιφερείας μας — παρασύρονταν ἀπὸ τὴν ἀκούραστη προπαγάνδα τοῦ Παπαδόδωρου κι ἔστελναν τὸ χινόπωρο τὰ παιδιά τους πίσω ἀπ' αὐτὸν τὸ ζηλωτὴ, μετὰ τὴ βεβαιότητα ἐξάλλου πὼς ὅσο καὶ νὰ μὴν τοὺς ἔκοβε θὰ τὰ παίρναν ὁπωσδήποτε στὴ σχολή, ποὺ ἦταν σὰν ἓνα καινούργιο μαγαζί μετὰ κάθε εὐκολία γιὰ τοὺς παλάτες.

— Τί κάνεις αὐτοῦ, εὐλογημένε; μοῦ πετοῦσε κι ἐμένα κανένα λόγο ὁ Παπαδόδωρος, βλέποντάς με ν' ἀραδιάζω μετὰ κόπο στίχους στὸ χαρτί. Ἄστα αὐτά, τί σοῦ χρειάζονται; Πάρε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, νὰ ὠφεληθεῖς...

Ἐξὸν ἀπ' τὸ Θόδωρο ἔρχονταν ταχτικά στὸ σπίτι τῆς κυρὰ Βαγγελῆς, μιὰ ἢ δυὸ φορὲς τὴ βδομάδα, κι ὁ ἀδερφός της ὁ Δασκαλάκης, ποὺ ἔκανε τὸν ἀγωνιάτη ἀνάμεσα στὴν Ἄρτα καὶ χωριό. Ἐποδένονταν νὰ στεγνώσει τὰ βρεμένα «σκαλισσοῦνια» του (ὅπως τάλεγαν ἐδῶ πρὶν εὐγενικά) καὶ ἀρχίζαν ἀτέλειωτες κουβέντες μετὰ τὴν ἀδερφή του γιὰ τοὺς παλιούς της χωριανούς.

Μιὰ φορὰ κατέβηκε γιὰ λίγες μέρες στὴν Ἄρτα κι ἓνας χωριανός της «ἀμερικάνος», ὁ Γάκη Γούσιος, ποὺ ἐτοιμάζονταν νὰ ξαναφύγει γιὰ τὴν Ἀμερική. Ἀπλὸς ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος, θὰ ἦταν ἐκεῖ πέρα, μὰ ἐμεῖς τὸν περνούσαμε τουλάχιστο γιὰ ἐπιχειρηματία ἢ καταστηματοῦχο. Μὰς φέρ-

νονταν ἀπλὰ ὥστόσο καὶ κάποτε πῆρε νὰ μὰς κόψει τὰ καλλιὰ, ἐμένα καὶ τοῦ Νάκου. Στὸ τέλος ἐμεῖς πιάσαμε παράμερα κάποιον περὶεργα μουρμουρητά. Ὁ Γούσιος θέλησε νὰ μάθῃ τί συμβαίνει.

— Πόσο κάνει τὸ ...; ἀνοίξε τὸ στόμα του ἓνας ἀπ' τοὺς δυὸ μας.

Μὰ ἡ ματιὰ ποὺ μὰς ἔριξε ὁ καλόβολος ἀμερικάνος μὰς ἔκαμε νὰ δαγκώσουμε τὴ γλῶσσα μας, σβυσμένοι ἀπ' τὴ ντροπή, ποὺ μὰς εἶχε περάσει ἡ ἰδέα νὰ τὸν πληρώσουμε γιὰ τὸν κόπο του.

Ἄλλη μιὰ φορὰ μὰς ἦρθε ἀπ' τὸ χωριό γιὰ καμιά βδομάδα ἓνας ἀνεψιὸς τῆς κυρὰ Βαγγελῆς, ποὺ τὸν ἔλεγαν καὶ Μόρτη, (ὅλοι αὐτοί, ἐννοεῖται, χωροῦσαν μαζί μας σ' ἐκείνη τὴ στενὴ καμαρούλα). Τοῦτος ὁ Μόρτης κατέβηκε στὴν πολιτεία γιὰ νὰ φτιάσει κόλυβα, λέει, τῆς γυναίκας του. Παράλληλα ὅμως εἶχε βάλει τὴν κυρὰ Βαγγελή νὰ τοῦ προξενέψῃ καμιά Ἀρτινιά, νὰ μὴν κάθεται χήρος.

Κάποτε ποὺ διαβάσαμε γαλλικά, ἦρθε ἀποπάνω ἀπ' τὸ βιβλίο μας.

— Τί διαβάζετε αὐτοῦ; μὰς κάνει μετὰ ὕψος πολύξερου. Τὰ σκ... μπορεῖτε νὰ μοῦ πῆτε πὼς τὰ λέν, τὰ σκ...;

Καὶ καθὼς ἐμεῖς τὸν κοιτάζαμε σαστισμένοι γιὰ τὴν αἰσχρολογία, ὁ Μόρτης συνέχισε:

— Μέρδα τὰ λέν, νὰ σᾶς τὰ πῶ ἐγώ. Καὶ νὰ φᾶς σκ..., τὸ λέν μέρδα τὸ μέρδα!

Δὲν κρατούσαμε τὰ γέλια μας τώρα, ἀκούγοντας τὴν ἀνέλπιστη διαφωτίσή του.

— Μὴ γελάς. Ἐγὼ τὰ ξέρω καλά τὰ γαλλικά. Τάμαθα στρατιώτης στὴ Μακεδονία, ὅπου ἦταν καὶ Γάλλοι καὶ Ξενογέλοι. Ἀλλὰ ποῦ σᾶς κόβει ἐσᾶς ἀπὸ τέτοια, εἰστε ἀμάλλαγα ἀκόμα! συμπλήρωσε σαρκαστικά ὁ Γιώργο Μόρτης.

Τὸ πρῶτ' φεύγαμε γιὰ τὸ σχολιὸ χωριό νὰ βάλουμε τίποτε στὸ στόμα. Γιὰ τὸ μεσημέρι, καναδυὸ φορὲς τὴ βδομάδα, ἐτοιμάζαμε μόνοι μας φαί ποὺ τὸ πῆναμε στὸ φούρνο. Τὸ φαί μας ἦταν στερεότυπο! μακαρόνια σπαγέτο ἢ ντομάτες μετὰ ρέζι. Στὶς τελευταῖες εἶχαμε ἀποκτήσῃ εἰδικότητα πιά- τίς γεμίζαμε ἀπὸ μέσα, ἀφοῦ τίς ἀνοίγαμε μετὰ τὸ μαχαίρι. Σταλάξαμε καὶ λαδάκι, ἀλλὰ μετὰ μεγάλη οἰκονομία. Κι ἐπειτα ἀπορρο-

σαμε πῶς δὲ γινόταν νόστιμο τὸ φαγητό μας. Ρίχναμε λαχνὸ γιὰ τὸ ποιὸς θὰ τὸ πᾶσι στὸ φοῦρνο καὶ ποιὸς θὰ τὸ φέρει πίσω. Αὐτὸ τὸ δεύτερο εἶχε σημασία, γιατί στὸ γυρισμὸ ἔκαιγε τὸ τεψί κι ἔπρεπε νὰ βαστοῦμε πατσαμούρια, νὰ μᾶς βλέπει ὅλη ἡ Ἄρτα, καθὼς ἐρχόμασταν ἀπ' τὸ φοῦρνο τῆς Χαρινούς ἢ ἀπ' τὸν ἄλλον κονιὰ στὴν Ἀστυνομία. Κάποτε τὸ πιάναμε κι ἄρνηση: — Ὅχι, σήμερα θὰ πᾶς ἐσύ! Ὅλο ἐγὼ θὰ ζεματιέμαι;

Ἄλλοτε πέραναμε λίγο χαλβὰ ἢ ἐλιές ἀπ' τὸ μανάβικο τοῦ γέρου Ναοῦμ, πενήντα λεπτά οἱ δύο μας μὲ τὸ Νάκο. Μοιραζόμασταν τὶς δεκατέσσερες δεκαπέντε ἐλιές διαλέγοντάς τες ἀπὸ μιὰ μιὰ, καὶ γιὰ τὴν τελευταία, τὴ μονή, ρίχναμε πάλι λαχνό. Ἀμ τί ἔτσι θὰ χάναμε ἀκέρια ἐλιά;

Ἀπὸ τὴν ἀνοιξη καὶ πέρα, πὺ ἐβγαίνει ἡ γιαούρτη, παίρναμε κάπου κάπου κι ἀπ' αὐτήν. Ἐκεῖ πὺ ψωνίζαμε ἐμεῖς, στὸ Τουρκοκάζαρο, σ' ἓνα κουτσομπακάλικο, ἔβραζαν μέσα στύψη, γι' αὐτὸ τὴν πουλοῦσαν φθηνότερα. Μονάχα μιὰ φορὰ φάγαμε τῆς προκοπῆς, καὶ πάλι ὅχι ἀπὸ πρωτοβουλία δική μας ὅσο ἀπὸ παρακίνηση τῆς κυρὰ Βαγγελῆς:

— Βάλτε καὶ κἀνα κοψίδι στὸ στόμα σας, πὺ τὸ ἀποκρέψατε χρόνον καιρό!

Τότε ἦταν πὺ ἀγοράσαμε συνεταιρικὰ μιὰ λούφα — ἓνα εἶδος ἀγριοπάπιας — ἀπὸ κείνα τὰ μεγάλα πουλιά πὺ βαροῦν οἱ κυνηγοὶ στὰ παράλια τοῦ Ἀμβρακικοῦ, στὰ βαλτοτόπια.

Τὶς περισσότερες ὅμως φορὲς τρώγαμε στὸ μαγεριὸ τοῦ Καπέ.

Βρίσκονταν στὴ γειτονιά μας, μπαίνοντας στὸ Τουρκοκάζαρο, πὺ δῶ ἀπὸ τὸν Ὀβριομαχαλά. Ἀντίκρυα ἦταν τὸ μπακάλικο τοῦ Ρήγα, πὺ μᾶς εἶχε μουστερήδες του γιὰ φιλοπρόματα, καὶ λίγο πὺ πέρα ἓνας φοῦρνος. Ἀπὸ κεῖ πέραναμε γιὰ κάμποσο διάστημα τὸ ψωμί μας μὲ δελτίο, τότε μὲ τὴν ἔλλειψη, ἐξαιτίας τῶν προσφύγων. Καὶ παραπέρα ἦταν τὸ σπίτι τῆς παπαδιάς, πὺ μοῦ εἶχε κόψει μὲ ξουράφι τὴ χουσή περνώντας στὴ γούλια μου μιὰ κλωστή, κάποτε πὺ εἶχα γίνει σὰ φλουρί καὶ δὲ μπορούσα νὰ πᾶρω τὰ πόδια.

Στὸ μαγεριὸ τοῦ Καπέ, χαμηλοτάβανο κι εὐρύχωρο ἀρκετά, μαζεύονταν τὰ γυμνασιόπαιδα τῆς γειτονιάς, ἀλλὰ προπάντων οἱ σπουδαστὲς ἀπ' τὴν κοντινὴ ἱερατικὴ σχολή, πὺ τοὺς ἔδιναν μιὰ πρόωση σοβαροφάνεια τὰ μοιρομάρφα καλυμάρια καὶ τὰ μανίκια τῶν μακρυῶν ράσων τους, ὅπου βαστοῦσαν σεμνὰ τὰ βιβλία, μὲ κἀτι τὸ κοριτσίστικο ἀπάνω τους, ἀληθινὸ ἢ πλαστό. Εἶχαν ἔρθει ἀπ' ὅλες τὶς γωνιὲς τοῦ νομοῦ ἀκόμα κι ἀπ' τὴν Αἰτωλοακαρνανία κι ἀπ' τὴ Δυτικὴ Θεσσαλία, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν στὰ μέρη τους τέτοια σχολή. Καὶ βρίσκονταν ὅλη μέρα στὸ πόδι, ἀπασχολημένοι μὲ τὰ μαθήματά τους, γιὰτ' εἶχαν ἓναν αὐστηρὸ διευθυντὴ, τὸν περίφημο Ἀναζηλή. Αὐτὸς ἔκανε κι ἐφόδους τὴ νύχτα στὰ σπίτια τους, γιὰ νὰ δεῖ μήπως λείπει κανένας ἀπὸ κεῖ. Συνηθισμένος ὁ ἴδιος στὴ μοναχικὴ πειθαρχία, εἶχε κι ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἀπαίτηση νὰ ζοῦν λίγο πολὺ σὰν καλογεροπαῖδια.

Μὰ ἀνάμεσα στοὺς ἱεροσπουδαστὲς ἔβρισκες κι ἀνθρώπους παντρεμένους, μὲ παιδιὰ κίόλας, μὲ σγουρὰ μαῦρα γένια, ἐτοιμοὺς παπάδες. Συζητοῦσαν ὅλη τὴν ὥρα γιὰ τὰ μαθήματά τους, ἀναφέροντας ρητὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἔτσι πὺ κοντεύαμε νὰ τὰ μάθουμε κι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, ὅπως τ' ἀκούγαμε ἀπ' αὐτοὺς ὁλοένα. Κάποτε καβγάδιζαν κίόλας ἐπάνω στὸ φαῖ γιὰ τὸ ἂν ἓνα ἐδάφιο τοῦ Εὐαγγελίου λέει ἔτσι ἢ ἄλλιως.

Τὸ μαγεριὸ τοῦ Καπέ τόχαν σὰ δικό τους.

— Τί ἔχουμε σήμερα Μπαρμπαβασίλη;

Κι ὁ Μπαρμπαβασίλης, κοντόχοντρος, κοίλαρὰς σὰν τὸν ἀκόλουθο τοῦ Δεσπότη, μ' ἐκσίνη τὴ λερωμένη ποδιά του, μὲ μικρὰ μάτια κρυμμένα στὸ πάχος, σὰν τοῦ γουρουνιοῦ, ὀπλισμένος μὲ τὴν αἰώνια κουτάλα του ἀράδιαζε τὰ φαγιὰ τῆς ἡμέρας ἀρχίζοντας, ἀπ' τὸ κρέας ἢ τὰ ψάρια. Μὰ τὶς περισσότερες φορὲς περιορίζονταν νὰ τὰ δείχνει μ' ἓνα βλέμμα, εἴτε γιὰτὶ βαριόταν νὰ τὰ ξαναλέει εἴτε γιὰτ' ἦταν πιωμένος. Σὰ μύγες μᾶς ἔβλεπε τότε, μύγες πὺ βούϊζαν εὐχάριστα στὸ μαγαζί του.

— Ἄλ-λος τὴ σουούπα!

Κι ἔβανε ἀράδα κουταλιὰς — πὺ γιὰτὶ αἱματὲς ἦταν στὰ κέφια του, — παίρνοντας ὕστερα ὅσα τεῦ δίνουν, χωρὶς νὰ τὰ πολυ-

κοιτάει, ἢ δίνοντας τὰ δεφτέρια, στοὺς ταχτικούς, νὰ σημειώσουν τὰ βερσεδία. Αὐτοὶ ἦταν οἱ ἐμπιστοι, πού τρώγαν μεσημέρι βράδυ καὶ τὰ πλήρωναν ὅλα μαζί στο τέλος τοῦ μηνός. Τοὺς ἔστελναν ἀπ' τὰ σπίτια τους κι εἶχαν γονιοὺς πού βαστιούνταν. Αὐτοὶ ἐτρῶγαν καπαμά, τασκεμπάπ, σηκοτάκια. Ἐπαιρναν καὶ δεύτερο πιάτο καμιὰ φορά.

Ἀπ' τοὺς ἄλλους, τοὺς πολίτες, σπάνια ἔρχονταν κανένας ἐκεῖ, γιατί ἦταν ἀπόκεντρος ὁ δρόμος, ἀπόμερο τὸ στενό. Μονάχα ἓναν «μουτο» μαραγκὸ εἶχαμε κεῖ κάθε μέρα, μὲ μάτια γαλάζια, καχύποπτα, μὲ τὸ μολύβι περασμένο πίσω ἀπ' τ' αὐτί. Αὐτὸς ὁ μονγκὸς σύχναζε κεῖ ἀνάμεσά μας, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἐνοχλοῦν οἱ ὅμοιοι του φαίνεται, ἐπειδὴ κοντὰ σ' ἐμᾶς ἔβρισκε ἡσυχία. Κι ἅμα ἀπότηρωγε, γρύλιζε σὰ γουρουνόπουλο.

— Κοίτα ὁ μουτος! μὲ σκούνταγε ὁ Νάκος. Κι ἄλλο χαλεύει ...

Πραγματικά, ζητοῦσε μὲ νοήματα καὶ δεύτερο ἢ τρίτο πιάτο, πού ὁ Καπὲς τοῦ τόβανε ἀμέσως (κι ὄχι ἀργώντας τὸ ὅπως σ' ἐμᾶς), ἀφοῦ μάντευε ἀπ' τὸ γνέψιμο τί τοῦ γύρευε.

Ἐμεῖς περιμέναμε ὑπομονετικά ὥσπου νάρθει ἡ σειρὰ μας. Δὲν εἶχαμε ἀξιώσεις νὰ μᾶς προσέξει ἀμέσως ὁ μάστρο Βασίλης, γιατί ἐγὼ μὲ τὸ Νάκο δὲν παίρναμε παραπάνω ἀπὸ μιστὴ μερίδα ὥς ἐκεῖ ἐπιτρέπανε τὰ οἰκονομικά μας. Τρώγαμε μόνο λαδερά — φασόλια, φακή, ρεβίθια —, κι ἐπειδὴ ὀλόκληρη ἡ μερίδα στοίχιζε μιάμιση δραχμὴ, ἐμεῖς πληρώναμε ἐβδομήντα πέντε λεπτά. Ὁ Νάκος τὰ σημειῶνε κιόλα σ' ἓνα δεφτεράκι, ἴσως γιὰ νὰ τὰ δείξη τοῦ πατέρα του ὕστερα, νὰ τὸν βεβαιώσει πὼς δὲν ἔκανε σπατάλες.

Ὁ δικός μου δὲ μοῦ ζητοῦσε λογαριασμό, γιατί ἤξερε πὼς δὲν ἔοδεύω ποτὲ παραπάνω ἀπ' τὸ κανονικό. Κρέας ἢ ντολμάδες (τί ἀρχοντικό, ἀλήθεια, φαί) δοκίμαζα μονάχα κάθε δυὸ ἢ τρεῖς μῆνες πού κατέβαινε ὁ πατέρας μου στὴν πόλη γιὰ νὰ μὲ δεῖ. Μονάχα τότε μόλις πληρώνονταν ἀπ' τὸ ταμεῖο, μ' ἐπαιρνε μαζί του στὸν κεντρικὸ δρόμο καὶ τρώγαμε σὲ κανένα ἐστιατόριο τῆς ἀγορᾶς, ἔπαινε κοντὰ στοὺς μεγάλους

ἐπαιρνε τὸ σκέδιο κι ἐμένα γιὰ κανένα πιάτο τῆς προκοπῆς. Τὶς ἄλλες φορὲς εἶχαμε συνηθίσει στὴ μισονηστεία.

Κραστὶ στοὺς μαγεριὸ τοῦ Καπὲ δὲ θυμᾶμαι νὰ εἶχε. Ποῦ τὸ ἔβρισκε ὅμως ὁ ἴδιος καὶ μεθοῦσε σχεδὸν κάθε μέρα; Καὶ τί γινόνταν οἱ παράδες πού μάζευε ἀπὸ μᾶς καὶ πού δὲν τοῦ λαγάριζε οὔτε δεκάρα; Τόσο τὰ ντροπαλούτσικα παπαδάκια ὅσο κι ἐμεῖς οἱ μικροὶ ἔξαμε τὴν αἰτία, τὴν πηγὴ τοῦ κακοῦ. Λίγο πιὸ πέρα ἀπ' τὸ μαγεριό, στὴ γωνία, ἀντίκρου ἀπ' τὸ τσαγκάρικο τοῦ Σαρλῆ, βρισκονταν κάτι κόκκινα τζαμιά, βαμμένα μὲ πρόστυχη μπογιὰ. Τὰ βλέπαμε κάθε μέρα καθὼς περνοῦσαμε γιὰ τὸ σχολιό, χωρὶς νὰ καλοξέρουμε τί κρύβουν ἀπὸ μέσα. Καὶ νὰ θέλαμε νὰ κοιτάξουμε (πού αὐτὸ μήτε μᾶς περνοῦσε ἀπ' τὸ νού), οἱ χρωματιστὲς ἐκεῖνες μουντζούρες ἦταν σὰν ἓνα παραπέτασμα μυστηρίου. Μονάχα γιὰ ἀπὸ σπασμένους μπουκάλες καὶ χοντρά ποτήρια μὲ λαβὲς βλέπαμε νὰ σκουπίζουν, νὰ πετοῦν ἀπὸ κεῖ τὰ πρῶινά, δείγματα κι ἀπομεινάρια κολασμένων ξευχιτιῶν.

Αὐτὸ ἦταν τὸ κακόφημο «καφεσαντάν», ἡ ἐστία τῆς διαφθορᾶς, κι ἐκεῖ πετοῦσαν οἱ ἁμαρτωλὲς πεταλούδες, οἱ «πραμαντόνες» μὲ τ' ὄνομα. Μέσα ἐκεῖ, σὰ γειτονιά του πού ἦταν, ἔβρισκε καταφύγιο ἔπειτ' ἀπ' τὸν ἡμερησίον κόπο του κι ὁ μαγεράς μας ὁ Καπὲς, ζητώντας φαγιὰ καὶ φροῦτα ἀλλιώτικα ἀπ' τὰ δικά του, τὰ φτωχικά καὶ παπαδίστικα, σβύνοντας τὴ δίψα του σὲ ἀκριβὰ πιοτὰ καὶ ὄχι στοὺς ἀθῶο νερὸ πού πότιζε μὲ τὴν κανάτα του ἐμᾶς.

Πολλὲς φορὲς τὸν βρῖσκαμε μαχμουρλή, νυσταγμένο, ἀνόρεχτο ἀπ' τὴν ἀυπνία. Τὰ μάτια του τότε μόλις ἀνοίγαν, ἀλλὰ καὶ πάλι νόμιζες πὼς δὲ μᾶς γνωρίζει. Ὁ νοῦς του ἦταν ἄλλου, στὴ νύχτα τὴ μουντή. Κάποτε, σπανιώτερη ὅμως, βρῖσκαμε τὸ μαγερίκο κλειστό. Αὐτὸ σήμαινε πὼς δὲ μπορούσε νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του καὶ τόχρ παρακάμει ἀποβραδὶς ὁ Μπαρμπαβασίλης, ὁ ἄκακος σὰν παιδί, ὁ ἀφταίγος κριματισμένος. Τότε τραβοῦσαμε κι ἐμεῖς στοὺς παζάρια νὰ φάμε γιαούρτη (πενήντα δράμια), στοὺς γέρο Γκύζα μὲ τὶς ἀγαθὲς μουστάκες, ἢ νὰ τὸ ρίξουμε ἔξω παραγγέλνοντας χέλια στοὺς σοβαροὺς, στὸν τίμιον Εὐλίνο, πού τὸν

βόηθαγε και τὸ παιδί του, μεγαλύτερος ἀπὸ μᾶς συμμαθητῆς μας.

Μιά φορά, στὸ τέλος τῆς χρονιᾶς, ἐγὼ κι ὁ Νάκος, καθὼς κινήσαμε νὰ φύγουμε γιὰ τὸ χωριό, ἀποφασίσαμε νὰ κάνουμε ἓνα ἔξοδο παραπανίσιο. Οἱ ἄλλοι σπάγανε τὶς καλαμαριές τους μελανιάζοντας τοὺς τοίχους γύρω ἀπ' τὸ γυμνάσιο—ἐμεῖς δὲ θὰ κάναμε καμιὰ ζούρλια : Μπήκαμε λοιπὸν σ' ἓνα μικρομαγέρικο ἐκεῖ δίπλα στὰ χάνια τῆς πλατείας Κιλκίς καὶ κάτω παραγγείλαμε ψιθυριστά.

— Τί θέλετε, μακαρόνια ; μᾶς ρώτησε δυνατὰ ὁ μαγαζάτορας.

— Ναί ... ἀπὸ μισὴ μερίδα.

— Τί λέει ! ξεφώνισε ὁ μάγερρας φέροντας καὶ τὸ χέρι του ἀντήλιο, νὰ μᾶς ἰδεῖ καλύτερα τάχα. Μισὴ μερίδα ! Κι εἶστε

καὶ μαθητούδια, γλέπω, ἔχετε καὶ κορῶνες στὸ κεφάλι ! Δὲ ντρέπεστε, μωρέ, ποὺ τὸ λέτε ; "Εἶσι θὰ μάθετε γράμματα, μὲ μισὴ μερίδα ; Οὐ, νὰ χαθῆτε ἀπὸ δῶ !

Τὰ τελευταῖα του λόγια μᾶς ἔφτασαν ἔξω στὸ δρόμο, γιὰτὶ προογκήσαμε ἀμέσως, τὸ βάλαμε στὰ πόδια μὲ τὴν ἀγαρμπὴ ὑποδοχῇ του,

"Α, δὲν ἦταν προκοπὴ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἄκαρδους Ἀρτινοὺς ποὺ σὲ ντροπιάζουν γιὰ γοῦστο. Μονάχα στὰ χωριά μᾶς νιώθουν ἐμᾶς, μονάχα ἐκεῖ δὲ μᾶς προσβάλλουν. Ὡς περάσουμε γρήγορα τὸ γιοφύρι, ἂς ριχτοῦμε ἀπέναντι στὴ Γρεμενίτσα ὅπου δουλεύουν οἱ μπαρμπάδες μας οἱ μαραγκοί, νὰ φᾶμε συκάμινα μὲ τὸ πλόχερο, χωρὶς νὰ πληρώσουμε δεκάρα, χωρὶς νὰ μᾶς προογκήξει κανένας.



ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

ΚΑΤΑΓΟΝΤΑΝ ΑΠΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, ΠΟΥ ΕΔΩΚΕ
στο Έθνος αγωνιστές και άρματολούς, δι-
δασκάλους του Έθνους, επιστήμονες, στρατιω-
τικούς και διπλωμάτες. Μεταφραστής —μεταξύ
άλλων— της «Κριτικής του καθαρού λόγου» του
Έμμ. Κάντ, μεταφραστής και σχολιαστής της
Ήλιάδας και των Ευαγγελίων, που προσπάθησε
να καθοδηγήσει τη νεοελληνική σκέψη προς τις
πιο ύψηλες και πιο καθαρές πηγές της ανθρω-
πίνης συνείδησης. Δημοτικιστής πουριτανός και
υποστηρικτής με λόγια και με χρώμα των ομοί-
δεατών του λογίων. Ποιητής τέλους χαριτωμένων
πρωτότυπων λυρικών και παιδικών τραγουδιών.
Αυτός υπήρξε με λίγα λόγια ο Άλ. Πάλλης,
ο έμποροτραπεζίτης της Λίβερπουλ, που πεθαί-
νοντας άφηκε έντολη να μεταφέρουν την τέφρα
του στο νησί των Γιαννίνων...

Παλεύοντας για την επικράτηση του δημο-
τικισμού γνώρισε έχθρους, που τους παραμέρισε
με το ειρωνικό χαμόγελο της λεβεντιάς του.
Πνεύμα ειρωνικό, ειρωνεύτηκε πρώτα τον έαυ-
τόν του. Οί πρόγονοί του πολέμησαν τους Άρ-
βανίτες στις πρώτες απόπειρες καθόδου των
στην Ελλάδα, κι' αυτός πήρε το ψευδώνυμο
Λέκας (Άλέκος, Άλέξανδρος) Άρβανίτης. Έκ-
δίδει την «Κριτική του άδολου λογισμού» (του
καθαρού λόγου), το σπουδαιότερο, όπως το χα-
ρακτηρίζουν οί ειδικοί, φιλοσοφικό βιβλίο στη
Γερμανία, και μαζί της μερικές λαμπρές λογο-
τεχνικές μεταφράσεις και πρωτότυπα τραγούδια
που— και ονομάζει τη συλλογή «Κούφια Καρύ-

δια». Τη συλλογή των τραγουδιών του την όνο-
μάζει «Ταμπουράς και κόπανος». Τόν βρίζουν,
είτε από επιπολαιότητα, είτε από ύπολογισμό
και εκφράζουν τη λύπη τους γιατί ξη' ακόμα
(όταν ζούσε), κι' αυτός άπαντι: «Μη βιάζεσαι,
παιδί μου, λίγα είναι τα ψωμιά μου, γιατί' εί-
μαι, γέρος».

Σ' έναν άπείριστο τάφο, έρημικό, στο νεκρο-
ταφείο της Μονής των Φιλανθρωπινών, στο
Νησί, που τον βλέπουν μόνο τα πουλιά τ' ουρα-
νού και κάποτε κανέναν περαστικό, νοσταλγός
της παλαιάς θρησκευτικής, ένινικής και εκπαι-
δευτικής ζωής του Νησιού, είναι άποτεθειμένη
ή στάχτη του Άλ. Πάλλη, που τόσο είχε νο-
σταλγήσει την πατρική γή, όταν ζούσε στην
όμιχλώδη Άγγλία. Άν όχι ο ίδιος, άλλα του-
λάχιστον ή στάχτη του άραξε πιά σιμά της,
όπως είχε ο ίδιος τραγουδήσει γενικώτερα για
την Ελλάδα :

Άχ πότε θα χαράξει ή αδηγή
να άράξω πιά σιμά σου,
νάμαι μαζί σου στην πληγή,
μαζί και στη χαρά σου.

Και ή μαρμάρινη προτομή του, στημένη
κάτω από το βράχο του τζαμιού του Άσλάν
Πασιά, ήρεμη, χαμογελαστή και λίγο ειρωνική,
κοιτάζει το κύμα της λίμνης, που χτυπάει λίγα
μέτρα πιο μακριά.

Ο Άλέξανδρος Πάλλης είναι τώρα πιά
στην πατρίδα του.

Τ.Σ.

ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΔΕΡΦΙΑ

[ΑΠΟ ΤΑ «ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ»]

Τέσσερα

(γύριζε γοργά!)

Τέσσερα αδέρφια το χορό άξα στους κάμπους σέρνουν

πιασμένα χέρι χέρι



τοῦ Γεροχρόνου τὰ παιδιὰ
ποῦναι τὰ ἀγόρια ὁμορφονιοὶ κι' ἡ κόρη δίχως τέρι.

Κι' ἡ κόρη
(κοίταξε ὁμορφιές !)
Κι' ἡ κόρη πρώτη τραγουδεῖ «τοὺς κάμπους λουλουδίξω
καὶ τὰ κλαδιὰ φουντώνω,
τοῦ Πάσκα φέρνω τὶς χαρὲς
στῆς νύχτας μέσα τῇ δροσιᾷ μ' ἀηδόνια ξεφαντώνω».

Τὸ πρῶτο
(Μάννα μας γλυκιὰ !)
τὸ πρῶτο ἀγόρι τραγουδεῖ «σφαλῆστε τὰ βιβλία
στὶς ἐξοχὲς νὰ πᾶμε,
νὰ δροσιστοῦμε στὰ νερά,
στὸν ἥσκιο τῆς γερομουριᾶς τὰ πωρικά νὰ φᾶμε».

Καὶ τ' ἄλλο
(κράτα τὸ χορὸ !)
καὶ τ' ἄλλο ἀγόρι τραγουδεῖ. «Ὁ τρυγὸς τώρα ἀρχίζει
μὲ χαρωπὰ τραγούδια·
σταφύλια καὶ σταφύλια δῶ·
πατεῖτε, ἄντρες, στοὺς ληνούς, τρυγᾶτε, κοπελούδια !»

Τὸ τρίτο
(ὸ μὰ τί χαρά !)
τὸ τρίτο λέει «ὅμως κι' ἐγὼ τὰ παραμύθια φέρνω
τριγύρω στὰ μαγκάλια
μαζὶ μὲ κάστανα ψητά·
Ἀγιοβασίλη φέρνω γώ, ἐγὼ καὶ πορτοκάλια».

Κι' ὅλα τους
(γύριζε γοργά !)
κι' ὅλα τους τραγουδοῦν μαζὶ «γυρνᾶμε νύχτα μέρα
πιασμένα χέρι χέρι,
ἐμεῖς τοῦ χρόνου τὰ παιδιὰ,
τρεῖς γιοὶ κι' οἱ τρεῖς ὁμορφονιοί, μὴ κόρη δίχως τέρι».



ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΙΣΣΑ

Ζουλέβω ἐκεῖνο τὸ χωριὸ
στὸν κάμπο κάτου
μὲ τ' ἀψηλὸ καμπαναριό,
τὴν ἐκκλησιά του,
ποῦχει τὴν Παναγιὰ χρυσή
κι' ἀσημωμένη,
καὶ νὰν τὴν ἀσπαστεῖ ἡ Ρηνιώ
συχοπαγαίνει.

Ζουλέβω ἐκεῖνο τὸ χωριὸ
στὸν κάμπο κάτου
μὲ τὰ χωράφια τὰ βαθιά,
μὲ τὰ δεντρά του
ποὺ φορτωμένα τὶς ἐλιές
τῇ γῆς φιλοῦνε
καὶ σὰν τὰ μάτια τῆς Ρηνιώ
μαβρολογοῦνε.

Ζουλεύω ἐκεῖνο τὸ χωριὸ
στὸν κάμπο κάτου
π' ἀνθίζουν καὶ μοσκοβολοῦν
τὰ κλήματά του,
ποῦχει σταφύλι ρόδινο
τὸ κάθε ἀμπέλι
σὰν τὰ χειλάκια τῆς Ρηνιώ
ποὺ στάζουν μέλι.

Ζουλέβω ἐκεῖνο τὸ χωριὸ
στὸν κάμπο κάτου
μὲ τὶς καθάρειες του πηγές,
τὰ ρέματά του.
Ζωὴ σκορποῦνε τὰ νερά . . .
Ρηνιώ νὰ ζήσεις,
μὲ λίγη ἀγάπη ἔλα κι' ἐσὺ
νὰ μ' ἀναστήσεις.



ΚΑΝΑΡΗΣ*

Ὅλη ἡ Βουλὴ τῶν προεστῶν στὸ μὲλο συναγμένη
εἶπε πῶς ὅξω στὴ στεριά τοὺς Τούρκους θὰ προσμένει.
Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι
καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση

* Οἱ στίχοι ἀφοτοὶ κλισοῦν ἀναχρονισμό, μὰ κανεῖς δὲν τὸν παρατήρησε. Γιατί;
Γιατί ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν μαθαίνουμε τῆς ἱστορίας μας παρὰ τὰ Μηδικά. (Ἄλ. Πάλλ.)



«τίποτα, ἀρχόντοι, δὲ φελάει, μόνάχα τὸ καρᾶβι».

Σὰ μ' ἄκουσε ἓνα ἄπ' τὰ τρανὰ καλπάρια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει

«Ποιὸς εἶναι ἀφτός, καὶ πῶς τὸν λέν, πού συμβουλὲς μᾶς δίνει;»

Νὰ τὰ Ψαρὰ πῶς χάθηκαν. Κι' ἐγὼ φωτιά στὸ χέρι
πῆρα, καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιὸς τὰ μέρη,
κι' εἶπα ἀπὸ καὶ —δὲ βάσταξα— μὲ χεῖλια πικραμένα

Νά! πῶς μὲ λέν ἐμένα!



ΧΑΪΝΤΕ ΧΟΥΡΔΕ

Μιὰ ἐγὼ *μαι μὲ Πασᾶ γενιά,
κι' ἔχω Βεζύρη φίλο,
Σουλτάνους ἔχω γειτονιά,
τί μ' ἀγαπᾶ ἡ Κοντήλω.

Βούκινα παίρνω τὸ βροντίω,
ντελάλη καὶ τὸ κράζω,
τὸ ψέλνω μ' ἤχους ἑκατὸ
μὲ τρὸνμπονιὲς τὸ σκάζω,

σ' ὅποιον σωπαίνει εἴτε λαλεῖ,
εἴτε ἀγρικᾶ ἢ κουφαίνει,
τί τῆς Κοντήλως τὸ φιλί,
μωρὲς παιδιὰ, ζουρλαίνει.



Σ Ε Π Ε Ρ Β Ο Λ Ι

Μέσα σὲ περβόλι
κιτρολεῖμονιές,
καὶ τὰ κίτρα κόβουν
τρεῖς ὁμορφονιές.

Καὶ τραγούδι ἡ πρώτη
ἀρχινᾷ γλυκό.
«Στάσου» κάνει ἡ ἄλλη
«σάλλιγγα ἀγρικῶ».

«Ὁ καλὸς μου φέβγει»
ἡ στερνὴ λαλεῖ
«Πάει νὰ πολεμήσει
στὴν Ἀνατολή.

Τὴν καρδιά μου θᾶχει
πίσω ἂν ξαναρθεῖ,
τὰ πικρά μου δάκρια
ἂν μοῦ σκοτωθεῖ».



ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Ὅλοι κοιμοῦνται, πέπλα μελανὰ
σκεπάζουν γῆς καὶ κῦμα ἀκόμα·
τῶν ἄστρον μόνῃ ἢ πύκνα ξαγρυπνᾷ
στὸ ζαφιερένιο δῶμα.

Τῇ Ρήγισσα προσμένουν ποῦ χρυσή,
μὲς σὲ στολίδια ἀνίκητα καὶ κάλλη,
νά! πίσω βγαίνει ἀπ' τὸ θολὸ νησι
μάγια νὰ πλέξει πάλι.

Κακὰ νὰ στείλει σ' ὅσες ὄνειρα
δὲν τὴν ἀκοῦν, καὶ σὰν παιδέφτρα ἀράχνα
νὰ σφίξει μὲς σὲ δίχτια πνιγερά
τὰ ἀποθητὰ τους σπλάχνα.

Μά, ὦ τῆς ἀγάπης θεΐσσα δεινὴ
π' ὅλος σὲ τρέμει ὁ κόσμος καὶ φοβᾶται,
μὴ τὴν καλὴ μου ἀγγίξεις, κι' ἄπονη
ἐνῶ ἀγρυπνῶ ἄς κοιμᾶται.



ΣΑΜΙΩΤΙΣΣΑ

Ἐ χήρα ἀπάνου ἐκεῖ στὸ λιακωτὸ
βρακὰς νταβραντιστὸς ντυμένη,
μὲ φέσι στὸ κεφάλι πλαγιαστὸ
καὶ μ' ἄσπρη βράκα φουσκωμένη,

τί τις κοπέλες κυνηγᾷς λωλὰ
ποῦ μὲ χαχάνια τρέχουν γύρα;
Μήπως κι' ἐσύ στὸν ὕπνο σου συχνὰ
κανὰ λεβέντη βλέπεις, χήρα,

ποῦ μ' ἀνοιχτὴ σὲ κυνηγᾷ ἀγκαλιά;
Καὶ πὲς μου, χήρα, σὲ προφταίνει
καὶ ξαπλωτὴ σὲ λιώνει στὰ φιλιὰ,
ἢ πρὶν ξυπνᾷς, καημένη;



ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗΣ

Είχα ντουφέκι ἀλάθεφτο, περήφανο σὰν ἄτι,
 πὺ μῆνες δὲν παραίτησε τ' ἀσάρκωτό μου χέρι,
 κι' ὅσες οἱ τρίχες μου ἔφαγε τόσων ὀχτρῶν τὸ μάτι·
 φτάνει ἡ Ἀραπιά, τὸ πέταξα κι' ἀδράζω τὸ μαχαίρι.

Εἶταν μαχαίρι γονικό, σὰ σκύλος μπιστεμένο,
 κι' εἶχε ἀπ' τὰ χρόνια τὰ παλιὰ τὰ κλέφτικα, συνήθια
 νὰ κυνηγάει τὶς ἄπιστες καρδιὲς σὰ λυσσασμένο·
 εἶδα πολλοὶ εἶταν, τὸμπηξα στῆς Δέσπως μου τὰ στήθια.

Στῆς Δέσπως πὺ μοῦ πείνασε, πὺ δίψασε μαζί μου,
 πὺ λάμπανε ἀπ' τὰ κάλλη της τὰ κορφοβούνια, οἱ λόγχοι ...
 Μὰ τί ; τῇ Δέσπω θὰ θρηνάει καὶ τὰ ἄρματα ἡ ψυχὴ μου ;
 Δὲν κλαίω γιὰ κεῖνα, χάθηκε σὰς λέω τὸ Μεσολόγγι.



ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Στὴν πόρτα στέκει ἡ μάννα μου καὶ τ' ἄσπρο της τ' ἀχείλι
 σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι πὺ σπαράζει·
 ἡ ἀδερφοῦλα μου ἔχε γιὰ μοῦ λέει μὲ τὸ μαντίλι,
 μιὰ τὸ σαλέβει κι' ἔπειτα στὰ μάτια της τὸ βάζει.

Κι' ὁ ἀδερφός μου ὡς στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου μὲ πηγαίνει
 μὲ πρόσωπο σὰ χαρωπό, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια·
 μιὰ νιώθω, ὅταν μ' ἀγκάλιασε, πὺς βράζει κι' ἀνασαίνει,
 πὺς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνονται κομάτια.



ΜΟΛΙΒΙΑΤΙΣΣΑ

Ἔχω μιὰ ἀγάπη ντροπαλή,
 Στυλιανούλα Στυλιανή,
 καὶ φέβγει σὰ ζυγώνω,
 καὶ δὲν τῇ νιάζει ἂν οἱ καημοί,
 καημοὶ καὶ πίκρες, Στυλιανή,
 μὲ καταντοῦν πὺ λιώνω.



Σαποῦνι θᾶν τῆς στείλω γῶ,
Στυλιανοῦλι Στυλιανό,
κι' ἄν κατεβεῖ καὶ πλύνει,
τ' ἀφράτο μπράτσο τῆς θᾶ δῶ,
ἀφράτο μπράτσο τραγανό,
μ' ἀφίνει δὲ μ' ἀφίνει.

Καὶ βοῦρτσα τὴν Παρασκεβή,
Στυλιανούλα Στυλιανή,
θᾶ στείλω, κι' ἄν τὴν πάρει
καὶ σφουγγαρίσει τὴν ἀβγὴ
ὦχ Στυλιανούλα χαραχτή,
θᾶ δῶ καὶ τὸ ποδάρι.



ΓΙΑ ΠΕΣ ΜΟΥ

Γιὰ πέσ μου, κῦμα μου, νὰ ζήσεις,
τί τοῦ παιδιοῦ μου θὰ χαρίσεις ;
Τὰ χρυσταλλένια μου νερὰ
ἐγὼ νὰ λούζεται τοῦ δίνω,
καὶ θὰν τὸν βλέπεις μιὰ χαρὰ
νὰ λάμπει σὰν τὸν ἄσπρο κρίνο.

Γιὰ πέσ μου, κῦμα μου, νὰ ζήσεις,
καὶ τίποτα ἄλλο θὰ χαρίσεις ;
Ἔχω καὶ ψάρια ὡς ἑκατὸ
λογιῶν, κι' ὅς ἔρχεται νὰ πιάνει·
ἀγκίστρι ὅς ἔχει δυνατό,
πλατὺ καλάθι νᾶν τὰ βάνει.

Πές, ὄρνιθα κι' ἐσὺ νὰ ζήσεις,
τί τοῦ παιδιοῦ μου θὰ χαρίσεις ;
Μικρὸ προσκέφαλο μπορῶ
ἐγὼ μὲ πούπουλα νὰ κάνω·
σὰ σοῦ κοιμᾶται στὸ πλεβρό,
θὰ γέρνει τὸ κεφάλι ἀπάνω.

Πές, ὄρνιθά μου, νὰ μοῦ ζήσεις,
καὶ τίποτα ἄλλο θὰ χαρίσεις ;
Πρωτὶ πρωτὶ σὰ μ' ἀγρικᾶ
μὲς στὴν ἀβλὴ ποὺ κακαρίζω,
ὅς τρέχει κάτω βιαστικὰ
κι' ἀβγὸ ζεστὸ θᾶν τοῦ χαρίζω.



ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΔΟΛΟΥ ΛΟΓΙΣΜΟΥ.

[ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ]

(Εμμ. Κάντ—Μετάφρασις : Ἀλέξανδρου Πάλλη)

Ἄλλο-σημαντικὸ κεφάλαιο τῆς ὑπερβατικῆς μας αἰσθητικῆς εἶναι καὶ τοῦτο, πὼς δὲν πρέπει μονάχα νὰ κερδίσει συμπάθεια ὡς πιθανὴ ὑπόθεσις, παρὰ καὶ νὰ νομίζεται βέβαιη καὶ ἀναντίλογη, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη θεωρία χρήσιμη ὡς ὄργανο.

Γιὰ νὰ ἀποδείξω πὼς εἶναι τέτια, ἃς διαλέξω περιστατικὸ ὅπου τὸ κῦρος τῆς εἶναι ὀλοφάνερο. Ὑπόθεσε πὼς ὁ χῶρος καὶ ὁ καιρὸς ἀφτοὶ καθαφτοὶ εἶναι ἀντικειμενικοί, καθὼς καὶ ὅροι τοῦ μπορετοῦ τῶν πραγμάτων ἀφτῶν καθαφτῶν. Τώρα, ὑπάρχουν ὡς πρὸς τὸ χῶρο καὶ καιρὸ πλῆθος ἀπὸ τὰ πρὶν ἀποδειχτικά καὶ συνθετικά ἀξιώματα· τέτια ὅμως ὑπάρχουν μάλιστα ὡς πρὸς τὸ χῶρο, καὶ γιὰ τοῦτο ὡς προτιμότερο παράδειγμα ἃς ἐξετάσουμε ἐδῶ τὸ χῶρο. Τὰ γεωμετρικά ἀξιώματα ὄντας γνωριστὰ μὲ συνθετικὸ ἀπὸ τὰ πρὶν τρόπο καὶ μὲ ἀποδειχτικὴ βεβαιοσύνη, ρωτῶ· ποῦθε τὰ παίρνεις τέτια ἀξιώματα καὶ ποῦ στηρίζεται ἡ διάνοια, ὅταν φτάνει σὲ τέτιες ἀλήθειες ἀπόλυτα ἀναγκαῖες καὶ καθολικές; Ἄλλο μέσο δὲν ὑπάρχει παρὰ ἡ ἔννοια ἡ ἐνόρασις, δοσμένες ὅμως καὶ οἱ δυὸ ἢ ἀπὸ τὰ πρὶν ἢ ἀπὸ τὰ ὕστερα. Οἱ δέφερες, δηλαδὴ οἱ ἐμπειρικὲς ἔννοιες, ὅπως καὶ ἡ ἐμπειρικὴ ἐνόρασις ὅπου στηρίζονται, ἀδύνατο νὰ γεννήσουν συνθετικά ἀξιώματα παρὰ τὸ ἴδιο ἐμπειρικά, μ' ἄλλα λόγια ἀξιώματα μὲ δίχως τὴν ἀναγκαιοσύνη καὶ ἀπόλυτη καθολικάδα ποὺ χαρακτηρίζουν κάθε γεωμετρικὸ ἀξίωμα. Ὅσο γιὰ τὸν πρῶτο καὶ μοναχὸ τρόπο τοῦ νὰ ἀποκτήσουμε τέτιους γνωρισμούς, δηλαδὴ μὲ μόνον ἔννοια ἢ μὲ ἀπὸ τὰ πρὶν ἐνόρασις, εἶναι δὲ φανερὸ πὼς ἀπὸ ἔννοια μονάχα δὲν πηγάζει παρὰ ἀναλυτικός, ὅχι ὅμως ποτές συνθετικὸς γνωρισμός. Πάρῃς τὸ ἀξίωμα πὼς δυὸ ἴσες γραμμὲς δὲ ζώνουνε χῶρο, ἄρα μήτε φτιάνουνε μορφή, καὶ πᾶσκισε νὰν τὸ βγάλεις μέσα ἀπὸ τὴν ἔννοια ἴσιων γραμμῶν καὶ τὴν ἔννοια τοῦ ἀριθμοῦ 2· ἢ πάρῃς τ' ἄλλο, πὼς μὲ τρεῖς γραμμὲς φτιάνεις μορφή, καὶ πᾶσκισε καὶ ἀφτὸ νὰν τὸ βγάλεις μέσα ἀπὸ τίς ἴδιες ἔννοιες.

Τίποτα δὲν κατορθώνεις, καὶ τέλος στανικῶς θὰ καταφύγεις στὴν ἐνόρασις, ἀπαράλλαχτα ὅπως κάνει πάντα ἡ Γεωμετρία. Τότες δίνεις τοῦ ἐμφυτοῦ σου κάπιο ἀντικείμενο μέσα σὲ ἐνόρασις. Τί λογῆς ὅμως ἐνόρασις; Ἄδολη ἀπὸ τὰ πρὶν ἢ ἐμπειρικὴ; Ἄν τὸ δέφερο, ποτές δὲ θὰ φτιάσεις σὲ ἀξίωμα μὲ καθολικὸ κῦρος, καὶ ἀκόμα λιγότερο σὲ ἀξίωμα ἀποδειχτικόν, γιὰτὶ τέτιο ποτές δὲ μᾶς τὸ προμηθεύει ἡ πείρα. Πρέπει νὰ πάρεις λοιπὸν τὸ ἀντικείμενον ὡς δοσμένον ἀπὸ τὰ πρὶν μέσα σὲ ἐνόρασις, καὶ ἀφτοῦ ἀπάνω νὰ θεμελιώσεις τὸ συνθετικόν σου ἀξίωμα. Ἄν ὅμως δὲν εἴχες μέσα σου τὴ δύναμη ἀπὸ τὰ πρὶν ἐνόρασις, ἂν ὁ ὑποκειμενικὸς ἀφτὸς ὅρος δὲν εἴτανε κίβλας κατὰ τὸν τύπον ὁ γενικὸς ἀπὸ τὰ πρὶν ὅρος ὁ ἀπαράιτος τοῦ νὰ ὑπάρξει ἀντικείμενον ἀφτῆς τῆς (ἐξωτερικῆς) ἐνόρασις, ἂν τὸ ἀντικείμενον (τρίγωνον) δὲν εἴτανε κάτι ἀφτὸ καθαφτὸ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ σένα τὸ ὑποκείμενον, πὼς θὰ πεῖς ποτές πὼς ὅτι ἀναγκαστικὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑποκειμενι-

κούς σου ὅρους τοῦ νὰ φτιάξεις τρίγωνο ἀνήκει ἀναγκαστικά καὶ στὸ τρίγωνο τὸ ἴδιο ; Γιατὶ ἀδύνατο· στὴν ἐννοια σου (τριῶν γραμμῶν) νὰ προσθέσεις κάτι ὁλό-
τελα καινούργιο (μορφή), ἀπὸ τοῦ ἀνήκει ἀναγκαστικά στὸ ἀντικείμενο, ἀφοῦ
τοῦτο εἶναι δοσμένο πρὶν τὸ γνωρισμὸ σου κι' ὅχι μὲ τοῦ γνωρισμοῦ σου τὸ μέσο.
Λοιπὸν ἂν ὁ χῶρος, καθὼς κι' ὁ καιρὸς, δὲν εἴτανε τύποι τῆς ἐνόρασής σου μὲ
μέσα της τοὺς μόνους ὑποκειμενικοὺς ἀπὸ τὰ πρὶν ὅρους του νὰ σοῦ καταντήσουν
τὰ πράματα ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα, ἐνῶ ἀφτὰ καθ'αφτὰ δίχως ἀφτούς τοὺς ὑποκει-
μενικοὺς ὅρους δὲν εἶναι τίποτα, ἀδύνατο σὲ ἐξωτερικὸ ἀντικείμενο νὰ προσκολ-
λήσεις ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ συνθετικὰ τὸ παραμικρὸ κατηγορούμενο. Εἶναι λοιπὸν
ἀναντίλογα βέβαιο —καὶ ὅχι μονάχα μπορετὸ ἢ καὶ πιθανό— πὼς ὁ χῶρος καὶ
ὁ καιρὸς ὡς οἱ ἀναγκαῖοι ὅροι κάθε πείρας, ἐσωτερικῆς κι' ἐξωτερικῆς, δὲν εἶναι
παρὰ ὑποκειμενικοὶ ὅροι κάθε μας ἐνόρασης, καὶ λοιπὸν ὡς πρὸς ἀφτούς τὰ πάντα
εἶναι φαινόμενα, ὅχι πράματα ποὺ ὑπάρχουν ἔτσι ἢ ἄλλιως. Για τοῦτο λοιπὸν ὡς
πρὸς τὸν τύπο τους πολλὰ μπορεῖς νὰν τοὺς ἀποδώσεις ἀπὸ τὰ πρὶν, τίποτα
ὅμως ποτὲς δὲ θὰ ἀποδώσεις σ' ἀφτὸ καθ'αφτὸ τὸ πράμα ὅπου βασιζονται
ἀφτὰ τὰ φαινόμενα.

*

ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ "ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ",

[Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΑ § 11]

(Μετάφρασις : Ἀλέξανδρου Πάλλη)

Κατόπι πῆγε ὁ Ἰησοῦς κι' οἱ μαθητάδες του στὸν τόπο τῆς Ἰουδαίας,
κι' ἔμεινε ἐκεῖ μαζί τους καὶ βάφτιζε. Καὶ βάφτιζε κι' ὁ Ἰωάννης στὴν Αἰνὼν
κοντὰ στὸ Σαλείμ —γιατὶ ἐκεῖ ἔτανε νερὰ πολλὰ— καὶ πῆγαινε ὁ κόσμος καὶ βαπτί-
ζονταν, γιατί δὲν εἶχε ἀκόμα ὁ Ἰωάννης φυλακιστεῖ. Λοιπὸν φιλονεικήσανε οἱ μαθη-
τάδες τοῦ Ἰωάννη μ' ἓναν Ἰουδαῖο γιὰ καθαρισμό. Καὶ πῆγαν κι' εἶπανε τοῦ
Ἰωάννη «Ραββεῖ, ἐκεῖνος ποῦτανε μαζί σου ἀντίπερα τοῦ Ἰορδάνη, ποῦ ἐσὺ τὸν
κῆρυξες, κοίτα αὐτὸς βαπτίζει κι' ὅλοι σὲ κεῖνον πᾶνε». Ἀποκρίθη ὁ Ἰωάννης
κι' εἶπε «Τίποτα δὲ μπορεῖ νὰ λάβει ὁ ἄνθρωπος ἢ δὲν τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν
οὐρανό. Εἰστε μάρτυρές μου ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πὼς ἐγὼ εἶπα Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ Χρι-
στὸς παρὰ πὼς στάλθηκα προτύπερά του. Ὅποιος ἔχει τὴ νύφη ἔναι γαμπρός·
κι' ὁ φίλος τοῦ γαμπροῦ ποῦ στέκεται καὶ τὸν ἀκούει, χαρὰ χαίρεται μὲ τῇ φωνῇ
τοῦ γαμπροῦ. Λοιπὸν αὐτὴ ἡ χαρὰ ἡ δική μου ἔγινε. Αὐτὸ νὰ μεγαλώνει πρέπει
καὶ νὰ μικραίνω ἐγώ. Ὅποιος ἔρχεται ἀπὸ πᾶνον, ἀπάνου ἀπ' ὅλους εἶναι. Ὅποιος
εἶναι ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὴ γῆ ἔναι κι' ἀπὸ τὴ γῆ λαλεῖ· ὅποιος ἔρχεται ἀπὸ τὸν
οὐρανό, ἀπάνου ἀπ' ὅλους εἶναι. Ὅ,τι εἶδε κι' ἄκουσε, ἐκεῖνο κηρύττει, καὶ
τὸ κήρυγμά του κανεῖς δὲν τὸ δέχεται· ὅποιος δέχεται τὸ κήρυγμά του, ἔβαλε
τὴ βούλα του πὼς εἶναι ἀληθινὸς ὁ Θεός. Γιατὶ ὅποιον ἔστειλε ὁ Θεός, τὰ λό-



» για τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, τί δίνει ἀμέτρητα τὸ πνέμα. Ὁ πατέρας ἀγαπᾷ τὸ γιό,
 » κι' ὅλα τὰ πάντα τᾶδωκε στὸ χέρι του. Ὅποιος πιστεύει τὸ γιό, ἔχει ζωὴ παντο-
 » τινή· ὅποιος ὅμως παρακούει τὸ γιό, δὲ θὰ δεῖ ζωὴ μόνε κάθεται ἀπάνου του
 » ἢ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ».

12. Σὺν ἔμαθε λοιπὸν ὁ Κύριος πὼς τ' ἄκουσαν οἱ Φαρισαῖοι πὼς
 ὁ Ἰησοῦς πρὸ πολλοὺς μαθητάδες κάνει καὶ βαπτίζει ἀπὸ τὸν Ἰωάνη (ἂν κι' ἀλή-
 θια ὁ Ἰησοῦς δὲ βάπτισε ὁ ἴδιος, μόνε οἱ μαθητάδες του), ἄφισε τὴν Ἰουδαία
 κι' ἔφυγε πάλι γιὰ τὴ Γαλιλαία. Κι' ἔπρεπε νὰ περάσει ἀπὸ τὴ Σαμάρεια. Φτάνει
 λοιπὸν σὲ χώρα τῆς Σαμάρειας ποὺ τὴ λέγανε Σιχάρ κοντὰ στὸ μέρος τὸ δοσμένο
 ἀπὸ τὸν Ἰακώβ στὸν Ἰωσήφ τὸ γιό του· κι' ἐκεῖ ἦταν ἓνα πηγάδι τοῦ Ἰακώβ.
 Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν κουρασμένος ἀπὸ τὸ δρόμο κάθονταν ἔτσι σιμὰ στὸ πηγάδι·
 ἡ ὥρα εἶταν ὡς ἕξη. Ἔρχεται γυναῖκα ἀπὸ τὴ Σαμάρεια νὰ βγάλει νερό. Τῆς λέει
 ὁ Ἰησοῦς «Δῶσε μου νὰ πιῶ», γιατί οἱ μαθητάδες του εἶχαν πάει στὴ χώρα νὰ
 ψωνίσουν. Τοῦ λέει λοιπὸν ἡ γυναῖκα ἡ Σαμαρεῖτισσα «Πῶς ἐσύ Ἰουδαῖος ὄντας
 » ζητᾷς νὰ πιεῖς ἀπὸ μένα, γυναῖκα Σαμαρεῖτισσα ; Γιατὶ δὲ συντροφιάζουν Ἰου-
 » δαῖοι μὲ Σαμαρεῖτες». Ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ τῆς εἶπε «Ἄν ἤξερες τὸ χάρι-
 » σμα τοῦ Θεοῦ καὶ ποιὸς σοῦ λέει Δῶσε μου νὰ πιῶ, ἐσύ θὰν τοῦ ζητοῦσες καὶ
 » θὰ σοῦδινε νερὸ ζωντανό». Τοῦ λέει «Κύριε, μήτε κουβᾶ δὲν ἔχεις καὶ τὸ πηγάδι
 » νὰ βαθύ· λοιπὸν πῶς ἔχεις τὸ νερὸ τὸ ζωντανό ; Μὴν εἶσαι μεγαλύτερος ἐσὺ
 » ἀπ' τὸν πατέρα μας τὸν Ἰακώβ ποὺ μᾶς ἔδωκε τὸ πηγάδι κι' ἤπιε ἀπὸ τὸ πηγάδι
 » ὁ ἴδιος [καθὼς] κι' οἱ γιοί του καὶ τὰ θρέμματά του ;»

Ἀποκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ τῆς εἶπε «Ὅποιος πίνει ἀπὸ τοῦτο τὸ νερό, θὰ
 » διψήσει πάλι· μὰ ὅποιος πιεῖ νερὸ ποὺ θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲ θὰ διψήσει στὸν
 » αἰῶνα, μόνε τὸ νερὸ ποὺ θὰν τοῦ δώσω θενὰ γίνεи μέσα του πηγὴ νεροῦ ποὺ
 » θ' ἀναβρῦζει ὡς σὲ ζωὴ παντοτινὴ». Τοῦ λέει ἡ γυναῖκα «Κύριε, δῶσε μού το
 » αὐτὸ τὸ νερό, γιὰ νὰ μὴ διψῶ μηδ' ἔρχομαι ὡς ἐδῶ νὰ βγάλω». Τῆς λέει «Σὴρε
 » φώναξε τὸν ἄντρα σου καὶ γύρισε ἐδῶ». Ἀποκρίθηκε ἡ γυναῖκα καὶ τοῦ
 εἶπε «Δὲν ἔχω ἄντρα». Τῆς λέει ὁ Ἰησοῦς «Καλὰ εἶπες πὼς Ἄντρα δὲν ἔχω·
 » γιατί εἶχες πέντε ἄντρες, καὶ τὸν ἄντρα ποῦχεις τώρα δὲν εἶναι ἄντρας σου Ἀλή-
 » θια αὐτὸ τὸ εἶπες». Τοῦ λέει ἡ γυναῖκα «Κύριε, βλέπω πὼς προφήτης εἶσαι ἐσύ.
 » Οἱ πατέρες μας σ' ἐτοῦτο τὸ βουνὸ προσκύνησαν, κι' ἐσεῖς λέτε πὼς στὴν Ἱερου-
 » σαλήμ εἶναι τὸ μέρος ὅπου πρέπει νὰ προσκυνοῦμε. Τῆς λέει ὁ Ἰησοῦς «Πί-
 » στευέ με, [ὦ] γυναῖκα, πὼς φτάνει ὥρα μήτε σ' ἐτοῦτο τὸ βουνὸ μήτε στὰ Ἱερο-
 »σόλυμα δὲ θὰ προσκυνᾷτε τὸν πατέρα. Ἐσεῖς προσκυνᾷτε ὅ,τι δὲν ξέρετε· ἐμεῖς
 » προσκυνοῦμε ὅ,τι ξέρουμε, τὸ πὼς ἡ σωτηρία ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἶναι νᾶρθει.
 » Ὅμως φτάνει ὥρα κι' ἦρθε τώρα ὅταν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνητάδες θὰ προσκυνή-
 » σουν τὸν πατέρα μὲ πνέμα καὶ μ' ἀλήθεια· γιατί κι' ὁ πατέρας ἔτσι τοὺς θέλει
 » ὅσους τὸν προσκυνοῦν. Πνέμα ὁ Θεός· κι' ὅσοι τὸν προσκυνοῦνε, μὲ πνέμα καὶ
 » μ' ἀλήθεια πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν». Τοῦ λέει ἡ γυναῖκα «Ἐξέρω πὼς εἶναι
 » νᾶρθει Μεσσίας (ὁ Χριστὸς ποὺ λένε)· ὅταν ἔρθει ἐκεῖνος, θὰ μᾶς πεῖ τὰ πάντα». Τῆς λέει ὁ Ἰησοῦς «Ἐγώ μαι ποὺ σοῦ μιλῶ». Κι' ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔφτασαν οἱ

μαθητάδες του κι' αποροῦσαν πὺν μιλοῦσες μὲ γυναῖκα· ὁμως κανεῖς δὲν εἶπε «Τί θέλεις ἢ γιατί μιλεῖς μαζί της ;» Ἄφισε λοιπὸν τὴ στάμνα τῆς ἢ γυναῖκα καὶ πῆγε στὴ χώρα καὶ λέει στοὺς ἀνθρώπους «Ἐλᾶτε νὰ δεῖτε ἀνθρώπο πὺν μοῦ » τᾶπε ὅλα ὅσα ἔκανα. Μήπως αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός ;» Βγῆκαν ἀπὸ τὴ χώρα καὶ πηγαίνανε στὸν Ἰησοῦ.

*

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

[Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΔΑΜΟΥ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΩΝ]

(Θουκυδίδου, βιβλίον Α', § 79 - 85—Μετάφρασις : Ἀλ. Πάλλη)

79.— Σᾶν ἔτσι μίλησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Κι' οἱ Λάκωνες, σᾶν ἄκουσαν τῶν συμμάχων τὰ παράπονα τὰ μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῶν Ἀθηναίων ὅσα εἶπαν, ἀπομάκρυναν ὅλους καὶ συζητοῦσαν ἀφτοὶ χώρια τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ τῶν περισσοτέρων ἢ γνώμη πῆγαινε στὸ ἴδιο, πὼς ἀποδείχτηκε πιά τῶν Ἀθηναίων τὸ φταίξιμο κι' ἀνάγκη τώρα πόλεμος χέρι χέρι. Μὰ ὁ Ἀρχίδαμος ὁ Βασιλιάς τους, γνωστὸς ὡς βαθὺς ἀντρας κι' ἀτάραχος, ἀνέβη καὶ τοὺς μίλησε μὲ τέτλια λόγια.

80.— Ἐγώ, ὦ Λάκωνες, πέρασα ἀρκετοὺς ὥς τώρα πολέμους, καὶ τὸ ἴδιο βλέπω πέρασαν κι' ὅσοι ἔχουν τὰ δικά μου χρόνια, ὥστε νὰ μὴ μᾶς παρασύρει περιέργεια πολέμου, ὅπως ἴσως θὰ πάθαιναν οἱ νιοί, εἴτε νὰ τὸν φανταστοῦμε τίποτα καλὸ κι' ἀκίντυνο. Καὶ θαρρῶ θὰ βρεῖτε ἀφτὸ πὺν συζητᾶτε τώρα πὼς θὰ βγεῖ τρομερός, ἂν τὸν ξετᾶστε κρύα. Γιατὶ μὲ Πελοποννησιῶτες καὶ τοὺς γυροχωρεῖτες μᾶς εἶναι ἀνάλογα τὰ μέσα μᾶς, καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατο ἐφτὺς νὰ τρέξουμε ὅπου πρέπει. Μὰ μ' ἀνθρώπους σὲ τόπο μακρινό, μάλιστα θαλασσινοὺς μεγάλης πείρας καὶ λαμπρὰ ὀργανισμένους σὲ ὅλα τ' ἄλλα, εἴτε πεῖς πλοῦτο ἰδιωτικὸ καὶ δημόσιο εἴτε πλοῖα εἴτε ἄλλα εἴτε ἄρματα εἴτε πληθυσμὸ τόσο ὅσος δὲ βρίσκεται πουθενὰ σὲ μέρος ἓνα Ἑλληνικόν, καὶ πὺν ἔχουν ἀκόμα πολλοὺς συμμάχους φορολογητούς, πὼς, ρωτῶ, πρέπει νὰ σηκώσουμε μὲ τέτιους ἀνθρώπους πόλεμο ἔτσι πρόχειρα καὶ βιαστικά ; σὲ τί πόρους στηριγμένοι ; Τί, στὸ ναφτικόν ; Μὰ εἶναι καλύτεροί μᾶς· κι' ἂν πὲς γυμναστοῦμε ὥς νᾶν τοὺς φτάσουμε, θὰ περάσει καιρὸς. Ἡ στὰ χρήματα ; Μὰ ἴσα ἴσα ἐδῶ εἴμαστε ἀκόμα κατώτεροι, κι' οὔτε ἔχουμε δημόσια οὔτε ὥς ἰδιῶτες μᾶς ἔρχεται ἐφκολλη ἢ συνεισφορά.

81.— Ἰσως κανεῖς θαρρέβει πὺν τοὺς νικοῦμε ὥς πρὸς τὸ ὀπλιτικόν μᾶς, τὸ πιδὸ πολὺ καὶ πιδὸ καλόν, καὶ πὺν ἔτσι θὰν τοὺς ρημάζουμε τὴ γῆς συχοπατῶνας τὴν. Ἀφτοὶ ὁμως ἔχουν ἄλλη γῆ πολλὴ π' ὀρίζουν, κι' ἀπὸ τὴ θάλασσα θὰ μπάζουν κάθε χρειαστό. Μὰ προσπαθοῦμε πὼς νὰν τοὺς ἀποστατήσουμε τοὺς συμμάχους· πάλι θὰ χρειαστεῖ κι' ἀφτοῦ νὰ βοηθήσουμε μὲ τὰ πλοῖα, οἱ πιδὸ πολλοὶ τοὺς ὄντας νησιῶτες. Τί λογῆς λοιπὸν θὰ γίνῃ ὁ πόλεμος ; Γιατὶ ἂν δὲ θαλασσοκρατοῦμε, ἢ ἂν δὲν τοὺς κόψουμε τοὺς πόρους ἀπὸ ὅπου θρέφουν τὸ ναφτικόν, πιδὸ πιθανὸν θὰ πάθουμε. Καὶ τότες δὲ θὰ ἀρμόζει μήτε κᾶν νὰ βογῶμε, μάλιστα

ἂν νομιστεῖ καὶ πὼς πιδὸ πολὺ ἔμεις ἀρχίσουμε τὸ μάλωμα. Τί μὴ σᾶς κολακέβει ἑκείνη δὲ ἡ ἐλπίδα, πὼς ἄψε σβῦσε θὰ τελιώσει ὁ πόλεμος ἂν τοὺς ρημάξουμε τὴ γῆ· ἐγὼ πιδὸ φοβᾶμαι μήπως τὸν ἀφίσουμε καὶ στὰ παιδιὰ μας. Τόσο λογικὸ μοῦ φαίνεται ἀπὸ περφάνια οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μὴ φανοῦνε σκλάβοι τῆς γῆς τους, ἢ σὺν τίποτα ἄπειροι νὰ σκιαχοῦν τὸν πόλεμο.

82.— Δὲ σᾶς λέω πάλι μήτε πεθαμένα νὰν τοὺς ἀφῖστε νὰ μᾶς βλάπτουν τοὺς συμμάχους ἢ νὰ κλείσουμε τὰ μάτια πρὸς τοὺς σκοποὺς τους. Ὅχι· ὅμως λέω ἄρματα νὰ μὴν ἀγγίξουμε ἀκόμα, παρὰ νὰ στείλουμε καὶ νὰ παραπονεθοῦμε, χωρὶς μήτε νὰ παραφοβερίζουμε πόλεμο μήτε πὼς θὰ παραβλέψουμε, καὶ στὸ μεταξὺ ὡς ὀργανίζουμε κι' ἔμεις τὸ μέρος μας μὲ τραβηγμὸ συμμάχων, θὲς Ἑλλήνων θὲς ξένων, ὅπου ἔχει τίποτα δύναμι νὰ κερδίσουμε ναφτικὰ ἢ χρηματικὴ —καὶ κατηγόρια δὲν εἶναι ἂν ὅσοι ὅπως ἔμεις ἐπιβουλεύονται ἀπὸ Ἀθηναίους ἂν σώζονται ὄχι μονάχα μὲ Ἕλληνες συντρόφους παρὰ καὶ ξένους— μὴν ἀμελώντας μαζί μήτε τοὺς δικούς μας πόρους. Κι' ἂν μᾶς ἀκοῦν ὅταν πᾶν οἱ ἀπεσταλμένοι μας, τόσο καλύττερα· εἰδεμή, σὺν περάσουνε καὶ διὸ καὶ τρεῖς χρόνια, τότες πιδὰ καλύττερα θωρακισμένοι τοὺς χτυπάμε, ἂν μᾶς φανεῖ. Ἰσως ὅταν τότες δοῦν ἔτοιμο τὸν ὀργανισμό μας, καὶ δοῦν τὰ λόγια μας ποὺ θὰ λαλοῦνε κάτι σὺν ἀνάλογο, θὰ χαλαρώσουνε πιδὸ ἴσως ἔφκολα, καὶ μάλιστα ἂν τοὺς μένει ἀρήμαχτη ἡ γῆ κι' ἂν ἔχουν ὑπαρχτὰ ἀγαθὰ νὰ λογαριάσουν κι' ὄχι ἀφανισμένα. Τί μὴ νομίζετε ἄλλο παρὰ πὼς κρατᾶτε σὺν ἐνέχυρο τὴ γῆ τους, τόσο πολυτιμότερο ὅσο εἶναι πιδὸ πλούσια δουλεμένη, ποὺ πρέπει νὰ μὴν ἀγγιχτεῖ ὅσο μποροῦμε καιρό, κι' ὄχι ἀπελπίζοντάς τους νὰ μὴν τοὺς βρίσκουμε πιδὰ λαβή. Ἄν ὅμως, βιαστικοὶ ἀπὸ τὰ παράπονα τῶν συμμάχων, τὴ ρημάξουμε πρὶν ὀργανιστοῦμε, κοιτᾶτε μήπως πάνθει ἡ Πελοπόννησο χειρότερες ντροπές, χειρότερα δεινὰ. Γιατὶ καὶ πολιτεῖες κι' ἄτομα λέφτερες εἶναι νὰ μαλώνουν καὶ φιλιώνουν· μὰ πόλεμο σηκωμένο γιὰ χατίρι μερικῶν ἀπ' ὅλους μας συνασπισμένους, ποὺ ἀδύνατο ἀπὸ πρὶν νὰ πεῖς πὼς θὰ γυρίσει, ἔφκολο δὲν εἶναι τέτιον πόλεμο νὰ σταματήσεις μὲ τιμή.

83.— Μήτε ὡς μὴν τὸ λέει κανεὶς δειλία ἂν πολλοὶ δὲν τὴ χτυποῦν ἀμέσως τὴ μιὰ πολιτεία. Γιατὶ ἔχουν κι' ἐκεῖνοι συμμάχους ὄχι λιγότερους ποὺ καταβάλλουν χρήματα, κι' ὁ πόλεμος δὲ στέκει στὸ ὀπλιτικὸ παρὰ στὸ ἔξοδο, ποὺ δίχως του δὲν ὠφελεῖ τὸ ὀπλιτικὸ, μάλιστα τοὺς στεριανοὺς σὲ θαλασσινοὺς ἀντίκρου. Ἄς βροῦμε λοιπὸν πρῶτα πόρους δίχως νὰ παρασυρθοῦμε πρόωρα ἀπὸ τὰ συμμαχικὰ παράπονα, παρὰ ἀφοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, καλῶν ἢ κακῶν, ἔμεις θάχουμε καθαφτὸ τὸ βάρος, ἔμεις καὶ λίγο ὡς τὰ λογαριάσουμε ἥσυχα.

Τέτια εἶπε ὁ Ἀρχίδαμος. Μὰ κατόπι ἀνέβηκε ὁ Στενελάδας τελεφατῆς, ἕνας ἀπὸ τοὺς τότε ἐφόρους καὶ μίλησε ἔτσι.

ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΔΑ Ζ'

(Στίχοι 440 - 497—Μετάφρασις : 'Αλ. Πάλλη)

Τότε ὁ μέγας Ἕκτορας τῆς ἀπαντᾷ διὸ λόγια

- » Γυναῖκα, ναί κι' ἐγὼ ὅλα ἀφτὰ στὸ νοῦ μου τ' ἀναδέδω·
- » ὅμως ντροπὴ ἀπ' τὶς Τρώϊσες, ντροπὴ ἔναι ὀμπρὸς τοὺς Τρῶες
- » νὰ σέρνουμε ἔτσι σὰν κιοτῆς ἀλάργα ἀπ' τοὺς πολέμους ...
- » μήτε τὸ θέλει μου ἡ καρδιά ! τί πάντα παλικάρι
- » ἔμαθα νᾶμαι καὶ μπροστὰ στὶς κονταριὲς νὰ τρέχω,
- » μ' ἀπόφαση τὸ γονικὸ νὰ διαφεντέψω θρόνο.
- » Ναί ξέρω, μοῦ τὸ λέει ἀφτὸ ἀλάθεφτα ἡ ψυχὴ μου,
- » θὰ φέξει ἡ μέρα —δὲν ἄργεῖ— ποὺ θὰ χαθεῖ ἡ πατρίδα,
- » κι' ὁ Βασιλεὺς ὁ Πρίαμος, κι' ὁ ξακουστὸς λαὸς του·
- » μὰ δὲ μοῦ σφάζει τὴν καρδιά, τῶν Τρώων σὰ λογιᾶζω
- » τὰ πάθια, ἣ καὶ τῶν δύστυχων γονιῶνε μου οὔτε τόσο
- » τῶν ἀδερφῶν μου ποὺ πολλοὶ μὲς στὰ χρυσὰ τους νιάτα
- » θὰ κυλιστοῦν στὸ αἷμα τους σφαγμένοι ἀπὸ τοὺς Ἀργεῖτες
- » ὅσο γιὰ σένα, ὅταν κανεῖς ἀπ' τῶν ὀχτρῶν τὸ πλήθος
- » σὲ σέρνει σὲ πικρὴ σκλαβιά στὰ δάκρια δουτημένη.
- » Κι' ἄλλη κυρά, στ' Ἄργος σὰν πᾶς, νὰ φαίνεις θὰ σὲ δάξει,
- » καὶ μὲ τὴ στάμνα ἀπ' τὴν πηγὴ νερὸ θὰ πᾶς νὰ φέρνεις,
- » ἄθελα, δόλια, μὰ σκληρὴ θὰ σὲ στανέβει ἀνάγκη.
- » Καὶ σὰ σὲ βλέπουν ποὺ περνᾷς ἀχνὴ καὶ δακρυσμένη,
- » νὰ το' θὰ λὲν 'τοῦ Ἕκτορα τὸ τέρι ποὺ τῶν Τρώων
- » εἶταν τὸ πρῶτο ἀφτὸς σπαθὶ στῆς Τροίας τοὺς πολέμους.
- » Ἔτσι ἴσως ποῦν· κι' ὁ πόνοσ σου θὰ ξανανοίγει πάντα
- » σὰ βλέπεις πῶς ἀπ' τὴ σκλαβιά νὰ θγείς δὲν ἔχει ὀλπίδα.
- » Μὰ θέλω νὰ μὲ φάει ἡ γῆς, ἡ μάδρη πλάκα θέλω,
- » πρὶν νὰ δογγᾷς νὰ κλαῖς σὲ δῶ, πρὶν σκλάβα νὰ σὲ σέρνουν».

Ἔτσι τῆς εἶπε κι' ἀπλωσε τὰ χέρια στὸ παιδί του,
μὰ πίσω γέρνει τὸ παιδί στὸν κόρφο τῆς βυζάχτρας
μὲ τὶς φωνές, τί τῶσκιαζε ἡ ὄψη τοῦ γονιοῦ του,
σὰν εἶδε π' ἄστραφτε ὁ χαλκὸς σπιθόβολα ὃχ τὸ κράνος,

κι' ἀπάνου σάλεβε ἀγριωπὴ ἡ ἀλογήσα φοῦντα.

Γέλασε τότε ἡ μάννα του μιὰ στάλα κι' ὁ πατέρας.

Καὶ βγάξει ἀπ' τὸ κεφάλι ἐφτὶς ὁ Ἕκτορας τὸ κράνος

καὶ τ' ἀπιθώνει χάμου ἐκεῖ καθὼς λαμποκοποῦσε,

κι' ὅταν τὸ γιό του φίλησε καὶ χόρεψε στὰ χέρια,

στὸ Δία κι' ὅλους τοὺς Θεοὺς δεήθηκε ἔτσι κι' εἶπε :

- » Περικαλῶ σε, Δία μου, Θεοί, περικαλῶ σας,
- » ἅς δώσει ἡ χάρι σας κι' ἀφτὸς —ὁ γιός μου— μὲς στοὺς Τρῶες



» ὅπως κι' ἐγὼ γὰρ ξακουστεῖ, ἔτσι ἀντρειωμένος πάντα
 » κι' ἄξιος τῆς Τροίας Βασιλῆας. Κι' ἄς ποῦν, γιὰ ἀφτόν μιὰ μέρα
 » ἀφτός ἀπ' τὸν πατέρα του πολὺ πιὸ παλικάρι
 » καθὼς γυρνᾷ ἀπ' τὸν πόλεμο: καὶ ματωμένα ἄς φέρνει
 » μαζὶ τοῦ λάφυρα, ἀπ' ὀχτρὸ ποὺ σκότωσε παρμένα,
 » ποὺ νὰν τὸν δεῖ ἡ μαννοῦλα του καὶ νὰ χαρεῖ ἡ καρδιά της».

Εἶπε, καὶ βάζει τὸ παιδὶ στῆς γυναικὸς τὰ χέρια,
 κι' ἐκείνη πίσω τῷ γυρε σιὸ μυρισμένο κόρφο
 καὶ πικροχαμογέλασε μὲ μάτια δακρυσμένα.
 Καὶ σὰν τὴν εἶδε κι' ἔκλαιγε, τὴν πόνεσε ἡ ψυχὴ του,
 καὶ τρυφερὰ τὴ χάϊδεψε καὶ μὲ καημὸ τῆς εἶπε:
 Μὴ μοῦ βαριοπικραίνεσαι, γυναῖκα καὶ κανέννας,
 ἂν δὲν τὸ γράφει ἡ μοῖρα μου, στὸν Ἄδη δὲ μὲ στέλνει.
 Εἶδὲ ἀπ' τὸ ριζικὸ κανεῖς δὲ θὰ σωθεῖ ποτές του,
 θὲς ἀντρειωμένος θὲς δαιλός, μιὰς ποὺ βρεθεῖ στὸν κόσμο.
 Μὲν μέσα τώρα πῆγανε νὰ κάτσεις στὶς δουλιές σου,
 σιτὴ ρόκα καὶ στὸν ἀργαλιό, κι' ἄς κάτσουν πὲς κι' οἱ σκλάβες·
 ὅσο γιὰ πόλεμο ποὺ λὲς οἱ ἄντρες θὰ φροντίσουν,
 ὅλοι κι' ἀπ' ὅλους πρῶτα ἐγώ, ὅσοι κι' ἂν ζοῦν στὴν Τροία!».
 Εἶπε, καὶ τότες σήκωσε τὸ κράνος του ἀπὸ χάμου.
 Κι' ἡ Ἀντρομάχη κίνησε στὸν πύργο νὰ γυρίσει,
 τηρῶντας πίσω, κι' ἔχυνε πικρὰ καὶ μάβρα δάκρια.



ΤΑΦΟΠΕΤΡΕΣ

ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Τὰ στουρναρένια στήθια σου πλάτανοι δὲν τριχώνουν
 ἢ φράξα καὶ πυξάρια·
 λίγοι βλαστοὶ ἀπ' τὰ σπλάχνα σου —ἀμάραντοι— φυτρώνουν
 τοὺς λένε παλικάρια



Τ Ω Ν Κ Ο Ρ Φ Ω Ν

Νησί, γιατί μοσκοβολᾷς κι' εἶσαι ἔτσι στολισμένο
μ' ἄνθη καὶ γελαστὸ οὐρανό ;
Κλαῖτε, Κορφοί, ὅσο βλέπετε ἀντίκρου σκλαβωμένο
τὸ δόλιο Ἑλληνικὸ βουνό.

Ἄλ. Πάλλης

ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

ΦΕΥΓΑΣΤΕ ΧΩΡΙΑΝΟΙ!

— Σήκου βλαστάρι μου, γρήγορα, σήκου νὰ φύγομε, τ' ἔρχονται οἱ Τοῦρκοι νὰ μᾶς σφάξουν !

Ἔτσι ἄκουσα μέσα στὸ πρωτοῦπνι μου νὰ μοῦ κραίνει λαχταριστὰ ἡ μάνα μου.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ μὲ τράβησε μὲ ζόρι ἀπὸ τὸ στρώμα καὶ μ' ἔστησ' ὀρθό.

— Νὰ βάλει στὸν κόρφο σου λίγο ψωμί κι' ἄειντε.

— Τ' εἶναι μάνα ;

— Τί νᾶναι γυιέ μου. Ἔσπασ' ἡ Σκάλα καὶ πῆραν σβάρα τοὺς δικούς μας.

Ἄειντε νὰ φύγομε.

Φορτώθηκε ἡ μάνα τὸ σάγισμα ποῦ κοιμόμαστε, ἔβαλε τὸ σακούλι μὲ τὸ ψωμί στὸν πλάτη, πήρε γκότσι τῇ σαρμανίτσα ποῦ ἦταν φασκιωμένη ἡ τσιώτση ἀδερφοῦλα μου ἡ Βάσω, ἄρπαξε στὰ χέρια καὶ τὸ μικρότερό μου ἀδερφι τὸν Κίτσο καὶ κινήσαμεν. Ἦταν μικρομάνα ἡ μάνα μου.

Ὁ πατέρας μου ἔλειπε. Ἦταν μὲ τοὺς ἀντάρτες τοῦ Κρομύδα.

Ἐξω νύχτα πῖσα. Τραβήσαμεν γιὰ τὸ βουνό, γιὰ τοῦ Κάντα. Ἡ μάνα μου μόλις σάλευε ἀπὸ τὸ βάρος τῶν παιδιῶν.

Στὸ δρόμο ἀνταμώνσαμεν κι' ἄλλους χωριανούς. Παιδάκια ἔκλαιγαν, μητέρες ἀναστέναζαν, γριεὲς καταριούνταν τοὺς ὀχτρούς.

Οἱ μάνες γιὰ νὰ μερώσουν τὰ παιδάκια τοὺς ἔλεγαν «Μὴ σκούζετε νιάτα μου γιὰ θὰ σᾶς ἀκούσουν οἱ Τοῦρκοι».

Πίσω, κάτου στὸ χωριό, ἀκούονταν ἡ φωνὴ τοῦ πρωτόγερου.

«Φευγάστε Χωριανοί ! Πλάκωσαν οἱ Τοῦρκοι !».

Κι' ἐγὼ ἀκούοντας τῇ φωνῇ τουτουνοῦ ἀρπάζομουν ἀπὸ τὰ φουστάνια τῆς μάνας νὰ μὴ μὲ πάρουν.

Φτάσαμε στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ. Οἱ Τοῦρκοι ἔβαλαν φωτιὰ. Ἀπὸ τίς φλόγες ἔφεγγαν σὰ μέρα τὰ γύρω βουνά.

Τὸ πρωτὸ δὲν ὑπῆρχε πιά χωριό. Ἐμεινε ὅμως μέσα μας ἀπὸ τὸν μικρὸ ὥς τὸ μεγάλο ἡ ἐλπίδα. Ἡ ἐλπίδα τῆς λευτεριᾶς. Ὁ πόθος τῆς ἐκδίκησης. Ἦμασταν Ἕλληνες. Δὲν ἦμασταν πιά ραγιαδες.

Σπ. Μουσελῖμης

ΟΙΚΟΔΟΜΑΙ! ΟΙΚΟΔΟΜΑΙ!

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ, ΕΡΓΟΛΑΒΟΙ, ΤΕΧΝΙΤΑΙ

Για να σᾶς κοστίση ἡ οἰκοδομή σας 20% φθηνότερα ἀπὸ ἄλλοτε ἀγοράσατε
ὅλα τὰ ὑλικά που θὰ σᾶς χρειασθοῦν

Σ **ί** **δ** **η** **ρ** **α**

Ἡ **λ** **ε** **κ** **τ** **ρ** **ι** **κ** **ᾶ** **ε** **ἴ** **δ** **η**

Τ **σ** **ι** **μ** **έ** **ν** **τ** **α**

ῥ **δ** **ρ** **α** **υ** **λ** **ι** **κ** **ᾶ** **ε** **ἴ** **δ** **η**

Λ **α** **μ** **α** **ρ** **έ** **ν** **ε** **ς**

Χ **ρ** **ώ** **μ** **α** **τ** **α**

Σ **ι** **δ** **η** **ρ** **ι** **κ** **ᾶ**

ῥ **ι** **κ** **ᾶ** **έ** **π** **ι** **π** **λ** **ο** **π** **ο** **ι** **ῶ** **ν**

Ε **Ι** **Δ** **Η** **Υ** **Γ** **Ι** **Ε** **Ι** **Ν** **Η** **Σ**

Λ **Ο** **Υ** **Τ** **Η** **Ρ** **Ε** **Σ**

Λ **Ε** **Κ** **Α** **Ν** **Ε** **Σ**

Ν **Ι** **Π** **Τ** **Η** **Ρ** **Ε** **Σ**

Όλα Εὐρωπαϊκὰ καὶ σὲ τιμὲς χαμηλότερες τῆς ἐγχωρίας κατασκευῆς
Ἀπὸ τὸ νέον κατάστημα

Σ. Ν. ΣΟΥΡΕΛΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ 140—ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Παρελήφθησαν εἴδη **Κ** **υ** **ν** **η** **γ** **ί** **ο** **υ**

Η ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΤΟΥ Α' & Β' ΤΟΜΟΥ

Ἡ Διαχείρισις τῆς «**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ἙΣΤΙΑΣ**» ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν μικρὸν ἀριθμὸν βιβλιοδετημένων Α' τόμων της θεριλαμβανόντων τὰ τεύχη Μαΐου—Δεκεμβρίου 1952, τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐκδόσεώς της.

Ἐντὸς ὀλίγου θὰ κυκλοφορήσῃ ἐπίσης τὸν Β' ὀγκώδη τόμον της ἐκ 1350 μὲ τὰ τεύχη Ἰανουαρίου—Δεκεμβρίου 1953.

Διὰ τὴν βιβλιοδέτησιν τῶν τευχῶν τῶν συνδρομητῶν της διαθέτει καλλιτεχνικώτατα χρυσόδετα καλύμματα. Ἡ τιμὴ τόμων καὶ καλυμμάτων εἶναι :

Α' τόμος χρυσοπανόδετος = Δραχ. 150.000

Β' τόμος " = " 180.000

Τὸ κάλυμμα χρυσοπανόδετον = " 15.000



μας. Γιατί, τι άλλο μπορεί κανένας να πη, όταν σ' ένα διβλίο συνοπάρουν τόσες ἀρετές και δρισκεῖς παράλληλα τὸ στοχασμὸ μὲ τὴν ποίηση, τὸ χρῶμα μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ λόγου;

Β.Β. Σφ.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

Γ. Κάκος, δικηγόρος, Ἀθήνα.—«... ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς μία ἀποκάλυψις. Ἀρίστη ἐντύπωσιν ἐνεποίησε καὶ εἰς ὅσους ἐκ τῶν φίλων μου τὴν ἐπέδειξα, τινὲς τῶν ὁποίων μάλιστα ἐξεφράσθησαν μετὰ ἐνθουσιασμοῦ...»

Τάκης Τσιάνος, ποιητής, Ἀθήνα.—«στὴ μεγάλη προσπάθεια πού κάνετε γιὰ τὴν ἀρίστη «Ἡπειρ. Ἑστία»... ἀνεβαίνει συνεχῶς καὶ κατακτᾷ συνεχῶς...»

Εὐγένιος Βάντερμπουλ, American School of Classical Studies, Ἀθήνα.—«σᾶς συγχαίρω διὰ τὴν ἐνδιαφέρουσαν ὕλην καὶ τὴν ὥραϊαν ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ σας...»

[Ἀπὸ τὸ μακρυνὸ Ἀμπιντζιὰν τῆς Γαλλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, μᾶς ἔρχεται τὸ πῶς κάτου δημοσιευόμενον ἐνθουσιαστικὸ μήνυμα, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου δὲν νομίσαμε ἐπιτρεπτὸ νὰ στερήσουμε ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ].

Κύριοι,

Ἡ λήψη σήμερα τοῦ χρυσόδουτου Α' τόμου τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», μοῦ προξένησε ταυτόχρονα τὰ ἀντίθετα συναισθήματα τῆς ὑπερφάνειας καὶ τῆς ντροπῆς. Ὑπερφάνειας γιατί προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέρη πατριδα μου τὴν Ἡπειρο καὶ ντροπῆς γιατί εἶναι ἔργον τῶν συγχρόνων μου —ἐνας ἀγῶνας στὸν ὁποῖο δὲν συμμετέχο.

Εἶναι ἀλήθεια εὐχάριστο, ν' ἀπολαμβάνουμε τὰ ἔτοιμα πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἄλλοι κουράζονται. Εἶναι ἐπίσης εὐκόλο νὰ θέλουμε κάποτε μὲ πολὺ ἑλαφρὴ καρδιά νὰ ἐκφέρουμε πάνω σ' αὐτὰ γνώμη.

Ἀλλὰ εἶχα τὴν τύχη νὰ παρευρεθῶ ἀπὸ τὰ παρασκήνια στὴ συγκίνηση τῶν πρώτων ἡμερῶν, ὅταν ἡ μεγάλῃ ἀπόφαση ἔμπαινε στὸ ἔργο. Κι' ἐνῶσα κατὰ τὸ πειστικότερο τρόπο πόσο τὰ ἔργα αἰτίας προϋποθέτουν ἐργασία καὶ κόπο. Τώρα δὲ πού βρισκομαι μακριά, μπρὸς στὴν ἀνέλιπτη κακοποφορία λυτοῦμαι εὐκρινὰ νὰ μὴν μπορῶ νὰ λάβω μέρος στὴν σταυροφορία πού τόση τιμὴ θ' ἀποφέρει σὲ πρωτεργάτες καὶ συνέργατες...

«Qu'est ce que c'est que ce joli livre?» μὲ ρώτησε μὲ θαυμασμὸ ὁ γάλλος συνάδελφος τοῦ γραφείου μου.

«C'est le foin... d'une revue de mon pays d'Épire...», πῆγα νὰ τοῦ πῶ, μὰ κόμηλα, «Une sorte d'encyclopédie locale...» Πῶς

νὰ τοῦ ἐξηγοῦσα πὸς αὐτὸ εἶναι τὸ ξεχείλισμα ἐνὸς πνευματικοῦ κουφοβράσματος πού δὲν περμένει κάθε φορὰ παρὰ τὸ αὐθεντικὸ ἐκφραστικὸ τοῦ μέσου;

Πὼς εἶναι ὁ ἀντίλαλος τῆς ψυχῆς ἐνὸς τόπου ἀπὸ τοὺς πῶς βασανισμένους καὶ τοὺς πῶς ἥρωικούς, τοὺς θρεμμένους μὲ θρούλους, μεγάλαισθήματα καὶ μεγάλα ἔργα. Κάτι ἀπὸ τὴν φρέσκια πνοὴ τῆς Πίνδου, σὰν σκάρος ἡ κλέφτικο μοιρολόι.

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη καταλήγοντας, μαζὶ μὲ τὰ θερμά μου «εὐχαριστῶ» νὰ συγκεφαλαιώσω τὸν ἐνθουσιασμό μου προσθέτοντας στὰ πολλὰ καὶ δικό μου φτωχὸ «εὐγε!»

Abidjan 17/12/1953.

N. Ἀθ. Διολάκης

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Ὄνομάζεται Εὐδόκιμος Μάϊπας. Εἶναι 17 χρονῶ, μαθητὴς τοῦ ἱεροδιδασκαλείου Βελῆς καὶ γεννημένος στὸ Δίστρατο τῆς Κόνιτσας, σὲ



Ἐγκλημα καὶ τιμωρία

περιοχὲς ὅπου ἀνθίξε κάποτε ἡ ἀγιογραφία.

Μόλις ἐδῶ καὶ λίγη ὥρα μού ἔδειξε καὶ μοῦ ἐξήγησε κάπου δεκαπέντε ἔργα του, ἀκουαρέλες, λίγες σινικές, καθὼς καὶ μερικὰ λάδια (προσωγραφίες κυρίως) καὶ πλαστικὲς ὀγκῶν.

Οἱ ἐργασίες του, αἰχμαλωτίζουν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή! ἔργα φαντασίας, ἐκφράζουν, τὸ περισσότερο, τὴν ἐσωτερικὴν του ἀναζητήσιν καὶ ἀνησυχίαν, τῶρα ποὺ διαμορφώνεται ὁ ψυχικὸς - πνευματικὸς του κόσμος καὶ γιὰ τὴν ὥρην φαίνεται νὰ ἔχῃ κατασταλασμένους ἰδέες! Οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καὶ ἡ Φάτη. Ἡ θρησκεία τῆς γρομμῆς καὶ τῆς ἀρμενίας, καὶ ὁ Γολγαθᾶς, (πένες καὶ

θυσία). Ἡ Ζωὴ κι ὁ Θάνατος. Τὸ ἔγκλημα κι ἡ Τιμωρία. Κατόπι, εἰκόνες ἐφιαλτικές! Σκελετοὶ καὶ κρανία ποὺ σαρκάζουν ἢ προξενοῦν ρίγη. Μιά συνειδήση σὲ ἀγωνία. Ὁ καρκίνος καὶ ἡ Ἐπιστήμη. Ὁ ἄνθρωπος κι οἱ Φόβοι του.

Καὶ διάσπαρτα, Στυροί, Γολγοθάδες, Χριστοί, μιὰ κυρίαρχη χριστιανικὴ πίστη, ποὺ πότε καταθλίβεται ἀπὸ τὴν Ἐκτροπὴ καὶ τὴν Ἀχο-



«Συγκέντρωση πνευματιστῶν»

λασία, πότε κυριαρχεῖ νικητρία. Ἡ Προσευχὴ ποὺ καταθλίβει κι ἀπελπίζει τὴν μοχθηρία τοῦ Ἐωσφόρου, τοῦ Πνεύματος τοῦ Κακοῦ.

Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα ὑπάρχει ἔκφραση πολλὴ ἔκφραση. Καὶ συμπύκνωση, ποὺ τὴν κάνει ἀκόμα πιὸ ἐντονη, τὸ παράξενο περίγραμμα τῶν πινάκων: Σπανιστάτα συναντᾶς τὸ γενικὰ καὶ θεωρημένο τετράγωνο σχῆμα· θάλεγες πῶς ὁ καλλιτέχνης, κάτου ἀπὸ τὴν πίεση μιᾶς ἐσωτερικῆς παρόρμησης νὰ συγκέντρωση τὴν προσοχή, ἀκόμα καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του μονάχα στὸ θέμα του, διώχνει τίς γωνίες, καμπυλώνει τίς εὐθετές, σὰ νὰ θέλῃ νὰ ἀποκόψῃ ἀπὸ τὸν πίνακα, κάθε ποὺ δὲν εἶναι θέμα: θάπεδα, ἀτμόσφαιρες, νεκρὰ σημεῖα.

Ἐκεῖνο ποὺ κάνει ἀκόμα πιὸ ἐντυπωσιακὲς τίς ἐργασίες του, εἶναι ἡ παράξενη τεχνοτροπία του. Τὸ κάθε θέμα, τὸ κατατέμνει, γεωμετρικὰ στὰ ἐπὶ μέρους μικρότερα του, μέσα στὸ ἴδιο ἔργο. Παίρνουμε γιὰ παράδειγμα τὸ «Ἐγκλημα καὶ τιμωρία»:

Βασικά, ὁ πίνακας κατατέμνεται, στὴν κάθετο, σὲ δύο κομμάτια! Δεξιά, ἡ γυναίκα ποὺ σκοτώσαν. Στὴν ἔκφρασή της, ὁ θάνατος πόνοσ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ νιώθει πῶς ἐγκαταλείπεται,

πιὰ ἐριστικὰ τὴ ζωὴ, χωρὶς ὅμως νὰ δείχνεται παράπονο, μομφή ἢ καταδίκη. Ἀριστερά, ὁ ἄντρας ποὺ σκότωσε. Στὸ μάτι του, μαζί μὲ τὴν σκληράδα τοῦ φονηᾶ. Ζωγραφίζεται καὶ μιὰ ἀγωνία, ἴσως μιὰ μεταμέλεια καθὼς ἀντικρῶζει, κάτου χαμηλά, σὲ ἄλλο γεωμετρικὸ κομμάτι, ἓνα μνημεῖο μὲ σταυρό. Ἐνα τρίγωνο στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ πίνακα, ἀποκόβει κι ἄλλα ἀκόμα κομμάτια ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν πρωταγωνιστῶν. Στὸ κίτρινο φόντο του ἓνα μάτι: ἡ Δικαιοσύνη; ἡ Συνειδήση; ὁ Φόβος; ὁ Θεός; ὁ Δικαστής; ποίος ξέρει;

Μιὰ παράξενη ὑποβλητικότητα ἀναδίνεται ἀπὸ τὸ ματωμένο σύνολο: Ἡ νεκρικὴ καὶ ἀγωνιώδης ὠχρότητα ποὺ εἶναι διάχυτη στὰ πρόσωπα, κυριαρχεῖται ἀπὸ ἓναν Ἰάφο καὶ ἀπὸ ἓνα, Σταυρό.

Δὲν εἶμαι τεχνοκρίτης, καὶ δὲν ριψοκινδυνεύω κρίσεις γιὰ τίς ὁποῖες εἶμαι ἀναρμόδιος· ἀπλῶνα ἐδῶ μονάχα τίς ἐντυπώσεις ποὺ ἀποκόμισα καὶ τὰ αἰσθήματα ποὺ δοκίμασα ἀπὸ τὴν θεώρηση τῶν παράξενων αὐτῶν πινάκων, οἱ ὁποῖοι μαγνητίζουν καὶ μαστιγώνουν μὲ τὴν ἀμείλικτη ἔκφραστικότητά τους.

Ὁ Σδθύμιος Μάϊπας, χωρὶς ἄλλο ἔχει τολέντο: Σὲ εἰρηνικότερα ἔργα του, αὐτὸ φαίνεται καθαρά ἀπὸ τὰ ἐκφραστικότερα πορτραῖτα του καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς πλαστικῆς του.

Γενικά, ἀπάνου στὸ ἔργο του κυριατίζει ἐπώδυνα κάτι τὸ ἐφιαλτικὸ καὶ τὸ ἀνήσυχο. Οἱ Σκελετοὶ καὶ τὰ Κρανία, οἱ Τάφοι κι οἱ Γολγοθάδες, δίνουν τὸν ἰδιάζοντα τόνο τους στὶς ἐκφραστικὲς τοῦ καλλιτέχνη ἀναζητήσεις.

Ὁ νέος αὐτὸς ζωγράφος, πρέπει νὰ προσεχτῇ.
4 - 1 - 1954 Δ.Σ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Στὴν αἴθουσα τοῦ γνωστοῦ γιὰ τὴν καλλιτεχνική του δραστηριότητα Μουσικοφιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Ἀρτας «Ὁ Σκουφᾶς», Ζωγραφικὴ ἐγκαινιάστηκε τὴν περασμένη ἐβδομάδα ἡ πρώτη τῆς περιόδου αὐτῆς ἔκθεση ἔργων ζωγραφικῆς τῆς γειτονικῆς μας πόλης. Στὴν ἔκθεση ἔλαβαν μέρος μὲ ἔργα τους (λάδια, ἀκουαρέλλες, σκίτσα κλπ.) οἱ συνεργάται τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» κ.κ. Τάκης Βαφιδᾶς καὶ Κωνστ. Παπαφωτίου, καθηγητῆς, καθὼς καὶ οἱ ἐρασιεῖς καὶ ζωγράφοι κ.κ. Ἀγ. Στεργίου, Εὐάγγ. Τριάντης καὶ Ἰωάν. Βαγενᾶς. Ἡ ἔκθεση τῆς Ἀρτας ἐσημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» στὴν προσπάθειά της νὰ προωθήσῃ, παράλληλα μὲ τὴν πνευματικὴ, καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐπαφὴ καὶ γνωριμία τῶν καλλιτεχνῶν τῆς Ἡπείρου μὲ τὸ εὐρύτερο κοινὸ πρόκειται νὰ ὀργανώσῃ ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, στὰ Γιάννινα κατ' ἀρχήν, πανηπειρωτικὴ ἔκθεση ἔργων ζωγραφικῆς στὴν ὁποία θὰ κληθοῦν νὰ λάβουν μέρος καὶ οἱ ἐκτὸς τῆς Ἡπείρου Ἡπειρώτες ζωγράφοι.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Κατά τὸ παρελθὸν ἔτος, μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις διὰ τὴν συγκρότησιν «Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν», ἀπαραιτήτου διὰ τὸν τόπον μας πρὸς πληρεστέραν προαγωγὴν τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας τῆς Ἡπείρου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συνεκροτήθησαν κατὰ τὸ διαφρεύσαν ἔτος ἐπανειλημμέναι συσκέψεις τῶν πνευματικῶν καὶ λοιπῶν παραγόντων τῆς πόλεως, καθ' ἃς ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρείας καί, διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ καταστατικοῦ, ἔγινεν ἡ ἀρχὴ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ἦδη τὸ καταστατικὸν ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς καὶ δὲν ἀπομένει παρὰ ἡ σύγκλησις τῆς γενικῆς συνελεύσεως διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας. Ἐλπίζομεν ὅτι τοῦτο θὰ πραγματοποιηθῇ τὸ συντομώτερον διότι καὶ αἱ ἀνάγκαι τὸ ἐπιβάλλουν καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἠπειρωτικὴ παράδοσις τὸ ἐπιτάσσουν.

I.N.N.

*

ΜΙΑ ΕΠΙΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστοριοδιφίαν τῆς Ἡπείρου μας, γνωρίζουν πολὺ καλὰ ποιά σημαντικὴ καμμιὰ φορὰ βοήθεια εἶναι δυνατό νὰ τοὺς παράσχουν τὰ διάφορα ἱστοριογραφικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα μπορούμε νὰ περιλάβουμε κάτω ἀπὸ ἓνα γενικὸ τίτλο: Χρονικά ἢ Χρονόγγραφας. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ (καὶ πρῶτος ὁ Κοῦβα ρὰς τῆς Μονῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν) ἔχουν χρησιμεύσει ὡς βάση γιὰ τὴν συγγραφὴν τῆς Χρονογραφίας τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ τῶν Ἡπειρ. Μελετημάτων τοῦ Λαμπρίδου· εἶναι ὅμως κι' ἄλλα ποὺ μᾶς εἶναι ἀκόμα ἀγνωστα, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλῃ στὸν καθένα ἡ χρησιμοποίησίς τους, ἐπειδὴ τὰ ὀλίγα καὶ σπάνια ἀντίτυπά τους, βρίσκονται σὲ βιβλιοθήκες ποὺ εἶναι ἀπρόσιτες γιὰ τὸν κοινὸν μελετητὴ. Τὰ λεγόμενα Ἡπειρωτικὰ καὶ μικρὰ Χρονικά, τὸ Χρονικὸ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου, τὸ Χρονικὸ Ἀργυρόκαστρο ἡ Δρυοπίδος, τὸ Χρονικὸ Βουτσᾶς, ὁ Κώδιξ Δελβίνου—καὶ ἄλλα ἀκόμα—γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἐρευνητὴς μπόρει νὰ βρῇ πληροφορίες στὰ Ἡπειρ. Χρονικά

τοῦ 1926 (σελ. 120), 1928 (σελ. 180), 1930 (σελ. 38 ἐπ.), 1934 (σελ. 142 καὶ ἐπ.), Ἡπ. Ἑστία Α'. 790, Ἀραβαντινὸ καὶ Λαμπρίδου, πρέπει νὰ γίνουν κοινὰ κτῆμα. Ἡ Ἡπειρ. Ἑστία ἐφιλοξένησε μέχρι σήμερα κάθε ἀντίστοιχο κείμενο, καὶ μεταξὺ ἄλλων, τὸ Χρονικὸ Τσαρπλανῶν (Α', σελ. 800) καὶ στὸ παρὸν τεύχος τὸ Χρονικὸ τῆς Κόνιτσας. Παρακαλεῖ δὲ ὅσους μποροῦν, νὰ μᾶς δώσουν πρὸς (ἀνα-)δημοσίευσιν ὧν ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω γνωστά τους, μποροῦν νὰ κοινολογήσουν ἀπὸ τίς στηλὰς μας τὰ δυσκολεύρητα κείμενα. Θὰ παράσχουν μὴ ὑπηρεσία στὴν ἱστοριοδιφίαν τῆς Πατρίδος μας.

Δ.Σ.

*

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

Ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς χώρας ἐθρήνησε τὸν περασμένο μῆνα τὸ θάνατον ἐνὸς πραγματικὰ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Θεόφιλου Βορέα. Φτωχόπαιδο τοῦ Μαρουσιοῦ εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ εἰσαχθῇ στὴ Ριζάρειο Σχολὴ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, διαρκῶς ἀριστεύων, νὰ ἀκολουθῇ ἀνώτερες σπουδὲς στὴ Θεολογικὴ καὶ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν καὶ στὴ Γερμανία. Ἡ φιλοσοφικὴ μόρφωσις τοῦ Βορέα περιλάμβανε καὶ τὰ Μαθηματικά. Ἐχρημάτισε μάλιστα γιὰ λίγο διάστημα καὶ βοηθὸς τοῦ καθηγητῆ Αἰγινήτη στὸ Μετεωρολογικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν. Πολὺ νωρὶς διωρίστηκε ὑφηγητὴς καὶ λίγο ἀργότερα καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν. Σὰν καθηγητὴς, χωρὶς νὰ ἔχη μεγάλη ἐπαφὴ μὲ τὸν φοιτητικὸν κόσμον καὶ χωρὶς νὰ εἶναι πολὺ ἀγαπητὸς, ἦταν ὡς τόσο ἀρκετὰ συμπαθὴς, γιὰτὶ ὑπῆρξε πάντοτε ἀμερόληπτος καὶ μακριὰ ἀπὸ κλίκες ποὺ τόσο συχνὰ, αὐτυχῶς, δημιουργοῦνται στὶς πανεπιστημιακὰς σχολὰς μας. Δίδασκε πάντα σὰ μὴ ἀψογῇ καθαρεύουσα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ὑπεστήριξε θεωρητικὰ τὸν καθαρευουσιανισμόν, ἔχοντας τὴ γνώμην ὅτι «ἄλλοι ἀγοποῦν τὰ ἀνθη τοῦ θερμοκηπίου καὶ ἄλλοι τὰ ἀνθη τοῦ ἀγροῦ». Ἀλλως τε ὁ ἴδιος χρησιμοποίησε τὴ δημοτικὴν μὲ ἀρκετὴ ἐπιτυχίαν στὶς ποιητικὰς μεταφράσεις ἀπὸ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ ἀπὸ τίς σύγχρονες Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Ρυθμοὶ ἀθανάτων». Στὸ

ἐπιστημονικά του συγγράμματα ὅμως χρησιμοποίησε μόνο τὴν καθαρεύουσα, στὴν ὁποία ἀπέδωσε πολλοὺς ξένους ἐπιστημονικοὺς - φιλοσοφικοὺς ὄρους μὲ μεγάλην ἐπιτυχία, γιατί κατεῖχε φιλολογικά τὴν Ἑλληνική γλῶσσα ὅσο ἐλάχιστα στὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἐπιστημονικά του συγγράμματα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ «Ψυχολογία» καὶ ἡ «Λογική» μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν κλασσικά στὸ εἶδος τους· δὲν διακρίνονται μὲν γιὰ πρωτοτυπία, ἀλλὰ δίνουν πιστὴ καὶ πλήρη εἰκόνα τῶν ἐπιστημονικῶν προβλημάτων καὶ τῶν ἀναλόγων λύσεων ποὺ δίνει σ' αὐτὰ ἡ ἐποχή του. Μαθητὴς τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου Wundt, ἔμεινε πιστὸς στίς ἰδέες τοῦ διδασκάλου καὶ δείχνει σὰν νὰ συμπαθῇ τὴν ἐμπειρική - πειραματικὴ σχολή στὴ μελέτῃ τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων. Δὲν ἀπέστερξε ὅμως νὰ ἀφιερῶσιν εἰδικὸ κεφάλαιο στὴν «Ψυχολογία» του γιὰ τὰ φαινόμενα τῆς «Παραψυχολογίας», ὅπως ὠνόμασε τὸ σχετικὸ κεφάλαιο, δηλ. φαινόμενα ὑπνωτισμοῦ, ψυχοβολίας, τηλεπαθείας κ.λ.π. Ἐπίσης θεωροῦσε τὴ φιλοσοφία σὰν γενικὴ περὶ τοῦ κόσμου θεωρία βασιζομένη ὅχι στὴν ἀποκάλυψη, τὴ διαίσθηση ἢ τὸν ὀρθὸ λόγο, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι πρὶν ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ στὴν ἐνιαία συνάρτηση τῶν πορισμάτων τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν σὲ ὅ,τι καθολικώτερο καὶ γενικώτερο ἔχουν. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Βορέας ἀκολουθεῖ τὴ γραμμὴ ποὺ εἶχε χαράξει ὁ μέγας Wundt. Ὁ Βορέας δὲν ἐδημιούργησε σχολή, δὲν ἐσχημάτισε αἰρέσεις, ἀλλ' ὑπῆρξε ὁ πιὸ καθολικὸς νοῦς στὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς του καὶ ἕνας φωτισμένος ΔΑΣΚΑΛΟΣ. Καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐπαινός του.

Τ.Σ.

*

Η ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἐνα τεράστιο ἐθνικὸ κεφάλαιο ἔχει ἀποταμιευμένο στὴν μεγάλη ὑπερατλαντικὴ δημοκρατία ἡ ἐνιαία Ἑπειρος· εἶναι τὰ ξενητεμένα παιδιὰ τῆς, οἱ «αἰώνιοι Ἑπειρώται» γιὰ τοὺς ὁποίους δικαιούται νὰ σεμνύνεται ἡ στενότερη πατρίδα τους καὶ ἡ Ἑλλάδα γενικώτερα. Φίλεργοι, σεμνοί, ἀγιάτρευτα ποτισμένοι μ' ἕναν ὑπέροχο ἡπειρωτισμὸ καὶ γεμάτοι θεληματικότητα στίς ἐπιδιώξεις των, ἀντιδρῶν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ὁμάδα μεταναστῶν στὴν τεράστια ἀφομοιωτικὴ δύναμη τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας καὶ κατορθώνουν νὰ διατηροῦν ἀθικτὴ τὴν ἡπειρωτικὴν τους ὄντοτητα Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἀποτελοῦν γιὰ τὴν Ἑπειρὸ τὸ μέγαλο, ἠθικὰ, ἐνεργητικὸ της στὸ ἐξωτερικόν, ποὺ θὰ μπορούσε, ἀξιοποιούμενο

μὲ τὴ συνεχῆ ἐπαφὴ καὶ τὴ στενὴ συνεργασία, ν' ἀποτελέσῃ τὸ βάθρο γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς καλύτερης ἡπειρωτικῆς αὔριου. Οἱ ἀπόδημοι αὗτοι Ἑπειρώται, συγκροτημένοι σὲ Συλλόγους καὶ Σωματεῖα καὶ ἐνταγμένοι στὴν Πανηπειρωτικὴ Ὀμοσπονδία Ἀμερικῆς, μὲ τὴ νεοεκλεγείσα λαμπρὴ ἡγεσία τῆς, ἀγωνίζονται μὲ πίστη καὶ ἐνθουσιασμὸ καὶ γιὰ τὴν προώθηση τῶν προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζει μεταπολεμικὰ ἡ ἐλεύθερη Ἑπειρος ἀλλὰ, κυριώτατα, καὶ γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς μαρτυρικῆς Βορείας Ἑπείρου στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι στίς ἐνέργειές τους — καὶ ὅχι σ' ἐκείνες τῆς νωθρῆς ἐλληνικῆς διπλωματίας — ὀφείλονται τὰ ψηφίσματα τοῦ Κογκρέσσου γιὰ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ καὶ ἡ κάποια κατανόηση τῆς Ἀμερικανικῆς κοινῆς γνώμης ἐπάνω στὸ σοβαρώτατο αὐτὸ ἐθνικὸ θέμα. Ἡ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία» μὲ τὸ ἀναμφισβήτητο κύρος τῆς ἀνάμεσα στοὺς σκεπτομένους Ἑλληνας, διεξάγει κι' αὐτὴ τὸν ἴδιο διπλὸ ἀγῶνα: Τῆς Πνευματικῆς καὶ ὕλικης ἀνορθώσεως τῆς ἐλευθέρως Ἑπείρου, καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἐθνικοῦ αἰτήματος ἐπὶ τοῦ ἀλυτρώτου τμήματός της. Γι' αὐτὸ αἰσθάνεται εὐτυχῆς ἐξάιρουσα τὴν ἐθνικὴ δράση τῶν ὀργανωμένων Ἑπειρωτῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς πνευματικῆς προσπαθείας τῆς καὶ γιὰ τίς θερμὲς σ' αὐτὴ ἐκδηλώσεις τοῦ θου Συνεδρίου τῆς Ὀμοσπονδίας των, ποὺ συνήλθε τελευταία στὴ Νέα Ὑόρκη.

Μ.Χ.Μ

*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Τουρκικὰ Μνημεῖα Κόνιτσης

Ἀγαπητὴ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία»,

Ἐπειδὴ πιστεύω πὼς τὰ μνημεῖα ποὺ κρύβει ἀκόμη ἡ Ἑπειρωτικὴ γῆ θὰ μᾶς βοηθήσουν κάποτε νὰ φωτίσωμε τὰ σκοτεινὰ κεφάλαια τῆς τοπικῆς μας ἱστορίας, θεωρῶ χρέος μου νὰ ἀναφέρω ἕναν πρόσφατο βανδαλισμὸ ὁ ὁποῖος ἔγινε εἰς βάρος τῶν Τουρκικῶν μνημείων τῆς πόλεώς μας. Εἰς τὴν Κεντρικὴν ἀγορὰν τῆς Κόνιτσας, ὑπῆρχε Τουρκικὸ Τζαμί καὶ νεκροταφεῖο, τὸ ὁποῖο πουλήθηκε εἰς τὸν συμπολίτη μας κ. Παπαχρηστίδη. Μέσα στὸ τζαμί αὐτό, ὑπῆρχαν ἐνδιαφέροντα ἀγαλματίδια, ἐπιφανῶν Τούρκων μπέηδων, τὰ ὁποῖα κατεστρήφησαν, καθὼς καὶ μαρμάρινες πλάκες μὲ τὰ ὀνόματά των. Τίς πλάκες αὐτές, τίς ἐφυγάδευσε πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ὁ περιβόητος Τακὴ μπέης (μέσω Ἀλβανίας) καὶ τὲς ἐπώλησε εἰς τὴν Τουρκίαν ἀνὰ 129.000



δραχμῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ἀντὶ τὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸ Μουσεῖον Ἰωαννίνων, κοσμοῦν τὴν αἴθουσα τίς οἶδε ποιοῦ τουρκοῦ μουσείου...

Υπάρχουν ἀκόμη ἐδῶ, μερικὲς τουρκικὲς ἐπιγραφές, οἱ ὁποῖες, θὰ πρέπει νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ μεταφραστοῦν, προτοῦ ἐξαφανισθοῦν ὁλοσχερῶς.

Κόνιτσα, Νοέμβριος 1953.

Ἀναστάσιος Εὐθυμίου

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἡσίοδου: Ἡ ἀσπίδα τοῦ Ἡρακλῆ, (ἐλεύθερη ἀπόδοση Γιάννη Παπαγεωργίου).

Οἱ πρῶτοι 56 στίχοι τῆς «ἀσπίδας» εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ τέταρτο διβλίο τοῦ «Καταλόγου». Τὸ ὑπόλοιπο, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπικρατέστερη γνώμη καὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νεώτερης κριτικῆς, φαίνεται ἔργο κάποιου μεταγενέστερου ἀπὸ τὸν Ἡσίοδο ποιητῆ, ὅπως δεῖχεται ἀπὸ τὴ σύνθεσιν, τὸ ὅφους καὶ τὸν σκηνικὸ διάκοσμο τοῦ ἔργου. Ὁ νεώτερος ποιητῆς (πιθανῶς γύρω ἀπὸ τὸ 590) θέλησε ν' ἀνταγωνισθῇ τὸν Ὅμηρον στὴν περίφημη περιγραφή τῆς ἀσπίδας τοῦ Ἀχιλλέως (ραφ. Σ), ὅμως χωρὶς νὰ τὸ πετύχῃ. Ἡ «ἀσπίδα» τοῦ Ἡρακλῆ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ μέτρια ἔργα, ποὺ μᾶς ἀφησε ἡ ἀρχαϊότης. Ἡ περιγραφή τῆς μάχης ἔχει τόσο ἀπίθανες λεπτομέρειες καὶ ἀντιποιητικὲς παρομοιώσεις. Ἀξίζει ὅμως γιὰ τὴν ὥραία περιγραφή τῆς ἀσπίδας καὶ γιὰ τὰ μυθολογικὰ στοιχεῖα, ποὺ προσφέρει στὸν μελετητὴ τῶν ἀρχαίων παραδόσεων.

Ὁ κ. Παπαγεωργίου εἶναι ἀξιέπαινος γιὰ τὴν προσπάθειά του, γιὰ τὸν ἄλλο τῆς ἐργασίας του, ὅσο κι' ἂν τὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι πάντοτε ἐκεῖνο ποὺ ἠθέλει. Ἡ πυκνότης τοῦ ὅφους στὰ ἀρχαῖα κείμενα ἀναγκάζει συχνὰ τοὺς νεώτερους μεταφραστές νὰ προδοῦν σὲ περιφράσεις. Μονάχα ὁ Πάλλης κατάρθωσε νὰ χρησιμοποιήσῃ ὑπάρχουσες ἢ νὰ πλάσῃ νέες σύνθετες λέξεις ποὺ νὰ ἀποδίδουν καὶ πιστὰ καὶ αἰσθητικὰ τὴν ἀρχαία φράσιν. Τὴν περιφράσιν δὲν μπόρεσε νὰ τὴν ἀποφυγῇ στοὺς δεκαπεντασυλλαβούς του καὶ ὁ κ. Π. ὅστε κάποια ἐδῶ κι' ἐκεῖ σκοντάματα. Ἀλλὰ δυστυχῶς κάποτε ξεφεύγει κι' ἀπὸ τὴν πιστὴ ἀπόδοση τοῦ νοήματος. Παίρνοντας στὴν τύχην γιὰ παράδειγμα τοὺς στίχους 276 - 283 (201 - 206 τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ὁ κ. Π. ἀκολουθεῖ δική του ἀριθμίσιν χωρὶς νὰ παρακολουθῇ τοὺς στίχους τοῦ ἀρχαίου κειμένου):

Κι' ἔνας χορὸς τρικούβετος τῶν ἀθανάτων μοιάζει καταμαῖς τοῦ Δία ὁ γιὸς καὶ τῆς Ἀητῶς, κιθάρᾳ παίξει χρυσὴ καὶ τίς καρδίαις ὁ ἀχὸς τίς συναπαρνεῖ καὶ στὸ ἀπάτητο βουνὸ τοῦ Ὀλύμπου, σὺνάξῃ ἔχον ὅλοι οἱ θεοὶ κι' ἀνάγυρα ἑπτὰ καρδίαις ἔκταν' ἔκει κι' οἱ Μοῦσες οἱ θεαί, οἱ Πιερίδες γλῆντι ἀρχίζαν καὶ τὸ γυρίζαν σὰν ζωντανές, τραγοῦδι κι' ὅλο γλυκὰ τὸ λέγανε κατὶ φωνῆς γαλιάντρες.

Τὸ ἀρχαῖο κείμενο ἔχει «ἑπτά χορὸς». Καὶ βέβαια ἕνας χορὸς τῶν θεῶν πρέπει νὰ εἶναι

ἑπτά. Ἀλλὰ τὸ «τρικούβετος» φέρνει στὸ νοῦ ἀποκρηάτικο γλῆντι. Ἐπίσης τὸ ἀρχαῖο κείμενο ἔχει «ἀγνός Ὀλύμπος» ποὺ δὲν σημαίνει ἀπάτητος, ἀλλὰ ἀγνός, καθάρος (pure - chaste). Ἡ φράσις «ἑπτὰ καρδίαις ἔκταν'» δὲν ἔχει στὸ πρῶτό του τὴν ἀντίστοιχὴ τῆς. Σὰν παραγέμιμα μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ παρανοήσεις.

Ὁ κ. Π., χαρακτηρίζει τὴν ἐργασία του «ἀπόδοση», ὄχι μετάφραση. Ἀλλ' ἀπόδοση δὲν σημαίνει ἀλλαγὴ νοήματος. Πάντως εἶναι ἀξιέπαινος γιὰ τὴν προσπάθειά του.

Τ. Σ.

*

Κώστα Κύρρη: Ζητῶντας τὸ μῦθο τῆς Ἀριάδνης, Α', στίχοι — Ἀμρόχωστος — Κύπρος, 1953. (Ἀ' Ἐπαινος Ἐνώσεως Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Ἀθηνῶν, Ἰανουάριος 1952).

«Ἐξ ἑξήκοντα (1945 - 1951) φλογερῶν ἀναζητήσεων, ἀγωνιῶν καὶ ἀνακατατάξεων», μποροῦμε —μαζὴ μὲ τὸν Κώστα Κύρρη— νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν Α' σειρά τῆς ποιητικῆς του ἐργασίας, ποὺ εἶναι ὅπως πιστεύουμε, καὶ ἡ πρώτη του τυπωμένη σὲ διβλίο. Γιατὶ, εἶναι μεγάλος ὁ ἀριθμὸς τῶν «κριτικῶν, θεατρικῶν, φιλολογικῶν καὶ αἰσθητικῶν δοκιμῶν», καὶ τῶν διαφορῶν ἄλλων συνεργασιῶν ποὺ ἔχει μέχρι σήμερα ὁ Κ.Κ. δημοσιεύσει σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ πανελληνίου, ἀλλὰ κυρίως τῆς Κύπρου καὶ σχεδὸν καταπληκτικὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόμοιων φύσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων (ἀκόμα καὶ γλωσσολογικῶν, λαογραφικῶν, μουσικολογικῶν καὶ ιστορικο - οικονομολογικῶν) ἐργασιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ θεατρικὰ ἔργα, ποὺ ἔχει ἐτοιμεῖς —ὅπως προαναγγέλλει— γιὰ τύπωμα.

Ποιητικὲς συνεργασίες ἔχει ἐπίσης δημοσιεύσει ὁ Κ.Κ. σὲ περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἀλεξάνδρειας, τῆς Κύπρου κλπ., ἔχει δὲ ἐτοιμα γιὰ ἐκδόσιν, τῆ Β' σειρά τῆς συλλογῆς του, καὶ τὸ «Πρὸς Κύριον». ἐπικοθηρηκευτικὴ σύνθεσις, κ.λ.

Γιὰ νὰ δώσουμε ἕνα γενικότερο χαρακτήρισμα τῆς ποιήσεως τοῦ Κ. Κύρρη, νομίσουμε προτιμότερο νὰ μεταφέρουμε ἀπὸ τὸν πρόλογο —τὸ de profundis— τοῦ διβλίου, τοὺς χαρακτηρισμοὺς ποὺ αὐτὸς ὁ ἴδιος δίνει στὴν ποιητικὴ του ἐργασία: «... μιὰ πορεία στοὺς κύκλους τῆς γνώσεως καὶ τῆς πράξεως ... συνέχεια τῶν ἐπαφῶν τῆς πρώτης ἐφηβείας καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας».

Οἱ σπουδὲς στὶς φιλολογικὲς καὶ στὶς ἀρχαῖες λογικὲς, στοὺς ρασιοναλισμοὺς καὶ στοὺς μυστικισμοὺς ... στὶς φιλοσοφίες καὶ τίς ἐπιστῆμες. Ἀδρωσὴν καμμιὰ ὅλο καὶ νέα προβλήματα, καὶ νέοι ὀρίζοντες. Ἰπποτα δὲν ἔφαρ!.. δὲν εἶμαι γιὰ τίποτα δέδαιος ... ὅλο καὶ νέα προβλήματα καὶ νέοι ὀρίζοντες ... Δοῖπόν, δουλειά! Οἱ ἀπογοητεύσεις. Οἱ πίστεις κι' οἱ ἀπιστίες. Οἱ φαντασμοὶ κι' οἱ κάμψεις. Ἡ περισυλλογὴ καὶ ἡ ἐνδοσκοπία ... ἡ προσπάθεια τίποτα νὰ μὴν πᾶει χαμένο ... ἡ ἀγάπη γιὰ ὅλα ... ἡ ἀνύμνησις τοῦ εὐ

σιώδους, του κλειδιού ...».—'Απ' όλα αυτά, ένα μηδαμινό τμήμα, ένα ωχρό του πυρετού αυτού αντιφάγγισμα, δγῆκαν—γράφει ο Κ.Κ.—και τὰ τραγούδια αυτά ... Δὲν γράφω οὔτε θὰ γράψω ποτέ γιὰ χάρι τοῦ γραφίματος ... 'Α ν μ ε κ ρ α δ α λ ν ε ι κ α τ ῖ ν ε (εἶνε) ... 'Η φοδερὴ ἀγωνία τοῦ νεώτερου Ἀνθρώπου, μέσ' στίς ἀβυσσαλέες Συμπληγάδες τῶν μεγάλων Ἀντινομῶν Τάσεων καὶ Ροπῶν—ιστορικῶν, ιδεολογικῶν, πνευματικῶν ἢ κατάρρευσις τῶν Συστημάτων καὶ τῶν Πίστεων, μπροστὰ στὴ λυθία λίθο τῆς Πράξης καὶ τῆς δοκιμασίας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τους, μιὰ ἐπική καὶ φλογώδης ἀνάταση, μιὰ φωτιά, πυρκαϊὰ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ πόνο καὶ αἰσθημάτων ἀδόσταχτα, 'Α γ ἄ π η, ἀ π έ ρ α ν τ η 'Α γ ἄ π η, Λόγος, Καημοὶ ἀνημέρευτοι, —νὰ ἡ πηγὴ μου, καὶ ἡ πηγὴ τῶν φτωχῶν τραγουδιῶν μου».—'Γιὰ κανόνες, νόμους, σχολές, τεχνотροπίες, δὲν θὰ μιλήσω· δὲν μὲ συγκινοῦν ... 'Αν ἔρχομαι κατὶ νὰ πῶ ἢ νὰ προσθέσω, τοῦτο εἶναι μόνο ἡ Κ ρ α υ γ ῆ γ ι ἄ Εἰ λ ι κ ρ ῖ ν ε ι α ! . . 'Απ' ἐκεῖ ὅλα, ὡς 'Αχτίνες ἀπὸ τὸν 'Ήλιο, ἀς ξεκινοῦν !..»

'Αμυδρὴ εἰκόνα ὧν αὐτῶν τῶν ἀνατάσεων, ἀνησυχιῶν καὶ ἀναζητήσεων, τῶν προθέσεων καὶ τῶν ἐπιδιώξεων, εἶναι ἡ πρώτη αὐτῆ ποιητικῆ συλλογὴ τοῦ Κύπριου πνευματικοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὸν ἀγωνιώδη ἑσωτερικὸ κόσμον τοῦ ὁποῦ δένεται μὲ συμπάντια συμπόνοια, διαβάζοντάς τη.

'Αλλοίμονο, μὴ λάχει καὶ πιστέψης | ποτέ, γράφει σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ τραγούδια του, | πῶς ἔχεις φτάσει κάποιον τέρμα!

Ρυθμοὶ καὶ μέτρα, διάφορα στὴ συλλογὴ του : Δεκαπεντασύλλαβοι, καὶ ρίμες, ὁμοιοκαταληξίαι καὶ ἐλευθεροὶ στίχοι, ἐναλλάσσονται θαρρεῖς κι' αὐτοὶ σὲ μιὰ ἐκεῖ ἐναγώνια ἀναζήτηση.

«Εἶμαι ὁ τοιγγάνος βιολιστὴς πὺν παίζω δίχως νότες,—δίχως κανόνες καὶ ρυθμούς, κάτι σκοποῦς δικούς μου», γράφει σὲ κάποιον τραγουδιστὴ του. «Μέσ' ἀπὸ τὰ τραγούδια μου ζητάω τὸ λυτρωμό μου», «Χριστέ μου, ἀς ἔρθῃ ἡ θεώρατὴ αὐτῆς μέρας, νὰ φτάσω στὴν κορφὴ τοῦ ἰδανικοῦ μου !..» Καρτερῶ κάτι ἀνάκουστες μελωδικὰς καμπάνες, πέρα, μ α κ ρ υ ἄ ἀ π ὁ Τ έ ρ α τ α, 'Ε ρ ι ν ν ὅ ε ς καὶ Τ ι τ ἄ ν ε ς.

Δυποῦμαι ἄλλοθινὰ πὺν δὲ μὲρῶ νὰ μεταφέρω ἐδῶ πολλὰ παρόμοια ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ τραγούδια του αὐτά. **Α.Δ.**

*

'Αθην. Παπαθανασίου, *Τὰ παιδιὰ μὲς ἐπαγγέλ-
λου*, 1953.

'Ο κ. Παπαθανασίου εἶναι διευθυντὴς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Παλλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Πειραιῶς. ἔχει ἐκδώσει, μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ πὺν κρῖθηκε εὐδοϊκά, καὶ εἶναι συγγραφέας διδακτικῶν βιβλίων τοῦ θρησκευτικοῦ

σχολείου. 'Ολ' αὐτὰ φανερόνουν μιὰ ἄρτια μόρφωση ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ εκπαιδευτικὴ. Στὸ τελευταῖο βιβλίο του, πὺν ἔχει κυρίως παιδαγωγικὰς, παρὰ λογοτεχνικὰς ἀξιώσεις, ὁ κ. Παπαῦ δημοσιεύει μιὰ σειρά ἀπὸ παιδικὰ ποιήματα γιὰ ἀπαγγελία. Τὰ ποιήματα τοῦ κ. Π. ἔχουν ὅλα τὰ γνωρίσματα τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ εἴδους : ἀπλοϊκότης καὶ ἀφέλεια, ἰδέες ἑξάστερες μὲ παιδικὴ ἀντίληψη διατυπωμέναι. Εἶναι ἓνα βιβλίο χρῆσιμο γιὰ παιδικὴ βιβλιοθήκη.

Τ.Σ.

*

Γ. Θ. Θωμαΐδης : *Ὁ Κόκκινος Γλάρος*. (μυθιστόρημα) Ἀθήνα, 1953.

'Η ἀπονομιὴ ἐπαίνου στὸ καινούργιον μυθιστόρημα τοῦ κ. Γ. Θωμαΐδης ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν στὴν πανηγυρικὴ πρωτοχρονιάτικη συνεδρίασὴ τῆς ὑποχρεώνει κατὰ κάποιον τρόπο τὴ στήλη αὐτὴ ὅχι νὰ κρίνῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ παρουσιάσῃ τὸν «Κόκκινον Γλάρον» στοὺς ἀναγνώστες τῆς. 'Αν ὑπῆρχε καὶ ἡ παραμικρὴ ἐπιφύλαξι γιὰ τὴν ἀξία του, τίποτα, θέβαια, δὲν θὰ ἐμπόδιζε τὴ διατύπωσιν τῆς ἀλλὰ ἡ ὁμορφία τοῦ βιβλίου εἶναι τέτοια, ἡ ποιότης του —«Ποιητικὸ μυθιστόρημα» τὸ λέει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας— εἶναι τόση πὺν ἡ βράβευσίς του ἀπὸ τὸ Ἀνώτατον πνευματικὸ μας ἴδρυμα, ἔρχεται σὰν μιὰ θαθεὶα ἱκανοποίηση γιὰ ὅσους χάρηκαν τὸ διαβάσματά του.

Δὲν πρωτοτυπεῖ ὁ συγγραφέας στὴν ἐκτύλιξιν τοῦ μύθου. Δίνει μιὰ συνηθισμένη ἱστορία τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀγνῆς κοπέλλας, πὺν ἐκινῶντας ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς —τὴν Ἀπεΐρανθον τῆς Νάξου— φθάνει στὴ μεγάλη πολιτεία, συμφύρεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς τοῦς κάθε λογῆς, δοκιμάζει τὴ ζωὴ καὶ δοκιμάζεται ἀπ' αὐτήν, γιὰ νὰ ἐρῇ τὴ λύτρωσιν καὶ τὴν κάθαρσιν στὸ τέλος. Εἶναι ἴσως ἡ πὺν μεγάλη τῆς συγγῆς αὐτῆς πὺν φωσφορίζει γύρω τῆς ἐμὶα θαμπὴ νουσταλγία γιὰ κάτι γιὰ πάντα χαμένο, κάτι πὺν μάταια κυνηγοῦσαν ἢ δυσκίνητη θύμησιν. 'Εν' ἀλλάκι πάνω στ' ἀτέλειωτο πέλαγος ἀπὸ κάποιον καράβι, γιομάτο φῶτα, πὺν κάποτε πέρασε ... Πέθαιναν καὶ τὰ παραμύθια, ὅλα τὰ παραμύθια, κι' αὐτοῦ τοῦ ξανθοῦ νάγρου τὸ παραμῦθον ... 'Ενας στεναγμός, ἓνας πόνος γλυκὸς καὶ σύντομος, ἓνα καταπύρφο τριαντάφυλλο στ' ἄσπερο βασιτανίον πουκάμισάκι τῆς, στὸ μέρος ἀκριβῶς τῆς καρδιάς.

'Αλλὰ, ὁ τρόπος πὺν ἐκτυλίσσεται αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις, καὶ πὺν ἓνα μικρὸ δεῖγμα τοῦ δίνεται παραπάνω, εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο πὺν τοποθέτησε τὸν «Κόκκινον Γλάρον» στὰ καλύτερα ἑλληνικὰ βιβλία τῆς χρονίᾳς πὺν πέρασε. Εἰκόνας, εἰκόνας πότε ἁπλῆς, πότε τραχιῆς, πάντα καλοδουλεμένες, ὀλοξώναντες, ἀτμόσφαιρα γεμάτῃ ἀπὸ θράση καὶ λυρισμό, ὅπως σφιχτοδεμένο καὶ κρυστάλλινον, ἀνεβάξουν σταθερὰ τὸν κ. Θωμαΐδην ἀνάμεσα στοὺς πρώτους σύγχρονους πεζογράφους

Υστερα από μια μακρότατη περίοδο θεατρικής νέκρας στον τόπο μας, έφθασε στα Γιάννενα για μια σειρά παραστάσεων με έργα **Θέατρον** από τα έκλεκτοτερα της παγκοσμίας παραγωγής (Μύλλερ, Ντέ Φιλίππο, Μπέτυ Σμίθ, Γκ. Ξενοπούλου, Ράτιγκαν, Ό Νήλ, Πανιδό κλπ.), το Θεατρικό συγκρότημα Βασ. Διαμαντοπούλου, πρωταγωνιστού του Έθνικού μας Θεάτρου με σκηνοθέτη τόν γνωστόν από το «Θέατρον - Τέχνης» Κάρολον Κούν. Οι παραστάσεις του διαλεχτού αυτού συγκροτήματος αρχίζουν στις 2 Φεβρουαρίου στο εύρυχωρο Κινηματοθέατρο της πόλης μας «Όρφεύς» διαρρυθμισμένο με επιτυχία από τούς προοδευτικούς Άδελφούς Τσοκάνη. Έτσι στο προηγμένο και θεατρόφιλο κοινό της ηπειρωτικής πρωτεύουσας που διψάει για πραγματική τέχνη θά δοθῇ ή εύκαιρία να απολαύση έξαιρετικά έργα έρμηνευμένα από δοκιμασμένους ήθοποιούς.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

1. Έπί τῷ νέῳ ἔτει ἐτελέσθησαν εἰς Ἰωάννινα καὶ τὰς ἄλλας ἡπειρωτικὰς πόλεις δοξολογαί παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν.

2. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος κ. Πόγγης καὶ συνεργάσθη μετὰ τοῦ κ. Γενικοῦ Διοικητοῦ ἐπὶ τῶν ἐκτελουμένων καὶ ἐκτελεσθησμένων εἰς Ἡπειρον ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος ἔργων.

3. Ἡ ἐπέτειος τῆς μάχης τῆς Κονίτσης ἐωρτάσθη με ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα εἰς τὴν ἱστορικὴν πόλιν. Ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως παρέστη ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν κ. Δημάρτος.

5. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναπήρων καὶ θυμάτων πολέμων τῆς Ἡπείρου, ἱδρύεται εἰς Ἰωάννινα Ὁρθοπεδικὸν ἐργαστήριον.

6. Ἀφίκοντο εἰς Ἰωάννινα εἰδικοί γεωλόγοι πρὸς ἐξέτασιν τῶν δασικῶν περιοχῶν τῆς περιφερείας Ζαγορίου.

7. Συνεπείᾳ τῆς πτώσεως ἀφθόνου χιόνος διεκόπη ἡ συγκοινωνία μετὰ τῆς Θεσσαλίας. Πυκνὴ χιών πίπτει καὶ εἰς Ἰωάννινα.

9. Κατηρτίσθησαν οἱ ὀριστικοὶ πίνσκες τῶν ἀπόρων κατοίκων τῆς Ἡπείρου, οἱ ὅποιοι θὰ μετὰσχουν εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀμερικανικῶν δεμάτων.

11. Κίμα ψύχους ἐνέσκηψεν εἰς Ἡπειρον ἐνῶ ἡ χιών ἐκάλυψε μεγάλας ἐκτάσεις καὶ ἀπέκλεισε πλῆθος χωρίων. Εἰς Ζαγόριον καὶ Μέτσοβον ἡ χιών ἐφθασεν εἰς ὕψος 1 1/2 μ. Εἰς Ἰωάννινα λόγῳ τῆς χιόνος ἐσημειώθη αὐτοκινητιστικὸν δυστύχημα με θύματα.

12. Εἰς Ἀρταν ἐπύγη εἰς τὸν Ἀραχθὸν ὁ Νικ. Χουλιάρας ἐκ Ραφταναίων.

— Ἡ παραγωγὴ ἐπεριβοειδῶν εἰς Ἀρταν ὑπέστη ζημίαν 40 οἷο λόγῳ τοῦ ψύχους.

— Δήμαρχος Δελβινακίου ἐξελέγη ὁ κ. Γ. Κοτρώτοιος.

— Ἀπεφασίσθη ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας «Τόρια» εἰς Λάκκαν Σουλίου, διὰ δανείου τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος.

13. Ἡ Φανέλλα τοῦ Στρατιώτου διένειμε δέματα εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν Τ.Ε.Α. Κονίτσης, Γράμμου, ὡς καὶ Μετσόβου.

14. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς κ. Γούντ συνειργάσθη μετὰ τοῦ κ. Γεν. Διοικητοῦ διὰ ζητήματα ἀφορῶντα τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ δασικοῦ πλούτου τῆς Ἡπείρου.

— Εἰς Περίβλεπτον ἐσημειώθησαν κρούσματα τῶφου.

— Ὑπὸ τοῦ γλόπτου κ. Νικόλα παρεδόθη εἰς τὸν Δῆμον τὸ πρόπλασμα τοῦ ὑπὸ ἀνέγερσιν ἀνδριάντος τοῦ Τσακάλωφ.

15. Ἀφίκοντο εἰς τὰ Ἰωάννινα, μεταβάντες εἰς Κόνιτσαν, οἱ κ.κ. Δραγοῦμης καὶ Βαλαωρίτης πρῶν ὑπουργοὶ ὡς καὶ ὁ κ. Ἀπέργης τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος.

17. Εἰς Ἰωάννινα ἐωρτάσθη μετὰ πάσης λαμπρότητος καὶ ἐπισημότητος ἡ ἑορτὴ τοῦ πολιούχου Νεομάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου.

— Εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Ἰωαννίνων ἐδόθη διάλεξις ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Μάρσελ με θέμα «ἡ ζωὴ τοῦ μέσου Ἀμερικανοῦ».

19. Ἀπεφασίσθη ἡ ἰδρυσις ὑγειονομικῶν σταθμῶν εἰς Βουργαρέλιον, Φανάριον καὶ Δερβιζιανὰ.

— Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων ἔργων συντάσσεται μελέτη διὰ τὴν καθολικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ὕδατων τοῦ Καλαμά.

20. Εἰς Ἰωάννινα συνεκροτήθη εἰς τὸ Δημαρχεῖον μεγάλη σύσκεψις καθ' ἣν ἐξετάσθη τὸ θέμα τῆς διανομῆς ἡλεκτρικῆς ἐιργείας εἰς τὴν πόλιν, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων τοῦ Λοῦρου.

21. Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας μελετᾶται ἡ διάθεσις πιστώσεως διὰ τὴν ἀνέγερσιν περιπτέρου δυνάμεως 75 κλινῶν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Σανατορίου Ἰωαννίνων.

22. Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ἀποστολῆς τοῦ Ε.Ε.Σ. διωρίσθη ὁ ἀρχίατρος κ. Κασιλάς.

— Ὁ Πρόεδρος Ἐφετών Ἰωαννίνων κ. Οἰκονομόπουλος προήχθη εἰς ἀρεοπαγίτην.

23. Ἐνεκρίθη πίστωσις 500 ἑκατ. δρχ. διὰ τὴν ἐναρξιν ἔργων εἰς τὸν Καλαμά.

24. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀποκλεισθέντων ἐκ τῶν χιόνων κατοίκων τῶν ὄρειων περιοχῶν ἀποστέλλονται τρόφιμα.

26. Ἀπεφασίσθη ὁ σύγκλησις τοῦ 10οῦ Συνεδρίου τῆς Ἱατροχειρουργικῆς Ἑταιρείας εἰς Ἰωάννινα τὴν 24ην Ἀπριλίου.

27. Ἐγνώσθη ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων τῆς Λαψίστης θὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν Μάρτιον. Ἡδὴ προετοιμάζεται δημοπράτησις τῶν ἔργων.

28. Ἐκομίσθησαν εἰς Ἰωάννινα τὰ πρῶτα δέματα τῆς Ἀμερικανικῆς βοήθειας διὰ τὴν Ἡπειρον.



Τὸ 8ον Συνέδριον τῆς Πανηπειρωτικῆς Ὁμοσπονδίας Ἀμερικῆς

Τὴν 4ην Νοεμβρίου ἤρχισεν εἰς Νέαν Ὑόρκην τὰς ἐργασίας τοῦ 8ον Συνεδρίου τῶν Ἡπειρωτῶν Ἀμερικῆς ἐν μέσῳ ἐνθουσιαστικῶν καὶ πατριωτικῶν ἐκδηλώσεων. Μετὰ τὴν ἐκθεσὶν τῶν πεπραγμένων καὶ τὰς διαφόρους ἀνακοινώσεις ἐγένετο ἐκλογή τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Πανηπειρωτικῆς Ὁμοσπονδίας Ἀμερικῆς ἀποτελεσθέντος ἐκ τῶν κάτωθι: Κ. Σ. Δήμας, ὑπατος Πρόεδρος, Ε. Κολιός, α' ἀντιπρόεδρος, Βασ. Πλιάτσικας, β' ἀντιπρόεδρος, Θωμ. Λίτος, Γεν. Γραμματεὺς, Σωκρ. Κούτσης, ταμίας καὶ μέλη τοῦ Ὑπατοῦ Συμβουλίου οἱ κ. κ. Ματθ. Παπαδήμας, Βασ. Δεσπότης, Σωκρ. Δελγιώργης, Δημ. Ντάκος, Ἰωάν. Τσαμπέρης, Βασ. Ρούσης, Φίλ. Παπαχρόνης. Μόνιμος βοηθὸς τοῦ Ὑπατοῦ προέδρου ὁ κ. Εὐάγγελος Κωτίδας.

*

Ὁ κ. Ἰωάν. Καλογήρου

Ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἐξελέγη παμψηφεὶ καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας δογματικῶ καὶ συμπληρωτικῆς καὶ συνεργάτης τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» κ. Ἰωάννης Ὁρέστου Καλογήρου. Ὁ κ. Καλογήρου ἐγεννήθη τὸ 1916 εἰς Ἰωάννινα, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἀκολουθῶν δὲ μετέβη ὡς ὑπότροφος δι' εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Γερμανίαν καὶ Ἑλβετίαν ἀνεδείχθη δὲ διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μαρβούργης τὸ 1945. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνέλαβε τὴν διευθύνειν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου καὶ τὸ 1952 ἐξελέγη ὀργάνητῃς ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης.

*



Γιαν. Ἀναστ., κἀπου στὴν Ἀγγλία. Καλὸ κατερῶδιον· νὰ γυρίσετε μὲ τὸ καλὸ περιμένουμε ὅτι μᾶς ὑποσχέθηκατε σχετικὰ μὲ τὰ Γιάννινα.—Κ. Σκεντ., Ἀθήνα. Τὴ συνεργασία σας τὴν κρατοῦμε γιὰ τὸ εἰδικὸ τεύχος τῆς Β. Ἡπειρου ποὺ μελετοῦμε.—Χρ. Σολωμ., Ἀθήνα. Σὰς γράψαμε ἰδιαιτέρως. Ὅλοι οἱ εὐχαριστοῦν γιὰ τοὺς χαιρετισμοὺς σας καὶ ἀντεπεύχονται τὰ ἄριστα.—Κ. Μανρ., φοιτητὴν Ἀθήνα. Τὰ «Γιαννιῶτικα Ἑβραϊκά Τραγούδια» μπορεῖτε νὰ τὰ προμηθευθῆτε ἀπὸ τὸν αὐτόθι ἀντιπρόσωπὸ μας κ. Β. Γρηγοριάδην, ὁδὸς Χαρ. Τρικοῦπη 2β.—Τ. Γρετσ., Ἀθήνα. Σὰς γράψαμε ἰδιαιτέρως.—Ν. Ἀθ. Διολ., Abidjan, Afrique Occ. Française. Τὸ ἐνθουσιαστικὸ καὶ στοχαστικὸ ταυτοχρόνα

γράμμα σας, μᾶς συγκίνησε· μακάρι ὅλοι οἱ ὁμήλικές σας νὰ ἐβλεπαν τὰ πράγματα ὅπως εἴσεis.—Κ. Κατο., Ἀθήνα. Σὰς ταχυδρομήσαμε τὰ 90 100 καὶ 120 τεύχη, τὸ 1ο εἶναι ἐξαντλημένο.—Π. Ροντ., Λευκάδα. Στὸ μὴ δημοσιευμένο τμήμα, ἐκάναμε τίς διορθώσεις ποὺ μᾶς γράφετε· στὸ δημοσιευμένο—αὐτὲς ποὺ δὲν ἔγιναν ἀπὸ στοιχειοθετικὴ ἀβλεψία—θὰ γίνουν μαζί μὲ τὴ δημοσίευση τῆς συνέχειας.—Αἰδ. Χ. Παπαδ., Concord, Η.Π.Α. Γιὰ τὰ αἰσθήματά σας καὶ τίς καλὰς σας διαθέσεις εὐχαριστοῦμε θερμὰ. Μιὰ ποὺ βρῖσκεται καλὸ τὸ περιοδικό, ὑποστηρίξετε τὴν προσπάθειά μας.—Σπ. Μουσ., Παραμυθιά. Πήραμε καὶ τὸ νέο σας γράμμα καὶ θὰ οἶδες ἀπαντήσουμε ἰδιαίτερως.—Β. Σκαφ., Φάρσολα.—Δημοσιεύονται βιασθῆτε γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς συνέχειας.—Κ. Καλιδ., Ἀθήνα. Ὁ συνεργάτης μας Σ. παρέδωσε τὰ 10 βιβλία σας· θὰ φροντίσουμε.—Ἐδν. Οἰκ. Ἀργ., Κολάμας. Ἐλᾶβαμε καὶ εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴ συμπόρευση σας.—Βασ. Φαλ., Ἀθήνα. Σὰς γράψαμε.—Σπ. Λουτ., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε θερμότητα γιὰ τὴ συμβολικὴ καὶ εὐγενικὴ σας χειρονομία.—Α. Γκαλδ., Σέρρας. Σὰς γράψαμε.—Μάνθ. Μέντζ., Ἀθήνα. Σὰς στείλαμε τὸ τεύχος ποὺ ζητήσατε.—Νικ. Πατο., Ἀθήνα. Σὰς γράψαμε.—Κ. Παπ., Μαραθώνα. Σὰς γράψαμε ἰδιαίτερως.—Κ. Μιχαηλ., Ἀθήνα. Θερμότητα εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ στοργὴν σας καὶ τὸ ἐμπρακτὸν ἐνδιαφέρον σας.—Ἐλ. Ἀναστ., Κων(σταντινούπολη). Εἶναι, ἀτυχῶς, ἀκατάλληλα γιὰ τὸ περιοδικό. Τέκ. Τόπ.. Δρόμα. Εὐχαριστοῦμε καὶ γιὰ τὰ εὐό· γράφουμε.—Τ.Τσ., Ἀθήνα. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ ὅλα δημοσιεύματα στὸ ἐπόμενον· εἶναι χοριτωμένο. Γιὰ τὸν Κονεμένο πάντοτε περιμένουμε.—Ἐδ. Μπ., Ἀθήνα. Θὰ γράψουμε ἰδιαιτέρως.—Κων. Κικ., Addis-Abeba. Μᾶς συγκινεῖ ὁ ἐνθουσιασμός σας καὶ ὁ ἄκρατος ἡπειρωτισμός σας. Γράφουμε ἰδιαιτέρως.

*

ΒΙΒΛΙΑ & ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ἀγγέλλονται βιβλία ἀποστελλόμενα εἰς ἐν ἀντίτυπον.—Κρίνονται βιβλία ἀποστελλόμενα εἰς δύο ἀντίτυπα.—Ἡ κρίσις δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

Ἑταιρείας Ὑπαικτικῶν Μελετῶν: «Ἐκδόσεις τεύχ. ἀριθ. 8, 11, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 34. Ἀθήναι, 1947, 1950 καὶ 1953». Κώστα Κύρη: Ζητώντας τὸ μίτο τῆς Ἀριάδνης» Α'. Ἀμμόχωστος 1953. Ἀποστ. Γ. Σπυροπούλου: «Ἡ ἐορτὴ τῆς μητέρας», Ἰωάννινα 1954. Σεραφεῖμ Κ. Τσίτσα: «Δασικὴ Ἑλλάδα, (10 Ραδιοφωνικὲς ὁμιλίαι). Ἀθήναι 1953. Βασ. Πεταλά - Γ. Δ. Οἰκονόμου: «Γεώργιος Καλούδης», Ἰωάννινα 1954. Τάκη Παπα: α) «Οἱ λησταὶ στὴν Ἡπειρο»,

β) «Τὸ Ἑπειρωτικὸν Τραγοῦδι» (χειρόγραφο), 1953.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Δ.Σ. μᾶς παρεκάλεσε ν' ἀναγγείλουμε ἐπίσης τὰ παρακάτω βιβλία πού, ἐκτός ἀπὸ τὸ τρίτο, κυκλοφοροῦν διὰ τοῦ Πρακτορείου Πνευματικῆς Συνεργασίας:

Δώρας Μοάτσου : «Τραγοῦδια γιὰ παιδιά», Ἀθήνα.

Ζήση Σκάρου : Τὰ Γεράκια τῆς Πίνδου», Νουβέλλα, Ἀθήνα, 1953.

Τάσου Γριτσόπουλου : «Θεία Ραψωδία», Ἀθήναι 1950.

Ἀντώνη Μαστραντώνη : «Ὁ Ὕμνος τῆς Χαράς, διήγηματα, Ἀθήνα 1953.

Καλλιόπη Ι. Νακοπούλου : «Τὸ λουλουδένιο χαμόγελο», νουβέλα Κάϊρο 1953.

Μυρτιώτισσα : «Ποιήματα», Ἀθήναι 1953.

Γεωργίου Δελῆ : «Τὰ Λυρικά» Νέα Τέχνη, 1953.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ : Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος 8ον, Ἀθήναι.—Πρόσπαιρος (ἐκδοσὴ Βρετανικοῦ Συμβουλίου), φυλλάδιο 9ον, Κέρκυρα.—Πολιτικὰ φύλλα, 3ον Ἀθήναι.—Πνευματικὴ ζωὴ 20ον, Ἀθήναι.—Ἡ Γυναῖκα καὶ τὸ σπῆτι Ἰανουάριος, Ἀθήναι.—Ἀκτῖνες 145ον, Ἀθήναι.—Κυπριακὰ Γράμματα 223ον, Λευκωσία.—Κιβωτός 25ον, Ἀθήναι.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ : Θεσπρωτικὰ Νέα, Ἀθήναι.—Φωνὴ Πωγωνίου, Βῆσιανη—Θεσπρωτικὸν Βῆμα, Ἡγουμενίτσα.—Ἀρτινὰ Νέα, Ἀρτα.—Βῆμα, Πρέβεζα.—Ἑπειρωτικὰ καὶ Ἀρτεργατικὰ Νέα, Ἀθήναι.—Ξενοδοχειακὸν Βῆμα, Ἀθήναι.—Ἑπειρωτικὸν Μέλ, λον, Ἀθήναι.—Ἐθνικὸς Ἀγὼν, Κῆρυξ—Ἑπειρ. Ἀγὼν.

Η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» ΠΩΛΕΙΤΑΙ:

Εἰς Ἀθήνας: 1. Εἰς τὸν Γενικὸν ἀντιπρόσωπον Βασ. Ν. Γρηγοριάδη, (Ἐκδοτικὸν Οἶκον) ὁδὸς Χαρ. Τρικούπη 2.

2. Εἰς τὸν κ. Κωστὴν Σπυρόπουλον, Πολυκλείτου 14.

3. Εἰς τὸ Ἑπειρωτικὸν Γραφεῖον Ταξειδίων «Κρόνος» Ἀγίου Κωνσταντίνου 5.

4. Εἰς ὅλα τὰ Κεντρικὰ Βιβλιοπωλεῖα.

Εἰς Θεσ/νίκην: 1. Κεντρικὸν Πρακτορεῖον ἐφημερίδων Πάνου Ἀναστοπούλου Φρ. Ροῦσβετ 21.

Εἰς Πάτρας: 1. «Γωνιὰ τοῦ Βιβλίου» Ἀγ. Νικολάου 16

ΕΚΘΕΣΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἡ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» ἀποβλέπουσα εἰς μίαν πλήρη καταγραφὴν, συγκέντρωσιν καὶ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΝ τῶν πάσης φύσεως Ἑπειρωτικῶν βιβλίων, μεταφράσεων, ἡμερολογίων, λευκωμάτων καὶ λοιπῆς πνευματικῆς παραγωγῆς (ἐκδομένης καὶ ἀνεκδότου) τῆς ἀπανταχοῦ Ἑπειρωτικῆς διανοήσεως, παρακαλεῖ θερμῶς τοὺς συγγραφεῖς, ἐκδότας καὶ κατό-

χους τῶν ὅπως ἀποστέλλουν, ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τούτων εἰς τὴν παρ' αὐτῇ ὀργανομένην ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ἢ ὁποῖα, ἐν καιρῷ, καὶ μετὰ τὴν κάπως πλήρη συγκέντρωσιν τῶν Ἑπειρωτικῶν ἐντύπων θὰ ὀργανώσῃ ἐκθεσιν Ἑπειρωτικοῦ Βιβλίου εἰς Ἰωάννινα, τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἠπείρου καὶ τὰς Ἀθήνας.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ

Ἐκδότης : Εὐάγ. Α. Φακατσέλης Λαγκλῆ 17, Μιχαὴλ Χαρ. Μάνος Ἀραβαντινοῦ 1

Προϊστάμενος Τυπογραφείου : Πέτρος Κ. Πασχάλης, Πρόκλου Μοναχοῦ 7



ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ

(P E T R O G A Z)

Μοντέρνες, πρακτικές, εύχρη-
στες και εξαιρετικά οικονομικές
Σ Υ Σ Κ Ε Υ Ε Σ

● ΜΑΓΕΙΡΕΥΕΤΕ

● ΦΩΤΙΖΕΣΘΕ

● ΖΕΣΤΑΙΝΕΣΘΕ

Χωρίς βρωμίες, φυτίλια και αδιά-
κοπα καθαρίσματα τών μαγει-
ρικῶν σας σκευῶν



ΝΟΙΚΟΚΥΡΕΣ

—Η—

ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ

κάνει τὸ μαγείρευμα χαρὰ και φέρ-
νει στὸ σπῖτι σας τὴν εὐθυμία



Ἀποκλειστικὸς Ἀντιπρόσωπος
ΙΩΝΝΙΝΩΝ--ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΟΣ ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΝΙΓΓΟΣ 66 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἐκκυκλοφόρησε και πωλεῖται

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΥΡΙΩΤΗ

Η ΑΜΕΡΙΚΗ

ΧΩΡΙΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑ...

Τὸ βιβλίο ποὺ δίνει τὴν ἀριώτερον
ἀλλὰ και ἀκριβέστηρον σύνθεσιν ὅλων
τῶν δραστηριοτήτων τῆς μεγάλης ὑπερ-
ποντίου Δημοκρατίας —ποὺ προΐσταται
σήμερα τῶν τυχῶν τοῦ Κόσμου— εἰς
ὅλους τοὺς τομεῖς, τοὺς τεχνικοὺς, τοὺς
πνευματικοὺς, τοὺς ἀνθρωπιστικούς.

«Ἡ Ἀμερικὴ χωρὶς φαντασία...»
εἶναι ἡ πραγματικὴ Ἀμερικὴ ὅπως
ζεῖ, σκέπτεται, ἐργάζεται και συμπερι-
φέρεται και ὅπως καταστάλαξε ἡ εἰκό-
να τῆς εἰς τὸν συγγραφέα ἔπειτα ἀπὸ
πολύμηνον ἐπιτόπιον ἔρευναν.

Ἐκδοσις ἐκδοτικοῦ οἴκου

«Α Ε Τ Ο Σ»

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα

ΜΕΣΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΟΥΡΗ

20—ΟΔΟΣ ΚΩΛΕΤΤΗ—20

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Πωλοῦνται και ἀγοράζονται: Οἰκίαι.
Καταστήματα, Ἀποθήκαι, Μάνδραι.
Οἰκόπεδα. Ὀπωρώνες, Μποστάνια,
Ἀγροί. Ἀμπελώνες, Λειβάδια, Βοσκο-
τόπια κ.λ.π. ἔντός και περὶ τῶν Ἰωαν-
νίνων. Ἐνοικιάζονται: Οἰκίαι, Διαμε-
ρίσματα, Δωμάτια ἐπιλωμένα και μὴ.
Καταστήματα, Ἀποθήκαι, Μάνδραι κ.λ.π.
Τοποθετοῦνται: Μὲ πλήρη ἀσφάλειαν
και κέρδος Χρηματικὰ Κεφάλαια, εἰς
Ἐπιχειρήσεις και Δάνεια. Ἐκπονοῦ-
νται: Οἰκοδομικαὶ και λοιπαὶ μελέται
παρὰ διπλωματούχων Πολιτικῶν Μηχα-
νικῶν. Παρέχεται: Ἔργασία εἰς ὑπη-
ρετικὸν προσωπικόν. Συντάσσονται:
Αἰτήσεις. Ἐκτελοῦνται: Ἀντίγραφα
γυφομηχανῆς και Διεκπεραιοῦνται:
ὑποθέσεις Διοικητικῆς φύσεως κ.λ.π.

Ἄκρα ἐχεμύθεια, ταχύτης, εὐθύτης
ἐπιμέλεια—Πρόθυμος και προσιτὴ
ἐξυπηρέτησις

ΑΠΟ ΜΙΚΡΟΣ ΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

12. - ΤΟ ΜΑΓΕΡΙΟ ΤΟΥ ΚΑΠΕ

Τῇ δευτέρῃ χρονίᾳ ἡ καμαρούλα ἐκείνη στὴν Ἄρτα, τῆς κυρὰ Βαγγελῆς, μπόρεσε νὰ χωρέσει κι ἄλλους δυὸ νοικάρηδες κοντὰ σ' ἐμᾶς τοὺς δυὸ πού ἤμασταν ἐκεῖ ἀπὸ πρὶν. Πῶς τὰ βόλεψε ἡ καλόκαρδη γερόντισσα, νάχει τὸ συγγείο τοῦ σπιτιοῦ της κι ἐμᾶς τοὺς τέσσερους μαζί ; Φαίνεται πῶς οἱ 10 ἢ 15 δραχμές, πού δίναμε ὁ καθένας τὸ μῆνα, ἦταν ἓνα ἔσοδο ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς κρατάει κοντὰ της ἡ κυρὰ Βαγγελή, πού ἴσως νὰ τῆς πληρώναμε καὶ κάτι ξεχωρὰ γιὰ τὴν πλύση.

Ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς δυὸ καινούργιους πῆγαινε στὴν πρώτη γυμνασίῳ. Τοῦ ἔστελνε ἡ χήρα μάνα του, ἡ κακομοίρα ἡ παπαδιά ἀπ' τὸ χωριὸ λίγο βούτυρο σ' ἓνα βαζάκι κι ἐκεῖνος ὁ προκομμένος ἄλειψε μ' αὐτὸ τίς πόχες τῶν τσαρουχιῶν του (πού τοῦ ἐνὸς μάλιστα ἔλειπε ἡ φούντα), ὅχι τόσο γιὰ νὰ μαλακώσουν, νὰ μὴ σφίγγουν τὸ πόδι, ὅσο γιὰ νὰ γιαλίσουν, νὰ γίνουν ὁμορφα καὶ φιγουράτα. Οἱ ἄλλοι ἔλεγαν, ψιθυριστὰ ἢ κατὰμουτρα στὸν ἴδιον, πῶς αὐτὴ ἡ ἀταίριαστη κοκεταρία τοῦ νεόφερτου πατριώτη μας εἶχε στόχο μιὰ συμμαθήτρια ἀρχοντοπούλα, κόρη βουλευτῆ, πού ἐκείνη βέβαια δὲν ἤξερε τίποτε γιὰ τὸ βάσανο τοῦ καψαροῦ. Μὰ ὁ Γιάννης, ὅσο ἔβλεπε πῶς δὲν τὰ κατὰφερνε στὸν ἑρωτὰ του, μὲ ἄλλο τόσο πείσμα ρίχνονταν στὰ λατινικά.

νὸς ἡ ἀνάμνηση τῶν στιγμῶν τοῦ πρώτου μου χωρισμοῦ. Καὶ νοσταλγῶ τὰ ὥραϊα ἐκαίνα χρόνια τῆς ἀγνῆς παιδικῆς μου ζωῆς, πού ταξίδεψαν ἀγύριστὰ πιά.

Γ. Α. ΚΑΡΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

— Γκαούντεο, γκαούντι, γκαβίζους σούμ... μοῦ φαίνεται πῶς τὸν ἀκούω ἀκόμα νὰ ξεφωνίζει, καθῶς πῆγαινε κι ἐρχόταν μὲ μεγάλες ἀδρασκειλὲς στὴν καμαρούλα.

— Τί γαυγίζεις ἔτσι κι ἀλυχτᾶς ; τοῦλεγε ἀστεία ἡ νοικοκυρά μας. Πέρσι πού εἶχε αὐτὰ τὰ δυὸ (ἔδειχνε ἐμένα καὶ τὸ Νάκο), δὲν ἀκούγονταν κοθόλου, ἢ ἦταν ἢ δὲν ἦταν μὲς στὸ σπίτι.

Φασαρία ἔκανε κι ὁ τέταρτος, πού ἦταν «παπαδάκι», σπουδαστὴς τῆς ἱερατικῆς σχολῆς. Ἔβανε κάτω ἓνα βιβλίο μὲ νότες καὶ μᾶς ἔπαιρνε τ' αὐτὰ μὲ τὰ ἐκκλησιαστικά του, καθὼς μάλιστα ἔφερνε κι ἄλλους ; μὲ ρᾶσα νὰ βοηθήσουνε στὶς μελωδίες :

— Πά - βου - γα - δι - κέ - ζο - νι - πά ...

Ποῦ βροίσαμε καιρὸ νὰ μελετοῦμε, νὰ λύνουμε τὰ προβλήματα ἐκεῖ μέσα, ἀνάμεσα στὶς ἀγριοφωνάρες τοῦ ἐνὸς καὶ στὶς κακοφωνίες τοῦ ἄλλου ; Φαίνεται πῶς εἴχαμε πολὺ ἀπόθεμα ὑπομονῆς, τὰ νεῦρα μας βαστοῦσαν ἀκόμα γερά.

Συχνὰ ἐρχονταν στῆς κυρὰ Βαγγελῆς κι ἓνας χωριανὸς τῆς ἱεροσπουδαστῆς, πού αὐτὸς δὲν ἦταν «παπαδάκι» σὰν τ' ἄλλα. Ὁ Παπαθόδωρος — ὅπως τὸν ἔλεγαν κιόλας ἀπὸ τώρα — μᾶς περνοῦσε ὅλους ἀρκετὰ χρόνια, γιὰτ' εἶχε κάμει στρατιώτης στὴ Μικρασίᾳ. Ἀφοῦ γύρισε στὸ χωριὸ καὶ παντρεύτηκε (παπαδοπούλα βέβαια, ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος ἦτανε παπαδοπαίδι), βρῆκε σωστὸ νὰ μὴ γίνεῖ παπὰς σὰν τοὺς ἄλλους, μὲ τὴ συνηθισμένη χειροτονία, παρὰ νὰ περάσει ἀπ' τὴ νεοσύστατῃ τότε ἱερατικῇ σχολῇ. Ἔτσι κουβαλήθηκε στὴν Ἄρτα παντρεμένος καὶ ἦταν ἀπ' τοὺς πρὶν ἡλικιω-

Ἀπὸ μέρες πολλὰς φρόντισε ὁ παπποῦς νὰ στείλῃ τὰ ρούχα μου στὰ Γιάννινα, σὲ κάποιο συγγενῇ μας, πὺν εἶχε μαγαζί στὸ «Κουρμανιό»· τοῦ ἔγραψε καὶ γράμμα νὰ βοῇ ἓνα καλὸ δωμάτιο σιμὰ στὸ σχολεῖο. Σὲ λίγες ἡμέρες ἔφευγα κι ἐγὼ μαζί μὲ τὸν θείο μου Στέργιο.

Τρεῖς Σεπτεμβρίου ... Μέρα πὺν δὲν θὰ τὴν ξεχάσω ποτέ, γιατί σ' αὐτὴν ἔχυσα τὰ πιδὸ πολλὰ καὶ τὰ πιδὸ πικρὰ δάκρυα στὴ ζωὴ μου.

Τὸ βράδυ πῆγα γρήγορα στὸ σπίτι μου καὶ κάθησα σὲ μιὰν ἄκρη συλλογισμένος. Στὰ χέρια μου κρατοῦσα ἓνα βιβλίο, μὰ πὺν νὰ μοῦ πᾶν ὁ νοῦς μου νὰ διαβάσω! Ὅλο σκεπτόμουνα τὸ πῶς θὰ ἔφευγα ἀπ' τὸ χωριό ... Ὅταν, ἔστρωσαν τὸ τραπέζι πῆγα· ὅλοι γιὰ τὸ ταξίδι μου μιλοῦσαν. Ἐμένα μὲ πῆραν τὰ δάκρυα, μὰ τᾶπνιξα μὲ δυσκολία, ἔπειτα σηκώθηκα μὲ τρόπο καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ὄντας βρέθηκα στὸ κρεβάτι ἔξεσπασα στὸ κλάμμα. Ἐκλαψα, ἔκλαψα δὲν ἔξερα κι' ἐγὼ πόσῃ ὥρᾳ, ὥσπου ἀποκοιμήθηκα. Στὸν ὕπνο μου ἔβλεπα πῶς ζοῦσα εὐτυχισμένος στὸ χωριὸ μὲ ὅλους τοὺς δικούς μου καὶ τοὺς φίλους μου, αὐτὸ πὺν ποθοῦσε ἡ ψυχὴ μου ...

Εὐπνησα ... ὦ, τί ἔνοιωσα μέσα μου σὰν θυμῆθηκα ... κι ὅμως ἔπρεπε νὰ φύγω. Σηκώθηκα καὶ νύθηκα βιαστικά, ἡ συγκίνησι δὲν μ' ἄφηνε οὔτε νὰ μιλήσω οὔτε καὶ νὰ κοιτάζω κανένα κατάματα· φοβόμουνα μὴν προδοθῶ, πὺν τόσο πολὺ λυπόμουνα. Ὅ,τι θᾶπαιρνα μαζί μου τὰ κατέβασαν στὴν αὐλὴ κι' ἄρχισα νὰ τὰ φορτώνῃ ὁ ἀγωγιάντης στὰ ζῶα του. Εἶχαν μαζεστὴ κι' ὅλοι οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι κι' οἱ γειτόνοι, γιὰ νὰ μὲ ξεπροβοδίσουν.

Ὁ παπποῦς, μὲ φώναξε καὶ μὲ πῆγε μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, ὅπου ἔκαιγε ἡ καντήλα, πὺν τὴν εἶχε ἀνάψει πρωτὶ - πρωτὶ ἡ γιαγιά μου, καὶ μοῦ εἶπε: Κάνε τὴν προσευχὴ σου στὸν Χριστὸ καὶ στὸν Ἅγιο, παιδί μου, γιὰ νὰ σὲ βοηθᾶν καὶ νὰ σὲ φωτίζουν, γιὰ νὰ προκόψῃς στὸ σχολεῖο. Ἐγὼ ἔβγαλα τὸ καπέλλο μου καὶ τρέμοντας γονάτισα ἔμπρὸς στὰ εἰκονίσματα, ἔπειτα σήκωσα τὰ μάτια μου πρὸς τὸν Χριστὸ κι' ἔμεινα κοιτάζοντάς τον χωρὶς νὰ ἔμπορέσω ν' ἀρθρώσω λέξη· ἄφησα

στὰ δάκρυά μου νὰ ποῦνε τῆς ψυχῆς μου τὴν προσευχὴ στὸν Ἐσταυρωμένο καὶ στὸν Ἅη - Γιώργη τὸν Καβαλλάρη ... Ἔτσι κοτᾶζοντάς τους μοῦ γέννησαν κάποιο θάρρος καὶ κάποια ἐλπίδα μέσα στὴν ψυχὴ κι' ἔτοιμαζόμουν νὰ σηκωθῶ, ὄντας ἐνοιωσα πάνω στὸ κεφάλι τὸ χέρι τοῦ Παπποῦ. Ἡ συγκίνησι μ' ἐπνίξε καὶ πάλι δὲν ἔμπόρεσα νὰ κρατηθῶ ... Ἀκουσα νὰ μοῦ δίνη τὴν εὐχὴ του νὰ προκόψω στὸ σχολεῖο καὶ στὴ ζωὴ· στὸ τέλος παρακάλεσε τὸν Χριστὸ καὶ τὸν Ἅη - Γιώργη ν' ἀκούσουν τὴν προσευχὴ του καὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν «ἴσιο δρόμο».

Σὰν τέλειωσε ἡ προσευχὴ μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε: Πᾶμε τώρα, γιατί μᾶς καρτεροῦν. Τὸν ἀκολούθησα σιωπηλά, κατεβήκαμε στὴν αὐλὴ καὶ προχωρήσαμε. Ὁ ἀγωγιάντης ἔσυρε τὰ δυὸ του ζῶα μπροστὰ κι' ἐγὼ τὸν ἀκολούθησα μαζί μ' ὅλους τοὺς δικούς μου. Ἐξω ἀπ' τὴν πόρτα τῆς αὐλῆς εἶχαν σταθῇ δυὸ παιδάκια, γιὰ νὰ συναπαντήσω πρῶτα αὐτὰ τὰ «ἀθῶα» στὸ πρῶτο μου κίνημα. Ὅσο προχωροῦσαμε τόσο καὶ λιγότευε ἡ ἀκολουθία· μὲ χαιρετοῦσαν κι' ἔφευγαν. Ἐξω ἀπ' τὸ χωριὸ μ' ἀποχαίρετσαν οἱ δικοί μου. Ὅλοι μοῦ ἔδιναν καρδιά καὶ μῆλα. Μέσα στὰ μῆλα ἔβαζαν ἀσημένιες δραχμὲς καὶ τ' ἄφηναν κάτω, γιὰ νὰ τὰ παίρνω ἐγὼ καὶ νάναί ὁ δρόμος μου κι' οἱ μέρες στὴν ξενιτειὰ ἄσπρες σὰν τ' ἀσμήμ.

Οἱ φίλοι μου χώρισαν τελευταῖοι, ὕστερ' ἀνέβηκαν σὲ μιὰ ψηλὴ ῥοχὴ πάνω σὲ κοτρώνια μεγάλα κι' ἄρχισαν νὰ μοῦ τραγουδοῦν τ' ἀγαπημένα μας τραγούδια, ποῦχάμε μάθει στὸ σχολεῖο. Ἐγὼ ὅλο γύριζα καὶ τοὺς χαιρετοῦσα μὲ τὸ καπέλλο μου, κι' ἔκείνοι μὲ χαιρετοῦσαν μὲ τὰ μαντήλια. Ἡ καρδιά μου μέσα σφίγγονταν. Πόσο ἤθελα νὰ ἤμουν ἐκεῖ καὶ νὰ τραγουδοῦσα μαζί τους ἄλλη μιὰ φορὰ. Πόσο ἦταν εὐτυχισμένοι αὐτοί! Πόσο ἤμουν δυστυχισμένος ἐγὼ πὺν ἔφευγα!.. Τὴν ἄλλη μέρα φτάσαμε γρήγορα στὰ Γιάννινα κι' ὕστερ' ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἔδιναν μ' ἐπιτυχία ἑξετάσεις στὸ γυμνάσιο.

Τὰ χρόνια κύλισαν γοργὰ - γοργὰ παρῶντας στ' ἀλύγιστα φτερά τους καὶ τὸν ἀγαπημένο μου παπποῦ. Ὅσο ὅμως ὁ καιρὸς κι' ἂν περνᾷ συχνὰ μοῦ ἔρχεται στὸν